

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

**ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:
«ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΙΗΣΗ-ΕΝΙΑΙΑ ΑΓΟΡΑ-
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΤΡΟΦΙΜΩΝ. ΕΡΕΥΝΑ ΣΕ ΤΡΕΙΣ
ΜΕΓΑΛΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ»**

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ:
ΠΟΛΥΜΕΡΟΠΟΥΛΟΥ ΝΕΦΕΛΗ
ΣΑΜΟΥΡΗ-ΓΑΡΙΔΟΥ ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ**

**ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:
ΚΑΖΑΝΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ**

**ΑΘΗΝΑ
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2007**

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η ανάλυση των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά την Βιομηχανία Τροφίμων. Για να αποφέρει όσο το δυνατόν καλύτερα αποτελέσματα αυτή η έρευνα διαχωρίζεται σε δυο μέρη τα οποία αναπτύσσονται πολύ αναλυτικά ούτως ώστε να μας οδηγήσουν σε σωστά συμπεράσματα και αντιλήψεις.

Στο πρώτο μέρος αυτή της εργασίας, αναλύουμε τις κύριες συνθήκες και τους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης έτσι ώστε να είναι ενήμερος ο αναγνώστης για τα ιστορικά και βασικά στοιχεία που συνθέτουν την Ευρωπαϊκή Ένωση και για να γίνει πιο εύκολη η κατανόηση της περαιτέρω ανάλυσης των πολιτικών της.

Αναλυτικότερα, αναφερόμαστε στο ξεκίνημα της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης και στις σημαντικότερες ημερομηνίες της εξέλιξής της, στα κύρια θεσμικά όργανα που την αποτελούν καθώς επίσης και στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση που περιλαμβάνει και το κεφάλαιο της φορολογίας. Στη συνέχεια, αναπτύσσεται το κομμάτι της κοινής αγοράς παράλληλα με το κεφάλαιο του ανταγωνισμού στην Ένωση. Τέλος, δε θα μπορούσαν να παραλειφθούν οι εισαγωγές και οι εξαγωγές της Ένωσης που αποτελούν τις γενικές πολιτικές του εμπορίου.

Στο δεύτερο μέρος της έρευνας μας, ασχολούμαστε με τη Βιομηχανία των Τροφίμων τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση η οποία μας επιφέρει χρήσιμα συμπεράσματα για την περαιτέρω ανάλυσή μας σε συγκεκριμένες επιχειρήσεις.

Ειδικότερα, συνδέουμε το πρώτο μέρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναλύοντας την ασφάλεια των τροφίμων μέσα σε αυτήν και τις πολιτικές που ακολουθούνται για τη Βιομηχανία των Τροφίμων. Επιπλέον, αναπτύσσεται η ιστορική εξέλιξη των τροφίμων και η ανάλυση τους ανά κλάδο και ανά χρονική περίοδο. Έτσι, με τη βοήθεια αυτής της έρευνας προχωρούμε στη μελέτη τριών μεγάλων ελληνικών βιομηχανιών τροφίμων η οποία καταλήγει σε σημαντικά πορίσματα για την Ελληνική Βιομηχανία Τροφίμων και για τη θέση της στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι πρόκειται για μια εργασία η οποία καλύπτει ένα μεγάλο μέρος της πορείας της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης με παράλληλη έρευνα της πορείας της Βιομηχανίας Τροφίμων. Επιπρόσθετα, αναλύοντας αυτά τα δύο μεγάλα κεφάλαια, αναπτύσσονται επαρκώς και άλλες ενότητες όπως είναι η κοινή αγορά και ο ανταγωνισμός της Ένωσης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ 1^ο: Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Κεφάλαιο 1: ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ Ε.Ε.

1.1	Εισαγωγή.....	9
1.2	Γέννηση και ανάπτυξη της κοινότητας.....	12
1.3	Ο μακρύς δρόμος προς την προσχώρηση.....	16
1.4	Πόσο μεγάλη μπορεί να γίνει η Ε.Ε.;.....	17
1.5	Το χρονικό της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης.....	18
1.6	Πώς λειτουργεί η Ε.Ε.....	29
1.6.1.	Το Συμβούλιο της Ε.Ε.....	30
1.6.2.	Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο.....	31
1.6.3.	Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.....	32
1.6.4.	Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.....	34
1.6.5.	Το Δικαστήριο.....	35
1.6.6.	Το Ελεγκτικό Συνέδριο	36
1.6.7.	Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή.....	37
1.6.8.	Η Επιτροπή των Περιφερειών.....	37
1.6.9.	Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων.....	38
1.6.10.	Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα	38

Κεφάλαιο 2: Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

2.1.	Οι λόγοι δημιουργίας της Ο.Ν.Ε.	39
2.2.	Η Ενιαία Νομισματική Πολιτική	39
2.3.	Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης	41
2.4.	Εξασφάλιση της συνοχής της οικονομικής πολιτικής	43
2.5.	Η Ο.Ν.Ε. σήμερα	43
2.6.	Το ενιαίο νόμισμα	44
2.7.	Η υιοθέτηση του ευρώ.....	45

Κεφάλαιο 3: ΚΟΙΝΗ ΑΓΟΡΑ

3.1.	Εισαγωγή.....	46
3.2.	Η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς	47
3.3.	Ελεύθερη κυκλοφορία των αγαθών.....	48
3.3.1.	Εναρμόνιση των νομοθεσιών.....	50
3.3.2.	Αποτροπή δημιουργίας νέων τεχνικών εμποδίων.....	51
3.3.3.	Κοινή πολιτική τυποποίησης και πιστοποίησης.....	51
3.3.4.	Προστασία πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας	52
3.4.	Δημόσιες Συμβάσεις.....	53
3.5.	Ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων.....	54
3.5.1.	Κοινή αγορά εργασίας	55
3.5.2.	Κοινωνική ασφάλιση και άλλα μέτρα για τους μετανάστες.....	56
3.6.	Ελευθερία εγκατάστασης και αναγνώριση διπλωμάτων.	57
3.6.1.	Το δικαίωμα εγκατάστασης	58
3.6.2.	Αναγνώριση διπλωμάτων.....	58

3.7.	Ελευθερία παροχής υπηρεσιών.....	59
3.7.1.	Τράπεζες.....	60
3.7.2.	Ασφάλειες.....	61
3.7.3.	Χρηματοστήρια και Χρηματοπιστωτικές Υπηρεσίες.....	62
3.7.4.	Υπηρεσίες Κοινής Ωφέλειας	63
3.8.	Ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων.....	64
3.9.	Διευρωπαϊκά Δίκτυα.....	65
3.10.	Η σημερινή κατάσταση των πραγμάτων.....	66

Κεφάλαιο 4: ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

4.1.	Εισαγωγή.....	67
4.2.	Κανόνες εφαρμοστέοι επί των επιχειρήσεων.....	68
4.3.	Οι Συμπράξεις και οι Εναρμονισμένες Πρακτικές	68
4.4.	Κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης	70
4.5.	Οι Συγκεντρώσεις	71
4.6.	Διατάξεις που εφαρμόζονται στις κρατικές ενισχύσεις	72
4.7.	Διατάξεις που εφαρμόζονται σε ειδικούς κλάδους	75
4.8.	Συνεργασία με τις τρίτες χώρες	75
4.9.	Δημόσιες Επιχειρήσεις	76
4.10.	Εθνικά Μονοπώλια Εμπορικού Χαρακτήρα	78
4.11.	Απολογισμός και Προοπτικές	78

Κεφάλαιο 5: ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ

5.1.	Εισαγωγή.....	82
5.2.	Η ανάγκη μιας Κοινής Φορολογικής Πολιτικής	83
5.2.1.	Η φορολογική ουδετερότητα στην κοινή αγορά.....	83
5.2.2.	Φορολογία και Όροι Ανταγωνισμού.....	84
5.3.	Εναρμόνιση των Έμμεσων Φόρων.....	85
5.3.1.	Φόρος Προστιθέμενης Αξίας	85
5.3.2.	Κατάργηση των φορολογικών συνόρων.....	86
5.3.3.	Ειδικοί Φόροι Κατανάλωσης	87
5.4.	Εναρμόνιση των Άμεσων Φόρων.....	89
5.4.1.	Φορολόγηση Επιχειρήσεων.....	89
5.4.2.	Καταπολέμηση της Φοροδιαφυγής	90

Κεφάλαιο 6: ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ

6.1.	Εισαγωγή	92
6.2.	Στρατηγική για τη Τελωνειακή Ένωση.....	93
6.2.1.	Απλούστευση και Εξορθολογισμός της νομοθεσίας	94
6.2.2.	Βελτίωση των Τελωνειακών Ελέγχων.....	94
6.2.3.	Εξασφάλιση της εξυπηρέτησης των επιχειρήσεων.....	94
6.2.4.	Βελτίωση της Κατάρτισης	95
6.2.5.	Βελτίωση της Διεθνούς Συνεργασίας	95
6.3.	Κοινοτικός Τελωνειακός Κώδικας	95
6.3.1.	Διατάξεις του Κώδικα.....	96
6.3.2.	Τροποποιήσεις που έγιναν το 1997 και το 1999.....	96
6.3.3.	Τελωνεία 2002.....	97

6.3.4	Τελωνεία και Ασφάλεια.....	97
6.3.5	Πρόγραμμα Δράσης Τελωνεία 2007.....	99
6.4.	Απολογισμός και Προοπτικές	100

Κεφάλαιο 7: ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

7.1	Κοινό καθεστώς που εφαρμόζεται στις εισαγωγές	103
7.1.1.	Διαδικασία πληροφόρησης και διαβούλευσης.....	103
7.1.2.	Κοινοτική Διαδικασία Έρευνας	104
7.1.3.	Μέτρα Επιτήρησης	104
7.1.4.	Μέτρα Διασφάλισης	105
7.2.	Κοινό καθεστώς που εφαρμόζεται στις εισαγωγές ορισμένων τρίτων χωρών	107
7.2.1	Πεδίο εφαρμογής	107
7.2.2	Καθεστώς εισαγωγών.....	107
7.2.3	Ποσοτώσεις	107
7.2.4	Διαδικασία Κοινοτικής Διαχείρισης	108
7.2.4.1.	Πεδίο εφαρμογής.....	108
7.2.4.2.	Βασικοί κανόνες που αφορούν τη διαχείριση των κοινοτικών Ποσοτώσεων.....	108
7.2.4.3.	Οι διάφορες μέθοδοι διαχείρισης των ποσοτικών.....	108
	Ποσοτώσεων.....	108
7.3.	Κανόνες σχετικά με τις Άδειες Εισαγωγής	110
7.3.1.	Διαδικασίες Απόφασης	110
7.4.	Εμπορική Άμυνα.....	111

Κεφάλαιο 8: ΕΞΑΓΩΓΕΣ

8.1.	Κοινό καθεστώς που εφαρμόζεται στις εξαγωγές.....	114
8.1.1.	Πεδίο εφαρμογής	114
8.1.2.	Διαδικασία Πληροφόρησης και διαβούλευσης.....	114
8.1.3.	Μέτρα διασφάλισης	115
8.1.4.	Μέτρα κατά των Επιδοτήσεων.....	116
8.1.4.1.	Ορισμός της Επιδότησης	116
8.1.4.2.	Αντισταθμισμένες Επιδοτήσεις.....	117
8.1.4.3.	Υπολογισμός του ύψους της Αντισταθμισμένης Επιδότησης.....	117
8.1.5.	Άμυνα κατά των εμποδίων στο Εμπόριο.....	118
8.1.5.1	Ορισμοί.....	118
8.1.5.2	Δικαίωμα Προσφυγής.....	119
8.1.5.3	Διαδικασίες Εξέτασης	120
8.1.5.4	Θέσπιση μέτρων Εμπορικής Πολιτικής	120

Κεφάλαιο 9: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

9.1.	Μέτρα Αντιντάμπινγκ	121
9.2.	Η Ζημία	123
9.2.1.	Επιβολή Προσωρινών Δασμών.....	126
9.2.2.	Επιβολή Οριστικών Δασμών.....	126
9.3.	Συμφωνία για την ίδρυση του Π.Ο.Ε.....	127

9.3.1.	Έγκριση των συμφωνιών του Π.Ο.Ε.....	129
9.4.	Μηχανισμός Ελέγχου των Εμπορικών Πολιτικών.....	131

ΜΕΡΟΣ 2^ο: Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

Κεφάλαιο 10: ΟΔΗΓΙΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε. ΓΙΑ ΤΗΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

10.1.	Γενική αποστολή της Ε.Ε. για την Ασφάλεια Τροφίμων.....	133
10.2.	Λευκό Βιβλίο για την Ασφάλεια Τροφίμων.....	134
10.3.	Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Τροφίμων	135
10.4.	Νέο Νομοθετικό Πλαίσιο	136
10.5.	Έλεγχοι.....	137
10.6.	Η Πληροφόρηση των Καταναλωτών.....	137
10.7.	Διεθνής Διάσταση.....	138
10.8.	Μέτρα εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής	139
10.9.	Γενική Νομοθεσία για τα Τρόφιμα.....	140
10.9.1.	Γενικές υποχρεώσεις του Εμπορίου Τροφίμων.....	141
10.9.2.	Γενικές απαιτήσεις της νομοθεσίας για τα Τρόφιμα.....	141
10.10	Ευρωπαϊκή Αρχή για την Ασφάλεια των Τροφίμων	142
10.10.1.	Καθήκοντα της Αρχής.....	142
10.10.2.	Οργάνωση.....	143
10.11.	Διαδικασίες σχετικά με την Ασφάλεια Τροφίμων.....	146
10.11.1.	Σύστημα Έγκαιρης Προειδοποίησης.....	146
10.11.2.	Καταστάσεις Έκτακτης Ανάγκης	147
10.11.3.	Γενικό σχέδιο για την Διαχείριση Κρίσεων.....	147
10.11.4.	Μόνιμη επιτροπή για την Τροφική Αλυσίδα και την Υγεία των Ζώων.....	148
10.12	Παραγωγή γεωργικών προϊόντων και τροφίμων με βιολογικές Μεθόδους.....	148
10.13	Υποχρεωτικές Ενδείξεις Επισήμανσης	150
10.13.1	Η Ονομασία Πώλησης	150
10.13.2	Ο Κατάλογος των Συστατικών.....	151
10.13.3	Η Ποσότητα των Συστατικών ή των Κατηγοριών συστατικών εκφρασμένη ως ποσοστό	152
10.13.4	Τα Αλλεργιογόνα.....	152
10.13.5	Τρόφιμα που περιέχουν κρέας.....	152
10.13.6	Η Καθαρή Ποσότητα.....	153
10.13.7	Η Ημερομηνία Ελάχιστης Διατηρησιμότητας	153
10.14	Υποχρεωτικές Ενδείξεις για τα Εξαιρετικώς Αλλοιώσιμα Τρόφιμα.....	153
10.15	Χρήση γλωσσών στην Επισήμανση.....	155
10.16	«Ενεργά» και «Νοήμονα» Υλικά Συσκευασίας	156
10.17	Αξιολόγηση των Ουσιών.....	157
10.18	Ευθύνη των Κατασκευαστών.....	158
10.19	Νέα τρόφιμα και νέα συστατικά τροφίμων.....	159
10.20	Διατροφική Επισήμανση.....	161
10.21	Τρόφιμα που προορίζονται για ειδική διατροφή.....	163
10.22	Το νέο καθεστώς της Υγιεινής των Τροφίμων.....	164

10.23	Το σύστημα HACCP.....	167
10.24	Τα πρόσθετα και η ασφάλεια στην Παραγωγή των Τροφίμων.....	170

Κεφάλαιο 11: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΤΟΥ 20^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ

11.1.	Η Προβιομηχανική Περίοδος	171
11.2.	Η Προπολεμική Περίοδος	174
11.3.	Οι Συνέπειες της Κατοχής	186
11.4.	Η Μεταπολεμική Περίοδος	187

Κεφάλαιο 12: ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ

12.1.	Βιομηχανίες Κρέατος	203
12.2.	Επεξεργασία και Συντήρηση Φρούτων και Λαχανικών.....	204
12.3.	Παραγωγή Φυτικών και Ζωικών Ελαίων και Λιπών.....	206
12.4.	Γαλακτοκομικά	207
12.5.	Παραγωγή Προϊόντων Αλευρόμυλου-Παραγωγή Αμύλου και Προϊόντων Αμύλου.....	208
12.6.	Λοιπές Βιομηχανίες.....	210
12.7.	Σύνδεσμος Ελληνικών Βιομηχανιών Τροφίμων.....	211

Κεφάλαιο 13: ΕΡΕΥΝΑ ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΜΕΓΑΛΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

13.1.	Μελέτη Βιομηχανίας: Π.Γ. ΝΙΚΑΣ ΑΒΕ.....	213
13.2.	Μελέτη Βιομηχανίας: ΜΕΛΙΣΣΑ-ΚΙΚΙΖΑΣ ΑΒΕΕ.....	227
13.3.	Μελέτη Βιομηχανίας: ΦΑΓΕ ΑΕ.....	236
13.4.	Συμπεράσματα της έρευνας.....	249

Κεφάλαιο 14: ΕΠΙΛΟΓΟΣ **251**

Βιβλιογραφία **253**

ΜΕΡΟΣ 1^ο
Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

1. ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ Ε.Ε.

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σημερινή ΕΕ είναι το αποτέλεσμα της σκληρής εργασίας των ανθρώπων που εργάστηκαν για μια ενωμένη Ευρώπη. Αποτελεί την πιο προωθημένη μορφή ολοκλήρωσης, σε ολόκληρο τον κόσμο, ενός συνόλου χωρών που ασκούν από κοινού τα κυριαρχικά τους δικαιώματα σε καθοριστικούς τομείς δραστηριότητας για τους πολίτες: το ενιαίο νόμισμα, την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, των υπηρεσιών, των εμπορευμάτων και των κεφαλαίων, την κοινωνική πρόοδο, τους ίσους όρους ανταγωνισμού για να υπάρξει όσο το δυνατό μεγαλύτερο όφελος από μια ανοικτή και δυναμική εσωτερική αγορά.

Οι βασικοί κανόνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης θεσπίστηκαν με μια σειρά συνθηκών:

- η Συνθήκη των Παρισίων περί της ίδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) του 1951
- οι Συνθήκες της Ρώμης για τη δημιουργία Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΕΟΚ) και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ ή Ευρατόμ) του 1957.

Αυτές οι ιδρυτικές συνθήκες τροποποιήθηκαν στη συνέχεια:

- από την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1986).
- από τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Συνθήκη του Μάαστριχτ, 1992)
- από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997) και
- από τη Συνθήκη της Νίκαιας (2001).

Οι συνθήκες αυτές έχουν σφυρηλατήσει ισχυρότατους νομικούς δεσμούς μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Η Ευρωπαϊκή Ένωση παράγει η ίδια νομοθεσία η οποία εφαρμόζεται άμεσα στους ευρωπαίους πολίτες και τους παρέχει ειδικά δικαιώματα.

Παρίσι 1951	Ρώμη 1957		Βρυξέλλες 1987
Συνθήκη ΕΚΑΧ	Συνθήκη ΕΚΑΕ	Συνθήκη ΕΟΚ	Ενιαία Πράξη
Μάαστριχτ 1992			
Συνθήκη ΕΚΑΧ	Συνθήκη ΕΚΑΕ	Συνθήκη ΕΚ	Συνθήκη ΕΕ
Άμστερνταμ 1997			
Συνθήκη ΕΚΑΧ	Συνθήκη ΕΚΑΕ	Συνθήκη ΕΚ	Συνθήκη ΕΕ
Νίκαια 2001			
Συνθήκη ΕΚΑΕ	Συνθήκη ΕΚ	Συνθήκη ΕΕ	
Ρώμη 2004			
Συνταγματική Συνθήκη			

- **ΕΚΑΧ:**

Υπογράφηκε στο Παρίσι στις 18 Απριλίου 1951 από τη Γαλλία, τη Γερμανία και τις χώρες της Μπενελούξ και τέθηκε σε ισχύ στις 23 Ιουλίου 1952. Ο κύριος στόχος της ήταν η εξάλειψη των εμποδίων στις συναλλαγές και η δημιουργία μιας κοινής αγοράς, μέσα στην οποία τα προϊόντα των ανθρακωρυχείων και των σιδηρουργείων θα κυκλοφορούσαν ελεύθερα για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες όλων των κατοίκων της Κοινότητας χωρίς διακρίσεις βασισμένες στην εθνικότητα. Ελεύθερα επίσης θα έπρεπε να κυκλοφορούν τα κεφάλαια και οι εργαζόμενοι σε αυτούς τους τομείς. Για να επιτευχθούν αυτά η συνθήκη προέβλεπε ορισμένους κανόνες σε θέματα επενδύσεων, εθνικών ενισχύσεων, παραγωγής, τιμών, συμφωνιών και συγχωνεύσεων επιχειρήσεων, μεταφορών, και εμπορικής πολιτικής.

- **ΕΚΑΕ:**

Υπογράφηκε στη Ρώμη στις 25 Μαρτίου 1957 και τέθηκε σε ισχύ στις 1 Ιανουαρίου 1958. Απέβλεπε στη δημιουργία μιας κοινής αγοράς πυρηνικών υλικών και εφοδίων, στην κατάρτιση μιας κοινής πυρηνικής νομοθεσίας, στην εγκατάσταση ενός κοινού συστήματος εφοδιασμού σε πρώτες ύλες, ενός συστήματος ελέγχου για την ειρηνική χρησιμοποίηση της πυρηνικής ενέργειας καθώς και κοινών κανόνων ασφαλείας και υγιεινής του πληθυσμού και των εργαζομένων έναντι της ραδιενέργειας. Το κύριο στοιχείο της συνθήκης αυτής ήταν ο συντονισμός των ερευνητικών προγραμμάτων των κρατών μελών και ένα κοινό πρόγραμμα έρευνας το οποίο θα έθετε σε λειτουργία ένα Κοινό Κέντρο Ερευνών, θα

ανέπτυξε τη τεχνολογία και θα παρακινούσε την παραγωγή πυρηνικής ενέργειας στην Ευρώπη.

- **ΕΟΚ:**

Υπογράφηκε μαζί με τη συνθήκη του Ευρατόμ και τέθηκε σε ισχύ στις 1 Ιανουαρίου 1958. Η βασική αποστολή της ήταν η δημιουργία μιας κοινής αγοράς μεταξύ των κρατών μελών. Αυτή περιλάμβανε α) την πραγματοποίηση μιας τελωνειακής ένωσης που σημαίνει αφενός την εξάλειψη των τελωνειακών δασμών και γενικότερα των εμποδίων στις ανταλλαγές μεταξύ των κρατών μελών και αφετέρου την υιοθέτηση ενός κοινού τελωνειακού δασμολογίου έναντι των τρίτων χωρών και β) την πραγματοποίηση τεσσάρων ελευθεριών: της ελεύθερης κυκλοφορίας των βιομηχανικών και αγροτικών προϊόντων, της ελεύθερης κυκλοφορίας των μισθωτών εργαζομένων, της εγκατάστασης και παροχής υπηρεσιών από ανεξάρτητους επαγγελματίες και επιχειρήσεις και τέλος της ελεύθερης κυκλοφορίας κεφαλαίων.

- **ΕΝΙΑΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΡΑΞΗ:**

Τέθηκε σε ισχύ από την 1 Ιουλίου 1987 η οποία συμπλήρωνε κυρίως τη συνθήκη της ΕΟΚ. Η ενιαία πράξη υποχρέωνε την Κοινότητα να πάρει μέτρα που χρειάζονταν για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς μέχρι την 31 Δεκεμβρίου 1992. Συγχρόνως αύξανε τα δικαιώματα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και επισημοποίησε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία και την οικονομική και κοινωνική συνοχή μεταξύ των κρατών μελών. Επιπλέον, έδωσε νομική βάση σε πολλές κοινές πολιτικές όπως την κοινωνική, του περιβάλλοντος, της έρευνας και της τεχνολογίας.

- **ΣΥΝΘΗΚΗ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ:**

Υπογράφηκε την 7 Φεβρουαρίου 1992. Έθεσε σαν στόχους: α) να προωθήσει την ισόρροπη και σταθερή οικονομική πρόοδο ιδίως με την δημιουργία ενός χώρου χωρίς σύνορα β) να εφαρμόσει μια κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλεια, συμπεριλαμβανομένης και μια κοινή αμυντική πολιτική γ) να ενισχύσει την προστασία των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των πολιτών με τη θέσπιση της ιθαγένειας της Ένωσης δ) να αναπτύξει στενή συνεργασία στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων ε) να διατηρήσει στο ακέραιο το κοινοτικό κερτημένο και να το αναπτύξει.

- **ΣΥΝΘΗΚΗ ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ:**

Υπογράφηκε στις 17 Ιουνίου 1997. Ασχολήθηκε με την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων για θέματα όπως το άσυλο, η μετανάστευση. Αυτή η συνθήκη κατέστησε πιο αποτελεσματική τη θεσμική δομή της Ένωσης με την επέκταση της διαδικασίας συναποφάσης (Κοινοβούλιο-Συμβούλιο). Επιπλέον, ενδυνάμωσε την κοινή εξωτερική πολιτική καθιστώντας το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υπεύθυνο για τον ορισμό κοινών στρατηγικών που θα εφάρμοζαν τα κράτη μέλη και η Ένωση.

- **ΣΥΝΘΗΚΗ ΝΙΚΑΙΑΣ:**

Υπογράφηκε στις 26 Φεβρουαρίου 2001 και τέθηκε σε ισχύ την 1 Φεβρουαρίου 2003. Η συνθήκη αυτή αναθεώρησε την συνθήκη του Άμστερνταμ κυρίως ως προς τέσσερα θεσμικά θέματα: την αντικατάσταση της ομοφωνίας από την ειδική πλειοψηφία στις διαδικασίες απόφασης, τις ενισχυμένες συνεργασίες μερικών κρατών μελών, την στάθμιση των ψήφων στο Συμβούλιο και το μέγεθος της σύνθεσης της Επιτροπής.

- **ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΘΗΚΗ:**

Το σχέδιο της Συνταγματικής Συνθήκης παρουσιάστηκε στις 19-20 Ιουνίου 2003 το οποίο παρουσιάζει:α)ενιαία νομική προσωπικότητα της Ένωσης με την οποία θα διαπραγματεύεται, θα υπογράφει και θα εφαρμόζει όλες τις εξωτερικές πολιτικές β)τα σύμβολα της Ένωσης τα οποία είναι η σημαία (χρώματος κυανού με κύκλο δώδεκα χρυσών αστέρων) , ο ύμνος (προερχόμενος από την «ωδή στη Χαρά» της Ενάτης Συμφωνίας του Μπετόβεν), το έμβλημα («Ενωμένοι στη πολυμορφία»), το νόμισμα (το ευρώ) και η ημέρα εορτασμού της (9η Μαΐου).

1.2 ΓΕΝΝΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος είχε αφήσει την Ευρώπη διαιρεμένη σε δύο ομάδες κρατών. Στην Ανατολική Ευρώπη, την Σοβιετική Ένωση με την εδαφική και πληθυσμιακή υπεροχή της Ρωσίας και με μια ενωτική ιδεολογία που είχε απήχηση σε πάμφτωχους λαούς μπορούσε εύκολα να προσαρτήσει τις γειτονικές της χώρες και να εγκαθιδρύσει φιλικά προς αυτήν καθεστώτα. Επιπλέον μπορούσε να τους προσφέρει μια κάποια ασφάλεια (αν και υπό δικτατορικά καθεστώτα), μια ευρεία αγορά για τις εισαγωγές και εξαγωγές τους (αν και υπό ρωσική δεσποτεία) και μια σχετική εξασφάλιση των βασικών αναγκών των λαών τους, της τροφής και της στέγης.

Στη Δυτική Ευρώπη, τη δεκαετία του 50, η ευημερία των λαών δεν ήταν πολύ καλύτερη από εκείνη της Ανατολικής. Μολονότι, στα περισσότερα Δυτικοευρωπαϊκά κράτη οι λαοί ζούσαν υπό δημοκρατικά καθεστώτα και απολάμβαναν κάποιων στοιχειωδών δικαιωμάτων και της ελευθερίας του λόγου, η οικονομική κατάσταση της μεγάλης πλειοψηφίας δεν ήταν πολύ καλύτερη από εκείνη των ανατολικών γειτόνων τους. Επιπλέον, τα αδύναμα δημοκρατικά καθεστώτα τους απειλούνταν τόσο από το εξωτερικό - την αλαζονική υπερδύναμη που γινόταν βαθμιαία η Σοβιετική Ένωση - και από το εσωτερικό - τα φιλικά προς αυτήν πολιτικά κόμματα.

Για να αντιμετωπίσουν τη Σοβιετική απειλή, τα περισσότερα Δυτικοευρωπαϊκά κράτη είχαν ενταχθεί, ήδη από το 1949, στον Οργανισμό του Βορειοατλαντικού Συμφώνου (ΝΑΤΟ) και επομένως υπό την Αμερικανική πυρηνική ασπίδα. Αυτή η ασπίδα παρείχε μεγαλύτερη προστασία από εξωτερική απειλή από οποιαδήποτε ενοποίηση των ανεπαρκών στρατευμάτων τους. Αλλά αυτή η ασπίδα δεν μπορούσε να προστατεύσει τα ασθενικά δημοκρατικά καθεστώτα από τις κοινωνικές αναταραχές πληθυσμών που βρίσκονταν κοντά ή και κάτω από το ελάχιστο όριο επιβίωσης. Για να

αντιμετωπίσουν αυτή την απειλή, οι αδρανείς οικονομίες αυτών των κρατών έπρεπε να τεθούν σε κίνηση για να απορροφήσουν τους άνεργους και απένταρους πληθυσμούς. Αυτές οι οικονομίες είχαν απομονωθεί, η μια από την άλλη και από τον υπόλοιπο κόσμο με υψηλούς τελωνειακούς και άλλους φραγμούς, οι οποίοι επέτρεπαν σε μερικές ανεπαρκείς κρατικές και ιδιωτικές επιχειρήσεις να επιζούν στην προστατευμένη εσωτερική αγορά, αλλά απέτρεπαν το εξωτερικό εμπόριο και τον ανταγωνισμό και, επομένως, την ανάπτυξη που μπορούσαν να υποκινήσουν.

Για να τονωθεί η ανάπτυξη των Δυτικοευρωπαϊκών οικονομιών, έπρεπε να γκρεμιστούν οι μεταξύ τους φραγμοί. Ο απλός τρόπος για την απελευθέρωση του εμπορίου στην Ευρώπη ήταν η δημιουργία μιας ζώνης ελεύθερων συναλλαγών μέσω διακυβερνητικής συνεργασίας. Αυτή τη μέθοδο υποδείκνυαν ιδίως η Μεγάλη Βρετανία και οι Σκανδιναβικές χώρες. Σύμφωνα με αυτή την άποψη, η απελευθέρωση του εμπορίου στην Ευρώπη μπορούσε να επισπεύσει και να ξεπεράσει τις διεργασίες που είχαν ξεκινήσει από το 1947 σε διεθνές επίπεδο στα πλαίσια της Γενικής Συμφωνίας περί Δασμών και Εμπορίου (GATT). Θα μπορούσε έτσι να οδηγήσει σε πλήρη εξάλειψη των δασμολογικών εμποδίων, χωρίς εκχωρήσεις εθνικής κυριαρχίας. Αλλά ορισμένοι πολιτικοί των ηπειρωτικών χωρών, οι οποίες είχαν καταστραφεί από τους μεταξύ τους πολέμους, ήθελαν να προχωρήσουν πέραν της απελευθέρωσης του εμπορίου. Ήθελαν να ενώσουν τόσο στενά τις οικονομίες τους ώστε να καταστήσουν αδύνατο ένα νέο εμφύλιο πόλεμο στην Ευρώπη. Ήθελαν να δοκιμάσουν μια μέθοδο που θα συνδύαζε την απελευθέρωση του εμπορίου με την οικονομική ολοκλήρωση. Όπως το υποδηλώνει η λέξη ολοκλήρωση, ήθελαν να συνενώσουν τις χωριστές οικονομίες τους σε ένα σύνολο. Η πολυεθνική ολοκλήρωση ήταν εκείνο τον καιρό μια επαναστατική και ριψοκίνδυνη επιχείρηση. Ήταν επαναστατική, γιατί αντέβαινε στην καθιερωμένη έννοια του κράτους-έθνους και της εθνικής κυριαρχίας που πήγαζε από αυτό. Ήταν μια ριψοκίνδυνη επιχείρηση, γιατί απαιτούσε την εγκαθίδρυση υπερεθνικών εξουσιών που θα κατίσχυαν των εθνικών εξουσιών. Όμως, υποσχόταν να μετατρέψει τους πρώην αντιπάλους σε συνεταίρους και επιπλέον να καταστήσει αμετάκλητη την εταιρική σχέση τους.

Έξι κράτη δέχτηκαν το τεράστιο στοίχημα: η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Ολλανδία, το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο. Αλλά δεν ήθελαν να ριψοκινδυνεύσουν το σύνολο των οικονομιών τους σε αυτό το στοίχημα. Αποφάσισαν να ξεκινήσουν την επιχείρηση από τους τομείς του άνθρακα και του χάλυβα. Αυτή η επιλογή σήμαινε ότι τα ευρωπαϊκά κράτη, που μόλις είχαν επανακτήσει την εθνική κυριαρχία τους μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, δεν θα έπρεπε να την εγκαταλείψουν αμέσως και εντελώς ιδρύοντας ένα ομοσπονδιακό κράτος. Έπρεπε μόνον να παραιτηθούν από το δόγμα του αδιαιρέτου της εθνικής κυριαρχίας και επομένως να εκχωρήσουν μερικά τμήματά της, σε ορισμένους τομείς. Σε αντάλλαγμα θα κέρδιζαν το δικαίωμα ελέγχου των υποθέσεων των εταιρών σε αυτούς τους τομείς, που θα έμπαιναν υπό κοινή ή μερισμένη κυριαρχία, και επομένως θα διέυρυναν κατά τούτο την εθνική κυριαρχία τους.

Αυτή, με λίγα λόγια, ήταν η λαμπρή ιδέα του Jean Monnet, εμπνευσμένη από τις οικονομικές και πολιτικές δραστηριότητές του με τους

Συμμάχους κατά τη διάρκεια του πολέμου. Διακηρύχθηκε από τον Υπουργό των Εξωτερικών της Γαλλίας, Robert Schuman, στις 9 Μαΐου 1950, ιστορική ημερομηνία για την Ευρωπαϊκή ενοποίηση, που αναγνωρίζεται ως τέτοια από το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα. Η διακήρυξη του Σουμάν ήταν σαφής ως προς την οδό που έπρεπε να ακολουθήσει η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση: «Η Ευρώπη δεν θα γίνει μεμιάς ούτε με ενιαίο σχέδιο. Θα οικοδομηθεί με συγκεκριμένες πραγματοποιήσεις, που θα δημιουργήσουν πρώτα μια πραγματική αλληλεγγύη». Η ΕΚΑΧ θα ήταν η πρώτη πραγματοποίηση. Η γαλλική ιδέα υιοθετήθηκε αμέσως από τον Γερμανό Καγκελάριο, Konrad Adenauer, και από τους πρωθυπουργούς της Ιταλίας, του Βελγίου, της Ολλανδίας και του Λουξεμβούργου. Μόλις ένα χρόνο μετά τη διακήρυξη του Σουμάν, οι ιδρυτικοί πατέρες είχαν συμφωνήσει τις λεπτομέρειες αυτού του πρωτότυπου σχεδίου και μπόρεσαν να υπογράψουν τη Συνθήκη της ΕΚΑΧ, στο Παρίσι στις 18 Απριλίου 1951.

Πράγματι, τα πρώτα κιόλας χρόνια λειτουργίας της δασμολογικής ένωσης του άνθρακα και του χάλυβα έδειξαν ότι το μοντέλο της ΕΚΑΧ ήταν επιτυχές και μπορούσε να επεκταθεί σε όλα τα προϊόντα. Έτσι, μεταξύ της 1ης και της 3ης Ιουλίου 1955, οι υπουργοί εξωτερικών των «Έξι», συσχεπτόμενοι στη Μεσσίνα της Ιταλίας, εξέτασαν τη δυνατότητα δημιουργίας κοινής αγοράς για όλα τα προϊόντα καθώς και τη δημιουργία μιας ειδικής κοινότητας για την πυρηνική ενέργεια. Ανέθεσαν σε μια επιτροπή εμπειρογνομόνων, υπό την προεδρία του βέλγου υπουργού εξωτερικών, Paul Henri Spaak, να ετοιμάσει έκθεση πάνω σε αυτά τα θέματα. Η επιτροπή παρουσίασε την έκθεσή της στις 21 Απριλίου 1956 και τα συμπεράσματά της υιοθετήθηκαν από τη διακυβερνητική διάσκεψη της Βενετίας στις 29 Μαΐου 1956. Οι υπουργοί εξωτερικών αποφάσισαν τότε να αρχίσουν διαπραγματεύσεις μεταξύ των Έξι για τη δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) και μιας Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ). Δέκα μήνες αργότερα, στις 25 Μαρτίου 1957, χρόνος ρεκόρ εάν αναλογιστεί κανείς για τι τεράστιο εγχείρημα επρόκειτο, οι Έξι ήταν σε θέση να υπογράψουν πάνω στον λόφο του Καπιτωλίου της Ρώμης τις Συνθήκες που ίδρυσαν τις δύο νέες Κοινότητες.

Η διάσταση μεταξύ κρατών που ήθελαν να προχωρήσουν στην οικονομική ολοκλήρωση και εκείνων που προτιμούσαν τη διακυβερνητική συνεργασία συγκεκριμενοποιήθηκε το 1959 με τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ), στην οποία προσχώρησαν το Ηνωμένο Βασίλειο, η Νορβηγία, η Σουηδία, η Δανία, η Αυστρία, η Πορτογαλία, η Ισλανδία, η Ελβετία, και αργότερα η Φινλανδία. Εντυπωσιασμένη πάντως από τις πρώτες επιτυχίες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, η βρετανική κυβέρνηση δεν άργησε να αναθεωρήσει τη θέση της πάνω στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Είχε αρχίσει να καταλαβαίνει ότι το Ηνωμένο Βασίλειο δεν θα μπορούσε να διατηρήσει έναν ηγετικό ρόλο στην Ευρώπη και στον κόσμο βασιζόμενο στη διακυβερνητική συνεργασία της ΕΖΕΣ. Αυτό ήταν που το έκανε να υποβάλει επίσημα την υποψηφιότητά του, τον Αύγουστο του 1961, για να γίνει πλήρες μέλος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Η υποβολή υποψηφιότητας από το Ηνωμένο Βασίλειο ακολουθήθηκε από δύο άλλα μέλη της ΕΖΕΣ, τη Δανία και τη Νορβηγία, καθώς και από την ανεξάρτητη Ιρλανδία.

Η ένταξη αυτών των χωρών προσέκρουσε από την αρχή στην αντίθεση του προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας, στρατηγού Ντε Γκώλ, ο οποίος ήταν πολύ επιφυλακτικός για τις προθέσεις της Μεγάλης Βρετανίας και μέσα στη μέση των διαπραγματεύσεων, το 1963, δήλωσε ότι δεν ήθελε να τις συνεχίσει. Η δεύτερη βρετανική αίτηση ένταξης, η οποία ακολουθήθηκε επίσης από την Ιρλανδία, τη Δανία και τη Νορβηγία, δεν εξετάστηκε στα σοβαρά για πολύ καιρό, λόγω των δισταγμών της Γαλλίας. Το θέμα της ένταξης αυτών των χωρών άρχισε να εξετάζεται σοβαρά μόνον μετά την παραίτηση του στρατηγού Ντε Γκώλ, τον Απρίλιο του 1969. Μετά από δύσκολες διαπραγματεύσεις, οι Συνθήκες ένταξης υπογράφηκαν στις 22 Ιανουαρίου 1972. Η ένταξη του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ιρλανδίας και της Δανίας έγινε πράγματι την 1η Ιανουαρίου 1973, μετά από την επικύρωση των Συνθηκών από τα εθνικά κοινοβούλια. Η Νορβηγία δεν εντάχθηκε τελικά στην Κοινότητα, γιατί 53,49% του νορβηγικού λαού αντιτάχθηκε με δημοψήφισμα στην ένταξη. Τα μέλη της ΕΟΚ αυξήθηκαν έτσι σε εννέα, ενώ τα μέλη της ΕΖΕΣ μειώθηκαν σε έξι.

Μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Ελλάδα, την Πορτογαλία και την Ισπανία, οι χώρες αυτές υπέβαλαν, η πρώτη το 1975 και οι δύο άλλες το 1977, αίτηση ένταξης στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Οι χώρες αυτές προτίμησαν έτσι να συμμετάσχουν στο πρωτότυπο και επομένως ριψοκίνδυνο εγχείρημα της ΕΟΚ παρά στο σίγουρο αλλά περιορισμένο καταφύγιο της ΕΖΕΣ. Θεώρησαν ότι η πολυεθνική ολοκλήρωση μπορούσε, όχι μόνο να ενισχύσει την οικονομική τους ανάπτυξη, αλλά και να στερεώσει τα αδύναμα δημοκρατικά καθεστώτα τους, εφόσον απαιτούσε την καλή λειτουργία δημοκρατικών θεσμών στα συμμετέχοντα κράτη. Η Ελλάδα εντάχθηκε την 1η Ιανουαρίου 1981, η Ισπανία και η Πορτογαλία, την 1η Ιανουαρίου 1986. Έτσι, για ένα μικρό διάστημα, η ΕΟΚ ήταν γνωστή ως «οι Δώδεκα».

Με την υπογραφή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης, τον Ιούνιο του 1987, τα δώδεκα κράτη μέλη της ΕΟΚ αποφάσισαν να ολοκληρώσουν την εσωτερική αγορά τους μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1992. Ένα χρόνο πριν από αυτή την ημερομηνία, το Δεκέμβριο του 1991, αποφάσισαν, στο Μάαστριχτ, να αναπτύξουν μέσα στην ενιαία αγορά μια οικονομική και νομισματική ένωση, μια συνεργασία για τις εσωτερικές και τις δικαστικές υποθέσεις και μια κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας, μετατρέποντας έτσι την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα σε Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), περιλαμβάνουσα μια αναμορφωμένη Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ΕΚ).

Η Ευρώπη των Δώδεκα έγινε η Ευρώπη των Δεκαπέντε, από την 1η Ιανουαρίου 1995, με την ένταξη της Αυστρίας, της Φινλανδίας και της Σουηδίας, ενώ ο Νορβηγικός λαός ψήφισε εκ νέου κατά της ένταξης στην Ένωση, με πλειοψηφία 52,8%. Τα τρία νέα κράτη στάθμισαν τα οικονομικά πλεονεκτήματα της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης έναντι του πολιτικού μειονεκτήματος της απώλειας ορισμένων κυριαρχικών δικαιωμάτων. Τα εναπομείναντα κράτη της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών (εκτός από την Ελβετία), δηλαδή η Νορβηγία, η Ισλανδία και το Λιχτενστάιν υπέγραψαν με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα τη Συνθήκη για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο, η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1994,

δημιουργώντας μια μεγάλη ζώνη ελευθέρων συναλλαγών που εφαρμόζει πολλές κοινές πολιτικές της ΕΚ/ΕΕ.

Μετά την πτώση του Σιδηρού Παραπετάσματος το 1989, η μια μετά την άλλη οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης ζήτησαν συμμετοχή στην ΕΕ, επιλέγοντας έτσι σαφώς την πολυεθνική ολοκλήρωση έναντι της διακυβερνητικής συνεργασίας μέσα στην ΕΖΕΣ. Η επιλογή τους οδηγήθηκε τόσο από προσδοκίες ταχύτερης οικονομικής ανάπτυξης όσο και από λόγους αυξημένης πολιτικής σταθερότητας μέσα σε μια Ένωση δημοκρατικών κρατών. Αυτά τα έθνη αποφάσισαν, πράγματι, να εκχωρήσουν ένα τμήμα της νεοαποκτηθείσας εθνικής κυριαρχίας τους με αντάλλαγμα τη δύναμη που προσφέρει η «μερισμένη κυριαρχία» της Ένωσης. Η ΕΕ ενθάρρυνε την αίτησή τους με πολιτικά και οικονομικά μέσα και ξεκίνησε διαπραγματεύσεις με την Πολωνία, την Ουγγαρία, τη Τσεχία, τη Σλοβακία, τη Σλοβενία, την Εσθονία, τη Λετονία, τη Λιθουανία καθώς και με την Κύπρο και τη Μάλτα. Μετά από την ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων, αυτές οι δέκα χώρες υπέγραψαν τη Συνθήκη ένταξής τους στην Αθήνα στις 16 Απριλίου 2003 και έγιναν πλήρη μέλη της ΕΚ/ΕΕ την 1η Μαΐου 2004. Έτσι τώρα μιλάμε για την Ένωση των Εικοσιπέντε.

Η διεύρυνση της ΕΚ/ΕΕ συνεχίζεται. Οι διαπραγματεύσεις με τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία προχώρησαν πολύ και αυτές οι χώρες εντάχθηκαν το 2007. Τον Δεκέμβριο 2004, η ΕΕ δέχτηκε να αρχίσει διαπραγματεύσεις με την Κροατία και τη Τουρκία. Όταν η οικονομική και πολιτική κατάστασή τους το επιτρέψει, όλα τα Βαλκανικά κράτη αναμένεται να αναζητήσουν ασφαλές λιμάνι μέσα στην Ένωση, η οποία έτσι, μέσα στην επόμενη δεκαετία, μπορεί να αριθμεί πάνω από τριάντα μέλη.

1.3 Ο ΜΑΚΡΥΣ ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΠΡΟΣΧΩΡΗΣΗ

Η πορεία γι' αυτή τη διεύρυνση άρχισε το 1989 με την πτώση του Τείχους του Βερολίνου. Η ΕΕ έθεσε ταχύτατα σε εφαρμογή το πρόγραμμα χρηματοδοτικής ενίσχυσης Phare για να βοηθήσει τις νέες δημοκρατίες να ανοικοδομήσουν τις οικονομίες τους και να διευκολύνει την πολιτική τους μεταρρύθμιση. Στις 22 Ιουνίου 1993, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης έλαβε μια ιστορική απόφαση διακηρύσσοντας για πρώτη φορά ότι *«πρέπει να δοθεί η δυνατότητα στις συνδεδεμένες χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης που το επιθυμούν να γίνουν μέλη της Ένωσης»*.

Συγχρόνως, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καθόρισε τρία βασικά κριτήρια που έπρεπε να ικανοποιήσουν οι υποψήφιες χώρες πριν από την προσχώρησή τους.

- Πρώτον, το πολιτικό κριτήριο: η ύπαρξη σταθερών θεσμών που εγγυώνται τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου, το σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των μειονοτήτων και την προστασία των μειονοτήτων.

- Δεύτερον, το οικονομικό κριτήριο: η ύπαρξη μιας βιώσιμης οικονομίας της αγοράς και η ικανότητα αντιμετώπισης του ανταγωνισμού και των δυνάμεων της αγοράς στο εσωτερικό της ΕΕ.
- Τρίτον το κριτήριο της υιοθέτησης του κοινοτικού κεκτημένου: η ικανότητα της υποψήφιας χώρας να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις και να αποδεχθεί κυρίως τους στόχους της πολιτικής, οικονομικής και νομισματικής ένωσης.

Βάσει των συστάσεων της Επιτροπής και των γνωμοδοτήσεων του Κοινοβουλίου, οι σύνοδοι των Ευρωπαϊκών Συμβουλίων του Λουξεμβούργου, το Δεκέμβριο του 1997, και του Ελσίνκι, το Δεκέμβριο του 1999, αποφάσισαν να αρχίσουν οι διαπραγματεύσεις με τις δέκα χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης καθώς και με την Κύπρο και τη Μάλτα.

Πριν από την προσχώρηση, κάθε υποψήφια χώρα έπρεπε να ενσωματώσει στην εθνική της νομοθεσία ολόκληρο το κοινοτικό κεκτημένο το οποίο αποτελείται από 26.000 νομοθετικές πράξεις που αντιστοιχούν σε περίπου 80 000 σελίδες. Τα κράτη μέλη οφείλουν επίσης να εφαρμόσουν το κεκτημένο στην πράξη.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση επιθυμεί να εξασφαλίσει ότι μια διεύρυνση αυτής της κλίμακας δεν θα την μετατρέψει σε μια απλή ζώνη ελεύθερων συναλλαγών και ότι η τεράστια αυτή οικογένεια εθνών θα μπορούσε να εργαστεί από κοινού ουσιαστικά και αποτελεσματικά. Έτσι, διόρισε μια Συνέλευση, με πρόεδρο τον Βαλερί Ζισκάρ ντ' Εστέν, για να εξετάσει το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να συντάξει ένα σχέδιο Συντάγματος της νέας Ένωσης των 25 κρατών μελών. Η Συνέλευση ολοκλήρωσε το έργο της τον Ιούνιο του 2003 και η σύνοδος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Θεσσαλονίκης, στις 20 Ιουνίου 2003, έκρινε ότι το σχέδιο συνταγματικής συνθήκης ήταν μια καλή βάση εργασίας για την επόμενη διακυβερνητική διάσκεψη. Το τελικό κείμενο του Συντάγματος εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το 2004.

1.4 ΠΟΣΟ ΜΕΓΑΛΗ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΓΙΝΕΙ Η ΕΕ;

Η διευρυμένη ΕΕ των 25 χωρών και 454 εκατομμυρίων κατοίκων διευρύνθηκε ακόμη περισσότερο το 2007 με την προσχώρηση της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε επίσης το 2004 να προωθήσει τις διαπραγματεύσεις πιθανής προσχώρησης της Κροατίας και της Τουρκίας.

Ήδη το 1999, η σύνοδος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Ελσίνκι είχε αποφασίσει ότι «η Τουρκία είναι υποψήφια χώρα να προσχωρήσει στην Ένωση με βάση τα ίδια κριτήρια που εφαρμόζονται και στις άλλες υποψήφιες χώρες». Η Τουρκία είναι μέλος του ΝΑΤΟ και του Συμβουλίου της Ευρώπης. Είχε συνάψει συμφωνία σύνδεσης με την ΕΕ από το 1964 και υπέβαλε αίτηση προσχώρησης στην ΕΕ το 1987.

Όμως, η Τουρκία βρίσκεται στο έσχατο άκρο της ευρωπαϊκής ηπείρου και η προοπτική της προσχώρησής της στην ΕΕ εγείρει ερωτήματα για το

μέχρι που μπορούν να φθάσουν τα απώτατα σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μπορεί οποιαδήποτε χώρα, όπου και αν βρίσκεται, να υποβάλει αίτηση προσχώρησης στην ΕΕ και να αρχίσει διαπραγματεύσεις, εάν ικανοποιεί τα πολιτικά και οικονομικά κριτήρια που καθορίστηκαν στην Κοπεγχάγη. Ασφαλώς, οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, όπως η Αλβανία, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, η Σερβία και το Μαυροβούνιο, θα μπορούσαν να υποβάλουν αίτηση όταν θα έχουν πετύχει πολιτική σταθερότητα και ικανοποιήσουν τα κριτήρια της Κοπεγχάγης.

Πράγματι, η ΕΕ έχει κάθε συμφέρον να προωθήσει τη σταθερότητα στις περιοχές που βρίσκονται στο κατώφλι της. Η διεύρυνση μετατοπίζει μακρύτερα και επιμηκύνει τα σύνορα της Ένωσης. Το 2004, θα συνορεύει με τη Λευκορωσία και την Ουκρανία και θα μεγαλώσουν τα σύνορά της με τη Ρωσία. Θα πρέπει να επιταχύνει τη διασυνοριακή συνεργασία με τις χώρες αυτές στους τομείς των μεταφορών και του περιβάλλοντος, αλλά και σε τομείς όπως η εσωτερική ασφάλεια και η καταπολέμηση του λαθρεμπορίου και άλλων μορφών διεθνούς εγκληματικότητας.

Εάν αυτή η διαδικασία πετύχει, θα ήταν δυνατό να εφαρμοστεί η ίδια στρατηγική στις σχέσεις της ΕΕ με χώρες της νότιας ακτής της Μεσογείου. Τέτοιες ερωτήσεις ανοίγουν ένα μεγάλο διάλογο για το τι σημαίνει Ευρωπαίος, ποιος είναι ο απώτατος στόχος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και ποια είναι τα συμφέροντα της ΕΕ στον κόσμο. Είναι πλέον ώρα να επανακαθοριστούν και να ενισχυθούν οι σχέσεις της ΕΕ με τους κοντινούς γείτονές της και με όσο το δυνατό ευρύτερους όρους.

1.5 ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ

1948

7-11 Μαΐου

Η Διάσκεψη της Χάγης: περισσότεροι από χίλιοι αντιπρόσωποι από 20 ευρωπαϊκές χώρες συζητούν για τις νέες μορφές συνεργασίας στην Ευρώπη. Εκφράζονται υπέρ της δημιουργίας μιας «Ευρωπαϊκής Συνέλευσης».

1949

27-28 Ιανουαρίου

Η Διάσκεψη της Χάγης έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία του Συμβουλίου της Ευρώπης. Θα έχει έδρα το Στρασβούργο.

Το ίδιο έτος αρχίζει να συντάσσεται η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, που υπεγράφη στη Ρώμη το 1950 και τέθηκε σε ισχύ το Δεκέμβριο του 1953.

Με την πάροδο του χρόνου, σχεδόν όλες οι ευρωπαϊκές χώρες γίνονται μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης.

1950

9 Μαΐου

Ο γάλλος υπουργός των εξωτερικών Ρομπέρ Σουμάν εκφωνεί βαρυσήμαντη ομιλία με προτάσεις που βασίζονται στις ιδέες του Ζαν Μονέ. Προτείνει να τεθεί η παραγωγή άνθρακα και χάλυβα της Γαλλίας και της Γερμανίας υπό κοινό έλεγχο στο πλαίσιο μιας νέας οργάνωσης στην οποία μπορούν να συμμετέχουν και άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Επειδή η ημερομηνία αυτή έχει ανακηρυχθεί ως ημερομηνία γέννησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η 9η Μαΐου γιορτάζεται κάθε χρόνο ως η «Ημέρα της Ευρώπης».

1951

18 Απριλίου

Στο Παρίσι, έξι χώρες (Βέλγιο, Γαλλία, Ομοσπονδιακή Δημοκρατία Γερμανίας, Ιταλία, Λουξεμβούργο και Κάτω Χώρες) υπογράφουν την ιδρυτική Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ). Η Συνθήκη αυτή τίθεται σε ισχύ στις 23 Ιουλίου 1952 για περίοδο 50 ετών.

1955

1-2 Ιουνίου

Σε συνεδρίασή τους στη Μεσίνα, οι υπουργοί εξωτερικών των έξι χωρών αποφασίζουν να επεκταθεί η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση στο σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας.

1957

25 Μαρτίου

Στη Ρώμη, τα έξι ιδρυτικά κράτη υπογράφουν τις Συνθήκες για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (Ευρατόμ). Οι συνθήκες αυτές τέθηκαν σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1958.

1960

4 Ιανουαρίου

Με προτροπή του Ηνωμένου Βασιλείου, με τη Σύμβαση της Στοκχόλμης ιδρύεται η Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών (στην οποία συμμετέχουν και ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες που δεν είναι μέλη της ΕΟΚ).

1962

30 Ιουλίου

Θεσπίζεται μια Κοινή Γεωργική Πολιτική (ΚΓΠ).

1963

14 Ιανουαρίου

Σε συνέντευξη τύπου, ο στρατηγός Ντε Γκωλ αναγγέλλει ότι η Γαλλία θα ασκήσει βέτο στην ένταξη του Ηνωμένου Βασιλείου στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες.

20 Ιουλίου

Στην πόλη Γιαουντέ, υπογράφεται συμφωνία συνδέσεως μεταξύ της ΕΟΚ και 18 αφρικανικών κρατών.

1965

8 Απριλίου

Υπογράφεται Συνθήκη για τη συγχώνευση των εκτελεστικών οργάνων των τριών Κοινοτήτων και για τη δημιουργία ενός ενιαίου Συμβουλίου και μιας Ενιαίας Επιτροπής. Η Συνθήκη τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουλίου 1967.

1966

29 Ιανουαρίου

Ο «συμβιβασμός του Λουξεμβούργου». Μετά από μια πολιτική κρίση, η Γαλλία δέχεται να λάβει πάλι μέρος στις συνεδριάσεις του Συμβουλίου όταν επιτυγχάνεται συμφωνία για τη διατήρηση της αρχής της ομοφωνίας σε περίπτωση που διακυβεύονται «ζωτικά εθνικά συμφέροντα».

1968

1η Ιουλίου

Καταργούνται πλήρως οι δασμοί για τα βιομηχανικά προϊόντα, 18 μήνες πριν τη λήξη του χρονοδιαγράμματος, και θεσπίζεται κοινό εξωτερικό δασμολόγιο.

1969

1-2 Δεκεμβρίου

Στη Σύνοδο Κορυφής της Χάγης, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της ΕΟΚ αποφασίζει να ενισχυθεί η διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

1970

22 Απριλίου

Υπογράφεται στο Λουξεμβούργο συνθήκη για τη δημιουργία των ιδίων πόρων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, η οποία δίνει περισσότερες εξουσίες στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

1972

22 Ιανουαρίου

Υπογράφονται στις Βρυξέλλες οι Συνθήκες προσχώρησης στις Ευρωπαϊκές Κοινοότητες της Δανίας, της Ιρλανδίας, της Νορβηγίας και του Ηνωμένου Βασιλείου.

24 Απριλίου

Τα έξι κράτη μέλη της ΕΟΚ αποφασίζουν ότι η διακύμανση των συναλλαγματικών ισοτιμιών μεταξύ των νομισμάτων τους δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει το 2,25%. Το σύστημα έγινε γνωστό ως «Νομισματικό φίδι».

1973

1η Ιανουαρίου

Η Δανία, η Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο προσχωρούν στις Ευρωπαϊκές Κοινοότητες τα μέλη των οποίων αυξάνονται σε εννέα. Η Νορβηγία παραμένει εκτός, μετά από δημοψήφισμα στο οποίο περισσότεροι πολίτες ψήφισαν κατά της ένταξης.

1974

9-10 Δεκεμβρίου

Στη Διάσκεψη Κορυφής στο Παρίσι, οι εννέα αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων αποφάσισαν να συνεδριάζουν τρεις φορές ετησίως με τη μορφή του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Ενέκριναν επίσης τη διενέργεια άμεσων εκλογών για την ανάδειξη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και αποφάσισαν τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης.

1975

28 Φεβρουαρίου

Υπογράφεται η Σύμβαση Λομέ (Λομέ Ι) μεταξύ της ΕΟΚ και 46 χωρών της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού (ΑΚΕ).

22 Ιουλίου

Υπογράφεται η Συνθήκη η οποία παραχωρεί περισσότερες εξουσίες στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο επί του προϋπολογισμού και προβλέπει την ίδρυση του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου. Τίθεται σε ισχύ την 1η Ιουνίου 1977.

1978

6-7 Ιουλίου

Στη Σύνοδο Κορυφής της Βρέμης, η Γαλλία και η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία Γερμανίας προτείνουν την επανέναρξη της νομισματικής συνεργασίας με τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος (ΕΝΣ) που αντικαθιστά το «Φίδι». Το ΕΝΣ τίθεται σε λειτουργία στις 13 Μαρτίου 1979.

1979

28 Μαΐου

Οι Ευρωπαϊκές Κοινότητες υπογράφουν τη Συνθήκη προσχώρησης της Ελλάδας.

7 και 10 Ιουνίου

Οι πρώτες άμεσες εκλογές για την ανάδειξη των 410 μελών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

1981

1 Ιανουαρίου

Η Ελλάδα γίνεται το δέκατο μέλος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

1984

28 Φεβρουαρίου

Εγκρίνεται το πρόγραμμα «Esprit» που ενισχύει την έρευνα και ανάπτυξη στον τομέα των τεχνολογιών της πληροφόρησης.

14 και 17 Ιουνίου

Δεύτερες άμεσες εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

1985

7 Ιανουαρίου

Ο Ζακ Ντελόρ αναλαμβάνει Πρόεδρος της Επιτροπής (1985-1995).

12 Ιουνίου

Οι Ευρωπαϊκές Κοινότητες υπογράφουν τις Συνθήκες προσχώρησης με την Ισπανία και την Πορτογαλία.

2-4 Δεκεμβρίου

Στη Σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Λουξεμβούργου οι αρχηγοί των δέκα κρατών μελών συμφωνούν για την αναθεώρηση της Συνθήκης της Ρώμης και την ενίσχυση της διαδικασίας ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης μέσω μιας «Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης». Αυτό ανοίγει το δρόμο για τη δημιουργία της ενιαίας αγοράς μέχρι το 1993.

1986

1η Ιανουαρίου

Η Ισπανία και η Πορτογαλία προσχωρούν στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες οι οποίες έχουν πλέον 12 κράτη μέλη.

17 και 28 Φεβρουαρίου

Υπογράφεται στο Λουξεμβούργο και στη Χάγη η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη. Τίθεται σε ισχύ την 1η Ιουλίου 1987.

1987

15 Ιουνίου

Τίθεται σε εφαρμογή το πρόγραμμα «Erasmus», που έχει στόχο να βοηθήσει τους νέους Ευρωπαίους να σπουδάζουν στο εξωτερικό σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

1989

15 και 18 Ιουνίου

Πραγματοποιούνται οι τρίτες άμεσες εκλογές για την ανάδειξη των μελών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

9 Νοεμβρίου

Πτώση του Τείχους του Βερολίνου

9 Δεκεμβρίου

Στο Στρασβούργο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφασίζει τη σύγκληση μιας διακυβερνητικής διάσκεψης για την προώθηση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ) και της πολιτικής ένωσης.

1990

19 Ιουνίου

Υπογράφεται η Συμφωνία Schengen για την πλήρη κατάργηση των ελέγχων στα σύνορα μεταξύ κρατών μελών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

3 Οκτωβρίου

Επανένωση της Γερμανίας.

14 Δεκεμβρίου

Αρχίζει στη Ρώμη η διακυβερνητική διάσκεψη για την ΟΝΕ και την πολιτική ένωση.

1991

9-10 Δεκεμβρίου

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Μάαστριχτ εγκρίνει τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Συνθήκη θέτει τις βάσεις μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας, για στενότερη συνεργασία σε θέματα δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων και για τη δημιουργία μιας οικονομικής και νομισματικής ένωσης που θα περιλαμβάνει ένα ενιαίο νόμισμα. Η διακυβερνητική συνεργασία σε αυτούς τους τομείς πρόσθετε στο υφιστάμενο κοινοτικό σύστημα την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Η ΕΟΚ μετονομάστηκε σε «Ευρωπαϊκή Κοινότητα» (ΕΚ).

1992

7 Φεβρουαρίου

Υπογράφεται στο Μάαστριχτ η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τίθεται σε ισχύ την 1η Νοεμβρίου 1993.

1993

1η Ιανουαρίου

Δημιουργία της ενιαίας αγοράς.

1994

9 και 12 Ιουνίου

Οι τέταρτες άμεσες εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

24-25 Ιουνίου

Στην Κέρκυρα, κατά τη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου υπογράφονται οι Συνθήκες προσχώρησης με την Αυστρία, τη Φινλανδία, τη Νορβηγία και τη Σουηδία.

1995

1η Ιανουαρίου

Η Αυστρία, η Φινλανδία και η Σουηδία προσχωρούν στην ΕΕ τα μέλη της οποίας αυξάνονται σε 15. Η Νορβηγία μένει εκτός, μετά από δημοψήφισμα στο οποίο η πλειοψηφία τάχθηκε κατά της ένταξής της.

23 Ιανουαρίου

Αναλαμβάνει καθήκοντα η νέα Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1995-1999), με Πρόεδρο τον Ζακ Σαντέρ.

27-28 Νοεμβρίου

Η Ευρωμεσογειακή Διάσκεψη της Βαρκελώνης δημιουργεί εταιρική σχέση μεταξύ της ΕΕ και των χωρών της νότιας ακτής της Μεσογείου.

1997

16-17 Ιουνίου

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Άμστερνταμ εγκρίνει την ανάθεση νέων εξουσιών και αρμοδιοτήτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

2 Οκτωβρίου

Υπογράφεται η Συνθήκη του Άμστερνταμ. Τίθεται σε ισχύ την 1η Μαΐου 1999.

1998

30 Μαρτίου

Αρχίζει η διαδικασία προσχώρησης των νέων υποψήφιων χωρών. Η Κύπρος, η Μάλτα και 10 χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης θα συμμετέχουν σε αυτή τη διαδικασία.

3 Μαΐου

Η Σύνοδος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Βρυξελλών αποφασίζει ότι 11 κράτη μέλη της ΕΕ (Αυστρία, Βέλγιο, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργου, Κάτω Χώρες, Πορτογαλία και Ισπανία) πληρούν τις απαιτήσεις για την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος την 1η Ιανουαρίου 1999. Η Ελλάδα θα προσχωρήσει αργότερα.

31 Δεκεμβρίου

Καθορίζονται σταθερές και αμετάκλητες ισοτιμίες μεταξύ των νομισμάτων που θα αντικατασταθούν από το ευρώ.

1999

1η Ιανουαρίου

Έναρξη του τρίτου σταδίου της ΟΝΕ: τα νομίσματα των 11 χωρών της ΕΕ αντικαθίστανται από το ευρώ. Το ενιαίο νόμισμα εισάγεται στις χρηματαγορές. Από αυτό το σημείο και μετά η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) είναι υπεύθυνη για τη νομισματική πολιτική της ΕΕ η οποία καθορίζεται και εφαρμόζεται σε ευρώ.

24-25 Μαρτίου

Η Σύνοδος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Βερολίνο εγκρίνει τις δημοσιονομικές προοπτικές της ΕΕ για την περίοδο 2000-2006 στο πλαίσιο του «Προγράμματος Δράσης 2000».

3-4 Ιουνίου

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφασίζει στην Κολωνία να αναθέσει σε μια Συνέλευση να συντάξει τον Ευρωπαϊκό Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Τα μέλη της Συνέλευσης είναι αντιπρόσωποι των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων της ΕΕ και του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ο Χαβιέ Σολάνα διορίζεται Υπατος Αντιπρόσωπος για την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ).

8 και 13 Ιουνίου

Οι πέμπτες άμεσες εκλογές για την ανάδειξη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

15 Σεπτεμβρίου

Αναλαμβάνει η νέα Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1999-2004) με Πρόεδρο το Ρομάνο Πρόντι.

15-16 Οκτωβρίου

Η Σύνοδος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Τάμπερε αποφασίζει να γίνει η ΕΕ χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης.

10-11 Δεκεμβρίου

Η Σύνοδος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Ελσίνκι, που ασχολήθηκε κυρίως με τη διεύρυνση της ΕΕ, αναγνώρισε επίσημα την Τουρκία ως υποψήφια για ένταξη στην ΕΕ και αποφάσισε να προωθήσει τις διαπραγματεύσεις με τις 12 άλλες υποψήφιες χώρες.

2000

23-24 Μαρτίου

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας καθορίζει στρατηγική για την ανάπτυξη της απασχόλησης στην ΕΕ, τον εκσυγχρονισμό της οικονομίας και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής σε μια Ευρώπη βασιζόμενη στη γνώση.

7-8 Δεκεμβρίου

Η Σύνοδος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Νίκαιας ενέκρινε το κείμενο μιας νέας Συνθήκης που τροποποιεί το σύστημα λήψης αποφάσεων στην ΕΕ, έτσι ώστε να είναι η Ένωση έτοιμη για τη διεύρυνση. Οι Πρόεδροι του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής παρουσιάζουν επίσημα το Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

2001

26 Φεβρουαρίου

Υπογράφεται η Συνθήκη της Νίκαιας. Τίθεται σε ισχύ την 1η Φεβρουαρίου 2003.

14-15 Δεκεμβρίου

Η Σύνοδος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Λάκεν εγκρίνει διακήρυξη για το μέλλον της Ένωσης. Ανοίγει το δρόμο για την επόμενη μεγάλη μεταρρύθμιση της ΕΕ και για τη δημιουργία μιας Συνέλευσης που θα καταρτίσει ένα Ευρωπαϊκό Σύνταγμα. Ο Valéry Giscard d'Estaing διορίζεται Πρόεδρος της Συνέλευσης.

2002

1η Ιανουαρίου

Οι πολίτες των χωρών που ανήκουν στη ζώνη του ευρώ αρχίζουν να χρησιμοποιούν τα χαρτονομίσματα και κέρματα του ευρώ.

31 Μαΐου

Και τα 15 κράτη μέλη επικυρώνουν ταυτόχρονα το Πρωτόκολλο του Κιότο – της παγκόσμιας συμφωνίας για τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης.

21-22 Ιουνίου

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Σεβίλλης καταλήγει σε συμφωνία για την πολιτική της ΕΕ στους τομείς του ασύλου και της μετανάστευσης.

13 Δεκεμβρίου

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης αποφασίζει ότι 10 από τις υποψήφιες χώρες (Κύπρος, Τσεχική Δημοκρατία, Εσθονία, Ουγγαρία,

Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Πολωνία, Σλοβακία και Σλοβενία) θα προσχωρήσουν στην ΕΕ την 1η Μαΐου 2004.

Αποφασίζεται ότι οι προενταξιακές συνομιλίες με την Τουρκία είναι δυνατόν να αρχίσουν εάν, βάσει έκθεσης και σύστασης της Επιτροπής, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δεκεμβρίου του 2004 αποφασίσει ότι η Τουρκία πληροί όλα τα «κριτήρια της Κοπεγχάγης».

2003

16 Απριλίου

Στην Αθήνα, η ΕΕ υπογράφει τις Συνθήκες προσχώρησης, της Κύπρου, της Τσεχικής Δημοκρατίας, της Εσθονίας, της Ουγγαρίας, της Λετονίας, της Λιθουανίας, της Μάλτας, της Πολωνίας, της Σλοβακίας και της Σλοβενίας.

10 Ιουλίου

Η Συνέλευση για το μέλλον της Ευρώπης ολοκληρώνει τις εργασίες της για το σχέδιο Ευρωπαϊκού Συντάγματος.

4 Οκτωβρίου

Έναρξη της διακυβερνητικής διάσκεψης που θα συντάξει μια νέα Συνθήκη η οποία θα περιλαμβάνει το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα.

2004

1η Μαΐου

Η Κύπρος, η Τσεχική Δημοκρατία, η Εσθονία, η Ουγγαρία, η Λετονία, η Λιθουανία, η Μάλτα, η Πολωνία, η Σλοβακία και η Σλοβενία προσχωρούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

10 και 13 Ιουνίου

Πραγματοποιούνται οι έκτες άμεσες εκλογές για την ανάδειξη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

16-17 Δεκεμβρίου

Απόφαση για την έναρξη διαπραγματεύσεων προσχώρησης με την Κροατία και την Τουρκία το 2005 εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις.

2005

25 Απριλίου

Στο Λουξεμβούργο, η ΕΕ υπογράφει τις συνθήκες προσχώρησης με τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία.

2007

1 Ιανουαρίου

Γίνεται η προσχώρηση της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στην ΕΕ.

1.6 ΠΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ Η ΕΝΩΣΗ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι κάτι περισσότερο από μια απλή συνομοσπονδία χωρών, αλλά δεν είναι ομοσπονδιακό κράτος. Στην πραγματικότητα, είναι κάτι τελείως νέο και μοναδικό στην ιστορία. Το πολιτικό της σύστημα εξελίσσεται εδώ και 50 χρόνια και βασίζεται σε ένα σύνολο Συνθηκών, από τις συνθήκες που υπεγράφησαν στο Παρίσι και τη Ρώμη στη δεκαετία του 1950 μέχρι τις πολύ πιο πρόσφατες Συνθήκες του Μάαστριχτ, του Άμστερνταμ και της Νίκαιας.

Βάσει αυτών των Συνθηκών, τα κράτη μέλη της Ένωσης παραχωρούν μέρος της εθνικής κυριαρχίας τους στα κοινά θεσμικά όργανα που αντιπροσωπεύουν όχι μόνο τα εθνικά τους συμφέροντα αλλά και το συλλογικό συμφέρον τους.

Οι Συνθήκες αποτελούν αυτό που είναι γνωστό ως «πρωτογενής» νομοθεσία. Με βάση αυτές τις Συνθήκες θεσπίζονται πάρα πολλές νομοθετικές πράξεις (γνωστές ως «παράγωγο δίκαιο») που έχουν άμεση επίπτωση στην καθημερινή ζωή των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το παράγωγο δίκαιο αποτελείται κυρίως από κανονισμούς, οδηγίες και συστάσεις.

Αυτοί οι νόμοι, μαζί με τις πολιτικές της ΕΕ γενικά, είναι αποτέλεσμα αποφάσεων που λαμβάνουν τρία κύρια θεσμικά όργανα:

- το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (που αντιπροσωπεύει τα κράτη μέλη)-
- το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (που αντιπροσωπεύει τους πολίτες)- και
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ένα πολιτικά ανεξάρτητο όργανο που προασπίζει το συλλογικό ευρωπαϊκό συμφέρον).

Αυτό το «θεσμικό τρίγωνο» μπορεί να λειτουργεί μόνο αν τα τρία αυτά θεσμικά όργανα συνεργάζονται στενά και εμπιστεύονται το ένα το άλλο. *«Για να εκπληρώνουν τα καθήκοντά τους σύμφωνα με την παρούσα Συνθήκη, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο από κοινού με το Συμβούλιο, το Συμβούλιο ή η*

Επιτροπή εκδίδουν κανονισμούς και οδηγίες, λαμβάνουν αποφάσεις και διατυπώνουν συστάσεις ή γνώμες».

1.6.1 ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι το κύριο θεσμικό όργανο της ΕΕ που λαμβάνει αποφάσεις. Παλαιότερα ήταν γνωστό ως «Συμβούλιο Υπουργών», αλλά για λόγους συντομίας αποκαλείται απλά «το Συμβούλιο».

Κάθε χώρα της ΕΕ ασκεί εκ περιτροπής την προεδρία του Συμβουλίου για ένα εξάμηνο. Σε κάθε σύνοδο του Συμβουλίου συμμετέχει ένας υπουργός από κάθε κράτος μέλος. Το ποιοι υπουργοί συμμετέχουν σε μια συνεδρίαση εξαρτάται από το θέμα της ημερήσιας διάταξης: εξωτερική πολιτική, γεωργία, βιομηχανία, μεταφορές, περιβάλλον κλπ. Υπάρχουν εννέα διαφορετικές «συνθέσεις» του Συμβουλίου που καλύπτουν όλους αυτούς τους τομείς πολιτικής. Οι εργασίες του Συμβουλίου συνολικά προγραμματίζονται και συντονίζονται από το Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων και Εξωτερικών Σχέσεων.

Οι προπαρασκευαστικές εργασίες για τις συνόδους του Συμβουλίου πραγματοποιούνται από την Επιτροπή των Μονίμων Αντιπροσώπων (Coreper), στην οποία συμμετέχουν οι πρέσβεις των κρατών μελών στην ΕΕ, οι οποίοι υποβοηθούνται από υπαλλήλους των υπουργείων της κάθε χώρας. Η διοικητική εργασία του Συμβουλίου ασκείται από τη Γενική Γραμματεία του, που έχει έδρα τις Βρυξέλλες.

Το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατέχουν από κοινού την νομοθετική εξουσία και την ευθύνη για τον προϋπολογισμό. Το Συμβούλιο συνάπτει, επίσης, διεθνείς συμφωνίες, τις οποίες έχει διαπραγματευθεί η Επιτροπή. Σύμφωνα με τις Συνθήκες, το Συμβούλιο λαμβάνει τις αποφάσεις του ή με ομοφωνία ή με πλειοψηφία ή με «ειδική πλειοψηφία».

Για σημαντικά θέματα, όπως η τροποποίηση των Συνθηκών, η θέσπιση μιας νέας κοινής πολιτικής ή η έγκριση της προσχώρησης μιας νέας χώρας στην Ένωση, το Συμβούλιο πρέπει να αποφασίζει ομόφωνα.

Στις περισσότερες άλλες περιπτώσεις, απαιτείται ψηφοφορία με ειδική πλειοψηφία, δηλαδή μια απόφαση δεν είναι δυνατό να ληφθεί εάν δεν συγκεντρώσει ένα συγκεκριμένο ελάχιστο αριθμό ψήφων. Ο αριθμός ψήφων που διαθέτει κάθε χώρα της ΕΕ αντανακλά σε γενικές γραμμές το μέγεθος του πληθυσμού της.

1.6.2 ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμμετέχουν οι πρόεδροι ή οι πρωθυπουργοί όλων των χωρών της ΕΕ και ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου απευθύνεται σε κάθε σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δημιουργήθηκε με την πρακτική που καθιέρωσαν οι πολιτικοί ηγέτες της ΕΕ (οι «αρχηγοί κρατών ή κυβερνήσεων») μετά το 1974 να συναντιούνται σε τακτά διαστήματα. Η πρακτική αυτή επισημοποιήθηκε με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1987). Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συνέρχεται πλέον τέσσερις φορές τον χρόνο. Στις συνόδους του προεδρεύει ο πρόεδρος ή πρωθυπουργός της χώρας η οποία ασκεί την προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Επειδή οι εξελίξεις στην ΕΕ αποκτούν όλο και μεγαλύτερη σημασία στην εθνική πολιτική ζωή της κάθε χώρας, είναι απαραίτητο οι πρόεδροι και πρωθυπουργοί των κρατών μελών να έχουν αυτή την ευκαιρία να συνεδριάζουν και να συζητούν τα σημαντικά ευρωπαϊκά θέματα. Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ανακηρύχθηκε επίσημα σε όργανο που χαράζει τις βασικές πολιτικές της Ένωσης και ανατέθηκε σε αυτό η εξουσία να ρυθμίζει τα δύσκολα ζητήματα για τα οποία δεν μπορούν να καταλήξουν σε συμφωνία οι υπουργοί (στη σύνοδο του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης).

Η σύνοδος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου αποτελεί σημαντικό γεγονός στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, εφόσον οι συμμετέχοντες είναι γνωστά πολιτικά πρόσωπα και συζητούνται σε αυτό σοβαρά ζητήματα. Εξετάζει επίσης τα ζητήματα της διεθνούς επικαιρότητας. Στόχος του είναι να εκφράζεται με μία φωνή για τα διεθνή ζητήματα, διαμορφώνοντας μια Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ).

Το ρόλο του «Mr Europe» διαδραματίζει ο Ύπατος Εκπρόσωπος για την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας (ένα πόστο που θεσπίστηκε με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ), ο οποίος είναι και Γενικός Γραμματέας του Συμβουλίου. Στη θέση αυτή, διορίστηκε το 1999 ο Χαβιέ Σολάνα.

1.6.3 ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είναι το εκλεγόμενο όργανο που αντιπροσωπεύει τους πολίτες της ΕΕ και συμμετέχει στη νομοθετική διαδικασία. Από το 1979 τα μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (ΜΕΚ) εκλέγονται απευθείας με καθολική ψηφοφορία, κάθε πέντε έτη.

Το σημερινό Κοινοβούλιο που εκλέχθηκε το 2004 έχει 732 μέλη. Μετά, ο αριθμός των μελών του θα αυξάνεται λόγω των διευρύνσεων της ΕΕ. Ο αριθμός ΚΕΜ από κάθε χώρα είναι ο ακόλουθος: (σε αλφαβητική σειρά με βάση το όνομα της χώρας στη δική της γλώσσα):

Βέλγιο	24
Τσεχική Δημοκρατία	24
Δανία	14
Γερμανία	99
Εσθονία	6
Ελλάδα	24
Ισπανία	54
Γαλλία	78
Ιρλανδία	13
Ιταλία	78
Κύπρος	6
Λετονία	9
Λιθουανία	13
Λουξεμβούργο	6
Ουγγαρία	24
Μάλτα	5
Κάτω Χώρες	27
Αυστρία	18
Πολωνία	54
Πορτογαλία	24
Ρουμανία	7
Σλοβενία	14
Σλοβακία	14
Φινλανδία	19

Ηνωμένο Βασίλειο	78
Ηνωμένο Βασίλειο(ΑΝΩΤΑΤΟ) ΣΥΝΟΛΟ	732

Οι σύνοδοι ολομελείας του Κοινοβουλίου πραγματοποιούνται συνήθως στο Στρασβούργο και οι έκτακτες σύνοδοι στις Βρυξέλλες. Το Κοινοβούλιο έχει 17 επιτροπές, οι οποίες διεκπεραιώνουν το προπαρασκευαστικό έργο για τις συνόδους ολομελείας, και ορισμένες πολιτικές ομάδες που συνεδριάζουν κυρίως στις Βρυξέλλες. Η Γενική Γραμματεία έχει έδρα το Λουξεμβούργο.

Το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο κατέχουν από κοινού τη νομοθετική εξουσία και την ασκούν με τρεις διαφορετικές διαδικασίες (εκτός από την απλή διαβούλευση).

- Πρώτον, είναι η «διαδικασία συνεργασίας» η οποία θεσπίστηκε με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη το 1986. Με βάση αυτή τη διαδικασία, το Κοινοβούλιο διατυπώνει τη γνώμη του για τα σχέδια οδηγιών και κανονισμών που προτείνονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία μπορεί να τροποποιήσει την πρότασή της για να λάβει υπόψη τη γνώμη του Κοινοβουλίου.
- Δεύτερον, είναι η «διαδικασία της σύμφωνης γνώμης» η οποία επίσης θεσπίστηκε το 1986. Βάσει αυτής της διαδικασίας, το Κοινοβούλιο πρέπει να εκφράσει τη σύμφωνη γνώμη του για διεθνείς συμφωνίες τις οποίες διαπραγματεύεται η Επιτροπή και για κάθε προτεινόμενη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και για ορισμένα άλλα θέματα στα οποία περιλαμβάνονται οι αλλαγές του τρόπου εκλογής του Κοινοβουλίου.
- Τρίτον, είναι η «διαδικασία συναπόφασης», η οποία θεσπίστηκε με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992). Η διαδικασία αυτή παρέχει στο Κοινοβούλιο τις ίδιες εξουσίες με το Συμβούλιο όταν εκδίδονται νομοθετικές πράξεις για ένα σύνολο σημαντικών θεμάτων που περιλαμβάνουν την ελεύθερη διακίνηση εργαζομένων, την εσωτερική αγορά, την εκπαίδευση, την έρευνα, το περιβάλλον, τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα, την Υγεία, τον Πολιτισμό και την Προστασία των Καταναλωτών. Το Κοινοβούλιο διαθέτει την εξουσία να απορρίψει μια προταθείσα νομοθετική πράξη σε αυτούς τους τομείς, εάν η απόλυτη πλειοψηφία των ΜΕΚ καταψηφίσουν την «κοινή θέση» του Συμβουλίου. Όμως, το θέμα μπορεί να παραπεμφθεί σε μια επιτροπή συνδιαλλαγής.

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ πρόσθετε άλλους 23 και η Συνθήκη της Νίκαιας άλλους επτά τομείς στους οποίους εφαρμόζεται η διαδικασία συναπόφασης.

Το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο έχουν επίσης κοινή αρμοδιότητα να εγκρίνουν τον προϋπολογισμό της ΕΕ. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποβάλλει σχέδιο προϋπολογισμού το οποίο συζητείται στο Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο. Το Κοινοβούλιο μπορεί να απορρίψει τον προταθέντα προϋπολογισμό και το έχει ήδη πράξει αρκετές φορές. Σε αυτή την

περίπτωση, η όλη διαδικασία του προϋπολογισμού πρέπει να ξεκινήσει από την αρχή. Το Κοινοβούλιο έχει χρησιμοποιήσει πλήρως την εξουσία του στον τομέα του προϋπολογισμού για να επηρεάσει τη διαδικασία διαμόρφωσης πολιτικών της ΕΕ. Παρόλα αυτά, οι περισσότερες δαπάνες της ΕΕ για τη γεωργία υπόκεινται στον έλεγχο του Κοινοβουλίου.

Το Κοινοβούλιο είναι η κινητήρια δύναμη για τη διαμόρφωση των ευρωπαϊκών πολιτικών. Είναι το πρώτο βήμα διαλόγου της ΕΕ, ένας χώρος στον οποίο πρέπει να συναντηθούν και να ζυμωθούν οι πολιτικές απόψεις και οι εθνικές απόψεις όλων των κρατών μελών. Έτσι είναι απολύτως φυσικό το Κοινοβούλιο να αποτελεί την αφετηρία πολλών πολιτικών πρωτοβουλιών.

Οι συζητήσεις στο Κοινοβούλιο πραγματοποιούνται από τις πολιτικές ομάδες. Οι μεγαλύτερες από αυτές είναι:

- το Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα (Χριστιανοδημοκράτες) και οι Ευρωπαίοι Δημοκράτες – η ομάδα EPP-ED.
- το κόμμα των Ευρωπαίων Σοσιαλιστών – PES.

Το Κοινοβούλιο έχει διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στη σύνταξη του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (που ανακοινώθηκε το Δεκέμβριο του 2000) και στη σύσταση της ευρωπαϊκής Συνέλευσης μετά τη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Λάκεν (Βέλγιο) τον Δεκέμβριο του 2001.

Επίσης, το Κοινοβούλιο ασκεί τον Δημοκρατικό Έλεγχο της Ένωσης. Έχει την εξουσία να αποπέμψει την Επιτροπή ψηφίζοντας πρόταση δυσπιστίας σε βάρος της (για την απόφαση αυτή απαιτείται πλειοψηφία δύο τρίτων των ψηφισάντων). Ελέγχει τη σωστή διαχείριση και εφαρμογή των πολιτικών της ΕΕ, παραδείγματος χάρη εξετάζοντας τις εκθέσεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου και υποβάλλοντας προφορικές και γραπτές ερωτήσεις στην Επιτροπή και το Συμβούλιο. Επίσης, ο εκάστοτε Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου υποβάλλει έκθεση στο Κοινοβούλιο σχετικά με τις αποφάσεις που λαμβάνουν οι πολιτικοί ηγέτες της ΕΕ.

Ο Josep Borrell Fontelles εξελέγη Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου το 2004.

1.6.4 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Η Επιτροπή είναι ένα από τα βασικά θεσμικά όργανα της ΕΕ. Από την 1η Νοεμβρίου 2004 η νέα Επιτροπή έχει 25 μέλη, ένα για κάθε χώρα.

Η Επιτροπή ενεργεί με πλήρη πολιτική ανεξαρτησία. Αποστολή της είναι να προασπίζει τα συμφέροντα της ΕΕ συνολικά, και για το σκοπό αυτό δεν πρέπει να δέχεται υποδείξεις από καμία κυβέρνηση κράτους μέλους. Ως «Θεματοφύλακας των Συνθηκών», οφείλει να διασφαλίζει την εφαρμογή των κανονισμών και οδηγιών που εκδίδουν το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο. Σε αντίθετη περίπτωση, η Επιτροπή μπορεί να προσφύγει στο Δικαστήριο κατά οιοδήποτε μέρος που διαπράττει παράβαση προκειμένου να το υποχρεώσει να συμμορφωθεί με τη νομοθεσία της ΕΕ.

Η Επιτροπή είναι το μοναδικό θεσμικό όργανο που έχει το δικαίωμα να προτείνει νέες νομοθετικές πράξεις της ΕΕ και μπορεί να παρεμβαίνει σε κάθε στάδιο για να επιτευχθεί συμφωνία τόσο στο εσωτερικό του Συμβουλίου όσο και μεταξύ του Συμβουλίου και του Κοινοβουλίου.

Ως εκτελεστικό όργανο της ΕΕ, η Επιτροπή εκτελεί τις αποφάσεις που λαμβάνει το Συμβούλιο, παραδείγματος χάρη όσον αφορά την Κοινή Γεωργική Πολιτική. Η Επιτροπή είναι κατ' εξοχήν υπεύθυνη για την άσκηση των κοινών πολιτικών της ΕΕ, όπως οι πολιτικές στους τομείς της έρευνας, της αναπτυξιακής βοήθειας, όπως επίσης η περιφερειακή πολιτική, κλπ. Διαχειρίζεται επίσης τον προϋπολογισμό για την άσκηση αυτών των πολιτικών.

Η Επιτροπή είναι υπόλογη στο Κοινοβούλιο και ολόκληρη η Επιτροπή οφείλει να παραιτηθεί ως σώμα, εάν το Κοινοβούλιο ψηφίσει πρόταση δυσπιστίας εναντίον της. Όταν αντιμετώπισε παρόμοια πρόταση δυσπιστίας, ο Πρόεδρος Ζακ Σαντέρ υπέβαλε τη συλλογική παραίτηση της Επιτροπής στις 16 Μαρτίου 1999. Ο Ρομάνο Πρόντι ανέλαβε Πρόεδρος της Επιτροπής για την περίοδο 1999-2004.

Η Επιτροπή στηρίζεται από μία δημόσια διοίκηση που αποτελείται από 36 «Γενικές Διευθύνσεις» (ΓΔ) και υπηρεσίες, οι οποίες έχουν ως έδρα κυρίως τις Βρυξέλλες και το Λουξεμβούργο. Σε αντίθεση με τις γραμματείες των παραδοσιακών διεθνών οργανισμών, η Επιτροπή διαθέτει δικούς της δημοσιονομικούς πόρους και, ως εκ τούτου, μπορεί να λειτουργεί με απόλυτη ανεξαρτησία.

1.6.5 ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

Το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, με έδρα το Λουξεμβούργο, αποτελείται από ένα δικαστή από κάθε χώρα της ΕΕ και επικουρείται από οκτώ γενικούς εισαγγελείς. Τα μέλη του διορίζονται με κοινή συμφωνία των κυβερνήσεων των κρατών μελών. Κάθε δικαστής διορίζεται για

θητεία έξι ετών, η οποία είναι δυνατό να ανανεωθεί. Τα μέλη του Δικαστηρίου λειτουργούν με πλήρη αμεροληψία.

Αποστολή του Δικαστηρίου είναι να εξασφαλίζει την τήρηση του δικαίου της ΕΕ κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή των Συνθηκών.

Το Δικαστήριο μπορεί να καταδικάσει κάθε κράτος μέλος της ΕΕ που δεν εκπληροί τις υποχρεώσεις του βάσει των Συνθηκών. Ελέγχει τη σωστή εφαρμογή των νομοθετικών πράξεων με προσφυγές ακυρώσεως και μπορεί να διαπιστώσει ότι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο ή η Επιτροπή παρέλειψαν να ασκήσουν τα καθήκοντά τους.

Το Δικαστήριο είναι επίσης το μόνο θεσμικό όργανο που μπορεί, εάν το ζητήσουν τα εθνικά δικαστήρια, να εκδώσει απόφαση σχετικά με την ερμηνεία των συνθηκών και την εγκυρότητα και την ερμηνεία των νομοθετικών πράξεων της ΕΕ. Έτσι, όταν παραπεμφθεί παρόμοιο ζήτημα ενώπιον ενός δικαστηρίου κράτους μέλους, το εν λόγω δικαστήριο μπορεί – και σε ορισμένες περιπτώσεις οφείλει – να ζητήσει από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο να εκδώσει προδικαστική απόφαση.

Το σύστημα αυτό διασφαλίζει ότι η νομοθεσία της ΕΕ ερμηνεύεται και εφαρμόζεται με τον ίδιο ακριβώς τρόπο σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Οι Συνθήκες αναθέτουν ρητά στο Δικαστήριο να κρίνει αν η νομοθεσία της ΕΕ σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών της ΕΕ και να εκδίδει αποφάσεις για ζητήματα προσωπικής ελευθερίας και ασφάλειας.

Το Πρωτοδικείο, που δημιουργήθηκε το 1989 και αποτελείται από ένα δικαστή από κάθε χώρα της ΕΕ, είναι αρμόδιο να εκδίδει αποφάσεις για συγκεκριμένες υποθέσεις, ιδίως για αγωγές που ασκούν εταιρείες ή ιδιώτες και υποθέσεις που υπάγονται στο δίκαιο του ανταγωνισμού.

1.6.6 ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Το Ελεγκτικό Συνέδριο, που θεσπίστηκε το 1975, αποτελείται από ένα μέλος από κάθε χώρα της ΕΕ, που διορίζεται για διάστημα έξι ετών με συμφωνία μεταξύ των κρατών μελών μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Το Ελεγκτικό Συνέδριο ελέγχει αν όλα τα έσοδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν εισπραχθεί και όλες οι δαπάνες της έχουν πραγματοποιηθεί με νόμιμο και κανονικό τρόπο και αν η διαχείριση του προϋπολογισμού της ΕΕ είναι σωστή. Έχει δικαίωμα να ελέγχει τους

λογαριασμούς κάθε οργανισμού ο οποίος διαχειρίζεται κεφάλαια της ΕΕ και, ενδεχομένως, να παραπέμψει ορισμένα θέματα στο Δικαστήριο.

1.6.7 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Όταν λαμβάνουν αποφάσεις για πολιτικές που εμπíπτουν στις Συνθήκες ΕΚ και Ευρατόμ, το Συμβούλιο και η Επιτροπή ζητούν τη γνώμη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (ΕΟΚΕ). Τα μέλη της αντιπροσωπεύουν τις διάφορες ομάδες συμφερόντων, που όλες μαζί συναποτελούν την «οργανωμένη κοινωνία των πολιτών», και διορίζονται από το Συμβούλιο για τετραετή θητεία.

Η γνώμη της ΕΟΚΕ πρέπει να ζητείται πριν από τη λήψη αποφάσεων για πολλούς τομείς (απασχόληση, Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, επαγγελματική κατάρτιση, κλπ.). Η επιτροπή μπορεί, επίσης, να εκδίδει γνωμοδοτήσεις και με δική της πρωτοβουλία για άλλα ζητήματα που θεωρεί σημαντικά.

1.6.8 Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

Η Επιτροπή των Περιφερειών (ΕτΠ), που ιδρύθηκε με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, αποτελείται από αντιπροσώπους περιφερειακής και τοπικής διακυβέρνησης, οι οποίοι προτείνονται από τα κράτη μέλη και διορίζονται από το Συμβούλιο για τετραετή θητεία. Βάσει της Συνθήκης, το Συμβούλιο και η Επιτροπή οφείλουν να ζητούν τη γνώμη της ΕτΠ για θέματα που αφορούν τις περιφέρειες και η Επιτροπή των Περιφερειών μπορεί επίσης να εκδίδει γνωμοδοτήσεις με δική της πρωτοβουλία.

1.6.9 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ), που έχει έδρα το Λουξεμβούργο, χρηματοδοτεί έργα για την ενίσχυση των λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών της ΕΕ και για να βοηθήσει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις να γίνουν ανταγωνιστικότερες.

1.6.10 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), που έχει έδρα τη Φραγκφούρτη, είναι υπεύθυνη για τη διαχείριση του ευρώ και της νομισματικής πολιτικής της ΕΕ. Επίσης, είναι υπεύθυνη για θέματα όπως:

- Την ενίσχυση της νομοθετικής και δημοσιονομικής εξουσίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.
- Τον σαφέστερο καθορισμό των εξουσιών και των αρμοδιοτήτων της Ένωσης και των κρατών μελών της.
- Τα εθνικά κοινοβούλια πρέπει να εξασφαλίζουν ότι η ΕΕ τηρεί την αρχή της επικουρικότητας.

2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

2.1 ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΟΝΕ

Οι μεταβολές των συναλλαγματικών γίνονται όλο και πιο ενοχλητικές για τους εταίρους. Ενώ θα έπρεπε να ισχύουν ίσοι όροι ανταγωνισμού, η υποτίμηση του νομίσματος μπορεί να αποδώσει ένα ανταγωνιστικό

πλεονέκτημα στις επιχειρήσεις ενώ η ανατίμηση να δυσκολέψει τις εξαγωγές. Πράγματι, η υποτίμηση του νομίσματος ενός κράτους μέλους έχει σαν αποτέλεσμα την επιβολή τελωνειακών δασμών σε όλα τα εισαγόμενα είδη και την επιδότηση όλων των εξαγόμενων αγαθών και υπηρεσιών. Αντίθετα, η υπερτίμηση του νομίσματος σημαίνει περιορισμό των εξαγωγών και ενθάρρυνση των εισαγωγών.

Οι νομισματικές διακυμάνσεις μπορούν να βλάψουν τόσο τους επενδυτές οι οποίοι χρηματοδοτούν τις επενδύσεις τους στο εξωτερικό με την εξαγωγή κεφαλαίων από τη χώρα τους, όσο και εκείνους οι οποίοι χρησιμοποιούν χρηματοδοτικές πηγές της χώρας προορισμού. Οι επιχειρήσεις, που θα δρούσαν με ενιαίο νόμισμα, θα δίσταζαν να κάνουν επενδύσεις σε εταιρικές χώρες ή να δανειστούν σε αυτές κεφάλαια για τις επενδύσεις τους.

Επιπρόσθετοι λόγοι θα μπορούσαν να θεωρηθούν η μετάδοση των κυκλικών διακυμάνσεων (μια κακή/ευνοϊκή συγκυρία σε ένα κράτος μέλος επηρεάζει άμεσα ή έμμεσα και τα υπόλοιπα κράτη μέλη) και η διαφορές των εθνικών συγκυριακών πολιτικών (αντιπληθωριστικές / πληθωριστικές πολιτικές) όπου επηρεάζουν τις οικονομικές πολιτικές όλων των μελών.

Στις αρχές τις δεκαετίας του 70, τα έξι κράτη μέλη της ΕΟΚ επιχείρησαν να ιδρύσουν μια ΟΝΕ και απέτυχαν. Οι λόγοι ήταν τόσο εξωτερικοί (η κατάρρευση του διεθνούς νομισματικού συστήματος) όσο και εσωτερικοί (η μη ολοκλήρωση της κοινής αγοράς). Από αυτή τους την αποτυχία τα κράτη μέλη κατάλαβαν ότι δεν θα μπορούσαν να επισπεύσουν τη διαδικασία πολυεθνικής ολοκλήρωσης χωρίς κατάλληλη προετοιμασία, ότι θα έπρεπε να ολοκληρώσουν το στάδιο της κοινής αγοράς, να υιοθετήσουν πολλές συνοδευτικές πολιτικές και να δεσμευτούν με συνθήκη ως προς το στόχο της ΟΝΕ.

2.2 ΕΝΙΑΙΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Κατά την εποχή σύνταξης της συνθήκης της ΕΟΚ υπήρχε μια διεθνής νομισματική οργάνωση, το σύστημα του Bretton Woods, η οποία επέτρεπε τη μετατρεψιμότητα όλων των νομισμάτων του δυτικού κόσμου σε σταθερές ισοτιμίες δηλαδή εξασφάλιζε την νομισματική σταθερότητα. Όμως στις αρχές τις δεκαετίας του 70, το σύστημα κατέρρευσε και τότε τα κράτη μέλη ξεκίνησαν την προσπάθεια να ισορροπήσουν τις νομισματικές υποθέσεις τους μέσα σε μια οικονομική και νομισματική ένωση.

Το συμβούλιο και οι εκπρόσωποι των κυβερνήσεων των κρατών μελών εξέφρασαν με ψήφισμα της 22 Μαρτίου 1971 τη θέληση τους να δημιουργήσουν μια οικονομική και νομισματική ένωση με βάσει σχεδίου. Στο τέλος του σχεδίου η Κοινότητα θα αποτελούσε μια ζώνη με ενιαίο νόμισμα καθοδηγούμενο με τους κανόνες και τις αρχές του διεθνούς συστήματος. Μετά την αποτυχημένη τους προσπάθεια, τα εργαλεία και οι μηχανισμοί για την επίτευξη του στόχου μεταβιβάστηκαν στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα

το οποίο κατάφερε να σταθεροποιήσει σχετικά τις συναλλαγματικές τιμές των νομισμάτων της κοινής αγοράς.

Η δεύτερη προσπάθεια ξεκινάει τη δεκαετία του 90 με πιο σταθερές βάσεις γιατί τα κράτη μέλη είχαν δημιουργήσει στενούς δεσμούς μεταξύ τους χάρη στις κοινές πολιτικές και είχαν αναλάβει στην συνθήκη του Μάαστριχτ τη συμβατική υποχρέωση να προχωρήσουν στο στάδιο της οικονομικής και νομισματικής ένωσης.

Η συνθήκη του Μάαστριχτ προέβλεπε τη σταδιακή καθίδρυση μιας ενιαίας νομισματικής πολιτικής βασιζόμενης σε ένα ενιαίο νόμισμα το οποίο θα διαχειρίζεται μια ενιαία και ανεξάρτητη κεντρική τράπεζα. Ο βασικός στόχος είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών και η υποστήριξη των γενικών οικονομικών πολιτικών της Κοινότητας σύμφωνα με την αρχή της οικονομία της ανοιχτής αγοράς με ελεύθερο ανταγωνισμό. Επομένως, οι δράσεις και οι αρχές των κρατών μελών θα είναι: σταθερές τιμές, υγιή δημόσια οικονομικά, υγιείς νομισματικές συνθήκες και σταθερό ισοζύγιο πληρωμών. Το σχέδιο χωρίστηκε σε τρία στάδια ώστε να επιτευχθεί σωστά.

Το πρώτο στάδιο, το οποίο άρχισε τη 1 Ιουλίου 1990, ήταν ουσιαστικά η εκκίνηση της όλης διαδικασίας. Αυτή η φάση είχε σαν βασικούς στόχους την επίτευξη μιας πιο μεγάλης σύγκλισης μεταξύ των οικονομικών πολιτικών και μιας πιο στενής συνεργασίας μεταξύ των κεντρικών τραπεζών.

Το δεύτερο στάδιο ξεκίνησε την 1 Ιανουαρίου 1994 και τερματίστηκε στις 31 Δεκεμβρίου 1998. Σε αυτό το στάδιο επιβλήθηκε στα κράτη μέλη να αποφεύγουν τα δημοσιονομικά ελλείμματα και να θέσουν σε κίνηση τη διαδικασία για ανεξαρτησία των κεντρικών τραπεζών, έτσι ώστε η μελλοντική νομισματική ένωση να συγκεντρώνει κράτη με υγιή δημοσιονομική διαχείριση. Ενόψει του τρίτου σταδίου η συνθήκη εξέταζε κάθε κράτος μέλος για την επιτυχία της σύγκλισης των κρατών μελών με βάσει τέσσερα κριτήρια: α) το ποσοστό πληθωρισμού να προσεγγίζει το αντίστοιχο ποσοστό των τριών κρατών μελών με τις καλύτερες επιδόσεις από άποψη σταθερότητας τιμών β) την επίτευξη δημοσιονομικής κατάστασης χωρίς δημοσιονομικό έλλειμμα γ) το επίπεδο των μακροπρόθεσμων επιτοκίων ώστε να είναι σταθερό δ) τη τήρηση των κανόνων περιθωρίων διακύμανσης του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος επί δύο τουλάχιστον χρόνια.

Πράγματι, την 1η Μαΐου 1998 το Συμβούλιο, κρίνοντας μετά από σύσταση της Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ιδρύματος, συμπέρανε ότι ένδεκα κράτη μέλη - το Βέλγιο, η Γερμανία, η Γαλλία, η Ισπανία, η Ιρλανδία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο, οι Κάτω Χώρες, η Αυστρία, η Πορτογαλία και η Φινλανδία - πληρούσαν τους απαραίτητους όρους για την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος την 1η Ιανουαρίου 1994. Το Συμβούλιο διαπίστωνε επίσης ότι σ' εκείνο το στάδιο η Ελλάδα και η Σουηδία δεν πληρούσαν τους απαραίτητους όρους για την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος.

Δεν εξέτασε εάν το Ηνωμένο Βασίλειο και η Δανία πληρούσαν τους όρους δεδομένου ότι το Ηνωμένο Βασίλειο είχε κοινοποιήσει στο Συμβούλιο

ότι δεν είχε την πρόθεση να περάσει στην τρίτη φάση της οικονομικής και νομισματικής ένωσης την 1η Ιανουαρίου 1999 και ότι η Δανία είχε κοινοποιήσει στο Συμβούλιο ότι δεν θα συμμετείχε στη τρίτη φάση της ΟΝΕ.

Το τρίτο στάδιο άρχισε την 1 Ιανουαρίου 1999 με τον αμετάκλητο καθορισμό των ισοτιμιών μεταξύ των νομισμάτων των χωρών και με τα ευρώ. Το ECU αντικαταστάθηκε από το ευρώ, όνομα το οποίο συμβολίζει την Ευρώπη και το οποίο έπρεπε να είναι

το ίδιο σε όλες τις επίσημες γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, λαμβάνοντας υπόψη της ύπαρξης διαφορετικών αλφαβήτων, δηλαδή του λατινικού και του ελληνικού. Από την ημερομηνία αυτή ενθαρρύνεται η χρήση του ευρώ στις αγορές συναλλάγματος και τα μετέχοντα μέλη εκδίδουν σε ευρώ τα νέα μεταβιβάσιμα χρεόγραφα του δημοσίου. Η ενιαία νομισματική πολιτική και το ενιαίο νόμισμα ρυθμίζονται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) η οποία αντικατέστησε το προσωρινό Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ίδρυμα και αποτελεί μαζί με τις κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ). Πρωταρχικός στόχος του ΕΣΚΤ είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών και τα βασικά καθήκοντα του είναι: να χαράζει και να εφαρμόζει τη νομισματική πολιτική της Κοινότητας, να διενεργεί πράξεις συναλλάγματος, να κατέχει και να διαχειρίζεται τα επίσημα συναλλαγματικά διαθέσιμα των κρατών μελών και να προωθεί την ομαλή λειτουργία των συστημάτων πληρωμών.

Παράλληλα, η ΕΚΤ έχει τις εξής εξουσίες: να ορίζει τα ελάχιστα αποθεματικά των κεντρικών τραπεζών και τα επιτόκια επί των αποθεματικών αυτών, να επιβάλλει σε επιχειρήσεις πρόστιμα και άλλες χρηματικές ποινές για παραβίαση των κανονισμών και των αποφάσεων της και να συλλέγει στατιστικές πληροφορίες για τη διεκπεραίωση των αποστολών της. Επιπλέον, η ΕΚΤ έχει το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπει την έκδοση τραπεζογραμματίων σε ευρώ μέσα στην Κοινότητα. Τα κράτη μέλη μπορούν να εκδίδουν κέρματα σε ευρώ, η ποσότητα των οποίων τελεί υπό την έγκριση της ΕΚΤ. Η γνώμη της ΕΚΤ ζητείται για κάθε προτεινόμενη κοινοτική πράξη που εμπίπτει στο πεδίο της αρμοδιότητάς της και η ίδια μπορεί, για τα θέματα αυτά, να υποβάλλει γνώμες στα κατάλληλα κοινοτικά όργανα ή στις εθνικές αρχές.

2.3 ΤΟ ΣΥΜΦΩΝΟ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Άμστερνταμ, στις 16 και 17 Ιουνίου 1997, εξέδωσε ψήφισμα στο οποίο διατυπώνονται οι δεσμεύσεις των κρατών μελών, της Επιτροπής και του Συμβουλίου ως προς την υλοποίηση του συμφώνου σταθερότητας και ανάπτυξης. Με αυτό το σύμφωνο τα κράτη μέλη δεσμεύονται: να τηρούν τον μεσοπρόθεσμο στόχο για μια ισοσκελισμένη ή πλεονασματική δημοσιονομική κατάσταση, που θα προβλέπεται στα εθνικά

προγράμματα σταθερότητας και σύγκλισης· να διορθώνουν τα υπερβολικά ελλείμματα το ταχύτερο δυνατόν μετά την εμφάνιση τους· και να μην επιδιώκουν τη δυνατότητα εξαίρεσης από τη διαδικασία του υπερβολικού ελλείμματος, εκτός εάν ευρίσκονται σε σοβαρή ύφεση χαρακτηριζόμενη από πτώση του πραγματικού ΑΕΠ κατά τουλάχιστον 0,75%.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Άμστερνταμ ενέκρινε επίσης δύο κανονισμούς που αποτελούν μέρος του συμφώνου σταθερότητας και ανάπτυξης για την εξασφάλιση δημοσιονομικής πειθαρχίας στο τρίτο στάδιο της ΟΝΕ. Οι κανονισμοί θεσμοθετούν το πλαίσιο για την αποτελεσματική πολυμερή εποπτεία και προσδιορίζουν ακριβέστερα τη διαδικασία των υπερβολικών ελλειμμάτων. Ο πρώτος αφορά κυρίως τη συνέχεια των συμβάσεων, την αντικατάσταση στα κανονιστικά κείμενα της αναφοράς στο ECU από την αναφορά στο ευρώ σε σχέση ένα προς ένα και τους κανόνες μετατροπής και στρογγύλευσης. Επιπλέον αυτού του κανονισμού, η οδηγία περί της προστασίας των καταναλωτών δια της αναγραφής των τιμών των προϊόντων που προσφέρονται στους καταναλωτές, ορίζει κανόνες για τις ισοτιμίες μετατροπής, τη στρογγύλευση, τη σαφήνεια και το ευανάγνωστο των ενδείξεων.

Ο δεύτερος κανονισμός προβλέπει συγκεκριμένα τις συνθήκες αντικατάστασης των νομισμάτων των συμμετεχόντων κρατών μελών από το ευρώ την 1η Ιανουαρίου 1999. Προβλέπει εξάλλου ότι, από την 1η Ιανουαρίου 2002, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και οι κεντρικές τράπεζες των συμμετεχόντων κρατών μελών θα θέσουν σε κυκλοφορία τραπεζογραμμάτια σε ευρώ και ότι, από την ημερομηνία αυτή, τα τραπεζογραμμάτια και κέρματα σε ευρώ θα έχουν την ιδιότητα νομίμου χρήματος. Από την ίδια ημερομηνία, τα συμμετέχοντα κράτη μέλη θα εκδίδουν κέρματα σε ευρώ ή σε λεπτά (cents).

Από την 1η Ιανουαρίου 1999, ο μηχανισμός συναλλαγματικών ισοτιμιών αντικατέστησε το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα για να συνδέει τα νομίσματα των εκτός της ζώνης ευρώ κρατών μελών με το ευρώ και να τα βοηθήσει να ακολουθήσουν πολιτική σταθερότητας έτσι ώστε να ενισχύσουν τη σύγκλιση που θα τους επιτρέψει να υιοθετήσουν αργότερα το ευρώ. Συγχρόνως, ο μηχανισμός συμβάλλει και στην προστασία όλων των κρατών μελών από αδικαιολόγητες πιέσεις στις αγορές συναλλάγματος. Μια ισοτιμία έναντι του ευρώ υπάρχει για το νόμισμα κάθε συμμετέχοντος στο μηχανισμό κράτους μέλους εκτός της ζώνης ευρώ. Για τα νομίσματα των χωρών αυτών καθορίστηκαν κεντρικές ισοτιμίες σε σχέση με το ευρώ, με κεντρικό περιθώριο διακύμανσης 15% εκατέρωθεν. Η παρέμβαση, όταν η ισοτιμία φθάσει τα όρια, θα είναι κατ' αρχήν αυτόματη και απεριόριστη, με εξαιρετικά βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση· αλλά η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και οι κεντρικές τράπεζες των συμμετεχόντων θα μπορούν να διακόψουν την παρέμβαση αν αυτή αντιστρατεύεται τον κύριο στόχο τους. Περιθώρια διακύμανσης στενότερα από τα συνήθη και υποστηριζόμενα κατ' αρχήν από αυτόματη παρέμβαση και χρηματοδότηση είναι δυνατόν να οριστούν κατ' αίτηση ενός ενδιαφερόμενου κράτους μέλους εκτός της ζώνης ευρώ.

Με την αναθεώρηση του Συμφώνου το Μάρτιο του 2005, η οποία βασίστηκε στην εμπειρία από τα πέντε πρώτα έτη εφαρμογής του, έμειναν

αμετάβλητα τα επίπεδα των δυο βασικών αξόνων αλλά αυξήθηκε η ευελιξία όσον αφορά την υπέρβαση του ορίου του ελλείμματος σε δυσμενείς οικονομικές περιόδους ή για λόγους χρηματοδότησης επενδύσεων για διαρθρωτικές βελτιώσεις της οικονομίας. Επίσης, παρείχε στα κράτη μέλη μεγαλύτερα χρονικά περιθώρια για να διορθώσουν τα υπερβολικά τους ελλείμματα. Εάν τα κράτη μέλη δεν βελτιώσουν την κατάσταση των οικονομιών τους, μπορεί να τους επιβληθούν διορθωτικά μέτρα ή ακόμα και πρόστιμα.

2.4 ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ένα από τα καθήκοντα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι να εκτιμά το βαθμό στον οποίο οι οικονομικές πολιτικές κάθε κράτους μέλους συμβιβάζονται με τους συμφωνημένους στόχους (οικονομικούς, κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς) της ΕΕ και να απευθύνει έγκαιρες προειδοποιήσεις εάν θεωρεί ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα μιας χώρας αυξάνεται σε υπερβολικά υψηλά επίπεδα ή εάν υπάρχει ενδεχόμενο παράβασης ενός από τους άλλους κανόνες του συμφώνου σταθερότητας και ανάπτυξης.

Κάθε χρόνο τα κράτη μέλη παρέχουν στην Επιτροπή λεπτομερείς πληροφορίες για τις οικονομικές τους πολιτικές και για την κατάσταση των δημόσιων οικονομικών τους. Οι χώρες της ζώνης του ευρώ παρέχουν τις πληροφορίες αυτές στο πλαίσιο «προγραμμάτων σταθερότητας». Άλλα κράτη μέλη παρέχουν τις πληροφορίες αυτές με τη μορφή «προγραμμάτων σύγκλισης» τα οποία περιέχουν ένα επιπρόσθετο στοιχείο. Τα προγράμματα σύγκλισης περιέχουν ένα στοιχείο που δεν είναι αναγκαίο στα προγράμματα σταθερότητας, δηλαδή πληροφορίες σχετικά με τις επιδόσεις των χωρών αυτών σε σχέση με τα κριτήρια που θα εφαρμόζονταν εάν αυτές επιθυμούσαν να υιοθετήσουν το ευρώ.

2.5 Η Ο.Ν.Ε. ΣΗΜΕΡΑ

Οι κυβερνήσεις των κρατών μελών μεριμνούν ώστε οι οικονομίες τους να λειτουργούν σύμφωνα με παρεμφερείς αρχές υγιούς οικονομικής διαχείρισης. Συντονίζουν τις πολιτικές τους κατά τρόπο ώστε να εξασφαλίζουν σταθερούς ρυθμούς ανάπτυξης, περισσότερες θέσεις απασχόλησης και ανταγωνιστική οικονομία στο σύνολο της ΕΕ, μια οικονομία που ταυτόχρονα διαφυλάσσει το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο και προστατεύει το περιβάλλον. Η ΕΕ δημιούργησε ένα ενιαίο νόμισμα το οποίο χρησιμοποιούν τα περισσότερα κράτη μέλη.

Όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ συμμετέχουν στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ), η οποία έχει ως σκοπό την αποτελεσματική ενοποίηση των οικονομιών των κρατών μελών της ΕΕ. Χάρτης πορείας για την τόνωση της ανάπτυξης και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης σε μια κοινωνικά συνεκτική και περιβαλλοντικά υπεύθυνη Ένωση είναι η δέσμη των

«ολοκληρωμένων κατευθυντήριων γραμμών» για την περίοδο 2005-2008 που εγκρίθηκε τον Ιούλιο του 2005.

Η δέσμη αυτή αντιπροσωπεύει μια σφαιρική στρατηγική για τις μακροοικονομικές και μικροοικονομικές πολιτικές καθώς και για τις πολιτικές απασχόλησης. Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη μέλη καταρτίζουν εθνικά προγράμματα μεταρρυθμίσεων με βάση το μείγμα φορολογικής πολιτικής και μέτρων κοινωνικής προστασίας που θεωρούν ότι ταιριάζει καλύτερα στις εθνικές τους ιδιαιτερότητες. Κατά την εφαρμογή αυτών των κατευθυντήριων γραμμών επιδιώκεται η συμμετοχή των φορέων της περιφερειακής και τοπικής αυτοδιοίκησης καθώς και της κοινωνίας των πολιτών.

2.6 ΤΟ ΕΝΙΑΙΟ ΝΟΜΙΣΜΑ

Δεκατρία από τα 25 κράτη μέλη υιοθέτησαν το ενιαίο νόμισμα, το ευρώ, πραγματοποιώντας έτσι ένα ακόμη βήμα προς την ενοποίηση: η Αυστρία, το Βέλγιο, η Φινλανδία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ελλάδα, η Ιρλανδία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο, οι Κάτω Χώρες, η Πορτογαλία, η Σλοβενία και η Ισπανία.

Το ευρώ παρέχει πλεονεκτήματα στους ιδιώτες και στις επιχειρήσεις. Οι ιδιώτες εξοικονομούν χρήματα εφόσον δεν είναι πλέον υποχρεωμένοι να προμηθεύονται συνάλλαγμα όταν ταξιδεύουν στο εσωτερικό της ζώνης του ευρώ. Οι καταναλωτές μπορούν να συγκρίνουν πιο εύκολα τις τιμές και αυτό προωθεί τον ανταγωνισμό των τιμών. Ο επιχειρηματικός κόσμος αποκομίζει τα ίδια οφέλη και ακόμη περισσότερα. Οι υπόλοιπες χώρες δέχονται με μεγαλύτερη ευκολία τιμολόγια σε ευρώ σε σύγκριση με τα περισσότερα από τα προηγούμενα νομίσματα, γιατί έτσι μειώνουν τους συναλλαγματικούς κινδύνους.

2.7 Η ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ

Όλα τα κράτη μέλη μπορούν να υιοθετήσουν το ευρώ, αλλά η Δανία και το Ηνωμένο Βασίλειο επέλεξαν να μην υιοθετήσουν το ευρώ επί του παρόντος, ενώ η Λετονία, η Λιθουανία, η Πολωνία και η Σουηδία δεν έχουν θέσει κάποια προθεσμία για την υιοθέτησή του. Έξι χώρες έχουν ορίσει προθεσμία για την καθιέρωση του ευρώ: η Κύπρος, η Εσθονία και η Μάλτα το 2008, η Σλοβακία το 2009 και η Τσεχική Δημοκρατία και η Ουγγαρία το 2010. Οι χώρες αυτές πιστεύουν ότι ο περιορισμός των δυνατοτήτων ελέγχου του πληθωρισμού, των επιτοκίων και των συναλλαγματικών ισοτιμιών είναι το τίμημα που αξίζει να πληρώσει κανείς για να έχει κοινό νόμισμα με τους κυριότερους εμπορικούς εταίρους του, μεγαλύτερη αξιοπιστία στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές και, συνεπώς, σημαντικότερες εισροές επενδύσεων.

Τα κριτήρια ένταξης στη ζώνη του ευρώ προβλέπουν δύο χρόνια προηγούμενης συναλλαγματικής σταθερότητας μέσω συμμετοχής στο «Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ERM)», στον οποίο μπορούν να συμμετέχουν οι χώρες της ΕΕ για να διατηρήσουν το νόμισμά τους σταθερό έναντι του ευρώ, είτε σκοπεύουν να υιοθετήσουν το ενιαίο νόμισμα είτε όχι. Στο μηχανισμό αυτό συμμετέχουν οκτώ κράτη μέλη της ΕΕ: η Κύπρος, η Δανία, η Εσθονία, η Λετονία, η Λιθουανία, η Μάλτα, η Σλοβενία (της οποίας η συμμετοχή λήγει με την υιοθέτηση του ευρώ) και η Σλοβακική Δημοκρατία.

Εκτός από τη συναλλαγματική σταθερότητα, υπάρχουν ακόμη τέσσερα άλλα κριτήρια για την υιοθέτηση του ευρώ τα οποία αφορούν τα επιτόκια, το δημοσιονομικό έλλειμμα, τον πληθωρισμό και το λόγο του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ. Η ύπαρξη ενιαίου νομίσματος προωθεί την οικονομική ανάπτυξη.

3. ΚΟΙΝΗ ΑΓΟΡΑ

Ελεύθερη κυκλοφορία των αγαθών	Ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων	Ελευθερία εγκατάστασης	Ελευθερία παροχής υπηρεσιών	Ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων
Εναρμόνιση νομοθεσιών	Κοινή αγορά εργασίας	Δικαίωμα εγκατάστασης	Τράπεζες	Διευρωπαϊκά δίκτυα
Αποτροπή τεχνικών εμποδίων	Μέτρα για μετανάστες	Αναγνώριση διπλωμάτων	Ασφάλειες	
Τυποποίηση και πιστοποίηση	Δημόσιες συμβάσεις		Χρηματιστήρια	
Πνευματική και βιομηχανική ιδιοκτησία			Υπηρεσίες κοινής ωφέλειας	

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η δημιουργία ενός ενιαίου οικονομικού ευρωπαϊκού χώρου βασισμένου σε μια κοινή αγορά ήταν ένας βασικός στόχος της Συνθήκης της Ρώμης. Το άρθρο 2 αυτής της Συνθήκης προσδιόριζε αυτόν τον αντικειμενικό σκοπό ως εξής: «Η Κοινότητα έχει σαν αποστολή, με τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς να προάγει την αρμονική ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων στο σύνολο της Κοινότητας, τη συνεχή και ισόρροπη επέκταση της οικονομίας, αυξημένη σταθερότητα, επιταχυνόμενη ανύψωση του βιοτικού επιπέδου και σχέσεις περισσότερο στενές μεταξύ των κρατών που συνενώνει». Υπήρχαν δύο συμπληρωματικοί μεταξύ τους τρόποι για να επιτευχθούν αυτά. Ο ένας ήταν να ανοίξουν τα σύνορα και να επιτραπεί η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, των αγαθών και υπηρεσιών στο εσωτερικό της ΕΟΚ. Ο άλλος τρόπος ήταν να αναπτυχθούν σχέσεις αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών, με τον καθορισμό κοινών πολιτικών και χρηματοδοτικών μέσων.

Οι έννοιες «κοινή αγορά», «ενιαία αγορά» και «εσωτερική αγορά», οι οποίες είναι σχεδόν ταυτόσημες, υποδηλώνουν ορισμένες διαφορετικές καταστάσεις. Η κοινή αγορά είναι ένα στάδιο της οικονομικής ολοκλήρωσης, το οποίο, σύμφωνα με μια απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, «αποβλέπει στην εξάλειψη όλων των εμποδίων στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές ώστε να υπάρξει συγχώνευση όσο γίνεται στις συνθήκες μιας

πραγματικής εσωτερικής αγοράς». Αξίζει να σημειωθεί ότι η Συνθήκη η ιδρύουσα την Ευρωπαϊκή Κοινότητα αγνοεί την έννοια της «ενιαίας αγοράς».

Η δημιουργία μιας κοινής αγοράς ομοιάζουσας με εσωτερική αγορά συνεπάγεται όχι μόνο την απελευθέρωση του εμπορίου μεταξύ των μετεχόντων κρατών, αλλά και την ελεύθερη κυκλοφορία των συντελεστών της παραγωγής: εργασίας, κεφαλαίου και υπηρεσιών. Επιπλέον απαιτεί την ελεύθερη εγκατάσταση των προσώπων και των εταιρειών στο έδαφος των κρατών μελών, για την άσκηση των επαγγελματικών δραστηριοτήτων τους.

3.2 Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

Κατά την πρώτη δεκαετία της ύπαρξής της η Κοινότητα είχε περάσει δύο πολύ σημαντικούς σταθμούς για την οικονομική της ολοκλήρωση: την πραγματοποίηση της τελωνειακής ένωσης, τον Ιούλιο του 1968, που σήμαινε την εξάλειψη των τελωνειακών δασμών και των ποσοτικών περιορισμών μεταξύ των κρατών μελών καθώς και την υιοθέτηση ενός κοινού τελωνειακού δασμολογίου και τον ορισμό μιας κοινής γεωργικής πολιτικής αναγκαίας για την ελεύθερη κυκλοφορία των γεωργικών προϊόντων.

Αυτές οι σημαντικότερες πραγματοποιήσεις είχαν αποφασιστεί και τεθεί σ' εφαρμογή από τα έξι αρχικά κράτη μέλη μέσα σ' ένα ευνοϊκό οικονομικό κλίμα και σ' ένα νομισματικό περιβάλλον του οποίου η σταθερότητα ήταν εγγυημένη από το σύστημα του Bretton Woods.

Τον Αύγουστο του 1971, όμως, οι Ηνωμένες Πολιτείες αποφάσισαν να εξαρθώσουν το διεθνές νομισματικό σύστημα, λεγόμενο του Bretton Woods, το οποίο είχε εξασφαλίσει, μέχρι τότε, την απαραίτητη για την καλή λειτουργία του Ευρωπαϊκού νομισματικού συστήματος νομισματική σταθερότητα. Η αχαλίνωτη πλέον διεθνής κερδοσκοπία είχε, κατόπιν αυτού, οδηγήσει στην αποτυχία της πρώτης προσπάθειας δημιουργίας μιας οικονομικής και νομισματικής ένωσης στην Ευρώπη. Τέλος, οι πετρελαϊκές κρίσεις του 1973 και του 1979 είχαν κλονίσει σοβαρά τις ευρωπαϊκές οικονομίες. Έτσι η Ευρώπη στις αρχές της δεκαετίας '80 είχε περιπέσει στον «ευρω-μαρασμό» και την «ευρω-απαισιοδοξία». Πολλοί τότε φοβούνταν ή ήλπιζαν (ανάλογα με τις ευρω φιλικές ή ευρω φοβικές διαθέσεις τους) ότι το πείραμα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης θα κατέληγε σε αποτυχία.

Τον Ιανουάριο του 1985, ο πρόεδρος της Επιτροπής που μόλις είχε αναλάβει καθήκοντα, Jacques Delors, παρουσιάζοντας στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τις βασικές κατευθύνσεις που θα οδηγούσαν τις ενέργειες της είχε υποσχεθεί να θέσει τέρμα στην εικόνα μιας Ευρώπης με φραγμούς, σύνορα, διατυπώσεις και γραφειοκρατίες, μέχρι το τέλος του 1992. Η Επιτροπή είχε αναλάβει, έτσι, την πρόκληση της δημιουργίας μιας αληθινής κοινής αγοράς χωρίς εσωτερικά σύνορα, αλλά φυσικά δεν μπορούσε μόνη της να φέρει σε πέρας αυτό το δύσκολο έργο. Γι' αυτό, τον Ιούνιο του 1985, η Επιτροπή διαβίβασε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ένα «Λευκό Βιβλίο» για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς. Σε αυτό το βιβλίο η Επιτροπή πρότεινε ένα πρόγραμμα εξάλειψης μέσα σε επτά χρόνια όλων των φυσικών, τεχνικών

και φορολογικών εμποδίων της κοινής αγοράς. Το πρόγραμμα της Επιτροπής χαρακτηριζόταν από την επιδίωξη απλούστευσης των μεθόδων εναρμόνισης, την πρόταση θέσπισης κάπου 300 νομοθετικών κειμένων τα οποία χρειαζόνταν για την κατάργηση των εμποδίων και τον ορισμό ενός υποχρεωτικού χρονοδιαγράμματος για την επίτευξη αυτού του στόχου.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Μιλάνου, (28-29 Μαΐου 1985), δέχτηκε ευνοϊκά το προτεινόμενο στο Λευκό Βιβλίο πρόγραμμα, και αποφάσισε με την πλειοψηφία των μελών του να συγκαλέσει μια διακυβερνητική διάσκεψη, η οποία θα έπρεπε να επεξεργασθεί, αφενός, μια Συνθήκη για την πολιτική συνεργασία και αφετέρου τις τροποποιήσεις της Συνθήκης ΕΟΚ τις αναγκαίες την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς. Οι προτάσεις της Επιτροπής αποτέλεσαν τον πυρήνα των εργασιών της διάσκεψης. Το «ενιαίο πλαίσιο» το οποίο πρότεινε αυτή για την τροποποίηση της Συνθήκης ΕΟΚ και για την πολιτική συνεργασία οριστικοποιήθηκε ως μια «Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη». Επιφέροντας σημαντικές μεταρρυθμίσεις στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων, η Ενιαία Πράξη, όχι μόνο πέτυχε να καταργήσει τα τεχνικά εμπόδια των συναλλαγών και να δημιουργήσει έτσι την ενιαία αγορά, αλλά είχε σημαντικές επενέργειες διάχυσης σε πολλές κοινές πολιτικές, όπως των μεταφορών, της φορολογίας και της προστασίας του περιβάλλοντος.

3.3 ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

Η νέα ζωτικότητα που έδωσε η Ενιαία Πράξη στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση ήταν ιδιαίτερα αποτελεσματική για την εξάλειψη των τεχνικών εμποδίων του εμπορίου. Τα τεχνικά εμπόδια του εμπορίου προκύπτουν από εθνικούς κανονισμούς, οι οποίοι επιβάλλουν στους παραγωγούς βιομηχανικών προϊόντων και τροφίμων να συμμορφώνονται με ορισμένα κριτήρια ή να ανταποκρίνονται σε ορισμένα πρότυπα και τεχνικές διαγραφές. Αυτά τα κριτήρια και οι προδιαγραφές είναι αναγκαία για διάφορους λόγους, όπως ιδίως: τυποποίησης της βιομηχανικής παραγωγής, ασφάλειας των εργαζομένων, προστασίας των καταναλωτών και του περιβάλλοντος. Το πρόβλημα για την κοινή αγορά δεν ήταν η ύπαρξη των εθνικών κανονισμών, αλλά οι διαφορές μεταξύ τους, οι οποίες μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σαν πρόσχημα για την προστασία της εθνικής αγοράς από τα προϊόντα των άλλων κρατών μελών, τα οποία υπάγονταν σε διάφορα πρότυπα και προδιαγραφές. Η ώθηση την οποία έδωσε η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη στις προσπάθειες της Επιτροπής συντέλεσε στην εξάλειψη αυτού του προβλήματος και επομένως στην εγκαθίδρυση της ενιαίας αγοράς.

Η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων στο εσωτερικό της Κοινότητας, διαφυλάσσεται με τη διαδικασία παράβασης. Η Επιτροπή προσφεύγει σε αυτή τη διαδικασία κάθε φορά που διαπιστώνει μια παραβίαση των κοινοτικών διατάξεων από κάποια αρχή ενός κράτους μέλους (συμπεριλαμβανομένης της δικαστικής εξουσίας). Μπορεί να επιληφθεί μιας τέτοιας υπόθεσης αυτεπάγγελα ύστερα από πληροφορίες οι οποίες έχουν περιέλθει στην αντίληψή της μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ή από δημοσιεύσεις στον τύπο ή την επίσημη εφημερίδα ενός κράτους μέλους.

Συνήθως όμως η Επιτροπή αναλαμβάνει μια υπόθεση μετά από καταγγελία η οποία υποβάλλεται σε αυτήν από έναν οικονομικό φορέα, μίαν ένωση ή ένα κράτος μέλος.

Η θέσπιση των οδηγιών που εγκαθίδρυσαν την ενιαία αγορά εξάλειψε το μείζον πρόβλημα της ελεύθερης κυκλοφορίας των αγαθών. Ένα πρόσθετο πρόβλημα είναι η μη πλήρης και μη σωστή μεταφορά στο εθνικό δίκαιο των οδηγιών για την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς. Ένας κανονισμός του Συμβουλίου τονίζει τις υποχρεώσεις των κρατών μελών να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την ελεύθερη κυκλοφορία των αγαθών μέσα στην Κοινότητα και θεσπίζει ένα σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης σε περίπτωση απειλής εμφάνισης εμποδίων για τις συναλλαγές, καθώς και ένα μηχανισμό που επιτρέπει στην Επιτροπή να ζητεί από ένα κράτος μέλος να λάβει τα απαραίτητα μέτρα για την εξάλειψη του εμφανισθέντος εμποδίου. Τα κράτη μέλη έχουν συμφωνήσει στην επιβολή κυρώσεων για παραβάσεις του κοινοτικού δικαίου στο πεδίο της εσωτερικής αγοράς.

Τα τεχνικά εμπόδια στις συναλλαγές προέκυπταν από τις διαφορές μεταξύ των τεχνικών προδιαγραφών για την παραγωγή και τη διάθεση στην αγορά των προϊόντων. Οι διαφορές που υπήρχαν μεταξύ των κρατών μελών στις τεχνικές προδιαγραφές εξηγούνταν από λόγους ιστορικούς και οικονομικούς. Μια χώρα στην οποία ένα προϊόν εισάγεται μάλλον παρά παράγεται έχει την τάση να του επιβάλλει αυστηρές προδιαγραφές και προκαταρκτικούς ελέγχους, χωρίς να πολυενδιαφέρεται για το οικονομικό κόστος που αυτοί αντιπροσωπεύουν. Αντίθετα, μια χώρα όπου παράγεται ένα βιομηχανικό προϊόν έχει την τάση να είναι ανεκτική, λαμβάνοντας υπόψη τις οικονομικές επιπτώσεις των απαιτήσεων και των ελέγχων, η υπερβολική αυστηρότητα των οποίων θα επιβάρυνε τη βιομηχανία της. Όπως και αν έχει το πράγμα, οι διάφοροι τεχνικοί κανονισμοί μπορούσαν να επηρεάσουν τις συναλλαγές περισσότερο απ' ό,τι οι τελωνειακοί δασμοί. Πράγματι, ένας δασμός, ακόμη και αν ήταν υψηλός, μπορούσε να πληρωθεί και ένα προϊόν προερχόμενο από ένα κράτος μπορούσε να εισαχθεί στην αγορά ενός άλλου, αν το προτιμούσαν οι καταναλωτές του. Αντίθετα, εάν ένα προϊόν δεν ανταποκρινόταν στις διάφορες τεχνικές προδιαγραφές ενός κράτους, η εισαγωγή του στην αγορά αυτού του κράτους αποκλειόταν τελείως.

Το αποτέλεσμα ήταν ότι ο βιομήχανος ο οποίος ήθελε να εξάγει σε άλλα κράτη μέλη της ΕΟΚ ήταν αναγκασμένος να φέρει το επιπλέον κόστος της έρευνας, της ανάπτυξης και της παραγωγής για να συμμορφωθεί με όλες τις εθνικές προδιαγραφές, τις οποίες έπρεπε να ικανοποιούν τα προϊόντα του. Έτσι οι διαφορές αυτών των προδιαγραφών μέσα στην κοινή αγορά απαιτούσαν από τους παραγωγούς να κατασκευάζουν διάφορα συνθετικά στοιχεία, να έχουν σε λειτουργία διάφορες αλυσίδες παραγωγής, να διαχωρίζουν τις αποθηκεύσεις τους ανάλογα με τις χώρες προορισμού και να έχουν υπηρεσίες διανομής και συντήρησης ειδικευμένες κατά χώρα.

Όλα αυτά έκαναν την παραγωγή στην κλίμακα της κοινής αγοράς πιο δαπανηρή απ' ό,τι θα έπρεπε να είναι και ευνοούσαν τις μεγάλες επιχειρήσεις σχετικά με τις μικρομεσαίες. Πράγματι οι μεγάλες επιχειρήσεις, και μάλιστα οι πολυεθνικές, είχαν τη δομή, την πείρα και το προσωπικό που χρειαζόνταν για

να αντιμετωπίζουν τις ιδιομορφίες των αγορών διαφόρων χωρών και μπορούσαν να καταλείψουν τις επιπλέον δαπάνες σε μεγάλες σειρές προϊόντων έτσι ώστε να μην αντιπροσωπεύουν αυτές παρά ένα αμελητέο κλάσμα του κόστους κατά μονάδα παραγωγής. Για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ), αντίθετα, οι επιπλέον δαπάνες αντιπροσώπευαν ένα σημαντικό τμήμα του κόστους παραγωγής κατά μονάδα και μπορούσαν να εμποδίσουν τις εξαγωγές. Η κατάργηση των τεχνικών εμποδίων του εμπορίου εξάλειψε αυτό το μειονέκτημα των ΜΜΕ.

Η καλύτερη εγγύηση για την τήρηση του κοινοτικού δικαίου είναι, όπως έχει φανεί στην πράξη, η συνεργασία των εθνικών αρχών με τις υπηρεσίες της Επιτροπής. Ένα ψήφισμα του Συμβουλίου ενθαρρύνει την ανάπτυξη αυτής της συνεργασίας στους τομείς που δεν έχει προχωρήσει αρκετά και, ιδίως, στον τομέα των βιομηχανικών προϊόντων.

Ενθαρρύνοντας σχέδια κατάρτισης και πληροφόρησης, το πρόγραμμα δράσης Robert Schuman αποσκοπεί στο να βελτιωθούν οι γνώσεις των ασκούντων νομικά επαγγέλματα (δικαστών, εισαγγελέων και δικηγόρων) προκειμένου να εξασφαλιστεί η εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.

3.3.1 ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗ ΤΩΝ ΝΟΜΟΘΕΣΙΩΝ

Μέχρι τώρα κάπου 250 οδηγίες εναρμόνισης των νομοθεσιών έχουν θεσπιστεί από το Συμβούλιο και πολλές έχουν τροποποιηθεί πολλές φορές για να προσαρμοστούν στην πρόοδο. Εναρμονίζουν τους εθνικούς κανονισμούς σε πεδία τόσο διάφορα όπως ο εξοπλισμός των αυτοκινήτων, τα τρόφιμα και τα φάρμακα. Έτσι, σημαντικές πρόοδοι έχουν γίνει στον τομέα των μηχανοκινήτων οχημάτων, ιδίως χάρη στη διαδικασία έγκρισης ΕΚ για τα ιδιωτικής χρήσης αυτοκίνητα οχήματα. Στον τομέα των τροφίμων μια κοινοτική επιθεώρηση έχει αναλάβει την αξιολόγηση των συστημάτων ελέγχου κρατών μελών. Οδηγίες έχουν υιοθετηθεί στους ιδιαίτερα ευαίσθητους τομείς των χρωστικών και γλυκαντικών ουσιών. Στον τομέα των φαρμακευτικών προϊόντων οι εργασίες εναρμόνισης έχουν καταλήξει στην υλοποίηση της ενιαίας αγοράς φαρμάκων και στην ίδρυση ενός Ευρωπαϊκού Οργανισμού για την Αξιολόγηση των Φαρμάκων.

Οι επίπονες προσπάθειες προσέγγισης των νομοθεσιών καταλήγουν σε αποτελέσματα πολύ χρήσιμα για την οικονομική ολοκλήρωση. Πράγματι, όταν οι προδιαγραφές είναι ίδιες σε όλα τα κράτη μέλη, η έγκριση ενός προϊόντος από ένα κράτος μέλος αναγνωρίζεται από τα υπόλοιπα. Ο βιομήχανος πρέπει μόνο να εγγυηθεί ότι όλα τα αντίτυπα ενός προϊόντος είναι σύμφωνα προς το πρότυπο που έχει εγκριθεί με την οδηγία. Τα μη σύμφωνα αντίτυπα δεν μπορούν να πωληθούν μέσα στην κοινή αγορά, ούτε καν στην αγορά του παραγωγού αντίστροφα, κανένα κράτος μέλος δεν μπορεί να επικαλεστεί πιο αυστηρούς εθνικούς κανόνες για να αντιταχθεί στην εισαγωγή ή τη χρήση προϊόντων τα οποία ανταποκρίνονται στις κοινοτικές απαιτήσεις. Η εναρμόνιση των νομοθεσιών είναι επίσης χρήσιμη για τους καταναλωτές, γιατί τους εγγυάται την ποιότητα και την ασφάλεια των προϊόντων που κυκλοφορούν στη μεγάλη αγορά.

3.3.2 ΑΠΟΤΡΟΠΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΜΠΟΔΙΩΝ

Αλλά όμως, ενώ επιλύονταν ορισμένα προβλήματα με τις εναρμονίσεις των κανονισμών, τα κράτη μέλη, υπό τον πειρασμό του προστατευτισμού, υιοθετούσαν νέες διατάξεις και δημιουργούσαν νέα τεχνικά εμπόδια του εμπορίου. Οι προσπάθειες των κοινοτικών θεσμικών οργάνων για την εξάλειψη αυτών των εμποδίων δεν είχαν το προσδοκώμενο αποτέλεσμα. Γι' αυτό η Επιτροπή σκέφτηκε μια νέα προσέγγιση του προβλήματος βασισμένη στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου. Το Δικαστήριο έδινε έναν πολύ ευρύ ορισμό των εμποδίων στην ελευθερία συναλλαγών και διευκρίνιζε ότι κάθε προϊόν το οποίο παράγεται και τίθεται σε κυκλοφορία νόμιμα σε ένα κράτος μέλος πρέπει καταρχήν να γίνεται δεκτό στην αγορά των άλλων κρατών μελών. Αυτό σημαίνει ότι ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να εμποδίζει την εισαγωγή ανταγωνιστικών προϊόντων από ένα άλλο κράτος μέλος μόνον και μόνον γιατί είναι λίγο διαφορετικά από τα εθνικά προϊόντα. Εάν το κάνει, η Επιτροπή το ενάγει στο Δικαστήριο, το οποίο το καταδικάζει. Σύμφωνα με απόφαση του Δικαστηρίου, οι νομοθετικές ρυθμίσεις δεν πρέπει να δημιουργούν διακρίσεις όσον αφορά τους οικονομικούς παράγοντες στους οποίους εφαρμόζονται ή όσον αφορά την εμπορία των εγχώριων προϊόντων και των προϊόντων των προερχομένων από άλλα κράτη μέλη.

Παράλληλα, η Επιτροπή έπεισε το Συμβούλιο, να θεσπίσει μια διαδικασία πληροφόρησης ως προς τις προθέσεις θέσπισης από τα κράτη μέλη νέων τεχνικών προτύπων και προδιαγραφών. Χάρη στη διαδικασία πληροφόρησης, η Επιτροπή ειδοποιείται από τις αρμόδιες αρχές για τα νέα τεχνικά πρότυπα ή τους κανονισμούς, που σχεδιάζουν, και μπορεί να πληροφορεί τα άλλα κράτη μέλη και να ζητάει τροποποιήσεις της σχεδιαζόμενης διάταξης πριν τεθεί σε εφαρμογή.

3.3.3 ΚΟΙΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ

Το Συμβούλιο υιοθέτησε, το 1985, μια νέα προσέγγιση στο πεδίο της τεχνικής εναρμόνισης και τυποποίησης. Στις περιπτώσεις που δεν μπορεί να γίνει πλήρης εναρμόνιση, λόγω μεγάλης διαφοράς των βασικών στόχων των διαφόρων εθνικών νομοθεσιών, η νομοθετική εναρμόνιση με κοινοτικές οδηγίες περιορίζεται στην υιοθέτηση των βασικών απαιτήσεων ασφάλειας, στις οποίες πρέπει να ανταποκρίνονται τα προϊόντα για να κυκλοφορούν ελεύθερα στην αγορά της ΕΕ. Οι ευρωπαϊκοί οργανισμοί τυποποίησης, δημιουργούν στη συνέχεια τις τεχνικές προδιαγραφές, τις οποίες χρειάζονται οι επαγγελματίες για να παράγουν και κυκλοφορούν στην αγορά προϊόντα σύμφωνα με τις βασικές γραμμές τις οποίες καθορίζουν οι κοινοτικές οδηγίες. Πάντως, αυτές οι τεχνικές προδιαγραφές δεν έχουν υποχρεωτικό χαρακτήρα. Οι βιομήχανοι δεν υποχρεούνται αλλά έχουν συμφέρον, αν θέλουν να κυκλοφορήσουν τα προϊόντα τους σε όλη την κοινή αγορά, να παράγουν προϊόντα σύμφωνα με τις κοινοτικές οδηγίες και επομένως με τα κοινοτικά πρότυπα. Αντίστοιχα, οι εθνικές διοικήσεις υποχρεούνται να δέχονται για τα

προϊόντα, τα οποία έχουν κατασκευαστεί σύμφωνα με τους εναρμονισμένους τύπους, το τεκμήριο συμφωνίας τους με τις βασικές απαιτήσεις των κοινοτικών οδηγιών. Τα κράτη μέλη οφείλουν να κοινοποιούν στην Επιτροπή κάθε μέτρο που παίρνουν για κάποιο λόγο, το οποίο μπορεί να παρεμποδίσει την ελεύθερη κυκλοφορία ενός προϊόντος το οποίο κατασκευάζεται ή διατίθεται νόμιμα σε άλλο κράτος μέλος .

Η κοινή πολιτική τυποποίησης είναι η υιοθέτηση προτύπων τα οποία ορίζουν τις προδιαγραφές της βιομηχανικής παραγωγής. Τα πρότυπα υιοθετούνται από Ευρωπαϊκούς οργανισμούς, οι οποίοι είναι οι εξής: η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τυποποίησης (CEN), η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ηλεκτροτεχνικής Τυποποίησης (CENELEC) και το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Τυποποίησης των Τηλεπικοινωνιών (ETSI). Για να έχει θετικά αποτελέσματα, όμως, η ευρωπαϊκή τυποποίηση πρέπει να αναγνωρίζεται και πιστοποιείται από τους αρμόδιους εθνικούς οργανισμούς. Γι' αυτό, το Συμβούλιο θέσπισε κανόνες για την επιθεώρηση και τον έλεγχο των ορθών εργαστηριακών πρακτικών και πρόβλεψε τη σύσταση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Δοκιμών και Πιστοποίησης (EOTC).

Μια ενιαία σήμανση «CE» χρησιμοποιείται για να διευκολύνονται οι έλεγχοι που διενεργούνται από επιθεωρητές στην αγορά της Κοινότητας. Ο σκοπός της σήμανσης «CE» είναι να δηλώνει την πιστότητα ενός προϊόντος προς τα επίπεδα προστασίας συλλογικών συμφερόντων, και να καταδεικνύει ότι ο επιχειρηματίας έχει υποβληθεί σε όλες τις διαδικασίες εκτίμησης της πιστότητας οι οποίες προβλέπονται από το κοινοτικό δίκαιο που καλύπτει το προϊόν του. Οι καταναλωτές που βλέπουν επί ενός προϊόντος την κοινοτική σήμανση CE έχουν την εγγύηση ότι αυτό έχει παρασκευαστεί σύμφωνα με τις κοινοτικές προδιαγραφές.

3.3.4 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

Η προστασία σε κοινοτικό επίπεδο της πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας συμβάλλει στη διατήρηση και ανάπτυξη της δημιουργικότητας προς όφελος των δημιουργών, των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών, των παραγωγών, των καταναλωτών, του πολιτισμού, της βιομηχανίας και του κοινού γενικότερα. Γι' αυτό, η πνευματική ιδιοκτησία έχει αναγνωρισθεί ως αναπόσπαστο μέρος της ιδιοκτησίας και ως ένας από τους βασικούς συντελεστές δημιουργίας υπεραξίας και ανταγωνιστικότητας.

Έχουν δημιουργηθεί αρκετές οδηγίες όσον αφορά την πνευματική και βιομηχανική ιδιοκτησία. Αναφορικά , μια οδηγία αποβλέπει στη νομική προστασία του δικαιώματος του δημιουργού και των συγγενικών δικαιωμάτων στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς, με ιδιαίτερη έμφαση στην κοινωνία της πληροφορίας.

Μια άλλη οδηγία θεσπίζει μέτρα και διαδικασίες που αποσκοπούν στη διασφάλιση του σεβασμού των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας .

Επιβάλλει στα κράτη μέλη την εφαρμογή αποτελεσματικών, αποτρεπτικών και αντισταθμιστικών μέτρων και κυρώσεων κατά των παραπονητών και των πειρατών, εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα την ισότητα των κατόχων δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Μια οδηγία προστατεύει στο έδαφος της Κοινότητας όλα τα σήματα προϊόντων ή υπηρεσιών που έχουν καταχωρισθεί ή δηλωθεί προς καταχώριση σε ένα κράτος μέλος ως ατομικά ή συλλογικά σήματα ή σήματα εγγύησης ή πιστοποίησης, ή έχουν καταχωρισθεί ή δηλωθεί προς καταχώριση στο Γραφείο Σημάτων της Μπενελούξ, ή αποτελούν αντικείμενο διεθνούς καταχώρισης η οποία ισχύει σ' ένα κράτος μέλος .

Οι επιχειρήσεις που θέλουν να προσαρμόσουν τις δραστηριότητές τους στις διαστάσεις της ενιαίας αγοράς διαθέτουν το νομικό μέσο του κοινοτικού σήματος που τους επιτρέπει να προσδιορίζουν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες τους κατά τρόπο ενιαίο στο σύνολο της Κοινότητας. Μπορεί να αποτελούν κοινοτικά σήματα όλα τα σύμβολα που επιδέχονται γραφική παράσταση, ιδίως οι λέξεις, τα ονόματα προσώπων, τα σχέδια, υπό τον όρο ότι αυτά τα σύμβολα μπορούν να διακρίνουν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες μιας επιχείρησης από εκείνα άλλων επιχειρήσεων. Το κοινοτικό σήμα παρέχει ομοιόμορφη προστασία σε όλη την επικράτεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτή η προστασία επιτρέπει στον κάτοχο του σήματος να απαγορεύει σε οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο να το χρησιμοποιεί για τα ίδια ή παραπλήσια προϊόντα ή υπηρεσίες εάν υπάρχει κίνδυνος σύγχυσης.

3.4 ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ

Η κάλυψη των αναγκών των δημόσιων διοικήσεων για έργα και προμήθειες όλων των ειδών που προορίζονται για τις υπηρεσίες της κεντρικής διοίκησης, των περιφερειακών και τοπικών αρχών και των οργανισμών και επιχειρήσεων του δημοσίου αντιπροσωπεύει 15% της οικονομικής δραστηριότητας των κρατών μελών της Κοινότητας. Όμως, στο τέλος της δεκαετίας '80, μόνον 2% των αναγκών των δημόσιων αρχών καλύπτονταν από επιχειρήσεις ενός κράτους μέλους άλλου από εκείνο της ενδιαφερόμενης δημόσιας αρχής· κι αυτό παρά τα οφέλη από άποψη τιμών, ποιότητας και εξυπηρέτησης που ο ανταγωνισμός θα είχε για τον δημόσιο τομέα.

Στα πλαίσια της ενιαίας αγοράς η ανάθεση των συμβάσεων που συνάπτονται στα κράτη μέλη για λογαριασμό του κράτους, των αρχών τοπικής αυτοδιοίκησης ή περιφερειακής διοίκησης και άλλων οργανισμών δημοσίου δικαίου, υπόκειται στην τήρηση των αρχών της συνθήκης, ιδίως στις αρχές της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, της εγκατάστασης και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, καθώς και στις αρχές που απορρέουν από αυτές, όπως της ίσης μεταχείρισης, της αποφυγής των διακρίσεων, της αμοιβαίας αναγνώρισης, της αναλογικότητας και της διαφάνειας. Η εφαρμογή αυτών των αρχών τέθηκε ήδη από το 1970.

Για την ανάπτυξη πραγματικού ανταγωνισμού στον τομέα των δημοσίων συμβάσεων απαιτείται η δημοσιότητα σε όλη την Κοινότητα των

σχετικών προκηρύξεων που συντάσσουν οι αναθέτουσες αρχές των κρατών μελών. Ο έλεγχος της καταλληλότητας του προσφέροντος, στις ανοικτές διαδικασίες, και των υποψηφίων, στις κλειστές και στις με διαπραγμάτευση διαδικασίες καθώς και η επιλογή τους πρέπει να γίνονται υπό συνθήκες διαφάνειας. Προς τούτο, πρέπει να αναφέρονται τα αντικειμενικά κριτήρια, τα οποία θα χρησιμοποιούν οι αναθέτουσες αρχές προκειμένου να επιλέγουν τους ανταγωνιζόμενους καθώς και τα μέσα τα οποία θα μπορούν να χρησιμοποιούν οι οικονομικοί φορείς για να αποδεικνύουν ότι πληρούν τα κριτήρια αυτά. Η ανάθεση της σύμβασης πρέπει να πραγματοποιείται βάσει αντικειμενικών κριτηρίων που εξασφαλίζουν την τήρηση των αρχών της διαφάνειας, της αποφυγής των διακρίσεων και της ίσης μεταχείρισης και εγγυώνται την αξιολόγηση των προσφορών υπό συνθήκες πραγματικού ανταγωνισμού. Συνεπώς, η οδηγία δέχεται την εφαρμογή δύο μόνο κριτηρίων ανάθεσης: της «χαμηλότερης τιμής» και της «πλέον συμφέρουσας από οικονομική άποψη προσφοράς».

Για τη διασφάλιση της ίσης μεταχείρισης, τα κριτήρια ανάθεσης πρέπει να επιτρέπουν τη σύγκριση των προσφορών και την αντικειμενική αξιολόγησή τους.

Ανάλογες αρχές και σχετικοί κανόνες εφαρμόζονται στις διαδικασίες σύναψης συμβάσεων στους τομείς του ύδατος, της ενέργειας, των μεταφορών και των ταχυδρομικών υπηρεσιών (τομείς δημόσιας ωφελείας). Οι έχοντες την ευθύνη των συμβάσεων στους τέσσερις τομείς, οι οποίοι, λόγω της ύπαρξης αποκλειστικών δικτύων ή δικαιωμάτων εκμετάλλευσης υπαγόμενων στον έλεγχο δημόσιων αρχών, δεν μπορούσαν προηγουμένως να αντισταθούν σε πολιτικές πιέσεις για να «αγοράζουν εθνικά», οφείλουν τώρα να προκηρύσσουν διαγωνισμούς ανοικτούς σε όλες τις κοινοτικές επιχειρήσεις.

3.5 ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ

Μια από τις μεγαλύτερες πραγματοποιήσεις της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης είναι η μετατροπή του μεταπολεμικού μεταναστευτικού ρεύματος σε ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων. Η ελευθερία κυκλοφορίας των εργαζομένων επιτρέπει στους πολίτες της Κοινότητας να ζητούν στο εσωτερικό της καλύτερες συνθήκες ζωής και εργασίας από αυτές που τους παρέχει η περιοχή της καταγωγής των. Αυξάνει λοιπόν πάρα πολύ τις πιθανότητες βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου του ατόμου. Συγχρόνως η ελεύθερη κυκλοφορία μειώνει τις κοινωνικές πιέσεις στις πιο φτωχές χώρες και περιοχές της ΕΕ και επιτρέπει μια βελτίωση των συνθηκών ζωής του υπόλοιπου πληθυσμού. Γενικά, μέσα στην ΕΕ διευκολύνει την προσαρμογή της προσφοράς εργασίας στις μεταβολές της ζήτησης των επιχειρήσεων. Επομένως η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της κοινής αγοράς καθώς και στην ελαστικότητα και αποδοτικότητα της αγοράς εργασίας.

Η ελεύθερη κυκλοφορία δεν περιορίζεται στους μισθωτούς εργαζόμενους. Παρέχεται σε κάθε πολίτη της Ένωσης το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών. Ο

πολίτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης που δεν έχει πλέον στο κράτος μέλος υποδοχής δικαίωμα διαμονής ως διακινούμενος εργαζόμενος μπορεί, υπό την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης να τύχει εκεί δικαιώματος διαμονής. Το ίδιο δικαίωμα έχουν ο ή η σύζυγος του εργαζομένου, οι κατιόντες τους κάτω των 21 ετών και οι ανιόντες τους που συντηρεί ο εργαζόμενος.

Αν και έχει πλεονεκτήματα, η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων παρουσιάζει επίσης και μειονεκτήματα, όπως τη μείωση των πιο δυναμικών στοιχείων του ανθρώπινου πλούτου των περιοχών προέλευσης των μεταναστών και την υπερφόρτωση της κοινωνικής υποδομής των περιοχών όπου συγκεντρώνονται μετανάστες. Άρα, η ελεύθερη κυκλοφορία της εργατικής δύναμης μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να κατευθύνεται και να συνοδεύεται με κοινωνικά μέτρα υπέρ των μεταναστών και των οικογενειών τους. Πρέπει κυρίως να οδεύει παράλληλα με μια δυναμική περιφερειακή πολιτική ικανή να δημιουργεί απασχόληση στις πιο υπανάπτυκτες περιοχές της ΕΕ, έτσι ώστε στο μέλλον να κρατήσει επί τόπου τον υπόλοιπο πληθυσμό.

3.5.1 ΚΟΙΝΗ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η Συνθήκη ΕΟΚ είχε ως αντικειμενικό σκοπό σχετικά με τους εργαζόμενους, τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς της εργασίας, πράγμα που σήμαινε την ελεύθερη κυκλοφορία τους στο εσωτερικό της Κοινότητας και την εξάλειψη κάθε διάκρισης, βασισμένης στην εθνικότητα, μεταξύ των εργαζομένων των κρατών μελών, ως προς την απασχόληση, την αμοιβή και τις συνθήκες εργασίας. Η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων περιλαμβάνει το δικαίωμα, να απαντούν στις προσφορές εργασίας, να μετακινούνται προς τούτο ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, να διαμένουν σε ένα κράτος μέλος για να ασκούν ένα επάγγελμα και να παραμένουν στην επικράτεια αυτού του κράτους μέλους αφού εξάσκησαν ένα επάγγελμα σε αυτό.

Ειδικότερες περιπτώσεις: Όταν τα διαστήματα παραμονής υπερβαίνουν τους τρεις μήνες, τα κράτη μέλη μπορούν μόνο να επιβάλλουν την εγγραφή των πολιτών της Ένωσης από τις αρμόδιες αρχές του τόπου διαμονής. Ο εργαζόμενος μπορεί να διατηρήσει την κατοικία του στο κράτος όπου είναι εγκαταστημένος τη στιγμή κατά την οποία σταματάει οριστικά να ασκεί μια επαγγελματική δραστηριότητα. Συγκεκριμένα, ο εργαζόμενος και τα μέλη της οικογενείας του που διέμειναν στο κράτος μέλος υποδοχής επί ένα συνεχές διάστημα πέντε ετών έχουν δικαίωμα μόνιμης διαμονής σε αυτό το κράτος. Για τα μέλη της οικογενείας το δικαίωμα διαμονής παραμένει ακόμη και μετά τον θάνατο του εργαζομένου.

Άλλη περίπτωση είναι η αρχή της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνικής τους καταγωγής, η οποία απαγορεύει τις διακρίσεις στο έδαφος της Κοινότητας σε διάφορα πεδία, όπως η απασχόληση, η εκπαίδευση, η κοινωνική ασφάλιση, η υγειονομική περίθαλψη και η πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες. Επιπρόσθετα, υπάρχει και η καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας. Για αυτό το λόγο δημιουργήθηκε το Πράσινο Βιβλίο όπου η Επιτροπή κάλεσε όλους τους ενδιαφερόμενους να συμμετάσχουν σε έναν ευρύ διάλογο για το μέλλον της καταπολέμησης των διακρίσεων στη διευρυμένη Ένωση.

3.5.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ

Προϋπόθεση για την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος διαμονής και εργασίας των πολιτών ενός κράτους σε άλλα κράτη της Ένωσης είναι η επαρκής προστασία στο πεδίο της κοινωνικής ασφάλισης που παρέχουν οι ευρωπαϊκές διατάξεις. Χωρίς την προστασία αυτή, τα άτομα που μετακινούνται από χώρα σε χώρα για την αναζήτηση εργασίας, θα κινδύνευαν να χάσουν όλα ή μέρος των βάσει της εθνικής νομοθεσίας κεκτημένων ή των υπό απόκτηση δικαιωμάτων τους (σχετικά π.χ. με συντάξεις, ασφάλιση ασθενείας, παροχές ανεργίας, οικογενειακά επιδόματα). Έτσι εξασφαλίζεται στους διακινούμενους εργαζομένους και στους εξ αυτών έλκοντες δικαιώματα: α) ο συνυπολογισμός όλων των περιόδων που λαμβάνονται υπόψη από τις διάφορες εθνικές νομοθεσίες και β) η καταβολή των παροχών στα πρόσωπα που κατοικούν στις επικράτειες των κρατών μελών.

Τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα ίδιας φύσης τα οποία αποκτήθηκαν σε διάφορα κράτη μέλη μπορεί να συμψηφιστούν, αλλά χωρίς ο δικαιούχος να μπορεί να επιτύχει ένα άθροισμα δικαιωμάτων υψηλότερο από την ανώτατη σύνταξη την οποία θα δικαιούταν εάν είχε αποκτήσει όλα τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα σε ένα κράτος μέλος. Αυτή η νομοθεσία καλύπτει επίσης τους σπουδαστές που μετακινούνται στο εσωτερικό της Κοινότητας, λαμβάνοντας υπόψη την ιδιαίτερη κατάστασή τους και τις ιδιαιτερότητες των καθεστώτων στα οποία υπάγονται. Οι δημόσιοι υπάλληλοι έχουν την ίδια μεταχείριση αναφορικά με το γενικό καθεστώς των δικαιωμάτων υποχρεωτικής συνταξιοδότησης που ισχύει στα κράτη μέλη και τα ειδικά καθεστώτα για τους δημόσιους υπαλλήλους. Επίσης εξασφαλισμένα είναι τα δικαιώματα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης των μισθωτών και των μη μισθωτών που μετακινούνται εντός της Κοινότητας. Δικαιώματα και υποχρεώσεις συγκρίσιμα με τα αντίστοιχα δικαιώματα και υποχρεώσεις των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης παρέχονται στους υπηκόους τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στην Κοινότητα.

Ο άνεργος ο οποίος πηγαίνει σε άλλο κράτος μέλος για αναζήτηση εργασίας δικαιούται επί τρεις μήνες να λαμβάνει επίδομα ανεργίας από οργανισμό της χώρας της τελευταίας απασχόλησης. Οι εξοφλήσεις για τις δαπάνες περίθαλψης των μελών της οικογένειας τα οποία κατοικούν σε

κράτος μέλος άλλο από εκείνο στο οποίο εργάζεται ο ασφαλισμένος, γίνονται εξ ολοκλήρου στον οργανισμό της χώρας κατοικίας. Τα οικογενειακά επιδόματα χορηγούνται σύμφωνα με τη νομοθεσία και τους συντελεστές της χώρας απασχόλησης του μετανάστη και δεν εξαρτώνται από τη διαμονή στο κράτος αυτό επί ορισμένη χρονική περίοδο.

Παρόμοιες ρυθμίσεις ισχύουν για τους μη μισθωτούς εργαζόμενους και τα μέλη των οικογενειών τους καθώς και για τα πρόσωπα, τα οποία είχαν εξασκήσει τόσο μισθωτές όσο και μη μισθωτές δραστηριότητες στην επικράτεια δύο ή περισσότερων κρατών μελών. Οι ασφαλισμένοι, οι οποίοι διαμένουν προσωρινά για λόγους τουριστικούς ή απασχόλησης σε κράτος μέλος άλλο από εκείνο στο οποίο έχουν τα δικαιώματά τους, μπορούν να τύχουν νοσοκομειακής ή άλλης επείγουσας ιατρικής περίθαλψης στο κράτος διαμονής με απλή επίδειξη της ευρωπαϊκής κάρτας ασφάλισης ασθένειας («ευρωπαϊκής κάρτας»). Η Ευρωπαϊκή κάρτα απλοποιεί για τους πολίτες την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη στη χώρα προσωρινής διαμονής και εγγυάται παράλληλα στους οργανισμούς, που χρηματοδοτούν το σύστημα υγειονομικής περίθαλψης της χώρας προσωρινής διαμονής, ότι ο ασθενής είναι ασφαλισμένος στη χώρα προέλευσής του και επομένως τα έξοδα θα τους επιστραφούν από τους ομολόγους τους.

Για την καλή λειτουργία μιας ευρωπαϊκής αγοράς της εργασίας, πρέπει επίσης να διαθέτουν οι επίδοξοι μετανάστες μιαν όσο το δυνατόν πληρέστερη πληροφόρηση ως προς τον αριθμό και τη φύση των προσφερόμενων απασχολήσεων μέσα στην Κοινότητα, καθώς και ως προς τα απαιτούμενα προσόντα. Αυτό είναι το έργο της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Απασχόλησης (EURES), που είναι ένα δίκτυο αποτελούμενο από περίπου 400 «ευρω συμβούλους» - προερχόμενους από τις εθνικές υπηρεσίες απασχόλησης, από εργοδοτικούς και συνδικαλιστικούς οργανισμούς, περιφερειακές διοικήσεις και εκπαιδευτικά ιδρύματα - ειδικά καταρτισμένους για να διαχειρίζονται την προσφορά και τη ζήτηση εργασίας σε διακρατικό επίπεδο.

3.6 ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΩΝ

Η ελευθερία εγκατάστασης σημαίνει την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, τα οποία ασκούν μιαν ανεξάρτητη δραστηριότητα. Και γι' αυτούς, όπως και για τους μισθωτούς εργαζόμενους η βασική αρχή είναι η ίση μεταχείριση όλων των πολιτών της Κοινότητας, δηλαδή η κατάργηση των διακρίσεων για λόγους υπηκοότητας. Η ελευθερία εγκατάστασης περιλαμβάνει την πρόσβαση στις μη μισθωτές δραστηριότητες και την εξάσκηση τους, καθώς και τη σύσταση και διαχείριση επιχειρήσεων, ιδίως εταιρειών, υπό τους όρους τους οποίους ορίζει η νομοθεσία της χώρας εγκατάστασης για τους υπηκόους της. Η ελευθερία εγκατάστασης των επιχειρήσεων περιλαμβάνει τη δευτερεύουσα εγκατάσταση, δηλαδή τη δημιουργία πρακτορείων, υποκαταστημάτων και θυγατρικών επιχειρήσεων.

3.6.1 ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Το δικαίωμα εγκατάστασης υπονοεί τη μόνιμη εγκατάσταση σ' ένα κράτος μέλος για την εξάσκηση μιας οικονομικής δραστηριότητας. Το δικαίωμα για τους υπηκόους των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης να ασκούν μια μη μισθωτή δραστηριότητα στα κράτη μέλη περιλαμβάνει το δικαίωμα εισόδου και διαμονής στη χώρα στην οποία θέλουν να εργαστούν. Αυτό το δικαίωμα εκτείνεται στους συζύγους, τα παιδιά τους και τα άλλα μέλη της οικογενείας τους. Όταν τα διαστήματα παραμονής υπερβαίνουν τους τρεις μήνες, τα κράτη μέλη μπορούν μόνο να επιβάλλουν την εγγραφή των πολιτών της Ένωσης από τις αρμόδιες αρχές του τόπου διαμονής. Ο μη μισθωτός εργαζόμενος μπορεί να διατηρήσει την κατοικία του στο κράτος όπου είναι εγκαταστημένος τη στιγμή κατά την οποία σταματάει οριστικά να ασκεί μια επαγγελματική δραστηριότητα. Συγκεκριμένα, ο μη μισθωτός εργαζόμενος και τα μέλη της οικογενείας του που διέμεναν στο κράτος μέλος υποδοχής επί ένα συνεχές διάστημα πέντε ετών έχουν δικαίωμα μόνιμης διαμονής σε αυτό το κράτος. Για τα μέλη της οικογενείας το δικαίωμα διαμονής παραμένει ακόμη και μετά τον θάνατο του εργαζομένου.

Η αρχή της ελεύθερης εγκατάστασης δεν επηρεάζει εθνικές διατάξεις, οι οποίες προβλέπουν ένα ειδικό καθεστώς για τους ξένους υπηκόους και οι οποίες βασίζονται σε λόγους δημόσιας τάξης, ασφάλειας και υγείας. Η οδηγία ως προς το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών απαριθμεί τις περιπτώσεις τις οποίες δεν μπορούν να επικαλεσθούν τα κράτη μέλη για να δικαιολογήσουν την απώθηση ή την απέλαση και τους κανόνες σχετικά με τη διαδικασία η οποία πρέπει να ακολουθείται για την απώθηση ή απέλαση υπηκόων των κρατών μελών.

3.6.2 ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΩΝ

Μετά την κατάργηση των φανερών διακρίσεων μπορούσαν να παραμείνουν άλλα εμπόδια στην ελευθερία εγκατάστασης, δηλαδή οι πολυάριθμες απαιτήσεις των κρατών μελών στο πεδίο της επαγγελματικής κατάρτισης των μισθωτών και μη μισθωτών εργαζομένων και οι διάφορες προδιαγραφές για την εξάσκηση βιομηχανικών ή εμπορικών δραστηριοτήτων. Αυτές οι απαιτήσεις δεν ήταν μεροληπτικές, μπορούσαν να εμποδίσουν την ελεύθερη εγκατάσταση των προσώπων, μόνο και μόνο γιατί διέφεραν από κράτος σε κράτος και υποχρέωναν τον ενδιαφερόμενο να περάσει νέες εξετάσεις για αναγνώριση της επαγγελματικής του κατάρτισης. Γι' αυτό ανατέθηκε στο Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο να εκδίδουν οδηγίες σχετικά με την αμοιβαία αναγνώριση των διπλωμάτων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων. Τέτοιες οδηγίες έχουν πράγματι εκδοθεί για ορισμένα επαγγέλματα, όπως των νοσοκόμων, ιατρών, αρχιτεκτόνων και δικηγόρων.

Όμως η έκδοση οδηγιών ειδικά για την αναγνώριση διπλωμάτων, πιστοποιητικών και άλλων αποδεικτικών στοιχείων των τυπικών προσόντων

δεν απαιτείται πλέον, αφότου η Κοινότητα θέσπισε ένα γενικό σύστημα αναγνώρισης των διπλωμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το οποίο αναγνωρίζει την επαγγελματική εκπαίδευση που έχει διάρκεια τουλάχιστον τριών ετών. Τα βασικά στοιχεία αυτού του συστήματος είναι τα ακόλουθα: η αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών μελών, η αρχή της συγκρισιμότητας των πανεπιστημιακών σπουδών των κρατών μελών, η αμοιβαία αναγνώριση των διπλωμάτων χωρίς προκαταρκτική εναρμόνιση των προϋποθέσεων πρόσβασης στα επαγγέλματα και εξάσκησής τους και, τέλος, η αρχή ότι οι ενδεχόμενες διαφορές μεταξύ των απαιτήσεων των κρατών μελών στο θέμα της κατάρτισης αντισταθμίζονται από την επαγγελματική εμπειρία. Αυτό το σύστημα σημαίνει ότι, υπό τον όρο ότι τα πρόσωπα που ασκούν ένα ελεύθερο επάγγελμα καλύπτουν ορισμένες ελάχιστες προϋποθέσεις ως προς τα προσόντα τους, την επίσημη κατάρτιση και εμπειρία τους, τα προσόντα τους αναγνωρίζονται σε όλα τα κράτη μέλη και μπορούν να ασκούν σε αυτά τις δραστηριότητές τους.

Ένα ανάλογο σύστημα καλύπτει τα είδη επαγγελματικής κατάρτισης των οποίων η διάρκεια είναι κατώτερη των τριών ετών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή δεν εντάσσονται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το σύστημα αυτό καλύπτει επίσης και ορισμένα άτομα τα οποία δεν έχουν δίπλωμα, αλλά διαθέτουν επαρκή επαγγελματική εμπειρία.

Ένα απλό σύστημα έχει θεσπιστεί επίσης για την αναγνώριση των προσόντων για επαγγελματικές δραστηριότητες που αποκλείονται από τα παραπάνω γενικά συστήματα, ιδίως στο εμπόριο και τη βιοτεχνία. Η οδηγία που το προβλέπει βασίζεται στην αρχή της αντιστοιχίας των προσόντων. Ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να απαγορεύσει σε υπήκοο κράτους μέλους, για λόγους ανεπάρκειας προσόντων, την πρόσβαση σε μια από τις δραστηριότητες που αναφέρονται στο παράρτημα της οδηγίας, χωρίς να έχει προβεί προηγουμένως σε συγκριτική εξέταση των γνώσεων και ικανοτήτων που πιστοποιούνται από τα διπλώματα, τα πιστοποιητικά ή άλλους τίτλους που έχει αποκτήσει ο δικαιούχος και των ικανοτήτων που απαιτούνται από τους εθνικούς κανόνες. Εάν από την εν λόγω συγκριτική εξέταση προκύψει ότι υπάρχει ουσιαστική διαφορά, το κράτος μέλος υποδοχής είτε παρέχει στο δικαιούχο τη δυνατότητα να αποδείξει, με δοκιμασία επάρκειας, ότι έχει αποκτήσει τις γνώσεις και τις ικανότητες που έλειπαν είτε του δίνει τη δυνατότητα πρακτικής άσκησης προσαρμογής.

3.7 ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Σαν παροχές υπηρεσιών θεωρούνται εκείνες οι οποίες παρέχονται κανονικά έναντι αμοιβής, εφόσον δεν ρυθμίζονται από τις διατάξεις τις σχετικές με την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των προσώπων. Οι διατάξεις για την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών καλύπτουν όλες τις οικονομικές δραστηριότητες, ιδίως τις βιομηχανικές, τις εμπορικές, τις βιοτεχνικές και τις δραστηριότητες των ελευθέρων επαγγελματιών. Η δραστηριότητα πρέπει να είναι περιορισμένης διάρκειας, να ασκείται κανονικά έναντι αμοιβής και να συνεπάγεται το πέρασμα των συνόρων υπό οποιαδήποτε μορφή. Οι υπηρεσίες μπορεί να παρέχονται κατά προσωρινό

τρόπο στη χώρα της παροχής, υπό τις ίδιες συνθήκες τις οποίες αυτή η χώρα επιβάλλει στους υπηκόους της. Οι υπηρεσίες όμως, οι οποίες παρέχονται στα πλαίσια μιας επιχειρησιακής σύμβασης έξω από τη χώρα εγκατάστασης μπορεί να είναι μακράς διάρκειας. Η παροχή υπηρεσιών μπορεί μάλιστα να πάρει διαστάσεις τέτοιες που να απαιτούν την κτήση ακινήτων στη χώρα της παροχής της υπηρεσίας. Αλλά, για παροχή υπηρεσιών και όχι για μόνιμη εγκατάσταση, πρέπει ο παρέχων να παραμένει εγκαταστημένος στη χώρα του και οι υπηρεσίες να περνούν τα σύνορα. Οι κανόνες της Συνθήκης καλύπτουν όμως επίσης και περιπτώσεις όπου ο αποδέκτης των υπηρεσιών είναι εκείνος ο οποίος περνάει τα σύνορα, π.χ. σαν τουρίστας, καθώς και τις περιπτώσεις κατά τις οποίες τόσο ο παρέχων όσο και ο αποδέκτης των υπηρεσιών παραμένουν στη χώρα τους και μόνον η παροχή των υπηρεσιών περνάει τα σύνορα, π.χ. μια γνωμοδότηση δι' αλληλογραφίας.

Οι υπηρεσίες αντιπροσωπεύουν σχεδόν 60% της προστιθέμενης αξίας της κοινοτικής οικονομίας και καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα οικονομικών δραστηριοτήτων που πηγάζει από τις τράπεζες και τις ασφάλειες στις μεταφορές και τον τουρισμό περνώντας από την πληροφορική. Παίζουν λοιπόν έναν όλο και μεγαλύτερο ρόλο στην οικονομία και στην απασχόληση και είναι ένα σημαντικό στοιχείο της καλής λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς. Η απελευθέρωση τους βασίζεται στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, σύμφωνα με την οποία, εάν μια υπηρεσία επιτρέπεται νόμιμα σε ένα κράτος μέλος, θα πρέπει να μπορεί να προσφερθεί στους χρήστες στα άλλα κράτη μέλη χωρίς να χρειάζεται να υπακούει σε όλες τις λεπτομέρειες της νομοθεσίας της χώρας υποδοχής, εκτός από εκείνες που αφορούν από τις αρχές της χώρας στο έδαφος της οποίας είναι εγκαταστημένη η εταιρεία παροχής υπηρεσιών, ενώ οι αρχές της χώρας όπου προσφέρεται η υπηρεσία πρέπει να περιορίζονται στην εξασφάλιση του σεβασμού ορισμένων βασικών κανόνων ως προς την εμπορική συμπεριφορά. Αυτό το σύστημα εφαρμόζεται τόσο στους παραδοσιακούς κλάδους των μεταφορών, των ασφαλειών και των τραπεζών, όσο και στους νέους κλάδους των υπηρεσιών, όπως είναι οι τεχνολογίες των πληροφοριών, το μάρκετινγκ και τα οπτικοακουστικά μέσα.

Ιδιαίτερα σημαντικές, τόσο σαν μεγάλη αγορά όσο και για την επίδρασή τους σε άλλους οικονομικούς τομείς, είναι οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες (τράπεζες, ασφάλειες, χρηματιστήρια) οι οποίες ελέγχονται στενά από τις δημόσιες αρχές. Οι αποτελεσματικές χρηματοπιστωτικές αγορές προάγουν την οικονομική αύξηση και την απασχόληση, συντελώντας στην καλύτερη διάθεση του κεφαλαίου και στη μείωση του κόστους του.

3.7.1 ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Όλοι οι περιορισμοί στην εγκατάσταση και την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών ως προς τις μη μισθωτές δραστηριότητες των τραπεζών και άλλων χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων έχουν καταργηθεί από τη δεκαετία του 70. Οι διατάξεις των κρατών μελών σχετικά με την ανάληψη και άσκηση δραστηριότητας πιστωτικού ιδρύματος έχουν εναρμονιστεί εντός ενιαίου ρυθμιστικού πλαισίου. Το δικαίωμα πρόσβασης βασίζεται στην αμοιβαία αναγνώριση των συστημάτων ελέγχου, δηλαδή στην εφαρμογή της αρχής του ελέγχου ενός πιστωτικού ιδρύματος από το κράτος μέλος όπου βρίσκεται η

έδρα του και την έκδοση μιας ενιαίας τραπεζικής έγκρισης, η οποία ισχύει σε όλη την Κοινότητα. Η ενιαία έγκριση επιτρέπει σε μια τράπεζα εγκαταστημένη σε ένα κράτος μέλος να ανοίγει, χωρίς άλλες διατυπώσεις, υποκαταστήματα ή να προσφέρει υπηρεσίες στα άλλα κράτη μέλη. Η αρχή της αμοιβαιότητας διέπει επίσης τη λειτουργία μέσα στην Κοινότητα θυγατρικών καταστημάτων τραπεζών τρίτων χωρών.

Μέσα στην εσωτερική αγορά, πρέπει τα κριτήρια διαφάνειας, ποιότητας εκτέλεσης και σταθερότητας των συστημάτων διασυνοριακών πληρωμών να είναι απόλυτα ανάλογα με εκείνα των καλύτερων εσωτερικών συστημάτων πληρωμών. Γι' αυτό μια οδηγία σχετικά με τις διασυνοριακές μεταφορές κεφαλαίων επιδιώκει, ιδίως, να επιβάλλει στις τράπεζες το σεβασμό των συμβατικών υποχρεώσεων ως προς τις προθεσμίες των μεταφορών πιστώσεων (πέντε εργάσιμες ημέρες για το ίδρυμα του εντολέα και μια για το ίδρυμα του δικαιούχου), να καταστήσει παράνομη τη διπλή είσπραξη εξόδων, να απαιτεί την επιστροφή των πληρωμών που δεν έφθασαν στον προορισμό τους.

Ένα σαφές ρυθμιστικό πλαίσιο για το ηλεκτρονικό χρήμα στην ενιαία αγορά επιδιώκει να συμβάλει στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης των επιχειρήσεων και των καταναλωτών στο νέο αυτό μέσο πληρωμών, αλλά συγχρόνως και στην εξασφάλιση ισότιμων συνθηκών ανταγωνισμού μεταξύ των παραδοσιακών πιστωτικών ιδρυμάτων και των άλλων επιχειρήσεων που εκδίδουν ηλεκτρονικό χρήμα. Οι επιχειρήσεις που εκδίδουν ηλεκτρονικό χρήμα, αλλά οι οποίες δεν επιθυμούν να προτείνουν στους πελάτες τους το πλήρες φάσμα των τραπεζικών υπηρεσιών, μπορούν, ωστόσο, να επωφεληθούν από τη δυνατότητα άσκησης δραστηριότητας σε όλη την ενιαία αγορά βάσει ενιαίας άδειας που εκδίδεται από ένα και μόνο κράτος μέλος, πράγμα που τις θέτει σε ισότιμη θέση με τα πιστωτικά ιδρύματα.

3.7.2 ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ

Οι κοινοτικές διατάξεις καλύπτουν τους μεγάλους βιομηχανικούς και εμπορικούς κινδύνους και παρέχουν αρκετή προστασία στους μικρούς καταναλωτές. Έχουν εναρμονιστεί επίσης οι νομοθεσίες των κρατών μελών σχετικά, αφενός, με την ασφάλιση πίστωσης και την ασφάλιση εγγύησης και, αφετέρου, σχετικά με την ασφάλιση της νομικής προστασίας.

Ένα ενιαίο σύστημα αδειών λειτουργίας επιτρέπει σε μια ασφαλιστική επιχείρηση, η οποία έχει την έδρα της σε ένα κράτος μέλος της Κοινότητας να ανοίγει υποκαταστήματα ή να παρέχει υπηρεσίες στα άλλα κράτη μέλη χωρίς να υπόκειται στις διαδικασίες χορήγησης άδειας λειτουργίας που ισχύουν σε αυτά. Αυτό το σύστημα αφενός επιτρέπει την ελεύθερη διακίνηση των ασφαλιστικών προϊόντων μέσα στην Κοινότητα και αφετέρου, επιτρέπει σε κάθε ασφαλιζόμενο μέσα στην Κοινότητα να μπορεί, έχοντας έννομη προστασία, να απευθύνεται σε οποιαδήποτε ασφαλιστική εταιρεία που παρέχει την κάλυψη που ταιριάζει στις ανάγκες του.

Η προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών που αφορούν την ασφάλιση της αστικής ευθύνης προκύπτουσας από την κυκλοφορία των αυτοκινήτων οχημάτων και τον έλεγχο της υποχρέωσης ασφάλισης αυτής της ευθύνης παρέχει εγγύηση επαρκούς προστασίας για τα θύματα οδικών ατυχημάτων, και αυτό ανεξαρτήτως του κράτους μέλους στο οποίο συνέβη το ατύχημα. Η κοινοτική νομοθεσία επιβάλλει την υποχρεωτική κάλυψη όλων των επιβατών του οχήματος, ακόμη και στην περίπτωση που ο επιβάτης είναι ο ιδιοκτήτης, ο κάτοχος του αυτοκινήτου ή ο ίδιος ο ασφαλιζόμενος. Τα κράτη μέλη απαλλάσσουν από κάθε έλεγχο της ασφάλισης αστικής ευθύνης τα οχήματα τα οποία σταθμεύουν συνήθως στην επικράτεια κράτους μέλους ή σε ορισμένες τρίτες χώρες.

3.7.3 ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Οι επενδυτικές υπηρεσίες στον τομέα των κινητών αξιών είναι ελεύθερες αλλά εποπτεύονται σε όλον τον χρηματοοικονομικό χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης χάρη στην οδηγία για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων. Αυτή η οδηγία θεσπίζει ένα πλήρες κανονιστικό πλαίσιο που διέπει την οργανωμένη εκτέλεση των συναλλαγών των επενδυτών από τα χρηματιστήρια, τα άλλα συστήματα διαπραγμάτευσης και τις επενδυτικές επιχειρήσεις.

Εξασφαλίζει στους επενδυτές υψηλό επίπεδο προστασίας όταν προσφεύγουν στις υπηρεσίες επενδυτικών επιχειρήσεων, ανεξάρτητα από τον τόπο εγκατάστασής τους στην Ευρώπη. Μια επιχείρηση επενδύσεων ενός κράτους μέλους μπορεί να ασκεί τις δραστηριότητές της στο σύνολο της Κοινότητας με βάση μια ενιαία άδεια (καλούμενη «Ευρωπαϊκό διαβατήριο») που χορηγείται από το κράτος μέλος καταγωγής. Για τον σκοπό αυτόν, εναρμονίστηκαν οι προϋποθέσεις χορήγησης της άδειας καθώς και οι όροι άσκησης της αρμοδιότητας. Η προληπτική εποπτεία, βασιζόμενη σε κοινούς κανόνες, ασκείται από τις ελεγκτικές αρχές του κράτους μέλους καταγωγής αλλά σε συνεργασία με τις αρχές του κράτους μέλους υποδοχής. Οι επενδυτικές επιχειρήσεις έχουν δικαίωμα πρόσβασης σε όλες τις επίσημες αγορές της ΕΕ. Κοινά εποπτικά πρότυπα εφαρμόζονται για την εποπτεία των χρηματοπιστωτικών ομίλων ετερογενών δραστηριοτήτων (πιστωτικά ιδρύματα, ασφαλιστικές επιχειρήσεις και επιχειρήσεις επενδύσεων), έτσι ώστε να εξασφαλίζονται ίσοι όροι του ανταγωνισμού και νομική βεβαιότητα μεταξύ χρηματοπιστωτικών οργανισμών.

Οι επιχειρήσεις επενδύσεων πρέπει να διαθέτουν επαρκείς ίδιους πόρους προκειμένου να διασφαλίζεται η σταθερότητα της αγοράς, να παρέχονται εγγυήσεις ίσης προστασίας σε όλους τους επενδυτές μέσα στην Κοινότητα έναντι των πτωχεύσεων αυτών των εταιρειών και να εξασφαλίζεται ισότητα όρων ανταγωνισμού μεταξύ τραπεζών, για τις οποίες ισχύουν ειδικές διατάξεις προληπτικής εποπτείας, και επενδυτικών εταιρειών στην αγορά κινητών αξιών. Για την επίτευξη αυτών των στόχων, μια οδηγία επιβάλλει στις εταιρείες επενδύσεων κατώτατα όρια για το αρχικό τους κεφάλαιο και καθορίζει τα ίδια κεφάλαια που πρέπει να κατέχουν διαρκώς για να

καλύπτουν τους κινδύνους θέσης, τους κινδύνους διακανονισμού, τους συναλλαγματικούς κινδύνους και τους κινδύνους επιτοκίου.

Όλα τα κράτη μέλη οφείλουν να διαθέτουν συστήματα αποζημίωσης των επενδυτών σε περίπτωση χρεοκοπίας μιας επιχείρησης επενδύσεων, στην οποία είχε χορηγηθεί άδεια παροχής υπηρεσιών σε όλη την Ένωση. Σε περίπτωση αφερεγγυότητας, η εγγύηση, η οποία παρέχεται δια της συμμετοχής στο σύστημα πληρωμών και διακανονισμού αξιόγραφων, πρέπει να χρησιμεύει κατά προτεραιότητα για την ικανοποίηση των απαιτήσεων αυτών των συστημάτων έναντι του συμμετέχοντος μέλους το οποίο έχει πτωχεύσει.

Για να καταπολεμήσει τη δόλια χρησιμοποίηση εμπιστευτικών πληροφοριών σε θέματα χρηματιστηριακής αγοράς, να εξασφαλίσει την ακεραιότητα των ευρωπαϊκών χρηματοπιστωτικών αγορών και να ενισχύσει την εμπιστοσύνη των επενδυτών στις εν λόγω αγορές, μια οδηγία απαγορεύει τις πράξεις προσώπων που κατέχουν εμπιστευτικές πληροφορίες καθώς και τον καταχρηστικό επηρεασμό της αγοράς. Τα κράτη μέλη οφείλουν να απαγορεύουν στα πρόσωπα που είναι κάτοχοι εμπιστευτικών πληροφοριών, να χρησιμοποιούν τις πληροφορίες αυτές για να αποκτήσουν ή να διαθέσουν για λογαριασμό τους ή για λογαριασμό τρίτων, αμέσως ή εμμέσως, χρηματοπιστωτικά μέσα που αφορούν οι πληροφορίες αυτές. Ως «καταχρηστικός επηρεασμός της αγοράς» νοούνται ιδίως οι συναλλαγές ή πληροφορίες, οι οποίες δίνουν ψευδείς ή παραπλανητικές ενδείξεις για την προσφορά, τη ζήτηση ή την τιμή χρηματοπιστωτικού μέσου ή οι οποίες χρησιμοποιούν παραπλανητικές μεθοδεύσεις ή κάθε άλλη παραπλάνηση ή τέχνασμα.

3.7.4 ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΟΙΝΗΣ ΩΦΕΛΕΙΑΣ

Οι υπηρεσίες κοινής ωφέλειας είναι «αγοραίες» και «μη αγοραίες» υπηρεσίες, τις οποίες τα κράτη μέλη θεωρούν ότι είναι απαραίτητες για το γενικό συμφέρον και τις υποβάλλουν σε υποχρεώσεις κοινής ωφέλειας. Οι επιχειρήσεις που είναι επιφορτισμένες με τη διαχείριση (αγοραίων) υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος υπόκεινται στους κανόνες της Συνθήκης, ιδίως στους κανόνες ανταγωνισμού, κατά το μέτρο που η εφαρμογή των κανόνων αυτών δεν εμποδίζει την εκπλήρωση της ιδιαίτερης αποστολής που τους έχει ανατεθεί στους τομείς των τηλεπικοινωνιών, των μεταφορών, των ταχυδρομείων, της ηλεκτρικής ενέργειας, του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης. Όμως, τα πλεονεκτήματα που εκχωρούνται στις επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας δεν πρέπει να τους επιτρέπουν να ασκούν αθέμιτο ανταγωνισμό εις βάρος άλλων επιχειρήσεων. Η έννοια της «καθολικής υπηρεσίας», την οποία αναπτύσσουν οι κοινοτικοί θεσμοί βασίζεται στις απαιτήσεις γενικού συμφέροντος, τις οποίες πρέπει να ικανοποιούν οι φορείς αυτών των υπηρεσιών, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται ότι όλοι οι πολίτες έχουν πρόσβαση σε ορισμένες βασικές υπηρεσίες σε προσιτές τιμές.

Οι υπηρεσίες κοινής ωφέλειας είναι βασικό στοιχείο της ενιαίας αγοράς και της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης. Όμως, αντιμετωπίζουν σημαντικές

μεταβολές από την άποψη της οικονομίας, της τεχνολογίας ή των απαιτήσεων των καταναλωτών. Για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις αυτές, η δράση της Κοινότητας αποβλέπει στον εκσυγχρονισμό αυτών των υπηρεσιών, ώστε να βελτιώσουν τις επιδόσεις τους και να συνεχίσουν να καλύπτουν βασικές ανάγκες. Έτσι, η δράση της Κοινότητας επιχειρεί να εξασφαλίσει μια ισορροπία μεταξύ των αναγκών της αγοράς και του δημόσιου συμφέροντος υπό τη μορφή της καθολικής υπηρεσίας ή των υποχρεώσεων παροχής δημόσιας υπηρεσίας.

3.8 ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Η ελεύθερη διακίνηση των κεφαλαίων είναι ένα βασικό στοιχείο για την καλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Πράγματι η απελευθέρωση των πληρωμών μέσα στην Κοινότητα είναι ένα απαραίτητο συμπλήρωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, των προσώπων και των υπηρεσιών. Οι δανειζόμενοι - ιδίως οι ΜΜΕ – πρέπει να μπορούν να προμηθεύονται κεφάλαια όπου βρίσκουν όρους που καλύπτουν καλύτερα τις ανάγκες τους, ενώ οι διαθέτοντες κεφάλαια και οι επενδυτές πρέπει να μπορούν να τα τοποθετούν εκεί που επιτυγχάνουν τους πιο συμφέροντες όρους. Γι' αυτό τα κράτη μέλη μιας κοινής αγοράς οφείλουν να επιτρέπουν να γίνονται οι πληρωμές στο νόμισμα του κράτους μέλους όπου είναι εγκαταστημένος ο ένας εκ των δύο αντισυμβαλλομένων. Είναι προφανές ότι όλες αυτές οι συνθήκες έπρεπε να προϋπάρχουν για να καταστεί δυνατή η μετάβαση στο στάδιο της οικονομικής και νομισματικής ένωσης, η οποία συνεπάγεται την κυκλοφορία ενιαίου νομίσματος.

Γι' αυτό, μια οδηγία επιβάλλει την πλήρη απελευθέρωση των κινήσεων κεφαλαίων. Σύμφωνα με αυτήν, όλοι οι περιορισμοί στις διακινήσεις κεφαλαίων μεταξύ φυσικών ή νομικών προσώπων κατοικούντων στα κράτη μέλη καταργήθηκαν στις αρχές της δεκαετίας του '90. Ειδικότερα, ελευθερώθηκαν οι πράξεις με νομισματικό χαρακτήρα (τα δάνεια και οι χρηματοδοτικές πιστώσεις, οι πράξεις σε τρέχοντες λογαριασμούς και σε λογαριασμούς καταθέσεων και οι πράξεις σε τίτλους και άλλα χρηματοοικονομικά μέσα τα οποία κανονικά γίνονται αντικείμενο διαπραγμάτευσης στη νομισματική αγορά).

Έπειτα, απαγορεύονται όλοι οι περιορισμοί στις πληρωμές μεταξύ κρατών μελών και μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών. Η κύρια αλλαγή την οποία επιφέρει το νέο καθεστώς είναι η επέκταση, με ορισμένες εξαιρέσεις, της υποχρέωσης απελευθέρωσης των κινήσεων κεφαλαίων σχετικά με τις τρίτες χώρες. Επιτρέπονται, όμως, για περιορισμένο χρονικό διάστημα, μέτρα διασφάλισης όταν οι κινήσεις κεφαλαίων προς ή από τρίτες χώρες προκαλούν ή απειλούν να προκαλέσουν σοβαρές δυσχέρειες στη λειτουργία της οικονομικής και νομισματικής ένωσης. Επιπλέον επιτρέπεται στα κράτη μέλη να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για την αποφυγή παραβάσεων των εθνικών νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων, ιδίως στον τομέα της φορολογίας ή της προληπτικής εποπτείας των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Βάσει αυτών των διατάξεων και των οδηγιών για την απελευθέρωση των διακινήσεων κεφαλαίων και των υπηρεσιών των τραπεζών, των ασφαλειών και των χρηματιστηρίων, έχει πλέον απελευθερωθεί πλήρως η χρηματαγορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις και οι ιδιώτες έχουν πρόσβαση σε όλη την κλίμακα των διαθέσιμων στα κράτη μέλη επιλογών σε τραπεζικές υπηρεσίες. Μπορούν να επιλέγουν ελεύθερα την προσφερόμενη υπηρεσία, η οποία ανταποκρίνεται καλύτερα στις ειδικές ανάγκες και απαιτήσεις τόσο του ιδιωτικού τους βίου όσο και των επαγγελματικών δραστηριοτήτων τους μέσα στην ενιαία αγορά. Τα κράτη μέλη, όμως, οφείλουν να αποτρέπουν τη χρησιμοποίηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

3.9 ΔΙΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΔΙΚΤΥΑ

Η καλή λειτουργία της κοινής αγοράς και η οικονομική και κοινωνική συνοχή της Ένωσης απαιτούν διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών, τηλεπικοινωνιών, ενέργειας και προστασίας του περιβάλλοντος. Προκειμένου να επιτρέψει στους πολίτες, στους οικονομικούς φορείς καθώς και στους οργανισμούς τοπικής και περιφερειακής διοίκησης να επωφελούνται πλήρως από τη λειτουργία ενός χώρου χωρίς εσωτερικά σύνορα, η Κοινότητα αποσκοπεί στην προώθηση της διασύνδεσης και της διαλειτουργικότητας των εθνικών δικτύων καθώς και της πρόσβασης στα δίκτυα αυτά. Λαμβάνει, ειδικότερα, υπόψη την ανάγκη να συνδεθούν οι νησιωτικές, οι μεσόγειες και οι περιφερειακές περιοχές με τις κεντρικές περιοχές της Κοινότητας. Για να προωθηθεί η πραγματοποίηση των διευρωπαϊκών δικτύων, η Κοινότητα:

- καθορίζει προσανατολισμούς, οι οποίοι προσδιορίζουν τους στόχους, τις προτεραιότητες και τις μεγάλες γραμμές δραστηριότητας και οι οποίοι καλύπτουν ιδίως σχέδια κοινού ενδιαφέροντος.
- παίρνει τα αναγκαία μέτρα, ιδίως για την εναρμόνιση των τεχνικών προτύπων.
- ενισχύει τις χρηματοδοτικές προσπάθειες των κρατών μελών για σχέδια κοινού ενδιαφέροντος, ιδίως με τη βοήθεια μελετών σκοπιμότητας, εγγυήσεων δανείων ή επιδοτήσεων επιτοκίου.
- συμμετέχει στη χρηματοδότηση συγκεκριμένων σχεδίων στον τομέα της υποδομής μεταφορών μέσω του Ταμείου Συνοχής.

Τα χρηματοοικονομικά μέσα, τα οποία χρησιμοποιούνται για τη διευκόλυνση της υλοποίησης των δικτύων είναι, ιδίως, το Ταμείο Συνοχής, ορισμένες δραστηριότητες των διαρθρωτικών ταμείων, τα δάνεια της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και οι εγγυήσεις δανείων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επενδύσεων. Ένας κανονισμός καθορίζει τους νομικούς κανόνες για τη χορήγηση κοινοτικής χρηματοδοτικής υποστήριξης στο πεδίο των διευρωπαϊκών δικτύων. Ο κανονισμός ενθαρρύνει τον συντονισμό δημοσίων και ιδιωτικών επενδύσεων και καθορίζει τις μορφές κοινοτικής παρέμβασης, τα κριτήρια επιλογής των σχεδίων και τις διαδικασίες εξέτασης,

αξιολόγησης και παρακολούθησης των αιτήσεων δανείων και, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, τις επιδοτήσεις των επενδύσεων.

3.10 Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

Συνολικά, τα όσα έχουν επιτευχθεί μέχρι σήμερα είναι πολύ ικανοποιητικά.

- Οι εθνικές αγορές δημοσίων συμβάσεων έχουν ανοίξει χάρη στους αυστηρότερους κανόνες που απαιτούν διαφανείς διαδικασίες και σωστούς ελέγχους για την ανάθεση συμβάσεων δημοσίων προμηθειών και έργων
- Έχουν εξαιρεθεί οι ανισότητες ανάμεσα στα εθνικά φορολογικά συστήματα με τη θέσπιση ορισμένων κοινών διατάξεων για την έμμεση φορολογία, τον φόρο προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) και τους ειδικούς δασμούς κατανάλωσης
- Έχουν ελευθερωθεί οι χρηματαγορές και οι αγορές χρηματοοικονομικών υπηρεσιών
- Έχουν ληφθεί μέτρα για την εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών που αφορούν την ασφάλεια και τη ρύπανση και, γενικά, οι χώρες της ΕΕ συμφώνησαν να αναγνωρίσουν την ισοτιμία των νομοθεσιών της κάθε χώρας και των συστημάτων πιστοποίησης.
- Έχουν αρθεί τα εμπόδια της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων: έχουν καταργηθεί οι έλεγχοι διαβατηρίων στα περισσότερα εσωτερικά σύνορα της ΕΕ και οι επαγγελματικές ειδικότητες αναγνωρίζονται αμοιβαία από τις χώρες της ΕΕ.
- Το εταιρικό δίκαιο έχει εναρμονισθεί στην ΕΕ και τα κράτη μέλη έχουν ευθυγραμμίσει τις εθνικές νομοθεσίες τους για τα δικαιώματα πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας (εμπορικά σήματα και διπλώματα ευρεσιτεχνίας). Αυτό έχει συμβάλει στη σημαντική βελτίωση του κλίματος βιομηχανικής συνεργασίας.

Εντούτοις, η ελεύθερη κυκλοφορία δεν έχει ολοκληρωθεί σε καμία περίπτωση. Εξακολουθούν να υπάρχουν πολλά εμπόδια που δεν επιτρέπουν την μετεγκατάσταση πολιτών από τη μια χώρα της ΕΕ σε μια άλλη ή την άσκηση ορισμένων επαγγελματιών. Η Επιτροπή έχει λάβει μέτρα για να βελτιωθεί η κινητικότητα των εργαζομένων, παραδείγματος χάρη να εξασφαλίσει ότι όλες οι χώρες αναγνωρίζουν τα εκπαιδευτικά διπλώματα και τις επαγγελματικές ειδικότητες που αποκτώνται σε μια χώρα της ΕΕ.

4. ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πολιτική ανταγωνισμού είναι θεμελιώδης για την υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς. Ενώ ο λόγος της ύπαρξης της εσωτερικής αγοράς έγκειται στην παροχή στις επιχειρήσεις της δυνατότητας ανταγωνισμού ίσους όρους στις αγορές όλων των κρατών μελών, ο λόγος ύπαρξης της πολιτικής ανταγωνισμού είναι η προώθηση της οικονομικής αποτελεσματικότητας με τη δημιουργία ευνοϊκού κλίματος όσον αφορά την καινοτομία και την τεχνολογική πρόοδο. Πάντως, στο πλαίσιο της οικονομίας της αγοράς, ο ανταγωνισμός υποστηρίζει την οικονομική επιτυχία, συγχρόνως προστατεύοντας όσο καλύτερα γίνεται τα συμφέροντα των ευρωπαϊκών καταναλωτών και διασφαλίζοντας την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, των προϊόντων και των υπηρεσιών της Ευρώπης στην παγκόσμια αγορά.

Η ευρωπαϊκή πολιτική του ανταγωνισμού επιτρέπει επίσης να αποφευχθούν ενδεχόμενες συμπράξεις και πρακτικές που παραβιάζουν τις αρχές του ανταγωνισμού εκ μέρους των εταιριών ή των εθνικών αρχών, πλήττοντας την υγιή δυναμική του ανταγωνισμού (συμπράξεις και εναρμονισμένες πρακτικές).

Η πολιτική αυτή προσπαθεί να αποφύγει την καταχρηστική εκμετάλλευση εκ μέρους μίας ή περισσότερων επιχειρήσεων της οικονομικής τους ισχύος έναντι λιγότερο ισχυρών επιχειρήσεων (κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης).

Επίσης, η ευρωπαϊκή πολιτική ανταγωνισμού πρέπει να εμποδίζει τις κυβερνήσεις των κρατών μελών να νοθεύουν τους κανόνες του ανταγωνισμού (κρατικές ενισχύσεις).

Για να θεσπισθεί «ένα καθεστώς που εξασφαλίζει ανόθευτο ανταγωνισμό μέσα στην εσωτερική αγορά», οι συμφωνίες και εναρμονισμένες πρακτικές πρέπει, για να εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των κοινοτικών αρχών, να επηρεάζουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Η απαίτηση αυτή αποτελεί τη φυσική οριοθέτηση μεταξύ των αντίστοιχων τομέων εφαρμογής των κανόνων του ανταγωνισμού της συνθήκης και των εθνικών κανόνων του ανταγωνισμού. Πάντως, στην πράξη, η έννοια της επιρροής του ενδοκοινοτικού εμπορίου ερμηνεύεται με ευρύτητα από την Επιτροπή και το Δικαστήριο. Κατά συνέπεια, η συνύπαρξη του κοινοτικού δικαίου και των εθνικών δικαίων του ανταγωνισμού ορισμένες φορές οδηγεί στην παράλληλη εφαρμογή των αντίστοιχων κανόνων τους.

Η ύπαρξη επιπτώσεων στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών χρησιμεύει επίσης για να καθορισθεί ο τομέας εφαρμογής των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού έναντι τρίτων χωρών. Πράγματι, το ευρωπαϊκό δίκαιο του ανταγωνισμού μπορεί να εφαρμοστεί σε συμφωνίες ή συμπεριφορές, οι δράστες των οποίων είναι εγκατεστημένοι εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ)

στο μέτρο που οι συμφωνίες αυτές ή οι συμπεριφορές περιορίζουν τον ανταγωνισμό στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και επηρεάζουν το ενδοκοινοτικό εμπόριο.

4.2 ΚΑΝΟΝΕΣ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟΙ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Οι δύο μεγάλοι πυλώνες του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού που εφαρμόζονται στις ιδιωτικές επιχειρήσεις είναι τα άρθρα 81 και 82. Το άρθρο 81 απαγορεύει τις συμφωνίες και εναρμονισμένες πρακτικές που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση του ανταγωνισμού στην αγορά. Το άρθρο 82 απαγορεύει την κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης. Δυνάμει του άρθρου 86 της συνθήκης ΕΚ, οι κανόνες του ανταγωνισμού εφαρμόζονται επίσης στις δημόσιες επιχειρήσεις με την προϋπόθεση ότι «η εφαρμογή των κανόνων αυτών δεν εμποδίζει νομικά ή πραγματικά την εκπλήρωση της ιδιαίτερης αποστολής που τους έχει ανατεθεί».

4.3 ΟΙ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΜΕΝΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ

Το άρθρο 81 παράγραφος 1 της συνθήκης ΕΚ απαγορεύει τις συμπράξεις και εναρμονισμένες πρακτικές μεταξύ επιχειρήσεων που «δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς».

Η σύμπραξη αποτελεί συμφωνία μεταξύ επιχειρήσεων που προορισμό έχει τον περιορισμό ή την κατάργηση του ανταγωνισμού που ασκείται μεταξύ τους, με στόχο την αύξηση των τιμών και των κερδών των συμμετεχουσών επιχειρήσεων, χωρίς αντικειμενικά αντισταθμιστικά οφέλη. Στην πράξη, οι διευθετήσεις αυτές συνίστανται κατά κανόνα στον καθορισμό των τιμών, τον περιορισμό της παραγωγής, την κατανομή των αγορών, το μοίρασμα των πελατών ή των εδαφικών περιφερειών, τον χειρισμό των διαδικασιών πρόσκλησης υποβολής προσφορών ή πολλά από τα στοιχεία αυτά συγχρόνως. Οι συμπράξεις είναι επιζήμιες για τους καταναλωτές και για την κοινωνία στο σύνολό της λόγω του γεγονότος ότι οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις εφαρμόζουν υψηλότερες τιμές απ' ό,τι στην ανταγωνιστική αγορά.

Η εναρμονισμένη πρακτική τοποθετείται σε επίπεδο κατώτερο της σύμπραξης. Πρόκειται για το συντονισμό μεταξύ επιχειρήσεων που δεν φθάνει μέχρι την επίτευξη συμφωνίας αυτής καθαυτής. Μια εναρμονισμένη πρακτική μπορεί να συνίσταται στη λήψη άμεσης ή έμμεσης επαφής μεταξύ επιχειρήσεων, η πρόθεση ή το αποτέλεσμα της οποίας είναι είτε να επηρεάσει τη συμπεριφορά της αγοράς, είτε να καταστήσει γνωστή στους ανταγωνιστές τη στάση να προτίθενται να ακολουθήσουν στο μέλλον.

Εφαρμόσθηκε μία ευρεία σφαιρική πολιτική έναντι των συμπράξεων και των εναρμονισμένων πρακτικών. Ορισμένα είδη συμφωνιών απαγορεύονται, στην πράξη χωρίς εξαιρέσεις. Αυτό ισχύει για :

- τις οριζόντιες ή κάθετες συμπράξεις που καθορίζουν άμεσα ή έμμεσα τις τιμές
- τις συμφωνίες για τους όρους πώλησης
- τις συμφωνίες που τείνουν να απομονώσουν τμήματα της αγοράς, καθώς και τις συμφωνίες που αφορούν τις μειώσεις τιμών ή που αποβλέπουν στην απαγόρευση, στον περιορισμό ή αντίθετα στην προώθηση των εισαγωγών ή των εξαγωγών
- τις συμφωνίες για τις ποσοστώσεις παραγωγής ή παράδοσης
- τις συμφωνίες για τις επενδύσεις
- τα κοινά γραφεία πωλήσεων
- τις συμπράξεις για την κατανομή της αγοράς
- τις συλλογικές αποκλειστικές αγορές
- τις συμπράξεις που συνεπάγονται διακρίσεις των εμπορικών εταιρών
- τον συλλογικό αποκλεισμό
- τις συμφωνίες αυτοπεριορισμού, των οποίων σκοπός είναι η παραίτηση από ορισμένες ανταγωνιστικές ενέργειες.

Οι οριζόντιες συμφωνίες είναι συμφωνίες μεταξύ ανταγωνιστών που πράγματι ασκούν ενεργό δραστηριότητα ή δυνητική δραστηριότητα στην αγορά - ήτοι μεταξύ επιχειρήσεων που βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο της αλυσίδας παραγωγής ή διανομής - που αφορά για παράδειγμα την έρευνα και ανάπτυξη, την παραγωγή, τις αγορές ή την εμπορία. Οι οριζόντιες συμφωνίες μπορούν να περιορίσουν τον ανταγωνισμό, ιδίως όταν προβλέπουν τον καθορισμό τιμών ή την κατανομή αγορών ή επίσης όταν η ισχύς της αγοράς που απορρέει από αυτή την οριζόντια συνεργασία παράγει αρνητικά αποτελέσματα επί των τιμών, της παραγωγής, της καινοτομίας ή της πολυμορφίας καθώς και της ποιότητας των προϊόντων. Εξάλλου, μια οριζόντια συνεργασία μπορεί να αποτελεί ένα μέσο για την κατανομή των κινδύνων, να πραγματοποιεί εξοικονόμηση δαπανών, να θέτει από κοινού μια τεχνογνωσία και να ξεκινά γρηγορότερα καινοτομίες στην αγορά.

Οι κάθετες συμφωνίες είναι συμφωνίες ή εναρμονισμένες πρακτικές που συνάπτονται μεταξύ δύο ή περισσότερων επιχειρήσεων, η κάθε μια από τις οποίες ασκεί δραστηριότητα, βάσει της συμφωνίας, σε διαφορετικό επίπεδο της αλυσίδας παραγωγής ή διανομής και που αφορούν τις συνθήκες βάσει των οποίων τα μέρη μπορούν να αγοράσουν, πωλήσουν ή μεταπωλήσουν ορισμένα αγαθά ή υπηρεσίες.

Η Επιτροπή ή το Συμβούλιο μπορούν να θεσπίσουν κανονισμούς χορήγησης απαλλαγής κατά κατηγορία για ορισμένες κατηγορίες κάθετων συμφωνιών, όπως οι κανονισμοί σχετικά με τις συμφωνίες προμήθειας και διανομής και τις συμφωνίες διανομής στην αυτοκινητοβιομηχανία.

Υπάρχουν επίσης κανονισμοί απαλλαγής κατά κατηγορία για ορισμένες κατηγορίες οριζόντιων συμφωνιών, όπως οι κανονισμοί για συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας, συμφωνίες εξειδίκευσης, συμφωνίες έρευνας και ανάπτυξης, καθώς επίσης και για άλλα είδη συμφωνιών, όπως για παράδειγμα των συμφωνιών στον τομέα των ασφαλίσεων.

Πάντως, δυνάμει του άρθρου 81 παράγραφος 3, οι συμφωνίες που δεν εμπίπτουν στις διατάξεις οι οποίες προβλέπονται από τους κανονισμούς χορήγησης απαλλαγής κατά κατηγορία, μπορούν παρόλ' αυτά να τύχουν απαλλαγής. Πρόκειται στην περίπτωση αυτή για ατομική απαλλαγή στις συμφωνίες που αντισταθμίζουν τα περιοριστικά τους αποτελέσματα στον ανταγωνισμό συμβάλλοντας στη γενική ευημερία (βελτίωση της παραγωγής, τεχνική ή οικονομική πρόοδος και πλεονεκτήματα για τον καταναλωτή).

Εξάλλου η Επιτροπή θεώρησε ότι ορισμένες συμφωνίες, παρότι δεν πληρούν τους όρους της παραγράφου 3 του άρθρου 81 ώστε να τύχουν απαλλαγής, δεν θα έπρεπε να θεωρείται ότι παραβιάζουν την απαγόρευση. Ουσιαστικά πρόκειται για τις συμφωνίες ήσσονος σημασίας (αρχή de minimis) που θεωρούνται ως εκ των προτέρων μη ικανές να επηρεάσουν τον ανταγωνισμό σε κλίμακα της κοινοτικής αγοράς και συγχρόνως είναι χρήσιμες για τη συνεργασία μεταξύ μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

4.4 ΚΑΤΑΧΡΗΣΗ ΔΕΣΠΟΖΟΥΣΑΣ ΘΕΣΗΣ

Το άρθρο 82 (πρώην άρθρο 86) της Συνθήκης ορίζει ότι «είναι ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά και απαγορεύεται, κατά το μέτρο που δύναται να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, η καταχρηστική εκμετάλλευση από μία ή περισσότερες επιχειρήσεις της δεσπόζουσας θέσης τους εντός της κοινής αγοράς ή σημαντικού τμήματός της».

Η δεσπόζουσα θέση έγκειται στην οικονομική ισχύ που έχει μια επιχείρηση, γεγονός που της δίνει την εξουσία να παρεμποδίζει τη διατήρηση αποτελεσματικού ανταγωνισμού στην εν λόγω αγορά. Η επιχείρηση που κατέχει την δεσπόζουσα θέση μπορεί επομένως να επηρεάζει ουσιαστικά τους όρους βάσει των οποίων εξελίσσεται ο ανταγωνισμός και να ενεργεί χωρίς να χρειάζεται να τους λάβει υπόψη.

Υπάρχει κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης όταν η συμπεριφορά της εν λόγω επιχείρησης μπορεί να επηρεάσει τη δομή και τον βαθμό ανταγωνισμού της σχετικής αγοράς, ακόμα και αν η ανάλογη συμπεριφορά ευνοείται από εθνική νομοθετική διάταξη. Η δεσπόζουσα θέση εκτιμάται στο σύνολο της κοινοτικής αγοράς ή τουλάχιστον σε μια σημαντική αναλογία της. Η τάση της αγοράς που λαμβάνεται υπόψη σε μια δεδομένη περίπτωση θα λαμβάνει πάντως υπόψη τα χαρακτηριστικά του προϊόντος, των υποκατάστατων προϊόντων καθώς επίσης και την αντιμετώπιση των καταναλωτών.

Θεωρούνται ιδίως ως καταχρήσεις:

- η άμεση ή έμμεση επιβολή μη δίκαιων τιμών ή άλλων όρων συναλλαγής
- ο περιορισμός της παραγωγής, της διάθεσης ή της τεχνολογικής ανάπτυξης επί ζημιά των καταναλωτών
- η εφαρμογή άνισων όρων επί ισοδυνάμων παροχών έναντι των εμπορικώς συναλλασσομένων
- η εξάρτηση της σύναψης συμβάσεων από την αποδοχή, εκ μέρους των συναλλασσομένων, πρόσθετων παροχών που δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών.

Το άρθρο 81 (πρώην άρθρο 85) της Συνθήκης, αντίθετα από το άρθρο 82 (πρώην άρθρο 86), δεν ορίζει ούτε ατομική παρέκκλιση ούτε απαλλαγή κατά κατηγορία.

Από το 1962, ο κανονισμός αριθ. 17 του Συμβουλίου της 6ης Φεβρουαρίου 1962 απετέλεσε τη βασική κανονιστική ρύθμιση για την εφαρμογή της νομοθεσίας για την προστασία του ανταγωνισμού. Ο κανονισμός αυτός θέσπισε ένα σύστημα ελέγχου που χαρακτηρίζεται από αποκλειστική αρμοδιότητα της Επιτροπής ως προς την έγκριση των περιοριστικών του ανταγωνισμού συμφωνιών που πληρούν τους όρους του άρθρου 81 παράγραφος 3 (πρώην άρθρο 85 παράγραφος 3) της συνθήκης ΕΚ. Αυτό οδήγησε τις επιχειρήσεις στο να κοινοποιούν πολλές συμφωνίες και μείωσε τις προσπάθειες που έτειναν στην προώθηση μιας αυστηρής και αποκεντρωμένης εφαρμογής των κανόνων του ανταγωνισμού.

Στοχεύοντας στην απλοποίηση των διοικητικών διατυπώσεων έναντι των επιχειρήσεων και για να επιτραπεί στην Επιτροπή να ολοκληρώνει μια αποτελεσματικότερη δράση έναντι των σοβαρών παραβάσεων των κανόνων του ανταγωνισμού, η Επιτροπή ξεκίνησε, με τη δημοσίευση του Λευκού Βιβλίου το 1999, μια μακροχρόνια διαδικασία μεταρρύθμισης που χαρακτηρίστηκε από τη δημοσίευση του κανονισμού αριθ. 1/2003 του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2002. Ο εν λόγω κανονισμός, που αντικαθιστά από 1ης Μαΐου 2004 τον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 17/62, πραγματοποιεί ένα πέρασμα από ένα σύστημα αποκεντρωμένου ελέγχου σε ένα σύστημα νόμιμης απαλλαγής, περιλαμβάνοντας μια αποκεντρωμένη εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού.

4.5 ΟΙ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΙΣ

Μια συγκέντρωση επιχειρήσεων (με συγχώνευση ή αγορά) μπορεί προφανώς να συστήσει ή να ενισχύσει μια δεσπόζουσα θέση που δύνανται να οδηγήσει σε καταχρήσεις. Ο κίνδυνος αυτός αιτιολογεί έναν εκ των προτέρων έλεγχο στις πράξεις συγκέντρωσης εκ μέρους της κοινοτικής αρχής. Αλλά, εφόσον η συνθήκη ΕΟΚ δεν είχε προβλέψει τίποτα ως προς αυτό, είναι η νομολογία του Δικαστηρίου που ήλθε πρώτη για να συμπληρώσει αυτό το κενό. Στην απόφαση "Continental Can" του 1973, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι υπήρχε κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης εφόσον μια επιχείρηση που κατείχε ήδη μια τέτοια θέση, την ενίσχυε με την αγορά

μιας ανταγωνιστικής επιχείρησης. Το 1987, στην υπόθεση "BAT-Philip Morris", κατέληξε να δεχθεί ότι ελλείπει δεσπόζουσας θέσης, μια τέτοια αγορά μπορούσε να θεωρηθεί ως συστατική μιας σύμπραξης που παραβιάζει τους κανόνες του ανταγωνισμού.

Πάντως το σύστημα αυτό δεν επέτρεπε παρά έναν εκ των υστέρων έλεγχο και από το 1973, η Επιτροπή πρότεινε την έκδοση ενός επίσημου κανονισμού. Πάντως ο κανονισμός αυτός δεν μπόρεσε να εκδοθεί από το Συμβούλιο παρά το 1989 με τη μορφή του κανονισμού αριθ. 4064/89 της 21ης Δεκεμβρίου 1989. Στον εν λόγω κανονισμό καθορίζεται το κριτήριο της «δεσπόζουσας θέσης», σύμφωνα με το οποίο «οι πράξεις συγκέντρωσης κοινοτικών διαστάσεων που δημιουργούν ή ενισχύουν θέση, με αποτέλεσμα να παρακωλύεται σε σημαντικό βαθμό ο αποτελεσματικός ανταγωνισμός στην κοινή αγορά ή σε σημαντικό τμήμα της, πρέπει να κηρύσσονται ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά».

Πραγματοποιείται συγκέντρωση όταν μία επιχείρηση αποκτά τον αποκλειστικό έλεγχο άλλης επιχείρησης ή επιχείρησης που ήλεγχε από κοινού με άλλη επιχείρηση ή όταν περισσότερες επιχειρήσεις αναλαμβάνουν τον έλεγχο επιχείρησης ή δημιουργούν νέα επιχείρηση.

Περισσότερα από δέκα χρόνια μετά την έναρξη ισχύος του κανονισμού για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων, η Επιτροπή δρομολογεί, με τη δημοσίευση του Πράσινου Βιβλίου του 2001, διαβουλεύσεις μεγάλης κλίμακας γύρω από τη μεταρρύθμιση του καθεστώτος που διέπει τον έλεγχο των συγκεντρώσεων. Το Πράσινο Βιβλίο δίδει την ευκαιρία στην Επιτροπή να ασχοληθεί συγχρόνως με ζητήματα ουσίας, διεθνούς δικαιοδοσίας και διαδικασίας. Είναι ενδιαφέρον να διαπιστώσει κανείς πώς τίθεται εκ νέου επί τάπητος η συζήτηση για το κριτήριο της «δεσπόζουσας θέσης», κατ' αντιδιαστολή προς το κριτήριο της «σημαντικής περιστολής του ανταγωνισμού», το οποίο εφαρμόζεται σε άλλες έννομες τάξεις, π.χ. στις Ηνωμένες Πολιτείες, τον Καναδά και την Αυστραλία. Πλην όμως, τελικά, τα ζητήματα διεθνούς δικαιοδοσίας και διαδικασίας υπερισχύουν των ζητημάτων ουσίας.

Ειδικότερα, λόγω της αυξανόμενης επιχειρηματικής συγκέντρωσης του οικονομικού συστήματος, είχε αρχίσει να μην ανταποκρίνεται πλέον στην τρέχουσα πραγματικότητα ο κανονισμός περί συγκεντρώσεων, ο οποίος είχε ως επίκεντρο την αρχή της «ενιαίας θυρίδας», που επιτρέπει στην Επιτροπή να ασκεί αποκλειστικό έλεγχο επί οποιασδήποτε σημαντικής διασυνοριακής συγκέντρωσης. Κρίνεται αναγκαία η πραγμάτωση της «αρχής της επικουρικότητας», καθώς και η μεγαλύτερη εμπλοκή των εθνικών αρχών και δικαστηρίων ανταγωνισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Έχοντας τεθεί σε ισχύ την 1η Μαΐου 2004, ταυτόχρονα με τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο νέος κανονισμός για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων (κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 139/2004) ενθαρρύνει τη συμμετοχή των εθνικών αρχών ανταγωνισμού και απλουστεύει τη διαδικασία κοινοποίησης και διεξαγωγής έρευνας.

Σε ό,τι αφορά το ουσιαστικό κριτήριο ανάλυσης των συγκεντρώσεων, ο κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 139/2004 στηρίζεται σε θετική αξιολόγηση των αποτελεσμάτων που είχαν επιτευχθεί κατά το παρελθόν με την εφαρμογή του κριτηρίου της «δεσπόζουσας θέσης». Χωρίς να υφίσταται της ερμηνείας που έχουν δώσει στο εν λόγω κριτήριο με την πάροδο του χρόνου η Επιτροπή και τα ευρωπαϊκά δικαστήρια και με την οποία το πεδίο εφαρμογής του επεκτάθηκε στις περιπτώσεις δυοπωλίου και «συλλογικής δεσπόζουσας θέσης» ή ολιγοπωλίου, ο κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 139/2004 καλύπτει πλέον το σύνολο των δυσμενών για τον ανταγωνισμό συνεπειών στις ολιγοπωλιακές αγορές, όπου η επιχείρηση που προκύπτει από τη συγκέντρωση δεν θα κατείχε δεσπόζουσα θέση υπό τη στενή έννοια του όρου.

4.6 ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΠΟΥ ΕΦΑΡΜΟΖΟΝΤΑΙ ΣΤΙΣ ΚΡΑΤΙΚΕΣ ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ

Οι περιορισμοί του ανταγωνισμού δεν δημιουργούνται μόνον από τις επιχειρήσεις. Μπορούν να προκαλούνται από τις κυβερνήσεις όταν αυτές οι τελευταίες χορηγούν κρατικές ενισχύσεις σε οικονομικούς φορείς. Το άρθρο 87 (πρώην άρθρο 92) της Συνθήκης ορίζει ότι είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά «οι ενισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη ή με κρατικούς πόρους και που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό δια της ευνοϊκής μεταχείρισης ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής, κατά το μέτρο που επηρεάζουν τις μεταξύ κρατών μελών συναλλαγές».

Κάθε πλεονέκτημα που χορηγείται από το κράτος ή με κρατικούς πόρους θεωρείται ως κρατική ενίσχυση όταν :

- παρέχει οικονομικό πλεονέκτημα στον δικαιούχο του
- χορηγείται με επιλεκτικό τρόπο σε ορισμένες επιχειρήσεις ή ορισμένους κλάδους παραγωγής
- απειλεί να νοθεύσει τον ανταγωνισμό και
- επηρεάζει τις μεταξύ κρατών μελών συναλλαγές.

Η Επιτροπή και το Δικαστήριο έδωσαν ευρεία ερμηνεία στην έννοια της «ενίσχυσης». Επομένως, όταν το κείμενο αναφέρει τις ενισχύσεις «που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή» τα κοινοτικά όργανα περιλαμβάνουν όλες τις δημόσιες ενισχύσεις ή αυτές που χορηγούνται από οργανισμό τοπικής αυτοδιοίκησης. Επίσης, η ενίσχυση μπορεί να απορρέει από ιδιωτικό οργανισμό, όπως ιδιωτική επιχείρηση ή δημόσια επιχείρηση ιδιωτικού δικαίου, καθώς και από οργανισμό στον οποίο το κράτος, το δημόσιο ίδρυμα ή ο οργανισμός τοπικής αυτοδιοίκησης ασκούν, άμεσα ή έμμεσα, βαρύνουσα επιρροή.

Η απαγόρευση πλήττει πολύ μεγάλο αριθμό ενισχύσεων, είτε αυτές είναι άμεσες είτε έμμεσες και οποιοδήποτε και αν είναι το είδος τους. Στην πράξη, η μορφή, η αιτία και ο στόχος της χορηγηθείσας ενίσχυσης δεν έχουν σημασία· σημαντικό είναι το αποτέλεσμα της στον ανταγωνισμό. Συνεπώς, θεωρούνται ως ενισχύσεις όχι μόνο οι θετικές παροχές, όπως οι

επιχορηγήσεις αλλά και κάθε μέτρο που ελαφρύνει τα οικονομικά βάρη μίας επιχείρησης.

Η απόλυτη απαγόρευση των κρατικών ενισχύσεων είναι αδύνατη. Πράγματι, το άρθρο 2 της Συνθήκης ορίζει ότι η Κοινότητα έχει ως αποστολή «να προάγει την αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων στο σύνολο της Κοινότητας». Δεδομένου ότι η οικονομική ανάπτυξη διαφέρει από κράτος σε κράτος και από τη μια περιοχή στην άλλη, η αποστολή αυτή μπορεί να χρειάζεται τη συγκεκριμένη παρέμβαση του κράτους.

Συμβιβάζονται με την εσωτερική αγορά:

- οι κρατικές ενισχύσεις κοινωνικού χαρακτήρα προς μεμονωμένους καταναλωτές, υπό τον όρο ότι χορηγούνται χωρίς διάκριση προέλευσης των προϊόντων
- οι ενισχύσεις για την επανόρθωση ζημιών που προκαλούνται από θεομηνίες ή άλλα έκτακτα γεγονότα
- οι ενισχύσεις προς ορισμένες περιοχές της Γερμανίας, οι οποίες θίγονται από τη διαίρεση της Γερμανίας.

Επίσης, η Επιτροπή μπορεί να δηλώσει ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά οι ενισχύσεις:

- για την προώθηση της ανάπτυξης ορισμένων δραστηριοτήτων ή περιοχών
- για την προώθηση σημαντικών σχεδίων κοινού ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος ή για την άρση σοβαρής διαταραχής της οικονομίας κράτους μέλους
- για την προώθηση του πολιτισμού και της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς που περιλαμβάνονται στις κατηγορίες ενισχύσεων οι οποίες καθορίζονται από το Συμβούλιο.

Η Επιτροπή πρέπει να μεριμνά ώστε τα κράτη μέλη να χορηγούν μόνον ενισχύσεις που συμβιβάζονται με την κοινή αγορά. Βάσει του άρθρου 88 της συνθήκης, ο κανονισμός διαδικασίας σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις προβλέπει ότι οποιαδήποτε ενίσχυση ή καθεστώς ενισχύσεων πρέπει να κοινοποιείται στην Επιτροπή και να εγκρίνεται από αυτήν προτού εκτελεστεί. Πάντως, η υποχρέωση προηγούμενης κοινοποίησης στην Επιτροπή γίνεται ελαστικότερη μέσω του κανονισμού για τον έλεγχο των οριζόντιων κρατικών ενισχύσεων, που επιτρέπει στην Επιτροπή να απαλλάσσει μέσω κανονισμών ορισμένες κατηγορίες ενισχύσεων.

Παρότι οι κρατικές ενισχύσεις χορηγούνται τηρουμένων των ευρωπαϊκών κανόνων του ανταγωνισμού, ο πίνακας αποτελεσμάτων των κρατικών ενισχύσεων υπογραμμίζει ότι το συνολικό τους ποσό δύναται να προκαλέσει «σημαντικές στρεβλώσεις» του ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκχόλμης, τον Μάρτιο του 2001,

υπενθύμισε τη σημασία μείωσης του επιπέδου των κρατικών ενισχύσεων σε συνάρτηση με το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) και επαναπροσανατολισμού των ενισχύσεων προς οριζόντιους στόχους κοινοτικού ενδιαφέροντος.

Πράγματι, παρά τις μεγάλες προόδους που συντελέστηκαν στη μείωση του γενικού επιπέδου των κρατικών ενισχύσεων (το συνολικό επίπεδο των κρατικών ενισχύσεων μειώθηκε άνω του 28% μεταξύ του 1997 και του 2000 στην Ευρωπαϊκή Ένωση), εξακολουθούν να υπάρχουν ουσιαστικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών και των παραγωγικών τομέων. Πάντως, τα κράτη μέλη καλούνται να επαναπροσανατολίσουν τις ενισχύσεις τους προς ενισχύσεις οριζόντιου χαρακτήρα και να αναζητήσουν εναλλακτικά μέσα στις κρατικές ενισχύσεις για την κάλυψη των αδυναμιών της αγοράς.

Από την πλευρά της, η Επιτροπή ξεκίνησε μια μακροχρόνια διαδικασία μεταρρύθμισης για την απλοποίηση των διοικητικών διαδικασιών και τη συγκέντρωση των πόρων της Επιτροπής στις σοβαρότερες στρεβλώσεις του ανταγωνισμού. Η διαδικασία αυτή οδήγησε, από τη μια πλευρά, στην εκπόνηση κανονισμών χορήγησης απαλλαγής κατά κατηγορία, όπως οι κανονισμοί υπέρ των ενισχύσεων για την κατάρτιση, ενισχύσεις *de minimis*, η απασχόληση και οι ΜΜΕ και από την άλλη πλευρά, στην εκπόνηση νέων κατευθυντήριων γραμμών και κοινοτικών πλαισίων.

4.7 ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΠΟΥ ΕΦΑΡΜΟΖΟΝΤΑΙ ΣΕ ΕΙΔΙΚΟΥΣ ΚΛΑΔΟΥΣ

Όσον αφορά τις δημόσιες επιχειρήσεις και τις επιχειρήσεις στις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα, το άρθρο 86 παράγραφος 1 της Συνθήκης απαγορεύει στα κράτη μέλη να θεσπίζουν ή να διατηρούν μέτρα αντίθετα προς τους κανόνες της Συνθήκης και ιδίως προς τους κανόνες του ανταγωνισμού.

Η Επιτροπή διαδραματίζει επίσης έναν εποπτικό ρόλο έναντι των κρατών μελών ώστε να διασφαλίσει ότι οι επιδοτήσεις ή η εκχώρηση αποκλειστικών δικαιωμάτων συμβιβάζονται προς τους κανόνες του ανταγωνισμού.

4.8 ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΣ ΤΡΙΤΕΣ ΧΩΡΕΣ

Εφόσον οι κανόνες του ανταγωνισμού αφορούν επίσης τις εμπορικές σχέσεις της ΕΕ με τον υπόλοιπο κόσμο και στο πλαίσιο των διεθνών οργανώσεων, διμερείς και πολυμερείς συμφωνίες συνάφθηκαν με τρίτες χώρες.

Πρόκειται ιδίως για:

- συμφωνίες συνεργασίας με τις αρχές ανταγωνισμού πολυάριθμων χωρών στον κόσμο όπως είναι, π.χ., οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και ο Καναδάς ·
- συμφωνίες προετοιμασίας για τη διεύρυνση με τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία και την Τουρκία
- πολυμερείς συμφωνίες συνεργασίας που υπογράφηκαν στο πλαίσιο διεθνών οργανισμών ,όπως ο Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος (ΕΟΧ), ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ), ο Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη (ΟΟΣΑ), και η ΔΗΕΕΑ.

4.9 ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Ο δημόσιος τομέας, ο οποίος αποτελείται από δημόσιες επιχειρήσεις, μεικτές επιχειρήσεις και επιχειρήσεις ελεγχόμενες από το δημόσιο μέσω συμμετοχών, διαφέρει σε μέγεθος από κράτος σε κράτος της Κοινότητας. Όσο σημαντικότερος είναι ο δημόσιος τομέας, τόσο πιο δύσκολο είναι για τις κυβερνήσεις να αντισταθούν στον πειρασμό να κάνουν τις ελεγχόμενες από αυτές επιχειρήσεις όργανα της οικονομικής πολιτικής τους, παρέχοντας τους σε αντάλλαγμα διάφορες ευνοϊκές μεταχειρίσεις. Αν και η αλληλοδιείσδυση των οικονομιών των κρατών μελών μειώνει την αποτελεσματικότητα αυτού του μέσου, όπως και των άλλων μέσων οικονομικής πολιτικής, μια προνομιακή μεταχείριση των δημόσιων επιχειρήσεων αποτελεί κίνδυνο για τον ελεύθερο ανταγωνισμό μέσα στην ενιαία αγορά.

Παρόλο που είναι ουδέτερη ως προς το καθεστώς της ιδιοκτησίας στα κράτη μέλη, η Συνθήκη ΕΚ στο άρθρο 86 τους επιβάλλει να μη θεσπίζουν ούτε να διατηρούν μέτρα αντίθετα προς τους κανόνες της ως προς τις δημόσιες επιχειρήσεις και τις επιχειρήσεις στις οποίες χορηγούν ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα.

Αυτές οι επιχειρήσεις έχουν επομένως τις ίδιες υποχρεώσεις όπως οι ιδιωτικές επιχειρήσεις, ιδίως εκείνες που προβλέπονται στα άρθρα 12 (απαγόρευση των διακρίσεων που βασίζονται στην εθνικότητα) και 81 έως 89 (κανόνες του ανταγωνισμού της Συνθήκης ΕΚ). Η διάκριση είναι, όμως, δύσκολη μεταξύ μιας ενέργειας διάσωσης και ανασύστασης του κεφαλαίου μιας επιχείρησης εξαντλημένου από τις ζημίες, ενέργειας επιτρεπόμενης από το άρθρο 295 της Συνθήκης ΕΚ, το οποίο δηλώνει ότι αυτή η Συνθήκη δεν προδικάζει με κανένα τρόπο το καθεστώς ιδιοκτησίας στα κράτη μέλη, και μιας ενίσχυσης, μέσω π.χ. μη αμειβόμενων συμμετοχών ή άλλων πλεονεκτημάτων, σε εθνικοποιημένη επιχείρηση απαγορευόμενη από το άρθρο 87, παράγραφος 1. Το άρθρο 86, παράγραφος 3 (ΣΕΚ), αναθέτει στην Επιτροπή την αποστολή να μεριμνά για την τήρηση αυτής της διάταξης και της παρέχει την εξουσία να απευθύνει, εφόσον είναι ανάγκη, κατάλληλες οδηγίες ή αποφάσεις προς τα κράτη μέλη.

Η παράγραφος 2 του άρθρου 86 (ΣΕΚ) εξαιρεί από την αυστηρή εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού της Συνθήκης τις δημόσιες επιχειρήσεις που είναι επιφορτισμένες με τη διαχείριση υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος (ύδατος, ενέργειας, μεταφορών και τηλεπικοινωνιών) ή που έχουν χαρακτήρα δημοσιονομικού μονοπωλίου.

Γι' αυτές τις επιχειρήσεις το άρθρο 86, παράγραφος 2, δέχεται την εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού, κατά το μέτρο που η εφαρμογή τους δεν εμποδίζει νομικά ή πραγματικά την εκπλήρωση της ιδιαίτερης αποστολής που τους έχει ανατεθεί. Και τότε πάλι πρέπει να μην επηρεάζεται η ανάπτυξη των συναλλαγών σε βαθμό αντικείμενο προς το συμφέρον της Κοινότητας. Τα κράτη παρέχουν, πράγματι, σε ορισμένες δημόσιες επιχειρήσεις προστασία υπό τη μορφή μονοπωλίου. Τα αποκλειστικά δικαιώματα μονοπωλίου παρέχονται για διάφορους λόγους δημόσιου συμφέροντος, π.χ.: την εξασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού, την παροχή σημαντικής υπηρεσίας σε όλον τον πληθυσμό ή την αποφυγή του κόστους από την παράλληλη λειτουργία δύο ή περισσότερων δαπανηρών συστημάτων διανομής. Αυτές οι πρακτικές είναι συνήθεις, ιδίως για τις δημόσιες υπηρεσίες (ενέργειας και ύδατος), τις ταχυδρομικές υπηρεσίες, τις τηλεπικοινωνίες και, σε κάποιο μέτρο, για τη ραδιοφωνία, τις μεταφορές (εναέριες και θαλάσσιες), τις τραπεζικές υπηρεσίες και τις ασφάλειες. Όμως, αυτά τα αποκλειστικά δικαιώματα, θα μπορούσαν να εμποδίσουν τη δημιουργία μιας αληθινής εσωτερικής αγοράς στους σχετικούς τομείς, εάν τα κράτη μέλη μπορούσαν να θέσουν εκτός ανταγωνισμού τις μονοπωλιακές επιχειρήσεις. Τα κράτη μέλη δεν πρέπει, λοιπόν, να παίρνουν μέτρα επιτρέποντα στους δικαιούχους μονοπωλιακών δικαιωμάτων να παραβιάζουν τους κοινοτικούς κανόνες του ανταγωνισμού ή της ελεύθερης κυκλοφορίας εμπορευμάτων και υπηρεσιών. Σε κάθε περίπτωση, μια μεγάλη διαφάνεια των χρηματοοικονομικών σχέσεων μεταξύ των κρατών μελών και των δημόσιων επιχειρήσεων είναι αναγκαία για να μπορεί η Επιτροπή να διαπιστώσει τη συμβατότητα με τους κανόνες της Συνθήκης των μεταβιβάσεων δημόσιων κεφαλαίων υπέρ των επιχειρήσεων αυτών. Αυτός είναι ο σκοπός μιας οδηγίας της Επιτροπής που υποχρεώνει τα κράτη μέλη να κοινοποιούν στην Επιτροπή, κατ' αίτησή της, πληροφορίες σχετικές με τους δημόσιους πόρους που άμεσα ή έμμεσα τίθενται στη διάθεση των δημόσιων επιχειρήσεων.

Αυτή η υποχρέωση καλύπτει όχι μόνον τις «ενεργητικές μεταβιβάσεις» δημόσιων πόρων, όπως είναι οι εισφορές κεφαλαίων και η ανάληψη ζημιών και υποχρεώσεων, αλλά και τις «παθητικές μεταβιβάσεις», όπως είναι η μη είσπραξη από το κράτος εσόδων ή κερδών ή μιας κανονικής αμοιβής των χρησιμοποιούμενων κεφαλαίων.

Η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι δεν πρέπει να θιγεί η λειτουργία των υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος. Εξετάζει, όμως, κατά τομέα, τα ερωτήματα αν λιγότερο περιοριστικές πρακτικές είναι δυνατές, αν μπορούν να περιοριστούν τα μονοπωλιακά δικαιώματα σε ουσιώδεις δραστηριότητες και αν ανταγωνιστικές υπηρεσίες μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα υπάρχοντα δίκτυα ή αν οι νέες τεχνολογίες επιτρέπουν τη δημιουργία άλλων δικτύων.

Οδηγίες της Επιτροπής άνοιξαν την οδό για την απελευθέρωση των δορυφορικών επικοινωνιών, που συμβάλλουν στην υλοποίηση των διευρωπαϊκών δικτύων και επομένως στην έλευση της κοινωνίας των πληροφοριών.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αναγνωρίζει ρητά ότι οι επιχειρήσεις δημοσίου συμφέροντος, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες επιχειρήσεις, πρέπει να μπορούν να αντισταθμίζουν τις λιγότερο αποδοτικές με περισσότερο αποδοτικές δραστηριότητες προκειμένου να εξασφαλίσουν την παροχή υπηρεσιών υπό συνθήκες οικονομικής ισορροπίας. Αντίθετα, δεν δικαιολογείται ο αποκλεισμός του ανταγωνισμού όταν πρόκειται για ειδικές υπηρεσίες μη συνδεδεμένες με την εξυπηρέτηση του γενικού συμφέροντος, οι οποίες ανταποκρίνονται σε ειδικές ανάγκες οικονομικών φορέων και οι οποίες απαιτούν ορισμένες συμπληρωματικές παροχές που δεν προσφέρει η παραδοσιακή δημόσια υπηρεσία.

4.10 ΕΘΝΙΚΑ ΜΟΝΟΠΩΛΙΑ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

Στις γενικές διατάξεις του άρθρου 90 για τις δημόσιες επιχειρήσεις, το άρθρο 37 της Συνθήκης ΕΟΚ πρόσθετε ότι τα κράτη μέλη θα διαρρυθμίζουν προοδευτικά τα κρατικά μονοπώλια εμπορικού χαρακτήρα κατά τρόπο ώστε, μετά τη λήξη της μεταβατικής περιόδου, να αποκλείεται, ως προς τους όρους εφοδιασμού και διάθεσης, οποιαδήποτε διάκριση μεταξύ των υπηκόων των κρατών μελών. Αυτός ο κανόνας επιδεχόταν πάντως εξαιρέσεις για να διευκολύνεται η διάθεση ή η αξιοποίηση των γεωργικών προϊόντων και για να μπορούν τα κράτη μέλη να τηρούν τις υποχρεώσεις τις απορρέουσες από διεθνείς συμφωνίες.

Στην αρχή σχεδόν όλα τα εμπορικά μονοπώλια παρουσίαζαν προβλήματα ως προς τις διατάξεις του άρθρου 37. Γι' αυτό, η Επιτροπή, ήδη από το 1962, κίνησε μια σειρά διαδικασιών έναντι των κρατών μελών που αρνούσαν ή αμελούσαν να διευθετήσουν προοδευτικά τα μονοπώλιά τους. Οι προσπάθειες της Επιτροπής προσκόπτανε πάνω στην αντίδραση των κρατών μελών τα οποία διαχειρίζονταν μονοπώλια αποδοτικά, όπως του καπνού και του οινοπνεύματος, ή θεωρούμενα σημαντικά για τον εφοδιασμό της χώρας, όπως το γαλλικό μονοπώλιο πετρελαίου. Το 1980, με δέκα χρόνια καθυστέρηση σχετικά με το χρονοδιάγραμμα που προέβλεπε η Συνθήκη, πέτυχε η Επιτροπή να φθάσει στην τελική φάση της διευθέτησης των εθνικών μονοπωλίων εμπορικού χαρακτήρα, αλλά ορισμένα κράτη μέλη συνεχίζουν τις αψιμαχίες οπισθοφυλακής για τη διατήρηση ορισμένων προνομίων των μονοπωλίων τους, όπως τα αποκλειστικά δικαιώματα εισαγωγής και εξαγωγής αερίου και ηλεκτρισμού.

4.11 ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Η πολιτική ανταγωνισμού ήταν άλλοτε αποκλειστική αρμοδιότητα του κράτους-έθνους. Η ΕΚ/ΕΕ είναι το πρώτο σύνολο κρατών που διαθέτει μια πολιτική αποσκοπούσα στην αποφυγή ή διόρθωση των επιπτώσεων των στρεβλώσεων του ανταγωνισμού επί των ανταλλαγών. Βασικός στόχος της κοινοτικής πολιτικής του ανταγωνισμού είναι να παρεμποδίζει τη διατάραξη

της ενότητας της αγοράς από δραστηριότητες ιδιωτικών ή δημόσιων παραγόντων επιδιωκόντων να ευνοήσουν ορισμένους φορείς και να διατηρήσουν ή να επαναφέρουν την περίφραξη των αγορών. Στην πραγματικότητα, όποια και αν είναι τα μέσα «οργάνωσης» μιας αγοράς, δηλαδή μείωσης της έντασης του ανταγωνισμού, ο μη ομολογούμενος σκοπός είναι συνήθως η αύξηση των τιμών και η επίτευξη μιας πλασματικής αποδοτικότητας, το βάρος της οποίας φέρουν οι καταναλωτές ή οι φορολογούμενοι.

Από την αρχή της ύπαρξης της Κοινότητας μια διοικητική πρακτική την οποία ανέπτυξε σταδιακά η Επιτροπή και επιβεβαίωσε η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου επέτρεψε την ερμηνεία και την εμβάθυνση των κανόνων του ανταγωνισμού της Συνθήκης. Σιγά σιγά θεσπίστηκε ένα σύνολο κανόνων θεμιτής συμπεριφοράς, το οποίο, χωρίς να εμποδίζει την ελευθερία του επιχειρηματικού πνεύματος, υποδεικνύει στους οικονομικούς φορείς την πειθαρχία που απαιτείται για να εξασφαλίζονται η ελευθερία των συναλλαγών και η ισότητα των ευκαιριών για όλους. Έτσι διώκονται δραστήρια οι πρακτικές των επιχειρήσεων που επιδιώκουν να εμποδίσουν τις εισαγωγές ή τις εξαγωγές, να ορίσουν ποσοστώσεις παραγωγής ή πώλησης και, γενικά, να καταναείμουν τις αγορές.

Απαγορεύονται επίσης οι συμφωνίες που έχουν ως αποτέλεσμα να συγκεντρώνουν τη ζήτηση σε ορισμένους παραγωγούς και οι συμφωνίες αποκλειστικής διανομής που εμποδίζουν τους εμπόρους και τους καταναλωτές να αποκτούν τα προϊόντα κάθε κράτους μέλους με τους όρους που ισχύουν στις τοπικές αγορές. Οι επιχειρήσεις που επιδιώκουν να περιορίσουν τον ανταγωνισμό και να θέσουν έτσι σε αμφισβήτηση την ενότητα της κοινής αγοράς πρέπει να αναμένουν την επιβολή αυστηρών κυρώσεων.

Διώκονται επίσης οι επιχειρήσεις που εκμεταλλεύονται καταχρηστικά μια δεσπόζουσα θέση, εφαρμόζουσες διακριτικές τιμές, αρνούμενες να εφοδιάσουν έναν τακτικό πελάτη, χρησιμοποιούσες αθέμιτες πρακτικές που θίγουν ή μπορούν να θίξουν τα συμφέροντα των καταναλωτών ή, τέλος, εξαγοράζουσες η μια την άλλη για να εξαλείψουν τον ανταγωνισμό σε μια αγορά. Πράγματι θα ήταν παράλογο να διώκονται οι οριζόντιες συμπράξεις μεταξύ επιχειρήσεων και να επιτρέπεται συγχρόνως η μονοπώληση ορισμένων αγορών με την ανεξέλεγκτη κάθετη ολοκλήρωση επιχειρήσεων με δεσπόζουσα θέση. Πρέπει δε να σημειωθεί ότι ο κίνδυνος μονοπώλησης μιας αγοράς αυξάνει με την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς.

Γι' αυτό, ο κανονισμός που θεσπίστηκε τον Δεκέμβριο του 1989 και εγκαθίδρυσε μιαν επίβλεψη των μεγάλων συγκεντρώσεων ήρθε στην κατάλληλη στιγμή για να καλύψει ένα κενό της Συνθήκης, το οποίο δημιούργησε προβλήματα στο παρελθόν. Η εφαρμογή του κανονισμού απέδειξε ήδη ότι αυτός μπορεί να παίξει έναν πρωταρχικό ρόλο στην αναγκαία αναδιάρθρωση της κοινοτικής βιομηχανίας μέσα στην ενιαία αγορά.

Επίβλεψη των συγκεντρώσεων δεν σημαίνει απαγόρευση της συγκέντρωσης επιχειρήσεων. Ενώ η συγκέντρωση είναι επικίνδυνη όταν

εδραιώνει τη δεσπόζουσα θέση των επιχειρήσεων, είναι επιθυμητή όταν δυναμώνει την ανταγωνιστική θέση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Γι' αυτό, η Επιτροπή, αποφεύγοντας μια αυστηρά νομική προσέγγιση των προβλημάτων του ανταγωνισμού, ακολουθεί στην πράξη δύο παράλληλες πολιτικές: μια πολιτική καταδίωξης των καταχρηστικών ενεργειών των μεγάλων επιχειρήσεων και μια πολιτική ενθάρρυνσης της συνεργασίας και της συγκέντρωσης μεταξύ μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Ακόμη και έναντι των μεγάλων επιχειρήσεων, η Επιτροπή ακολουθεί δύο παράλληλες πρακτικές. Αφενός, καταδικάζει αυστηρά τα καρτέλ, τα οποία αποτελούν σοβαρούς περιορισμούς του ανταγωνισμού και στερούν τις άλλες επιχειρήσεις και τους καταναλωτές από τα πλεονεκτήματα μιας ανοικτής οικονομίας της αγοράς. Αφετέρου, εγκρίνει ορισμένες μορφές συνεργασίας μεταξύ μεγάλων επιχειρήσεων, τις λεγόμενες «στρατηγικές συμμαχίες», θεωρώντας ότι, εφόσον παρέχονται ορισμένες εγγυήσεις που εξασφαλίζουν τη μη νόθευση του ανταγωνισμού, τέτοιες προσεγγίσεις μεταξύ επιχειρήσεων μπορούν να τους επιτρέψουν να προσαρμοστούν στο νέο ευρωπαϊκό και παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον.

Στα θέματα των κρατικών ενισχύσεων, ο ρόλος της κοινής πολιτικής του ανταγωνισμού είναι όχι μόνο να εμποδίζει τις εθνικές πρωτοβουλίες με βλαβερές επιπτώσεις για τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές, αλλά επίσης να περιορίζει τις κρατικές παρεμβάσεις σ' εκείνες μόνον τις ενισχύσεις, οι οποίες εγγράφονται σε προοπτική προσαρμογής των διαρθρώσεων του παραγωγικού μηχανισμού της Κοινότητας στις αλλαγές της ζήτησης και του διεθνούς καταμερισμού εργασίας. Η Επιτροπή προσέχει ιδιαίτερα ώστε οι ενισχύσεις στις επιχειρήσεις να μη καταλήγουν στην αναβίωση προστατευτικών μέτρων. Η κοινή πολιτική ανταγωνισμού είναι έτσι όχι μόνον ένα μέσο αναγκαίο για την οικονομική και κοινωνική συνοχή, από την οποίαν εξαρτάται η επιτυχία της ενιαίας αγοράς, αλλά και το απαραίτητο συμπλήρωμα των τομεακών κοινών πολιτικών - ιδίως, βιομηχανικής, γεωργικής, ενέργειας και μεταφορών - οι οποίες αποβλέπουν στην εξυγίανση των διαρθρώσεων της παραγωγής. Μέσω των αποτελεσμάτων της στη διάρθρωση των αγορών, η πολιτική ανταγωνισμού επιδρά επί της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας και επομένως συμβάλλει στον προσανατολισμό του μακροοικονομικού πλαισίου της Ένωσης προς καλύτερες συνθήκες για την απασχόληση. Δεν είναι υπερβολή να λεχθεί ότι η πολιτική ανταγωνισμού επιδρά επί των «επιχειρηματικών ηθών» μέσα στην Κοινότητα. Οι πλείστες των επιχειρήσεων συμμορφώνονται με τους κοινοτικούς κανόνες του ανταγωνισμού και τις παρατηρήσεις της Επιτροπής. Λίγες είναι οι επιχειρήσεις που δεν υποκύπτουν στις υποδείξεις της Επιτροπής παρά μετά από μακρές συζητήσεις ή μάλιστα μετά από απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, το οποίο έχει την τελευταία λέξη στα θέματα του ανταγωνισμού.

Από την πλευρά της, η Επιτροπή αντιμετωπίζει κατά πραγματιστικό τρόπο την ένταση του ανταγωνισμού που οφείλεται σε διάφορους παράγοντες, όπως οι γρήγορες τεχνολογικές μεταβολές, η ολοκλήρωση της αγοράς, η παγκοσμιοποίηση των αγορών και η δύσκολη οικονομική κατάσταση πολλών τομέων. Εκσυγχρονίζει τους κανόνες και τις πρακτικές στον τομέα των συμπράξεων, των καταχρήσεων δεσπόζουσας θέσης, των

συγκεντρώσεων και των κρατικών ενισχύσεων, αποδίδοντας ιδιαίτερη προσοχή στο άνοιγμα των αγορών όπου ο ανταγωνισμός δεν είναι ακόμη πλήρης, αλλά διασφαλίζοντας ταυτόχρονα ίσους όρους για όλους και διατηρώντας τις υπηρεσίες κοινής ωφέλειας.

5. ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ

Φορολογική ουδετερότητα	
<i>Εναρμόνιση των έμμεσων φόρων</i>	<i>Εναρμόνιση των άμεσων φόρων</i>
Φόρος προστιθέμενης αξίας	Φορολόγηση επιχειρήσεων
Κατάργηση των φορολογικών συνόρων	Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής
Ειδικοί φόροι κατανάλωσης	

5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Συνθήκη ΕΟΚ ήταν πολύ επιφυλακτική στο πεδίο της φορολογικής εναρμόνισης. Αυτό που επιζητούσε η Συνθήκη ΕΟΚ πρωταρχικά ήταν η εγκαθίδρυση και ο σεβασμός του κανόνα της φορολογικής ουδετερότητας στις ενδοκοινοτικές σχέσεις, δηλαδή η ίση φορολογική μεταχείριση της εσωτερικής παραγωγής και των εισαγωγών των προερχομένων από εταιρικές χώρες. Κατά τα άλλα, η Συνθήκη αρκείτο στο να καλέσει την Επιτροπή να εξετάσει κατά ποιο τρόπο θα μπορούσαν να εναρμονιστούν οι φόροι επί του κύκλου εργασιών. Ως προς τους άμεσους φόρους η Συνθήκη δεν ζητούσε καμία εναρμόνιση ή άλλη κοινοτική ενέργεια.

Οι φορολογικοί στόχοι της Συνθήκης επιτεύχθηκαν σύντομα. Οι σωρευτικοί φόροι επί του κύκλου εργασιών, οι οποίοι δεν εξασφάλιζαν τη φορολογική ουδετερότητα, αντικαταστάθηκαν από ένα σύγχρονο φόρο επί του κύκλου εργασιών, τον φόρο προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ), και οι δομές αυτού του φόρου εναρμονίστηκαν σε όλα τα κράτη μέλη, παλαιά και νέα. Η αρχή της φορολογικής ουδετερότητας εξασφαλίστηκε έτσι, αλλά με τίμημα τη διατήρηση των φορολογικών συνόρων, τα οποία χρειάζονταν για την είσπραξη του ΦΠΑ και των ειδικών φόρων κατανάλωσης στις χώρες προορισμού των εμπορευμάτων.

Μέσα στην εσωτερική αγορά, πρέπει τα εμπορεύματα να κυκλοφορούν τελείως ελεύθερα και γι' αυτό πρέπει να φορολογούνται στη χώρα καταγωγής ή προορισμού. Αυτό οδήγησε, στο τέλος της δεκαετίας του '80, στην προσέγγιση των συντελεστών του ΦΠΑ και των ειδικών φόρων κατανάλωσης.

Συγχρόνως έπρεπε να αρχίσει η εναρμόνιση των άμεσων φόρων ιδίως αυτών επί των εταιρειών και της αποταμίευσης, έτσι ώστε η ανάπτυξη των εταιρειών και οι κινήσεις των κεφαλαίων να μην επηρεάζονται από τις φορολογικές συνθήκες. Μέσα στην οικονομική και νομισματική ένωση η φορολογική εναρμόνιση πρέπει να προοδεύει με τον ρυθμό της οικονομικής ολοκλήρωσης.

5.2 Η ΑΝΑΓΚΗ ΜΙΑΣ ΚΟΙΝΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Έχοντας οικονομικές και κοινωνικές δομές πολύ διάφορες, τα κράτη τα οποία ίδρυσαν την Κοινότητα είχαν επίσης και φορολογικά συστήματα πολύ διαφορετικά, τόσο ως προς τη φορολογική πολιτική, δηλαδή την κατανομή του φορολογικού βάρους μεταξύ άμεσων και έμμεσων φόρων, όσο και ως προς την τεχνική οργάνωση της φορολογίας. Βραχυπρόθεσμα δεν ήταν δυνατόν να γίνει η Ευρωπαϊκή Κοινότητα ένα ενιαίο φορολογικό έδαφος. Έως ότου, όμως, γίνει εφικτή η φορολογική εναρμόνιση, ορισμένα επείγοντα μέτρα έπρεπε να ληφθούν στο φορολογικό επίπεδο για να λειτουργεί ικανοποιητικά η κοινή αγορά. Αυτά τα μέτρα απέβλεπαν ιδίως στην επίτευξη ενός διπλού στόχου: τη φορολογική ουδετερότητα και την ισότητα των όρων του ανταγωνισμού μεταξύ των κρατών μελών.

5.2.1 Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΟΥΔΕΤΕΡΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΗ ΑΓΟΡΑ

Εάν τα κράτη μέλη μιας κοινής αγοράς είχαν απόλυτη ελευθερία στο φορολογικό πεδίο, θα μπορούσαν σύντομα να αντικαταστήσουν τα τελωνειακά εμπόδια των συναλλαγών με φορολογικά εμπόδια. Θα μπορούσαν, πράγματι, ενώ θα μείωναν τους τελωνειακούς δασμούς σύμφωνα με τις διατάξεις της Συνθήκης, να αυξάνουν, συγχρόνως τους εσωτερικούς φόρους έτσι ώστε το συνολικό φορολογικό βάρος επί των εισαγωγών να παραμένει αναλλοίωτο. Για να μη γίνει αυτό, έπρεπε οι έμμεσοι φόροι, ιδίως οι φόροι επί του κύκλου εργασιών, να μην μπορούν να επιδράσουν επί των ενδοκοινοτικών συναλλαγών. Δηλαδή χρειαζόταν φορολογική ουδετερότητα μεταξύ της εθνικής παραγωγής και των εισαγωγών των προερχομένων από τους εταίρους. Για να υπάρχει φορολογική ουδετερότητα μέσα στην κοινή αγορά έπρεπε να επιβαρύνονται όλα τα εμπορεύματα με τους φόρους επί του κύκλου εργασιών της χώρας καταγωγής ή της χώρας κατανάλωσης.

Εάν επικρατούσε ο κανόνας της φορολογίας της χώρας καταγωγής, θα υπήρχε κίνδυνος να δημιουργηθούν ρεύματα συναλλαγών βασισμένα τεχνητά πάνω στη διαφορά των φόρων και όχι πάνω σ' εκείνη του συγκριτικού κόστους παραγωγής, αλλά θα υπήρχε πίεση πάνω στα κράτη μέλη για να πλησιάσουν τους συντελεστές των φόρων τους και θα εξέλειπαν τα φορολογικά σύνορα, εφόσον τα εισαγόμενα εμπορεύματα θα είχαν ήδη φορολογηθεί στη χώρα καταγωγής. Εάν, αντίθετα, εφαρμοζόταν ο κανόνας της φορολογίας της χώρας προορισμού, η παραγωγή θα μπορούσε να συγκεντρωθεί εκεί όπου τα συγκριτικά οικονομικά πλεονεκτήματα θα ήταν τα μεγαλύτερα και όχι εκεί όπου η φορολογία θα ήταν χαμηλότερη, γιατί όλα τα

προϊόντα που θα ανταγωνίζονταν μεταξύ τους μέσα σε μίαν αγορά, είτε αυτά ήταν εγχώριας παραγωγής είτε εισαγόμενα από τα άλλα κράτη μέλη, θα επιβαρύνονταν ομοίωμα με τον φόρο κατανάλωσης που θα επικρατούσε σε αυτή την αγορά. Με αυτό το σύστημα όμως, αφενός θα έπρεπε να διατηρηθούν τα φορολογικά σύνορα για να καταβάλλουν τα εισαγόμενα είδη τους φόρους της χώρας κατανάλωσης, αφετέρου τα κράτη μέλη δεν θα παρακινούνταν να προσεγγίσουν τους συντελεστές των φόρων τους. Παρά τα προβλήματα αυτά, όμως, τα αρχικά κράτη μέλη, δεδομένης της ανεπαρκούς ολοκλήρωσης της οικονομίας τους, έδωσαν την προτίμησή τους στο σύστημα της χώρας προορισμού, δηλαδή της χώρας κατανάλωσης.

5.2.2 ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΟΡΟΙ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Αμέσως, βέβαια, πίσω από την εναρμόνιση των διαρθρώσεων όλων των έμμεσων φόρων έρχεται η προσέγγιση των συντελεστών τους. Είναι προφανές ότι για να δημιουργηθούν συνθήκες ανταγωνισμού τελείως ουδέτερες μέσα στην κοινή αγορά χρειάζεται ένα κοινό σύστημα φόρων επί της κατανάλωσης, το οποίο να έχει όχι μόνον τις ίδιες διαρθρώσεις, αλλά και σχεδόν ίδιους ή καλύτερα τους ίδιους συντελεστές παντού. Οι διάφοροι συντελεστές των φόρων μπορούσαν να επηρεάσουν διαφορετικά την κατανάλωση των διάφορων προϊόντων μέσα στην κοινή αγορά και να στρεβλώσουν τις συνθήκες του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων των κρατών μελών. Πράγματι εάν το φορολογικό βάρος το οποίο επιβαρύνει ένα προϊόν είναι μικρότερο σε ένα κράτος σχετικά μ' ένα άλλο, εάν οι άλλοι όροι του ανταγωνισμού είναι οι ίδιοι στα δύο κράτη, οι επιχειρήσεις που παράγουν αυτό το προϊόν στο πρώτο κράτος βρίσκονται σε ευνοϊκότερη ανταγωνιστική θέση σχετικά με τις ομόλογες επιχειρήσεις του δεύτερου κράτους, γιατί μπορεί να έχουν μεγαλύτερη ζήτηση και υψηλότερα κέρδη στην κύρια αγορά τους.

Τα κράτη που χρησιμοποιούν την άμεση φορολογία φορολογούν λιγότερο τα προϊόντα των εταιρών τους απ' ό,τι τα κράτη που χρησιμοποιούν περισσότερο την έμμεση φορολογία, αλλά οι όροι των συναλλαγών και η παραγωγικότητα συμψηφίζουν συνήθως τις φορολογικές ανισότητες των επιχειρήσεων των κρατών μελών. Είναι προφανές ότι τα κράτη προστρέχουν λιγότερο ή περισσότερο σε ορισμένες κατηγορίες φόρων επηρεαζόμενα από τις ιστορικές συνθήκες τους, τις κοινωνικές διαρθρώσεις τους και τις οικονομικές συνθήκες. Γι' αυτούς τους λόγους, άλλα κράτη προσφεύγουν στους έμμεσους φόρους, οι οποίοι εισπράττονται ευκολότερα, ενώ άλλα προτιμούν την άμεση φορολογία, η οποία είναι κοινωνικά δικαιότερη. Τα κράτη μέλη μίας κοινής αγοράς πρέπει να έχουν αρκετή φορολογική αυτονομία, για να έχουν ένα περιθώριο δημοσιονομικών ελιγμών αρκετό για τις αναγκαίες παρεμβάσεις στην οικονομία τους. Η εναρμόνιση των έμμεσων φόρων δεν μπορεί λοιπόν παρά να είναι απώτερος στόχος της ευρωπαϊκής φορολογικής πολιτικής.

5.3 ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗ ΤΩΝ ΕΜΜΕΣΩΝ ΦΟΡΩΝ

Έμμεσοι φόροι είναι αυτοί οι οποίοι επιβαρύνουν τον κύκλο εργασιών, την παραγωγή ή την κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών, οι οποίοι θεωρούνται ένα στοιχείο του κόστους και της τιμής πώλησης αυτών των αγαθών και υπηρεσιών, οι οποίοι εισπράττονται άσχετα από την πραγματοποίηση κερδών ή ζημιών από τις επιχειρήσεις, αλλά οι οποίοι εκπίπτονται από τα κέρδη των επιχειρήσεων. Οι τελωνειακοί δασμοί είναι ένα είδος έμμεσων φόρων. Γι' αυτό, μετά από την κατάργησή τους μέσα στην κοινή αγορά, ο πειρασμός είναι μεγάλος στα κράτη μέλη να αντικαταστήσουν τα τελωνειακά εμπόδια του εμπορίου με φορολογικά εμπόδια, δηλαδή με εσωτερικούς φόρους.

Έτσι, η Επιτροπή καλείται να εξετάσει κατά ποιο τρόπο θα μπορούσαν να εναρμονιστούν προς το συμφέρον της κοινής αγοράς οι φόροι επί του κύκλου εργασιών, οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης και οι άλλοι έμμεσοι φόροι. Πράγματι, η Επιτροπή βοηθούμενη από δύο επιτροπές εμπειρογνομόνων, εξέτασε την εναρμόνιση των εμμέσων φόρων και πρότεινε την υιοθέτηση απ' όλα τα κράτη μέλη ενός συστήματος φόρων επί του κύκλου εργασιών, το οποίο δεν θα νόθευε τους κανόνες του ανταγωνισμού τόσο στο εσωτερικό ενός κράτους όσο και στο εσωτερικό της κοινής αγοράς. Αυτό το σύστημα ήταν ο φόρος προστιθέμενης αξίας.

5.3.1 ΦΟΡΟΣ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗΣ ΑΞΙΑΣ

Όταν υιοθετήθηκε για πρώτη φορά στη Γαλλία, το 1954, ο φόρος προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) θεωρήθηκε ως ένας ακόμη φόρος επί του κύκλου εργασιών ή επί της κατανάλωσης και δεν προκάλεσε το ενδιαφέρον άλλων χωρών. Μόνον μετά το 1962, χρόνο δημοσίευσης των δύο εκθέσεων, τις οποίες είχε ζητήσει η Επιτροπή και οι οποίες συνιστούσαν την υιοθέτησή του απ' όλα τα κράτη μέλη της ΕΟΚ, έγινε φανερό το ενδιαφέρον του ΦΠΑ για την Κοινότητα. Μετά από πρόταση της Επιτροπής, το Συμβούλιο θέσπισε, στις 11 Απριλίου 1967, δύο οδηγίες για την εναρμόνιση των νομοθεσιών των κρατών μελών, των σχετικών με τους φόρους κύκλου εργασιών. Αυτές οι δύο οδηγίες έθεσαν τις βάσεις του κοινού συστήματος του φόρου προστιθέμενης αξίας και μια τρίτη, που θεσπίστηκε το 1969, τον εισήγαγε πράγματι στα φορολογικά συστήματα των κρατών μελών.

Ο ΦΠΑ είναι ένας γενικός φόρος κατανάλωσης, δηλαδή ένας φόρος επί όλων των δαπανών για αγαθά και υπηρεσίες. Ο φόρος επιβάλλεται σε όλα τα στάδια μιας οικονομικής δραστηριότητας επί της προστιθέμενης αξίας σε κάθε στάδιο. Καταβάλλεται από όλους εκείνους οι οποίοι παρενέβησαν στην παραγωγή ή τη διανομή ενός αγαθού ή μιας υπηρεσίας αλλά δεν είναι στοιχείο του κόστους όλων αυτών των ενδιάμεσων και δεν εμφανίζεται στις δηλώσεις τους ως δαπάνη, γιατί τελικά το βάρος του φόρου το φέρουν οι καταναλωτές.

Ο φόρος είναι ανάλογος προς την τιμή των αγαθών και των υπηρεσιών και δεν σχετίζεται με τον αριθμό των συναλλαγών οι οποίες έγιναν στα προηγούμενα στάδια εκείνου επί του οποίου επιβάλλεται. Σε κάθε συναλλαγή, το ποσό του ΦΠΑ, υπολογιζόμενο επί της τιμής του αγαθού ή της υπηρεσίας,

μειώνεται κατά το ποσό των φόρων οι οποίοι έχουν ήδη επιβαρύνει το κόστος των διαφόρων στοιχείων του κόστους παραγωγής. Το συνολικό ποσό που περνάει από χέρι σε χέρι σε κάθε στάδιο της παραγωγής ή της διανομής περιλαμβάνει τον ΦΠΑ που έχει καταβληθεί μέχρι αυτό το σημείο, αλλά το ποσό του φόρου ανακτάται σε κάθε πώληση εκτός της τελευταίας, προς τον τελικό καταναλωτή, ο οποίος αγοράζει το προϊόν ή την υπηρεσία για προσωπική του χρήση. Ο φόρος καταβάλλεται στο κράτος από τον πωλητή κάθε συναλλαγής. Αυτός όμως δεν φέρει το βάρος του ΦΠΑ, γιατί ο αγοραστής του έχει ήδη προκαταβάλλει το ποσόν του φόρου. Ο φόρος ο οποίος καταβλήθηκε σε προηγούμενα στάδια επί των παραδόσεων ειδών ή των προσφορών υπηρεσιών προς την επιχείρηση την υποκείμενη στον ΦΠΑ, καθώς και ο φόρος επί των εισαγωγών εκπίπτονται από τον φόρο επί του κύκλου εργασιών αυτής της επιχείρησης. Δεδομένης της έκπτωσης των ήδη καταβληθέντων φόρων, ο ΦΠΑ είναι ουδέτερος ως προς τον εσωτερικό ανταγωνισμό, δηλαδή δεν ευνοεί τις κάθετα ολοκληρωμένες επιχειρήσεις όπως έκαναν οι σωρευτικοί φόροι επί του κύκλου εργασιών. Αλλά ο ΦΠΑ είναι επίσης ουδέτερος ως προς τον διεθνή ανταγωνισμό, γιατί δεν ευνοεί τα εγχώρια προϊόντα. Ο υπολογισμός του ήδη καταβληθέντος φόρου είναι εύκολος, γιατί φαίνεται σε όλες τις αποδείξεις και τα έγγραφα που συνοδεύουν το προϊόν.

5.3.2 ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ

Μια από τις μεγάλες προκλήσεις της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς ήταν η κατάργηση των φορολογικών συνόρων μεταξύ των κρατών μελών. Μέχρι τότε, τα αγαθά και οι υπηρεσίες που προορίζονταν για το εσωτερικό ενός κράτους φορολογούνταν διαφορετικά από εκείνα που προορίζονταν για εξαγωγή. Κατά την εξαγωγή το προϊόν απαλλασσόταν κάθε φορολογίας, αλλά, στο πέρασμα των συνόρων, υποβαλλόταν στον ΦΠΑ και σε τυχόν άλλους έμμεσους φόρους του κράτους κατανάλωσης. Οι φόροι επί των εισαγομένων ειδών, ίσοι με τους φόρους επί των ομοειδών εγχώριων προϊόντων, αποτελούσαν έσοδο του κράτους κατανάλωσης.

Η προστασία την οποία πρόσφερε αυτό το σύστημα κατά της λαθρεμπορίας και της φοροδιαφυγής εξαρτιόταν από τους ελέγχους στα σύνορα. Χωρίς εξακρίβωση στα σύνορά του ότι είχαν εξαχθεί πράγματι τα αγαθά για τα οποία ζητιόταν επιστροφή των φόρων, θα ήταν πολύ εύκολο για ανέντιμους επιχειρηματίες να ζητούν απαλλαγή των φόρων για εξαγωγή και να διαθέτουν τα εμπορεύματα στην εσωτερική αγορά του κράτους τους, είτε σε τιμές κατώτερες των φορολογούμενων ομοειδών προϊόντων, πράγμα που θα διαστρέβλωνε τον εσωτερικό ανταγωνισμό, είτε στις κανονικές τιμές των φορολογηθέντων αντίστοιχων ειδών, πράγμα που θα τους απέφερε υψηλά παράνομα κέρδη. Για να αποφεύγονται οι απώλειες φορολογικών εσόδων και οι στρεβλώσεις του ανταγωνισμού, υπήρχαν οι έλεγχοι στα σύνορα των απαλλαγών των εξαγωγών και των φορολογήσεων των εισαγωγών.

Αυτοί οι έλεγχοι όμως συνιστούσαν τα λεγόμενα φορολογικά σύνορα. Για να καταργηθούν αυτά τα σύνορα θα έπρεπε οι ενδοκοινοτικές συναλλαγές να έχουν την ίδια μεταχείριση όπως οι αγορές και οι πωλήσεις σε μίαν

εσωτερική αγορά. Η Επιτροπή πρότεινε, πράγματι, να φορολογούνται, ήδη από την 1η Ιανουαρίου 1993, όλες οι πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών με τους εσωτερικούς φόρους της χώρας καταγωγής. Αλλά το Συμβούλιο δεν ακολούθησε την Επιτροπή. Στα πορίσματα που εξέδωσε στις 9 Οκτωβρίου 1989 υπογράμμισε ότι οι όροι δεν μπορούσαν ακόμη να πληρωθούν για τη φορολόγηση στη χώρα καταγωγής και ότι, επομένως, ήταν αναγκαίο να συνεχιστεί, για μια περιορισμένη περίοδο, η είσπραξη του ΦΠΑ και των ειδικών φόρων στο κράτος καταγωγής.

Το κοινό σύστημα του ΦΠΑ επέτρεψε την κατάργηση των τελωνειακών διαδικασιών. Οι ενδοκοινοτικές συναλλαγές μεταξύ υποκειμένων στο φόρο επί των εμπορευμάτων φορολογούνται στη χώρα προορισμού. Στις πωλήσεις μεταξύ επιχειρήσεων υποκειμένων στον ΦΠΑ, δηλαδή στη μεγάλη πλειοψηφία των περιπτώσεων, ο πωλητής απαλλάσσει του φόρου τις αποστολές που κάνει σε πελάτες σε άλλα κράτη μέλη. Στην περιοδική δήλωση του ΦΠΑ, δηλώνει σε ξεχωριστό πλαίσιο το σύνολο των απαλλαγμένων ενδοκοινοτικών πωλήσεών του. Σε μια άλλη (συνήθως τριμηνιαία) δήλωση αναφέρει τον αριθμό ΦΠΑ των πελατών του σε άλλα κράτη μέλη καθώς και το σύνολο των πωλήσεών του σε καθέναν από αυτούς. Ο αγοραστής εφαρμόζει τον ΦΠΑ επί της αγοράς του σε άλλο κράτος μέλος. Οφείλει να δηλώσει το σύνολο αυτών των αγορών σε ξεχωριστό πλαίσιο της κανονικής δήλωσης του ΦΠΑ και να ζητήσει την απαλλαγή αυτού του ΦΠΑ.

Οι ιδιώτες που ταξιδεύουν από κράτος σε κράτος της Κοινότητας καταβάλλουν τον ΦΠΑ στη χώρα όπου αγοράζουν αγαθά και δεν υπόκεινται πλέον σε καμιά άλλη φορολογία και σε καμιά διαδικασία όταν περνούν από το ένα κράτος στο άλλο. Κατά συνέπεια καταργήθηκαν οι απαλλαγές των αγορών από καταστήματα αφορολογητών ειδών (στα λιμάνια, αεροδρόμια, κλπ.) για τα ενδοκοινοτικά ταξίδια.

5.3.3 ΕΙΔΙΚΟΙ ΦΟΡΟΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ

Μέσα σε μια φορολογικά ολοκληρωμένη Κοινότητα θα πρέπει να διατηρηθούν, δίπλα στον ΦΠΑ, μερικοί μεγάλοι ειδικοί φόροι κατανάλωσης, δηλαδή φόροι οι οποίοι επιβαρύνουν την κατανάλωση ορισμένων προϊόντων και αποφέρουν σημαντικά έσοδα στα κράτη μέλη. Πράγματι, οι ειδικοί φόροι μπορούν να πλήξουν έναν περιορισμένο αριθμό ειδών με ένα φορολογικό βάρος πολύ μεγαλύτερο από αυτό που φέρει το μεγάλο πλήθος των προϊόντων, τα οποία επιβαρύνονται μόνον με τον ΦΠΑ, του οποίου οι συντελεστές είναι λίγοι και χαμηλοί. Εάν καταργούνταν οι διάφοροι ειδικοί φόροι που υπάρχουν στα κράτη μέλη της ΕΕ, θα έπρεπε αυτά να αντισταθμίσουν τις απώλειες εσόδων τους με μια σημαντική αύξηση των συντελεστών του ΦΠΑ, πράγμα που θα είχε πληθωριστικές επιπτώσεις στις οικονομίες τους. Έτσι, π.χ., τα επεξεργασμένα καπνά και τα ορυκτέλαια φέρουν χωρίς δυσκολία πολύ σημαντικούς φόρους, οι οποίοι αποφέρουν κατά μέσον όρο περισσότερα από 10% των φορολογικών εσόδων των κρατών μελών της ΕΕ. Εξάλλου, οι ειδικοί φόροι αντιπροσωπεύουν μέσα στο σύνολο του φορολογικού συστήματος ενός κράτους ένα εύκαμπτο στοιχείο, που

μπορεί να χρησιμοποιηθεί εύκολα σε περίπτωση ανάγκης νέων φορολογικών εσόδων. Λόγω του γεγονότος ότι είναι μεμονωμένοι, οι ειδικοί φόροι μπορούν να προσαρμόζονται πολύ εύκολα στις διάφορες οικονομικές, κοινωνικές και διαρθρωτικές ανάγκες ενός κράτους. Μπορούν, επιπλέον, να πλήττουν ιδιαίτερα ορισμένα προϊόντα, την κατανάλωση των οποίων θέλει να περιορίσει το κράτος: τα τσιγάρα και τα αλκοολούχα ποτά για λόγους δημόσιας υγείας και τα προϊόντα πετρελαίου για λόγους οικονομίας και μείωσης της ενεργειακής εξάρτησης.

Αλλά ενώ έπρεπε να διατηρηθούν μερικοί ειδικοί φόροι κατανάλωσης μέσα στην Κοινότητα, έπρεπε να εξασφαλιστούν δύο όροι για την καλή λειτουργία της κοινής αγοράς: πρώτ' απ' όλα να εναρμονιστούν οι διαρθρώσεις τους ώστε να καταργηθούν οι φορολογήσεις που έπλητταν άμεσα ή έμμεσα περισσότερο τα εισαγόμενα σχετικά με τα ομοειδή εγχώρια προϊόντα· και, έπειτα, να εναρμονιστούν και οι συντελεστές τους έτσι ώστε να εκλείψουν στις συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών οι φορολογήσεις των εισαγόμενων και οι απαλλαγές των εξαγόμενων προϊόντων, οι οποίες διατάρασαν την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων μέσα στην εσωτερική αγορά.

Για την επίτευξη αυτών των όρων, το γενικό καθεστώς για την κατοχή, την κυκλοφορία και τους ελέγχους προϊόντων, τα οποία υπόκεινται σε ειδικούς φόρους κατανάλωσης. Αντίθετα από το εναρμονισμένο σύστημα ΦΠΑ, το γενικό καθεστώς των ειδικών φόρων κατανάλωσης έχει οριστικό χαρακτήρα. Η φορολογική απαίτηση, τόσο για τα παραγόμενα στην Κοινότητα όσο και για τα εισαγόμενα προϊόντα, δημιουργείται με τη διάθεση των προϊόντων στην κατανάλωση και ο φόρος πρέπει να καταβάλλεται στη χώρα της πραγματικής κατανάλωσης. Τα κράτη μέλη έχουν την ευχέρεια να εισάγουν ή να διατηρούν ειδικούς φόρους επί άλλων προϊόντων (π.χ. αυτοκινήτων) ή υπηρεσιών, υπό τον όρο ότι αυτοί οι φόροι δεν απαιτούν διαδικασίες ελέγχου στα ενδοκοινοτικά σύνορα.

Οι ειδικοί φόροι καταβάλλονται από τον παραλήπτη στη χώρα προορισμού. Ως προς τις εμπορικές συναλλαγές το καθεστώς είναι παρόμοιο με εκείνο που ισχύει σ' ένα κράτος. Η κυκλοφορία των προϊόντων που υπόκεινται σε ειδικούς φόρους υπό αναστολή γίνεται μέσω συνδεδεμένων φορολογικών αποθηκών και υπό την κάλυψη ενός συνοδευτικού εγγράφου εναρμονισμένου σε κοινοτικό επίπεδο. Η καταβολή του οφειλομένου φόρου στη χώρα προορισμού μπορεί να γίνεται από φορολογικό εκπρόσωπο εγκαταστημένο σε αυτή τη χώρα και οριζόμενο από τον αποστολέα. Έχουν ληφθεί τα κατάλληλα μέτρα που επιτρέπουν την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των ενδιαφερομένων κρατών μελών για να προλαμβάνονται οι φορολογικές απάτες. Οι ιδιώτες έχουν τη δυνατότητα να αγοράζουν τα προϊόντα της αρεσκείας τους για προσωπική τους χρήση σε άλλο κράτος μέλος καταβάλλοντας την τιμή που ισχύει σε αυτό το κράτος, συμπεριλαμβανομένων όλων των φόρων.

5.4 ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗ ΤΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΦΟΡΩΝ

Άμεσοι φόροι είναι εκείνοι οι οποίοι επιβάλλονται στα έσοδα των επιχειρήσεων και των ιδιωτών, οι οποίοι δεν ενσωματώνονται στο κόστος παραγωγής ή την τιμή πώλησης των αγαθών και υπηρεσιών και ο συντελεστής των οποίων είναι συχνά προοδευτικός. Οι δυο πιο σημαντικές κατηγορίες άμεσων φόρων είναι οι φόροι επί του εισοδήματος και οι φόροι επί της περιουσίας. Απαγορεύονται όσον αφορά αυτούς τους φόρους τους συμψηφισμούς στα σύνορα, δηλαδή την εφαρμογή απαλλαγών και επιστροφών των φόρων κατά την εξαγωγή προς άλλα κράτη μέλη, ή τη θέσπιση εξισωτικών εισφορών κατά την εισαγωγή από άλλα κράτη μέλη. Εξαιρέσεις από αυτόν τον κανόνα δεν μπορούν να παρασχεθούν παρά μόνον αν τα προβλεπόμενα μέτρα έχουν προηγουμένως εγκριθεί για μια περιορισμένη περίοδο από το Συμβούλιο.

Ενώ η εναρμόνιση των έμμεσων φόρων χρειαζόταν, ήδη από την αρχή, για να αποφεύγονται τα εμπόδια στις συναλλαγές και στον ελεύθερο ανταγωνισμό, και αργότερα, για να μπορέσουν να καταργηθούν τα φορολογικά σύνορα, η εναρμόνιση των άμεσων φόρων δεν φαινόταν απαραίτητη στο στάδιο της κοινής αγοράς. Με τον χρόνο όμως φάνηκε ότι η ελευθερία κίνησης των κεφαλαίων και ο ορθολογικός καταμερισμός των συντελεστών της παραγωγής μέσα στην Κοινότητα απαιτούσαν μίαν ελάχιστη εναρμόνιση των άμεσων φόρων. Πράγματι, η σύγκλιση των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών προϋποθέτει έναν συντονισμό των φορολογικών μηχανισμών που χρησιμοποιούν. Επίσης, η διευκόλυνση της δημιουργίας βιομηχανικών επιχειρήσεων ανταγωνιστικών σε διεθνές επίπεδο απαιτεί την μη υπερφορολόγηση των επιχειρήσεων που δρουν σε περισσότερα του ενός κράτη μέλη σχετικά μ' εκείνες που έχουν μόνον εθνικές δραστηριότητες. Η Επιτροπή είχε κάνει προτάσεις με αυτό το σκοπό ήδη από το 1969. Χρειάστηκαν 21 χρόνια διαβουλεύσεων πριν το Συμβούλιο εγκρίνει τρεις προτάσεις βασικές για την πέραν από τα σύνορα συνεργασία και συγχώνευση των επιχειρήσεων.

5.4.1 ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Το Συμβούλιο θέσπισε τον Ιούλιο του 1990 αφορά το φορολογικό καθεστώς που επιβάλλεται στις υπεραξίες που πραγματοποιούνται σε περίπτωση συγχώνευσης, απόσχισης, προσκομιδής ενεργητικού ή ανταλλαγής μετοχών μεταξύ εταιρειών που δρουν σε διάφορα κράτη μέλη. Οι εθνικές νομοθεσίες θεωρούν αυτές τις ενέργειες σαν ολική ή μερική εκκαθάριση της εταιρείας που προσκομίζει ενεργητικό σε άλλη και της επιβάλλουν φόρο υπεραξίας. Αυτή η υπεραξία, όμως, εκτιμάται κατά τεχνητό τρόπο, εφόσον συγκρίνεται η αγοραστική αξία του φορολογούμενου αγαθού (της ίδιας της επιχείρησης, ή ενός κτιρίου, ή ενός οικοπέδου, ή ενός πακέτου μετοχών) με την αξία του ίδιου αγαθού όπως εμφανίζεται στον ισολογισμό της επιχείρησης, δηλαδή, κατά κανόνα υποτιμημένη. Αυτός ο υπολογισμός είναι άδικος, γιατί στην πραγματικότητα δεν υπάρχει εκκαθαριστικό επιχείρησης,

αλλά απλή προσέγγιση επιχειρήσεων διαφόρων κρατών μελών. Η κοινοτική αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος είναι να μην φορολογείται η υπεραξία τη στιγμή που γίνεται η συγχώνευση ή η προσκομιδή ενεργητικού αλλά τη στιγμή που εισπράττεται πράγματι η υπεραξία. Αυτή η λύση ενθαρρύνει τη σύσταση «ευρωπαϊκών εταιρειών», εφόσον αυτές προέρχονται κατά κανόνα από τη συγχώνευση εταιρειών προερχομένων από διάφορα κράτη μέλη.

Έπειτα, το Συμβούλιο της 23ης Ιουλίου 1990 θέσπισε το φορολογικό καθεστώς που επιβάλλεται στις μητρικές και θυγατρικές επιχειρήσεις διαφόρων κρατών μελών. Είναι προφανές ότι η απόφαση μιας εταιρείας να συστήσει μια θυγατρική επιχείρηση σε άλλο κράτος μέλος της Κοινότητας εξαρτάται πολύ από το κατά πόσο τα μερίσματα, τα οποία ενδέχεται να καταβάλλει η δεύτερη στην πρώτη, θα φορολογούνται τόσο στη χώρα που είναι η φορολογική κατοικία της εταιρείας, όσο και στη χώρα όπου είναι εγκαταστημένη η θυγατρική επιχείρηση. Έτσι καταργείται η παρακράτηση στην πηγή επί των μερισμάτων που διανέμει η θυγατρική στη μητρική εταιρεία, η οποία είναι εγκαταστημένη σε άλλο κράτος μέλος.

5.4.2 ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Τα πιο σημαντικά και επείγοντα προβλήματα για την Κοινότητα στο πεδίο των άμεσων φόρων ήταν εκείνα τα οποία έθετε η διεθνής φοροδιαφυγή. Πράγματι, εκτός από τις σημαντικές δημοσιονομικές απώλειες για τα κράτη και τη φορολογική αδικία, η διεθνής φοροδιαφυγή γεννά ανώμαλες κινήσεις κεφαλαίων και στρεβλώσεις του ανταγωνισμού.

Γι' αυτό, καθιερώθηκε μια διαδικασία συστηματικής ανταλλαγής πληροφοριών για τη σωστή εξακρίβωση των άμεσων φόρων μέσα στην Κοινότητα. Επιτρέπει στα κράτη μέλη να συντονίζουν τις έρευνές τους στον τομέα της διασυνοριακής φοροδιαφυγής και να προβαίνουν συχνότερα σε διαδικασίες για λογαριασμό άλλων φορολογικών αρχών.

Όμως, η απελευθέρωση των διακινήσεων των κεφαλαίων, ενέχει έναν αυξημένο κίνδυνο φοροδιαφυγής. Οι κάτοικοι της Ένωσης μπορούν πλέον να μεταφέρουν ελεύθερα τις αποταμιεύσεις τους σε τραπεζικούς λογαριασμούς σε οποιοδήποτε κράτος μέλος, χωρίς τα εξ αυτών έσοδα να δηλώνονται αναγκαστικά στις φορολογικές αρχές του κράτους της κατοικίας τους. Καθώς σε πολλά κράτη μέλη δεν υπάρχει παρακράτηση στην πηγή επί των τόκων που καταβάλλουν οι τράπεζες σε αλλοδαπούς, οι καταθέσεις θα κινδύνευαν να κατευθύνονται κατά προτεραιότητα προς αυτά τα κράτη, διαφεύγοντας κάθε φορολογία. Τέτοιες κινήσεις κεφαλαίων ορμώμενες μόνον από φορολογικά κίνητρα, θα ήταν αντίθετες προς την έννοια της ορθολογικής κατανομής των πόρων, που είναι ο στόχος της εγκαθίδρυσης ενός κοινοτικού χρηματοοικονομικού χώρου.

Για να μειωθούν οι κίνδυνοι της φοροδιαφυγής, φοροαποφυγής και στρέβλωσης του ανταγωνισμού χρειαζόταν λοιπόν να ενισχυθούν οι ανταλλαγές πληροφοριών μεταξύ των φορολογικών αρχών και να εξαλειφθεί

το κίνητρο της επένδυσης σε κράτος μέλος το οποίο έχει ευνοϊκότερο καθεστώς εκείνου του επενδυτή διά της θέσπισης απ' όλα τα κράτη μέλη της παρακράτησης στην πηγή με σχετικά χαμηλό συντελεστή. Αυτοί οι στόχοι επιδιώκονται από την οδηγία του Συμβουλίου για την εξασφάλιση ενός ελάχιστου επιπέδου πραγματικής φορολόγησης των εισοδημάτων από αποταμιεύσεις που καταβάλλονται υπό μορφή τόκων στην Κοινότητα. Έτσι, κάθε κράτος μέλος οφείλει να γνωστοποιεί αυτόματα στα άλλα κράτη μέλη πληροφορίες σχετικά με εισοδήματα αποταμιεύσεων των κατοίκων τους.

6. ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ

6.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η τελωνειακή ένωση αποτέλεσε έναν από τους πρώτους ακρογωνιαίους λίθους της ΕΕ. Ήταν ένα στάδιο πολυεθνικής ολοκλήρωσης, κατά το οποίο τα μέλη ανέλαβαν με Συνθήκη την υποχρέωση να καταργήσουν τους τελωνειακούς δασμούς στα εσωτερικά σύνορα και να καθιερώσουν ένα ομοιόμορφο σύστημα φορολόγησης των εισαγωγών. Αποτέλεσμα ήταν να καταργηθούν οι έλεγχοι στα εσωτερικά σύνορα. Τελωνειακοί υπάλληλοι υπάρχουν τώρα μόνον στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ. Αυτοί φροντίζουν τώρα όχι μόνον για την εξασφάλιση της ροής του εμπορίου, αλλά βοηθούν στην προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής μας κληρονομιάς και προστατεύει τις θέσεις εργασίας καταπολεμώντας την παραποίηση και την πειρατεία.

Οι ιδρυτές της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας είχαν από την αρχή το σκοπό να δημιουργήσουν, όχι μόνο μια τελωνειακή ένωση, αλλά επίσης μία κοινή αγορά μέσα στην οποία τα αγαθά, οι υπηρεσίες και τα κεφάλαια θα μπορούσαν να ανταλλάσσονται ελεύθερα. Έβλεπαν την ολοκλήρωση των οικονομιών όχι μόνον ως μία συνταγή για οικονομική ανάπτυξη, αλλά και ως μέσο για τη σταδιακή επίτευξη των συνθηκών για μία πολιτική ένωση της Ευρώπης. Γι' αυτή την ένωση χρειαζόταν ένα στέρεο θεμέλιο και αυτό ήταν, για τους Πατέρες της Κοινότητας, η Τελωνειακή Ένωση. Παρ' όλο που το θεμέλιο δεν ολοκληρώθηκε το 1968, επέτρεψε, εκτός από μία χωρίς προηγούμενο αύξηση των ανταλλαγών στα μετέχοντα κράτη, το κτίσιμο επάνω του όλου του κοινοτικού οικοδομήματος.

Η τελωνειακή ένωση είναι ένας ενιαίος χώρος συναλλαγών, όπου όλα τα εμπορεύματα κυκλοφορούν ελεύθερα, είτε έχουν κατασκευαστεί στην ΕΕ είτε έχουν εισαχθεί από το εξωτερικό. Ένα αυτοκίνητο που έχει κατασκευαστεί στη Σουηδία μπορεί να αποσταλεί στην Ουγγαρία χωρίς να καταβληθεί γι' αυτό οποιοσδήποτε δασμός και χωρίς οποιονδήποτε τελωνειακό έλεγχο. Ο

δασμός για την εισαγωγή ιαπωνικών αυτοκινήτων καταβάλλεται όταν τα αυτοκίνητα εισέρχονται για πρώτη φορά στην ΕΕ, αλλά μετά από αυτό δεν οφείλεται κανένα άλλο ποσό και δεν γίνονται άλλοι έλεγχοι. Η ΕΕ ολοκλήρωσε την τελωνειακή ένωση το 1968. Τα σημεία τελωνειακών ελέγχων στα σύνορα μεταξύ των χωρών της ΕΕ εξαφανίστηκαν το 1993.

Η τελωνειακή δραστηριότητα παραμένει, ωστόσο, πολύ σημαντική. Τα τελωνεία της ΕΕ διαχειρίζονται το 19% του συνολικού παγκόσμιου εμπορίου. Το ποσοστό αυτό αντιστοιχεί σε περισσότερο από δύο δισεκατομμύρια τόνους αγαθών διερχόμενων ετησίως από τους λιμένες και τα αεροδρόμια της ΕΕ. Τα τελωνεία επεξεργάζονται περισσότερες από 120 εκατομμύρια τελωνειακές διασαφήσεις ετησίως, ελέγχουν περισσότερα από 15 εκατομμύρια έγγραφα και πραγματοποιούν 5,6 εκατομμύρια φυσικούς τελωνειακούς ελέγχους.

6.2 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ

Στόχος της τελωνειακής Ένωσης είναι ο καθορισμός μιας νέας στρατηγικής για την τελωνειακή δραστηριότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης με σκοπό την προσαρμογή στις σημερινές και μελλοντικές εξελίξεις, καθώς και προτάσεις για την ανάληψη συγκεκριμένων δράσεων.

Εξετάζονται όλες οι προκλήσεις τις οποίες καλείται να αντιμετωπίσει η τελωνειακή δραστηριότητα σήμερα και στο εγγύς μέλλον: η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η καταπολέμηση της απάτης, το οργανωμένο έγκλημα, ο ρόλος των τελωνείων στην είσπραξη των εσόδων, η εξέλιξη του διεθνούς εμπορίου, η ασφάλεια των πολιτών, οι νέες τεχνικές συναλλαγών, οι συνέπειες στην ανταγωνιστικότητα των κοινοτικών επιχειρήσεων και ο όλο και σημαντικότερος ρόλος της έμμεσης φορολογίας.

Αναφέρονται οι βέλτιστες πρακτικές, η συνεργασία μεταξύ των ενδιαφερομένων φορέων, η κατάρτιση των υπαλλήλων και των στελεχών επιχειρήσεων, η απλούστευση της νομοθεσίας και οι επενδύσεις στον τομέα της υποδομής και του εξοπλισμού, ως μέσα για την αντιμετώπιση των εν λόγω προκλήσεων.

Οι στρατηγικοί στόχοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τελωνειακό τομέα για τα προσεχή έτη είναι οι εξής:

- να προταθεί ένα πλαίσιο το οποίο θα στηρίζεται σε διαφανείς και σταθερούς κανόνες που ευνοούν την ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου
- να διατεθούν οι απαιτούμενοι πόροι στην Κοινότητα και τα κράτη μέλη
- να προστατευθεί η κοινωνία από το αθέμιτο εμπόριο και να διασφαλιστούν τα οικονομικά, εμπορικά, υγειονομικά και περιβαλλοντικά συμφέροντά της.

Προκειμένου να τεθεί σε εφαρμογή η νέα στρατηγική για την τελωνειακή ένωση, η Επιτροπή επισημαίνει πέντε τομείς δράσης:

- απλούστευση και εξορθολογισμό της νομοθεσίας,
- βελτίωση των τελωνειακών ελέγχων,
- εξασφάλιση της εξυπηρέτησης των επιχειρήσεων,
- βελτίωση της κατάρτισης και
- βελτίωση της διεθνούς συνεργασίας στον τελωνειακό τομέα.

6.2.1 ΑΠΛΟΥΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΞΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ

Κρίνεται αναγκαίο να γίνουν τροποποιήσεις στην τελωνειακή νομοθεσία προκειμένου να αντιμετωπιστούν θέματα που έχουν σχέση με την απάτη και να ληφθούν υπόψη οι εξελίξεις στον επιχειρηματικό τομέα. Η ανακοίνωση αναφέρει συγκεκριμένες δράσεις με στόχο:

- να συμμετέχουν οι επιχειρήσεις στην προετοιμασία της νομοθεσίας και να βοηθούνται σε περίπτωση περίπλοκων νομοθετικών ρυθμίσεων
- να συνεχιστεί η εναρμόνιση των κυρώσεων
- να καταβληθεί κάθε προσπάθεια ώστε όλες οι νομοθετικές ρυθμίσεις να επιτρέπουν την ηλεκτρονική διαβίβαση των δεδομένων
- να βελτιωθεί η εφαρμογή της νομοθεσίας.

6.2.2 ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΩΝ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΩΝ ΕΛΕΓΧΩΝ

Στον τομέα αυτόν προτείνονται πολλές δράσεις με στόχο τα εξής:

- να βελτιωθούν οι κανόνες και η εφαρμογή των ελέγχων
- να βελτιωθεί η συνεργασία τόσο μεταξύ των τελωνειακών υπηρεσιών όσο και μεταξύ αυτών και της εφορίας, της αστυνομίας κ.λπ.
- να χρησιμοποιηθεί με αποτελεσματικότερο τρόπο η ανάλυση του κινδύνου
- να ενισχυθεί η καταπολέμηση της παραποίησης /απομίμησης, της πειρατείας και των ψευδών δηλώσεων όσον αφορά την καταγωγή
- να τεθεί σε εφαρμογή ένα νέο μηχανογραφημένο σύστημα διαμετακόμισης
- να εφαρμοστούν οι νέες τεχνολογίες πληροφοριών στον τελωνειακό τομέα
- να δημιουργηθούν κοινά πρότυπα λογιστικού ελέγχου μεταξύ της Επιτροπής και των κρατών μελών.

6.2.3 ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΗΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Η ανακοίνωση αναφέρει τις ακόλουθες δράσεις για τη βελτίωση των υπηρεσιών που παρέχονται στις επιχειρήσεις:

- απλούστευση και βελτίωση των διαδικασιών
- διευκόλυνση της ηλεκτρονικής πρόσβασης στις τελωνειακές πληροφορίες
- συνέχιση των προσπαθειών για τη διευκόλυνση των συναλλαγών
- κατάρτιση μνημονίων συμφωνίας για την ενίσχυση της συνεργασίας.

6.2.4 ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ

Η κατάρτιση των τελωνειακών υπαλλήλων και των στελεχών των επιχειρήσεων κρίνεται απολύτως αναγκαία. Η Επιτροπή προτείνει τα εξής:

- δημιουργία κοινών δράσεων κατάρτισης
- ολοκλήρωση της μελέτης σκοπιμότητας για την ίδρυση ευρωπαϊκής τελωνειακής σχολής
- προσανατολισμός της κατάρτισης προς τους προβληματικούς τομείς και προς τη συμμόρφωση των επιχειρήσεων με τη νομοθεσία.

6.2.5 ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Για τη βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των τελωνειακών υπηρεσιών, η ανακοίνωση υπογραμμίζει ότι πρέπει:

- να εκπροσωπείται κατάλληλα η Κοινότητα στα διεθνή φόρουμ τα οποία επιλαμβάνονται των τελωνειακών θεμάτων
- να προωθηθεί η διεθνής συνεργασία για την αντιμετώπιση, μεταξύ άλλων, και των προκλήσεων της διεύρυνσης και της καταπολέμησης της απάτης.

6.3 ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΣ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ

Ο Κοινοτικός Τελωνειακός Κώδικας συγκεντρώνει τους κανόνες, τα καθεστώτα και τις διαδικασίες που εφαρμόζονται στα εμπορεύματα τα οποία αποτελούν αντικείμενο συναλλαγών μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΕΚ) και τρίτων χωρών. Ο κώδικας καθορίζει σε ένα ενιαίο κείμενο το πεδίο εφαρμογής, τους ορισμούς, τις βασικές διατάξεις και το περιεχόμενο του κοινοτικού τελωνειακού δικαίου.

Το κοινοτικό δίκαιο στον τομέα της τελωνειακής νομοθεσίας κωδικοποιήθηκε στον κοινοτικό τελωνειακό κώδικα. Ο κώδικας αντικατέστησε μεγάλο αριθμό νομοθετικών κειμένων, γεγονός το οποίο οδήγησε σε μεγαλύτερη διαφάνεια. Επιπλέον, ο κώδικας καθορίζει το πεδίο εφαρμογής των τελωνειακών διατάξεων και παρέχει τους βασικούς ορισμούς.

Πιο συγκεκριμένα, ο Κώδικας συγκεντρώνει και οργανώνει το σύνολο των διατάξεων τελωνειακού δικαίου, που διέπουν τις συναλλαγές της Κοινότητας με τις τρίτες χώρες, λαμβάνοντας υπ' όψη τις συμβατικές δεσμεύσεις στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου(Π.Ο.Ε.). Επιδιώκει να καταστήσει διαφανή την κοινοτική τελωνιακή νομοθεσία και να αποτρέψει τους κινδύνους διαφορετικών ερμηνειών και νομοθετικής αβεβαιότητας.

6.3.1 ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ

Ο Κοινοτικός Τελωνειακός Κώδικας τέθηκε σε ισχύ το 1992 (εφαρμόζεται από την 1η Ιανουαρίου 1994) και αφορά κυρίως:

- τις γενικές διατάξεις τις σχετικές με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των προσώπων σε σχέση με τις τελωνειακές κανονιστικές διατάξεις (δικαίωμα εκπροσώπησης, πληροφορίες, κλπ.)·
- τις βασικές διατάξεις που ρυθμίζουν τις εμπορικές συναλλαγές. Πρόκειται ιδίως για τους εισαγωγικούς ή εξαγωγικούς δασμούς, τη δασμολογητέα αξία , το κοινοτικό δασμολόγιο , τη δασμολογική κατάταξη των εμπορευμάτων και την καταγωγή τους·
- τις διατάξεις που διέπουν την είσοδο των εμπορευμάτων στο τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας. Οι διατάξεις αυτές αφορούν κυρίως την προσκόμιση των εμπορευμάτων στο τελωνείο, τη διασάφισή τους , την υποχρέωση να δίδεται σ' αυτά τελωνειακός προορισμός και την προσωρινή εναπόθεσή τους·
- τα μη κοινοτικά εμπορεύματα που κυκλοφορούν υπό καθεστώς διαμετακόμισης·
- τους τελωνειακούς προορισμούς. Περιγράφει την υπαγωγή των εμπορευμάτων σε τελωνιακό καθεστώς, τη θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία, την τελωνιακή αποταμίευση , την τελειοποίηση προς επανεξαγωγή και προς επανεισαγωγή , τη μεταποίηση υπό τελωνιακό έλεγχο , καθώς και την προσωρινή εισαγωγή και εξαγωγή·
- την είσοδο εμπορεύματος σε ελεύθερη ζώνη ή σε ελεύθερη αποθήκη , την επανεξαγωγή, την καταστροφή και εγκατάλειψη των εμπορευμάτων υπέρ του δημοσίου ταμείου·

6.3.2. ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΓΙΝΑΝ ΤΟ 1997 ΚΑΙ ΤΟ 1999

Οι τροποποιήσεις που εγκρίθηκαν το 1997 επέτρεψαν την απλούστευση του κώδικα ώστε να καταστεί πιο αποτελεσματική η εφαρμογή του σε επίπεδο κρατών μελών. Αφορούν κυρίως την τελωνειακή οφειλή και τον έλεγχο των ελεύθερων ζωνών, καθώς και την απλούστευση των διατυπώσεων σχετικά με τη διασάφηση.

Οι τροποποιήσεις που εγκρίθηκαν το 1999 αφορούν κυρίως τον τομέα της τελωνειακής διαμετακόμισης . Αποσαφηνίζουν και βελτιώνουν τους κανόνες που αφορούν την εκκαθάριση του καθεστώτος διαμετακόμισης και τις ευθύνες του δικαιούχου του εν λόγω καθεστώτος. Καλύπτουν επίσης τις χρηματοπιστωτικές εγγυήσεις και τις διαδικασίες είσπραξης της οφειλής που γεννάται κατά τη διενέργεια πράξης κοινοτικής διαμετακόμισης.

ΤΕΛΩΝΕΙΑ 2000

Το πρόγραμμα «Τελωνεία 2000» (1996-2000) προβλέπει τη συντονισμένη δράση των κρατών μελών και της Επιτροπής στον τελωνειακό τομέα. Στόχος είναι η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των τελωνειακών διαδικασιών και ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ

ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΓΙΝΑΝ ΤΟ 2000

Με την τροποποιητική πράξη του 2000 εισήχθησαν μέτρα με στόχο:

- την καθιέρωση διαδικασιών για την αποτροπή της απάτης .
- την απλούστευση και τον εξορθολογισμό των τελωνειακών κανονιστικών διατάξεων και διαδικασιών.
- τη διευκόλυνση της υποβολής δηλώσεων με ηλεκτρονικά μέσα.
- τη διευκόλυνση της υπαγωγής στα καθεστώτα τελειοποίησης προς επανεξαγωγή, μεταποίησης υπό τελωνειακό έλεγχο, προσωρινής εισαγωγής και ελεύθερων ζωνών.
- τον καθορισμό μιας νέας έννοιας σχετικά με την προστασία της «καλής πίστης» των εισαγωγέων στο πλαίσιο των προτιμησιακών συμφωνιών.

6.3.3 ΤΕΛΩΝΕΙΑ 2002

Το πρόγραμμα δράσης «Τελωνεία 2002» (2001-2002) παρέτεινε το πρόγραμμα «Τελωνεία 2000» μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 2002. Το πρόγραμμα «Τελωνεία 2002» ενσωματώνει το σύνολο των δράσεων αναφορικά με τις μεθόδους εργασίας, τη μηχανοργάνωση και την κατάρτιση των υπαλλήλων σ' ένα ενιαίο κονδύλιο του προϋπολογισμού.

6.3.4 ΤΕΛΩΝΕΙΑ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Οι τροποποιήσεις του 2005 αποσκοπούν στην ενίσχυση των απαιτήσεων σε ό,τι αφορά την ασφάλεια της κυκλοφορίας των εμπορευμάτων που διέρχονται από τα διεθνή σύνορα. Προς το σκοπό αυτό, οι οικονομικοί φορείς οφείλουν να παρέχουν στις τελωνειακές αρχές πληροφορίες σχετικά με τα εμπορεύματα πριν από την εισαγωγή τους στην ΕΕ ή πριν από την εξαγωγή τους από την ΕΕ. Έτσι, θα δημιουργηθεί μια μόνο απευθυντική θυρίδα στην οποία θα μπορούν να απευθύνονται τόσο οι εισαγωγείς όσο και οι εξαγωγείς.

Η δημιουργία της έννοιας του εγκεκριμένου οικονομικού φορέα απλουστεύει τις συναλλαγές. Τα κράτη μέλη δύνανται να παραχωρούν το καθεστώς του εγκεκριμένου οικονομικού φορέα σε κάθε οικονομικό φορέα ο οποίος ανταποκρίνεται σε μια σειρά κοινών κριτηρίων. Τα κριτήρια αυτά αφορούν τα συστήματα ελέγχου, τη χρηματοπιστωτική φερεγγυότητα και το ιστορικό του φορέα όσον αφορά την τήρηση της νομοθεσίας.

Τα κράτη μέλη οφείλουν να χρησιμοποιούν τις τεχνικές ανάλυσης κινδύνου. Καθιερώθηκε μηχανισμός βάσει του οποίου θεσπίστηκαν ενιαία κοινοτικά κριτήρια για την επιλογή των κινδύνων εν όψει της διενέργειας ελέγχων. Ο μηχανισμός αυτός βασίζεται σε μηχανογραφικά συστήματα.

ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΟΥ 2005

Το Νοέμβριο του 2005 η Επιτροπή ενέκρινε πρόταση με στόχο τον εκσυγχρονισμό του Κοινοτικού Τελωνειακού Κώδικα. Η πρόταση αυτή εντάσσεται στο πλαίσιο της εφαρμογής της στρατηγικής της Λισσαβόνας. Προτείνει την απλούστευση της νομοθεσίας και των διοικητικών διαδικασιών εισαγωγής και εξαγωγής. Έτσι, διευκολύνονται οι τελωνειακές διαδικασίες, με αποτέλεσμα τη μείωση του κόστους. Εξάλλου, η Επιτροπή προτείνει:

- τον εξορθολογισμό των δομών και την ενίσχυση της συνέπειας όσον αφορά την ορολογία·
- τον εξορθολογισμό του τελωνειακού συστήματος εγγυήσεων·
- την ανάπτυξη της χρησιμοποίησης ενιαίων αδειών (μια άδεια που εκδίδεται από κράτος μέλος μετά το πέρας μιας διαδικασίας ισχύει για το σύνολο της Κοινότητας).

ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η αύξηση των απαιτήσεων στον τομέα της ασφάλειας αποτελεί συνέχεια δύο ανακοινώσεων του 2003 της Επιτροπής. Πρόκειται για την ανακοίνωση με τίτλο «Ένα απλό και χωρίς χαρτί περιβάλλον για τα τελωνεία και τις εμπορικές επιχειρήσεις» και για την ανακοίνωση με τίτλο «Ο ρόλος των τελωνείων στην ολοκληρωμένη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων».

Οι δύο αυτές προτάσεις αποτελούν μια δέσμη προτάσεων με στόχο τη δημιουργία ενός απλού και χωρίς χαρτί περιβάλλοντος για τα τελωνεία και τις εμπορικές επιχειρήσεις και ενός ηλεκτρονικού περιβάλλοντος για τα τελωνεία στην Κοινότητα. Τα προτεινόμενα μέτρα στοχεύουν:

- στο να καταστήσουν τα τελωνειακά ηλεκτρονικά συστήματα συμβατά μεταξύ τους·
- στην εισαγωγή της ηλεκτρονικής ανάλυσης κινδύνου·
- στη γενίκευση της χρησιμοποίησης της ηλεκτρονικής διασάφησης.

6.3.5 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ: ΤΕΛΩΝΕΙΑ 2007 (2003-2007)

Για να συμβάλει στη βελτίωση του συντονισμού στον τελωνειακό τομέα, η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) θέσπισε μια σειρά προγραμμάτων δράσης. Το πρώτο πρόγραμμα, «Τελωνεία 2000» (1996-2000), ακολούθησαν τα διαδοχικά προγράμματα «Τελωνεία 2002» (2001-2002) και «Τελωνεία 2007» (2003-2007). Στόχος είναι να περιληφθούν σ' ένα ενιαίο νομικό μέσο οι από κοινού δράσεις, ώστε να προωθηθεί η στενότερη συνεργασία μεταξύ των εθνικών τελωνειακών διοικήσεων και η εγκατάσταση διευρωπαϊκών συστημάτων ανταλλαγής πληροφοριών.

Το πρόγραμμα «Τελωνεία 2007» (2003-2007) έχει ως στόχο να στηρίξει και να συμπληρώσει τις δράσεις που έχουν ξεκινήσει τα κράτη μέλη προκειμένου να διασφαλίσουν τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς στον τελωνειακό τομέα. Έχει σχεδιαστεί κατά τρόπο ώστε να διευκολύνει τις συναλλαγές και να καταπολεμά την απάτη. Έτσι, διαφυλάσσονται τα συμφέροντα της Κοινότητας και των πολιτών της τόσο στον οικονομικό τομέα όσο και στον τομέα της ασφάλειας. Επιπλέον, τα τελωνεία παίζουν σημαντικό ρόλο σε ό,τι αφορά την εξασφάλιση της ανταγωνιστικότητας του ευρωπαϊκού εμπορικού και ανταγωνιστικού περιβάλλοντος.

Το κόστος του προγράμματος ανέρχεται σε 133 εκατ. ευρώ για την περίοδο 2003-2007. Ο προϋπολογισμός αναθεωρείται κατά τη στιγμή της διεύρυνσης της ΕΕ, ώστε να καλύπτονται οι ανάγκες των νέων κρατών μελών.

ΣΤΟΧΟΣ

Κύριος στόχος του προγράμματος είναι να εξασφαλίζει τη συντονισμένη δράση των τελωνειακών διοικήσεων των κρατών μελών. Με τον τρόπο αυτό, οι δράσεις στον τελωνειακό τομέα θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες της εσωτερικής αγοράς της ΕΕ.

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ

Οι προτεραιότητες του προγράμματος «Τελωνεία 2007» εστιάζονται στα εξής:

- στη μείωση του κόστους που συνδέεται με την τήρηση της τελωνειακής νομοθεσίας, το οποίο βαρύνει τους οικονομικούς φορείς·
- στην εγκατάσταση ενός συστήματος μέτρησης των επιδόσεων και στις βέλτιστες εργασιακές πρακτικές (όπως, η συνεργασία μεταξύ των εργασθηρίων που πραγματοποιούν αναλύσεις για τα τελωνεία)·
- στην ενίσχυση της τυποποίησης και την απλούστευση των διαδικασιών·
- στη δημιουργία ενός μηχανογραφημένου τελωνειακού περιβάλλοντος με τελωνειακές διαδικασίες χωρίς τη μεσολάβηση χαρτιού·
- στη θέσπιση μέτρων κοινής κατάρτισης.

ΔΡΑΣΕΙΣ

Το πρόγραμμα «Τελωνεία 2007» λαμβάνει υπόψη του τη στρατηγική για την τελωνειακή ένωση . Αποτελεί δε τη νομική και χρηματοδοτική βάση για μέτρα που αφορούν:

- ηλεκτρονικά συστήματα ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ εθνικών διοικήσεων·
- κοινές δράσεις, όπως ομάδες σχεδίων, μέθοδοι συγκριτικής αξιολόγησης (benchmarking), σεμινάρια, δράσεις κατάρτισης για τελωνειακούς υπαλλήλους και εμπειρογνώμονες·
- ανταλλαγές υπαλλήλων μεταξύ εθνικών διοικήσεων·
- εγκατάσταση ενός ηλεκτρονικού συστήματος που επιτρέπει στις επιχειρήσεις να έχουν πρόσβαση σ' ένα χωρίς χαρτί τελωνειακό περιβάλλον·
- παροχή βοήθειας στις υποψήφιες χώρες, ώστε να προετοιμάσουν τα συστήματά τους για τη διαχείριση των ελεύθερων συναλλαγών και τη διενέργεια τελωνειακών ελέγχων στα νέα εξωτερικά σύνορα.

6.4 ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Τα πρώτα δέκα χρόνια ύπαρξης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας ήταν τα χρόνια δόξας της τελωνειακής ένωσης. Η εξάλειψη των τελωνειακών δασμών και των ποσοτικών περιορισμών στις εισαγωγές και στις εξαγωγές καθώς και η εγκαθίδρυση του κοινού τελωνειακού δασμολογίου ήταν σπουδαία επιτεύγματα της νεαρής Κοινότητας. Απέκλεισαν κάθε «εθνική προτίμηση» και δημιούργησαν την έννοια της «ευρωπαϊκής προτίμησης» για τα προϊόντα που προέρχονται από τα κράτη-μέλη. Έδωσαν μία καταπληκτική ώθηση στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές και, όπως το προέβλεπε η συνθήκη

της ΕΟΚ, χρησίμευσαν σαν θεμέλια στην κοινή αγορά και σε όλες τις κοινές πολιτικές που σχετίζονται με αυτήν. Αυτό συνέβαλε στην ευημερία των πολιτών των κρατών-μελών, μέσω της σημαντικής αύξησης προϊόντων καλύτερης ποιότητας σε χαμηλότερες τιμές. Απτά δείγματα της τελωνειακής ένωσης είναι τα προϊόντα από όλη την Ευρωπαϊκή ήπειρο, που βρίσκουν οι καταναλωτές σε προσιτές τιμές στα καταστήματα όλων των κρατών-μελών.

Αυτό που δεν είχε προβλέψει η Συνθήκη ήταν η εμμονή των συνηθειών των εθνικών διοικήσεων, οι οποίες σύντομα βρήκαν άλλα εμπόδια, εκτός των τελωνειακών, για να παρεμποδίζουν τις συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών, να προστατεύουν με αντιοικονομικά μέτρα τις εθνικές παραγωγές και, συγχρόνως, τη δική τους ισχύ ή ακόμη και την ύπαρξή τους (όπως, π.χ., στην περίπτωση της αναδιάρθρωσης των τελωνειακών υπηρεσιών λόγω της κατάργησης των ελέγχων στα ενδοκοινοτικά σύνορα).

Η τελωνειακή Ένωση ολοκληρώθηκε τελικά μαζί με την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς, το 1992, και η πιο εμφανής απόδειξη της ολοκλήρωσής της είναι η κατάργηση των τελωνειακών φυλακίων στα σύνορα μεταξύ των κρατών-μελών. Η εξάλειψη όλων των τελωνειακών διατυπώσεων στα εσωτερικά σύνορα επιτεύχθηκε χάρη στην κατάργηση των τελωνειακών εγγράφων που επιβάρυναν το ενδοκοινοτικό εμπόριο, στη βαθιά αναμόρφωση της έμμεσης φορολογίας και στη θέση σε εφαρμογή μίας σειράς διατάξεων που αναδιοργάνωσαν τους φορολογικούς, κτηνιατρικούς, φυτουγειονομικούς, υγειονομικούς και άλλους ελέγχους καθώς και τη συλλογή στατιστικών στοιχείων. Το σημαντικότερο αποτέλεσμα είναι η ελάφρυνση των διοικητικών διατυπώσεων για τις επιχειρήσεις κατά τις ενδοκοινοτικές αγορές και πωλήσεις και επομένως η ενθάρρυνση των ενδοκοινοτικών συναλλαγών.

Επιπλέον του εσωτερικού περιβάλλοντος της Ένωσης, το διεθνές τελωνειακό και εμπορικό περιβάλλον μεταβλήθηκε στις αρχές της δεκαετίας του '90. Η πρόσβαση στο ελεύθερο διεθνές εμπόριο των χωρών της κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και της πρώην Σοβιετικής Ένωσης καθώς και η σύναψη των νέων συμφωνιών της GATT αποτελούν σημαντικούς παράγοντες παγκοσμιοποίησης των συναλλαγών. Συγχρόνως, όμως, αναπτύχθηκε και η παγκοσμιοποίηση των λαθρεμπορίων παντός είδους, όπως τα λαθρεμπόρια ναρκωτικών, όπλων, πυρηνικών υλών και προστατευμένων ζωικών ειδών. Αυτό σημαίνει στο τελωνειακό πεδίο την ανάγκη ενίσχυσης της συνεργασίας και της αμοιβαίας ενίσχυσης μεταξύ των τελωνειακών διοικήσεων των χωρών της Ένωσης και τρίτων χωρών και ιδίως εκείνων της υπόλοιπης Ευρώπης.

Επομένως, η εξάλειψη όλων των διατυπώσεων στα εσωτερικά σύνορα καθιστά αναγκαία την εδραίωση ή την επαύξηση μίας σειράς μέτρων στα εξωτερικά σύνορα της Κοινότητας. Οι έλεγχοι στα εξωτερικά σύνορα της Κοινότητας πρέπει να ενταθούν για τα εμπορεύματα τα οποία εισάγονται παράνομα από τρίτα κράτη. Η διοικητική συνεργασία πρέπει να εξασφαλίζει το ότι οι διαφορές των κανονισμών δεν οδηγούν σε απάτες και προβλήματα για τους καταναλωτές. Τα προβλήματα σχετικά με την εθνική ασφάλεια πρέπει να αντιμετωπίζονται από κοινού και με ανταλλαγή λεπτομερειακών πληροφοριών μεταξύ των αστυνομικών αρχών και των κρατών-μελών μέσα στα πλαίσια της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές

υποθέσεις. Είναι προφανές ότι η τελωνειακή ένωση είχε και εξακολουθεί να έχει σημαντικές επενέργειες διάχυσης ή πολλαπλαστικές συνέπειες σε πολλές κοινές σε άλλα οικονομικά και ακόμη και σε πολιτικά πεδία.

Η στρατηγική για τις τελωνειακές δραστηριότητες της Ένωσης πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις μεγάλες αλλαγές που επέρχονται : διεύρυνση της Ένωσης, μεταβολή του ρόλου των τελωνειακών όσον αφορά την είσπραξη εσόδων, αυξημένη συμμετοχή των τελωνειακών υπηρεσιών στη λειτουργία του εξωτερικού εμπορίου, ανάπτυξη νέων εμπορικών μεθόδων, στήριξη των προσπάθειών των οικονομικών φορέων της Κοινότητας για δίκαιο Ανταγωνισμό, μεγαλύτερη έμφαση στην καταπολέμηση της απάτης και του οργανωμένου εγκλήματος και, το σημαντικότερο, προστασία της ασφάλειας των πολιτών. Η μεγάλη πρόκληση των τελωνειακών υπαλλήλων των κρατών-μελών, που πρέπει να θεωρούν τους εαυτούς τους σαν τελώνες της Ένωσης είναι να διασφαλίσουν υψηλή ποιότητα ελέγχου στα εξωτερικά σύνορα με ουσιαστικό, αποτελεσματικό και ομοιόμορφο τρόπο. Πράγματι, οι τελωνειακές υπηρεσίες των κρατών-μελών έχουν τη λεπτή αποστολή να επιτύχουν μία ισορροπία μεταξύ, αφενός της ανάγκης να διασφαλιστεί η ελάχιστη διαταραχή του νόμιμου εμπορίου και της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων και, αφετέρου, του εντοπισμού και της αποτροπής των απατών και των παράνομων ενεργειών.

7. ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

7.1 ΚΟΙΝΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΠΟΥ ΕΦΑΡΜΟΖΕΤΑΙ ΣΤΙΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

Ο κανονισμός αριθ. 3285/94 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1994, για το κοινό καθεστώς εισαγωγών και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 518/94, αποσκοπεί στην καθιέρωση ενός κοινού καθεστώτος εισαγωγών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΕΚ) που στηρίζεται στην αρχή της ελευθερίας των εισαγωγών και στον καθορισμό των διαδικασιών που επιτρέπουν στην Κοινότητα να εφαρμόζει, σε περίπτωση ανάγκης, τα μέτρα επιτήρησης και διασφάλισης που επιβάλλονται για να διατηρήσει τα συμφέροντά της.

Ο κανονισμός αυτός εφαρμόζεται, στην ουσία, στις εισαγωγές προϊόντων καταγωγής τρίτων χωρών, με εξαίρεση τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα που υπάγονται σε ειδικό καθεστώς εισαγωγών και προϊόντων καταγωγής τρίτων χωρών που υπάγονται σε συγκεκριμένο κοινό καθεστώς εισαγωγών. Εφαρμόζεται επίσης, αλλά κατά τρόπο συμπληρωματικό, στα γεωργικά προϊόντα που υπάγονται σε οργάνωση αγοράς. Σε γεωγραφικό επίπεδο, καλύπτει τις εισαγωγές όλων των τρίτων χωρών, με εξαίρεση την Αλβανία, τις χώρες της Κοινότητας των Ανεξαρτήτων Κρατών (ΚΑΚ) και ορισμένες χώρες της Ασίας (Βόρεια Κορέα, Κίνα, Μογγολία και Βιετνάμ) που αναφέρονται στον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 519/94.

Εκτός από αυτές τις εξαιρέσεις, η εισαγωγή στην Κοινότητα είναι ελεύθερη και δεν υπόκειται σε κανένα ποσοτικό περιορισμό. Ο κανονισμός για

το κοινό καθεστώς εισαγωγών επιδιώκει να επιφέρει μία ισορροπία μεταξύ, αφενός, μιας κοινοτικής αγοράς ανοικτής στον κόσμο και, αφετέρου, πιο ταχέων και αποτελεσματικών διαδικασιών σε περίπτωση που υπάρχει σοβαρός κίνδυνος για τους παραγωγούς της Κοινότητας από τις εισαγωγές ενός προϊόντος.

Ο παρών κανονισμός θέτει την αρχή της ελευθερίας εισαγωγών προϊόντων καταγωγής τρίτων χωρών, με την επιφύλαξη ενδεχόμενων μέτρων διασφάλισης.

7.1.1 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ

Τα κράτη μέλη πρέπει να ενημερώνουν την Επιτροπή όταν η εξέλιξη των εισαγωγών ενδέχεται να καταστήσει αναγκαία την προσφυγή σε μέτρα διασφάλισης. Οι διαβουλεύσεις είναι δυνατόν να αρχίσουν είτε μετά από αίτημα ενός κράτους μέλους, είτε με πρωτοβουλία της Επιτροπής. Οι διαβουλεύσεις διεξάγονται στο πλαίσιο συμβουλευτικής επιτροπής που αποτελείται από εκπροσώπους κάθε κράτους μέλους, με πρόεδρο εκπρόσωπο της Επιτροπής.

Οι διαβουλεύσεις αυτές έχουν ως αντικείμενο να εξετάσουν τους όρους των εισαγωγών, την οικονομική και εμπορική κατάσταση καθώς και τα μέτρα προς υιοθέτηση. Σε περίπτωση ανάγκης, οι διαβουλεύσεις μπορούν να γίνουν γραπτώς, ενώ τα κράτη μέλη έχουν στη διάθεσή τους προθεσμία πέντε έως οκτώ εργάσιμες ημέρες για να διαβιβάσουν τη γνώμη τους ή να ζητήσουν προφορική διαβούλευση.

7.1.2 ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Εφόσον, μετά τις διαβουλεύσεις, φανεί ότι υπάρχουν επαρκή αποδεικτικά στοιχεία που αιτιολογούν την έναρξη έρευνας, η Επιτροπή αρχίζει την έρευνα εντός ενός μηνός και δημοσιεύει μία γνώμη στην Επίσημη Εφημερίδα των Κοινοτήτων στην οποία αναφέρονται συνοπτικά οι πληροφορίες που αιτιολογούν την έναρξη της έρευνας.

Η έρευνα έχει ως στόχο να προσδιορίσει εάν οι εισαγωγές του σχετικού προϊόντος επιφέρουν ή απειλούν να επιφέρουν σοβαρή ζημία στους ενδιαφερόμενους κοινοτικούς παραγωγούς. Όταν αρχίσει η έρευνα, η Επιτροπή ζητά και επιβεβαιώνει κάθε πληροφορία που θεωρεί απαραίτητη για τη διεξαγωγή της έρευνας αυτής.

Στο πλαίσιο της έρευνας, η Επιτροπή επικεντρώνει το ενδιαφέρον της στα ακόλουθα στοιχεία: τον όγκο και την τιμή των εισαγωγών, τον αντίκτυπο που έχουν για τους κοινοτικούς παραγωγούς, τους άλλους παράγοντες εκτός από την εξέλιξη των εισαγωγών που προκαλούν ή ενδέχεται να έχουν προκαλέσει ζημία στους σχετικούς κοινοτικούς παραγωγούς.

Για τον σκοπό της έρευνας, η Επιτροπή υποβάλλει έκθεση στην συμβουλευτική επιτροπή και δύναται, ανάλογα με τα συμπεράσματα των ερευνών της, να προβεί στο κλείσιμο της έρευνας, ή να λάβει ή να προτείνει στο Συμβούλιο τη λήψη μέτρων επιτήρησης ή διασφάλισης.

Αυτή η διαδικασία έρευνας δεν αποκλείει την υιοθέτηση, ιδίως σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης, μέτρων επιτήρησης ή διασφάλισης. Στην περίπτωση αυτή, η εφαρμογή των μέτρων δεν πρέπει να υπερβαίνει τις 200 ημέρες.

7.1.3 ΜΕΤΡΑ ΕΠΙΤΗΡΗΣΗΣ

Η εισαγωγή ενός προϊόντος δύναται να υπαχθεί σε κοινοτικό έλεγχο με απόφαση του Συμβουλίου ή της Επιτροπής, εφόσον η εξέλιξη της αγοράς του προϊόντος αυτού απειλεί να προκαλέσει ζημία στους κοινοτικούς παραγωγούς παρόμοιων ή ανταγωνιστικών προϊόντων και εφόσον τα συμφέροντα της Κοινότητας το καθιστούν αναγκαίο.

Η απόφαση για την καθιέρωση επιτήρησης λαμβάνεται κανονικά από την Επιτροπή. Η επιτήρηση αυτή μπορεί να συνίσταται σε έναν εκ των υστέρων έλεγχο των εισαγωγών (στατιστική επιτήρηση) ή σε προηγούμενο έλεγχο. Στην τελευταία αυτή περίπτωση, η θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία του προϊόντος που υπόκειται σε προηγούμενη κοινοτική επιτήρηση εξαρτάται από την παρουσίαση ενός εγγράφου εισαγωγής. Το έγγραφο αυτό εκδίδεται ή θεωρείται από τα κράτη μέλη, δωρεάν, για όλες τις ποσότητες που ζητούνται εντός ανώτατης προθεσμίας πέντε ημερών μετά την ημερομηνία λήψης της αίτησης του εισαγωγέα. Το έγγραφο αυτό πρέπει να εκδίδεται για κάθε εισαγωγέα, ανεξάρτητα από τον τόπο εγκατάστασής του εντός της Κοινότητας.

Το μέτρο επιτήρησης δεν καλύπτει κατ' ανάγκη όλη την Κοινότητα. Πράγματι, εφόσον, εντός προθεσμίας οκτώ εργάσιμων ημερών μετά το τέλος των διαβουλεύσεων σχετικά με το κατά πόσον είναι πρόσφορο να καθιερωθεί κοινοτική επιτήρηση, δεν έχει ληφθεί παρόμοιο μέτρο, η Επιτροπή μπορεί να καθιερώσει μία περιορισμένη επιτήρηση στις εισαγωγές με προορισμό μία ή περισσότερες περιοχές της Κοινότητας.

Τα κράτη μέλη ενημερώνουν κάθε μήνα την Κοινότητα σχετικά με τα έγγραφα εισαγωγής που έχουν εκδοθεί (σε περίπτωση προηγούμενης επιτήρησης) και σχετικά με τις εισαγωγές που έχουν πραγματικά πραγματοποιηθεί (σε περίπτωση προηγούμενης ή εκ των υστέρων επιτήρησης).

7.1.4 ΜΕΤΡΑ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

Η προσφυγή σε μέτρα διασφάλισης, μπορεί να γίνει είτε όταν ένα προϊόν έχει εισαχθεί στην Κοινότητα σε ποσότητες τόσο αυξημένες ή/και υπό προϋποθέσεις τέτοιες ώστε να έχει προκληθεί ή να απειλείται να προκληθεί σοβαρή ζημία για τους κοινοτικούς παραγωγούς. Όσον αφορά τα μέλη του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ), οι προϋποθέσεις αυτές είναι σωρευτικές.

Εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις αυτές, η Επιτροπή μπορεί είτε να αλλάξει τη διάρκεια ισχύος των εγγράφων εισαγωγής που έχουν εκπονηθεί σε περίπτωση επιτήρησης, είτε να θεσπίσει διαδικασία για την άδεια εισαγωγής και, ιδίως, να καθιερώσει ποσόστωση στις εισαγωγές.

Σε περίπτωση καθορισμού μιας ποσόστωσης, λαμβάνεται υπόψη το συμφέρον που υπάρχει για να διατηρηθεί, ει δυνατόν, η ροή των παραδοσιακών συναλλαγών και του όγκου των συμβάσεων που έχουν συναφθεί πριν από την έναρξη ισχύος του μέτρου. Το επίπεδο της ποσόστωσης δεν πρέπει να είναι κατώτερο, κατ' αρχήν, του μέσου όρου των εισαγωγών που έχουν πραγματοποιηθεί κατά το διάστημα των τριών τελευταίων ετών. Η ποσόστωση μπορεί να κατανεμηθεί μεταξύ των προμηθευτριών χωρών.

Τα μέτρα διασφάλισης εφαρμόζονται σε κάθε προϊόν που τίθεται σε ελεύθερη κυκλοφορία μετά την έναρξη της ισχύος τους. Αυτά δεν αντιτίθενται, ωστόσο, στη θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία προϊόντων που βρίσκονται στο στάδιο μεταφοράς. Είναι δυνατόν, κατ' εξαίρεση, να περιορίζονται σε μία ή περισσότερες περιοχές της Κοινότητας.

Τα μέτρα αυτά λαμβάνονται από την Επιτροπή ή από το Συμβούλιο. Όταν ένα κράτος μέλος ζητά την παρέμβαση της Επιτροπής, αυτή εκφράζει την άποψή της εντός πέντε εργασίμων ημερών. Η απόφαση της Επιτροπής ανακοινώνεται στο Συμβούλιο και στα κράτη μέλη. Κάθε κράτος μέλος δύναται να παραπέμψει την απόφαση αυτή στο Συμβούλιο εντός προθεσμίας ενός μηνός. Στην περίπτωση αυτή, το Συμβούλιο αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία, μπορεί να επιβεβαιώσει, να τροποποιήσει ή να καταργήσει την απόφαση. Εάν το Συμβούλιο δεν έχει λάβει απόφαση εντός προθεσμίας τριών μηνών, η απόφαση της Επιτροπής θεωρείται ότι καταργείται.

Σε κάθε περίπτωση, μπορεί να υποβληθεί στο Συμβούλιο, εφόσον τα συμφέροντα της Κοινότητας το απαιτούν, πρόταση της Επιτροπής, που εκπονείται υπό τους προαναφερθέντες όρους, με στόχο την έκδοση μέτρων διασφάλισης.

Όσον αφορά τις αναπτυσσόμενες χώρες, δεν μπορεί να εφαρμοσθεί κανένα μέτρο διασφάλισης εφόσον το τμήμα της χώρας στις κοινοτικές εισαγωγές του σχετικού προϊόντος δεν υπερβαίνει το 3%.

Η διάρκεια των μέτρων διασφάλισης δεν μπορεί, καταρχήν, να υπερβεί τα τέσσερα χρόνια, εκτός αν υπάρξει παρέκκλιση υπό τους ίδιους όρους που

ισχύουν για την υιοθέτηση του αρχικού μέτρου. Σε οποιαδήποτε περίπτωση υπερβαίνει τα οκτώ έτη.

Εκτός από τα ίδια τα μέτρα διασφάλισης, ο κανονισμός προβλέπει ότι το Συμβούλιο μπορεί να εκδώσει τα κατάλληλα μέτρα για να επιτρέψει την άσκηση των δικαιωμάτων ή την εκτέλεση των υποχρεώσεων της Κοινότητας ή όλων των κρατών μελών της στο διεθνές επίπεδο, ιδίως όσον αφορά το εμπόριο βασικών προϊόντων.

Ο κανονισμός δεν εμποδίζει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις συμφωνίες που έχουν συναφθεί μεταξύ της Κοινότητας και των τρίτων χωρών. Δεν εμποδίζει επίσης την υιοθέτηση ή την εφαρμογή από τα κράτη μέλη, μέτρων που αιτιολογούνται για λόγους δημόσιας τάξης, δημόσιας ηθικής, δημόσιας ασφάλειας, προστασίας της υγείας και της ζωής των ατόμων και των ζώων ή προστασίας των φυτών, προστασίας των εθνικών θησαυρών, της βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας, των τυπικών προϋποθέσεων όσον αφορά τις συναλλαγές.

7.2 ΚΟΙΝΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΠΟΥ ΕΦΑΡΜΟΖΕΤΑΙ ΣΤΙΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΟΡΙΣΜΕΝΩΝ ΤΡΙΤΩΝ ΧΩΡΩΝ

Στόχος είναι η καθιέρωση ενός κοινού καθεστώτος εισαγωγών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΕΚ), προέλευσης ορισμένων τρίτων χωρών κρατικού εμπορίου και ο καθορισμός των διαδικασιών που επιτρέπουν στην Κοινότητα να εφαρμόζει, σε περίπτωση ανάγκης, τα απαραίτητα μέτρα επιτήρησης ή διασφάλισης.

Η ύπαρξη ειδικού καθεστώτος εισαγωγών έναντι των πρώην κομμουνιστικών χωρών δικαιολογούταν από το μονοπώλιο που ασκούσε το κράτος στις χώρες αυτές στον τομέα του εξωτερικού εμπορίου. Οι χώρες αυτές από τη διάλυση του κομμουνιστικού μπλοκ και μετά γνώρισαν μία εξέλιξη προς την ελευθέρωση της οικονομίας τους και του εξωτερικού τους εμπορίου. Αυτό οδήγησε την Κοινότητα στο να αφαιρέσει την πλειοψηφία των χωρών αυτών από το πεδίο εφαρμογής της ρύθμισης που εφαρμόζεται στις χώρες κρατικού εμπορίου και να τις υπαγάγει στο καθεστώς κοινοτικού δικαίου. Παρ' όλα αυτά, μερικές από τις χώρες αυτές εξακολουθούν υπάγονται σε αυτήν την ειδική νομοθεσία.

7.2.1 ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Ο συγκεκριμένος κανονισμός εφαρμόζεται στα προϊόντα καταγωγής Κοινότητας Ανεξάρτητων Κρατών (ΚΑΚ), Αλβανίας, Κίνας, Βιετνάμ, Βόρειας Κορέας και Μογγολίας.

7.2.2 ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΕΙΣΑΓΩΓΩΝ

Η εισαγωγή προϊόντων που καλύπτονται από τον κανονισμό είναι ελεύθερη και δεν υπάγεται σε κανέναν ποσοτικό περιορισμό, με την επιφύλαξη μέτρων διασφάλισης και ποσοστώσεων που εφαρμόζονται έναντι της Κίνας.

7.2.3 ΠΟΣΟΣΤΩΣΕΙΣ

Ορισμένος αριθμός προϊόντων υπόκειται σε ποσοστώσεις έναντι της Κίνας. Πρόκειται για τα ακόλουθα προϊόντα: ορισμένα υποδήματα, τα είδη για το σερβίρισμα του τραπέζιου ή την κουζίνα από πορσελάνη, και τα είδη για το σερβίρισμα του τραπέζιου ή για την κουζίνα άλλα εκτός από πορσελάνη. Η διαχείριση των ποσοστώσεων αυτών γίνεται από την Επιτροπή, σύμφωνα με τη διαδικασία διαχείρισης των ποσοτικών ποσοστώσεων.

7.2.4 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΠΟΣΟΤΙΚΩΝ ΠΟΣΟΣΤΩΣΕΩΝ

Στόχος είναι η θέσπιση συστήματος για τη διαχείριση των ποσοτικών ποσοστώσεων με βάση την αρχή του ενιαίου χαρακτήρα της κοινής εμπορικής πολιτικής και το σεβασμό της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων.

7.2.4.1 ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Ο κανονισμός Κανονισμός ΕΚ αριθ. 520/94 του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 1994 για τη θέσπιση διαδικασίας κοινοτικής διαχείρισης των ποσοτικών ποσοστώσεων, εφαρμόζεται στην περίπτωση που η ίδια η Κοινότητα, καθορίζει με τρόπο αυτόνομο ή συμβατικό, τις ποσότητες των εμπορευμάτων που ενδέχεται να εισαχθούν ή να εξαχθούν κατά τη διάρκεια δεδομένης περιόδου.

7.2.4.2 ΒΑΣΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΠΟΣΟΣΤΩΣΕΩΝ

Η Επιτροπή δημοσιεύει στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων γνώμη για το άνοιγμα ποσοστώσεων, διευκρινίζοντας τη μέθοδο που επιλέγεται για την κατανομή, τις προϋποθέσεις του παραδεκτού των αιτήσεων χορήγησης αδείας, την προθεσμία υποβολής αυτών και τον κατάλογο των αρμόδιων εθνικών αρχών στις οποίες πρέπει να υποβάλλονται.

Οι ποσοστώσεις, από τη στιγμή που ανοίγονται, πρέπει να κατανέμονται μεταξύ των αιτούντων το ταχύτερο δυνατό. Η κατανομή αυτή μπορεί να γίνεται τμηματικά.

Οι ποσότητες που δεν έχουν κατανεμηθεί, δεν έχουν αποδοθεί ή δεν έχουν χρησιμοποιηθεί, αναδιανέμονται. Οι ποσότητες αυτές προσδιορίζονται από την Επιτροπή με βάση τις πληροφορίες που κοινοποιούν τα κράτη μέλη.

7.2.4.3 ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΠΟΣΟΤΙΚΩΝ ΠΟΣΟΣΤΩΣΕΩΝ

Η διαχείριση των ποσοστώσεων δύναται να διασφαλιστεί σύμφωνα με μία από τις τρεις μεθόδους που αναφέρονται στον κανονισμό, με το συνδυασμό των μεθόδων αυτών ή με κάθε άλλη κατάλληλη μέθοδο.

Μέθοδος που βασίζεται στο συνυπολογισμό των παραδοσιακών ροών συναλλαγών: αυτή η μέθοδος κατανομής, δεσμεύει, κατά προτεραιότητα, για τους παραδοσιακούς εισαγωγείς ή εξαγωγείς ένα μέρος της ποσόστωσης. Το υπόλοιπο προορίζεται για τους άλλους εισαγωγείς ή εξαγωγείς. Παραδοσιακοί εισαγωγείς ή εξαγωγείς είναι εκείνοι οι οποίοι αποδεικνύουν ότι έχουν πραγματοποιήσει εισαγωγές ή εξαγωγές, αντίστοιχα προς την Κοινότητα ή από αυτήν, του ή των προϊόντων που υπόκεινται σε ποσόστωση, κατά το διάστημα παρελθούσας περιόδου, που καλείται περίοδος αναφοράς.

Μετά από εξέταση των πληροφοριών που κοινοποιούν τα κράτη μέλη και αφορούν τον αριθμό και τον όγκο των αιτήσεων εισαγωγής ή εξαγωγής, η Επιτροπή καθορίζει τα κριτήρια βάσει των οποίων ικανοποιούνται οι αιτήσεις των παραδοσιακών εισαγωγέων ή εξαγωγέων. Οι αιτήσεις ικανοποιούνται στο σύνολό τους, εφόσον ο όγκος τους ισούται ή είναι κατώτερος από την ποσότητα της ποσόστωσης που προορίζεται για αυτούς. Στην περίπτωση που ο όγκος υπερβαίνει την ποσότητα αυτή, οι αιτήσεις ικανοποιούνται ανάλογα με το μερίδιο του κάθε εμπορευόμενου στο σύνολο των εισαγωγών ή εξαγωγών αναφοράς.

Η κατανομή του μέρους της ποσόστωσης που προορίζεται για τους μη παραδοσιακούς εισαγωγείς ή εξαγωγείς, γίνεται σύμφωνα με τη μέθοδο που βασίζεται στη χρονολογική σειρά υποβολής των αιτήσεων.

Μέθοδος με βάση τη χρονολογική σειρά υποβολής των αιτήσεων: καθιερώνει την αρχή της "κατά προτεραιότητα εξυπηρέτησης του προηγηθέντος". Πράγματι, η Επιτροπή καθορίζει την ποσότητα την οποία μπορεί να λάβει κάθε εμπορευόμενος μέχρι να εξαντληθεί η ποσόστωση. Η ποσότητα αυτή η οποία είναι ίση για όλους, προσδιορίζεται ανάλογα με το προϊόν, ώστε να εξασφαλιστεί το ενδιαφέρον που παρουσιάζει από οικονομικής απόψεως. Κάθε δικαιούχος αδείας εισαγωγής ή εξαγωγής δύναται να υποβάλει νέα αίτηση, αφού όντως χρησιμοποιήσει το μερίδιό του από την ποσόστωση.

Μέθοδος κατανομής ανάλογα με τις αιτούμενες ποσότητες: οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών ανακοινώνουν στην Επιτροπή τις πληροφορίες σχετικά με τις αιτήσεις χορήγησης αδειών τις οποίες λαμβάνουν. Οι πληροφορίες αυτές αφορούν τον αριθμό των αιτήσεων και το συνολικό όγκο των ποσοτήτων που ζητούνται. Η Επιτροπή, αφού εξετάσει τις πληροφορίες αυτές, καθορίζει την ποσότητα της ποσόστωσης ή των δόσεων αυτής, για την οποία οι αρχές των κρατών μελών οφείλουν να εκδώσουν τις άδειες εισαγωγής ή εξαγωγής.

Οι αιτήσεις γίνονται δεκτές στο σύνολό τους, εφόσον οι ζητούμενες ποσότητες δεν υπερβαίνουν τον όγκο της ποσόστωσης. Στην αντίθετη περίπτωση, οι αιτήσεις ικανοποιούνται κατ' αναλογία προς τις ζητούμενες ποσότητες.

7.3 ΚΑΝΟΝΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΑΔΕΙΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

Οι άδειες εισαγωγής επιτρέπουν την εισαγωγή ή εξαγωγή προϊόντων που υπόκεινται σε ποσόστωση. Οι άδειες εκδίδονται από τα κράτη μέλη χωρίς καθυστέρηση, σε περίπτωση κατανομής βάσει της αρχής της "κατά προτεραιότητα εξυπηρέτησης του προηγηθέντος". Στις άλλες περιπτώσεις, εκδίδονται εντός δέκα ημερών μετά την απόφαση της Επιτροπής, με αναφορά των προς διανομή ποσοτήτων.

Ισχύουν σε όλη την Κοινότητα, εκτός από τις περιπτώσεις στις οποίες η ποσόστωση περιορίζεται σε μία ή περισσότερες περιφέρειες της Κοινότητας και στην οποία, οι άδειες αυτές ισχύουν μόνο για το ή τα κράτη μέλη αυτής ή των περιφερειών. Οι άδειες αυτές ισχύουν για τέσσερις μήνες.

7.3.1 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ

Η διαδικασία αυτή προβλέπει την παρέμβαση επιτροπής διαχείρισης των ποσοστώσεων, η οποία αποτελείται από αντιπροσώπους των κρατών μελών και τελεί υπό την προεδρία εκπροσώπου της Επιτροπής. Η επιτροπή αυτή γνωμοδοτεί με ειδική πλειοψηφία όπως προβλέπεται από την παράγραφο 2 του άρθρου 205 της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Στην περίπτωση που οι προβλεπόμενες διατάξεις είναι σύμφωνες με τη γνώμη της επιτροπής, θεσπίζονται από την ίδια την Επιτροπή. Διαφορετικά, ανακοινώνονται στο Συμβούλιο. Η Επιτροπή μπορεί να καθυστερήσει την εφαρμογή των μέτρων για ένα μήνα. Το Συμβούλιο, με ειδική πλειοψηφία, δύναται να αποφασίσει διαφορετικά εντός της εν λόγω προθεσμίας.

7.4 ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΑΜΥΝΑ

Στα πλαίσια των κοινών καθεστώτων εισαγωγής, η Κοινότητα μπορεί να παίρνει μέτρα επιτήρησης και μέτρα διασφάλισης όταν προκαλείται ή κινδυνεύει να προκληθεί ζημιά στους κοινοτικούς παραγωγούς από τις εισαγωγές ορισμένων προϊόντων σε τιμές που θεωρούνται κανονικές. Σε περίπτωση όπου η τιμή εξαγωγής είναι μικρότερη από την κανονική αξία ενός ομοειδούς προϊόντος (νταμπινγκ), η Κοινότητα μπορεί να πάρει μέτρα εμπορικής άμυνας, ιδίως την επιβολή δασμών αντιντάμπινγκ. Δεδομένου ότι οι κοινοτικοί κανόνες είναι συναφείς με εκείνους του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, οι οικονομικοί φορείς χρειάζεται να σέβονται μόνο μία σειρά κανόνων εισαγωγής στην ΕΕ. Αυτοί οι κανόνες εφαρμόζονται στα νέα κράτη μέλη απ' την 1^η Μαΐου 2004. Από πλευράς δικαιοδοσίας, οι διαφορές σχετικά με τα μέτρα κατά του ντάμπινγκ και των επιδοτήσεων εκδικάζονται από το Πρωτοδικείο.

- Σύμφωνα με τον κανονισμό για την άμυνα κατά των εισαγωγών που αποτελούν αντικείμενο ντάμπινγκ εκ μέρους τρίτων χωρών, ένας δασμός αντιντάμπινγκ μπορεί να επιβάλλεται σε κάθε προϊόν που αποτελεί αντικείμενο ντάμπινγκ, όταν η θέση του σε ελεύθερη κυκλοφορία μέσα στην Κοινότητα προκαλεί ζημιά. Ένα προϊόν θεωρείται ότι αποτελεί αντικείμενο ντάμπινγκ, όταν η τιμή εξαγωγής του στην κοινότητα είναι χαμηλότερη, κατά τις συνήθεις εμπορικές πράξεις, από μία συγκρίσιμη τιμή του ομοειδούς προϊόντος στη χώρα εξαγωγής, δηλαδή ενός προϊόντος όμοιου από κάθε άποψη ή έχοντος χαρακτηριστικά που υποδηλώνουν σημαντική ομοιότητα προς εκείνα του υπό εξέταση προϊόντος. Για να προσδιοριστεί το ντάμπινγκ χρειάζεται να οριστεί τι σημαίνει κανονική αξία και τιμή εξαγωγής και, κατόπιν να γίνει σύγκριση των δύο αξιών.
- Προσωρινά μέτρα μπορεί να επιβληθούν από την Επιτροπή, μετά από διαβουλεύσεις με κράτη-μέλη, το νωρίτερο εξήντα ημέρες και το αργότερο εννέα μήνες μετά την έναρξη της διαδικασίας. Τα οριστικά συμπεράσματα της έρευνας πρέπει να εκδίδονται εντός μίας προθεσμίας έξι μηνών.
- Οι κανόνες της άμυνας κατά των εισαγωγών που αποτελούν αντικείμενο επιδοτήσεων από τρίτες χώρες είναι καθορισμένοι με Κανονισμό (κανονισμός 2026/97). Εδώ επίσης η κοινοτική νομοθεσία είναι συμβατή με τους κανόνες του ΠΟΕ, πράγμα που σημαίνει ότι οι οικονομικοί φορείς πρέπει να σέβονται μόνο έναν τύπο κανόνων. Ένας αντισταθμιστικός δασμός είναι δυνατόν να επιβάλλεται για την εξουδετέρωση των συνεπειών μίας επιδότησης που έχει χορηγηθεί άμεσα ή έμμεσα, για την κατασκευή, παραγωγή, εξαγωγή ή μεταφορά οποιουδήποτε προϊόντος, του οποίου η θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία μέσα στην Κοινότητα προκαλεί ζημιά. Περίπτωση επιδότησης θεωρείται ότι συντρέχει εφόσον : 1) παρέχεται χρηματοδότηση από τις δημόσιες αρχές ή από έναν ιδιωτικό φορέα που ενεργεί κατ' έντολήν τους (άμεση μεταφορά κεφαλαίων, εγγύηση για δάνεια, φορολογικά κίνητρα, κ.λ.π.) και 2) με τον τρόπο αυτό παρέχεται κάποιο όφελος.

- Οι επιδοτήσεις υπόκεινται σε αντισταθμιστικά μέτρα μόνον εφόσον παρέχονται ατομικά προς συγκεκριμένη επιχείρηση ή ομάδα επιχειρήσεων ή προς συγκεκριμένο κλάδο παραγωγής. Ακόμη και όταν παρέχονται ατομικά, οι επιδοτήσεις δεν υπόκεινται σε αντισταθμιστικά μέτρα, εφόσον παρέχονται για ερευνητικές δραστηριότητες ή βάσει του γενικού πλαισίου περιφερειακής ανάπτυξης ή για την προσαρμογή υφισταμένων μονάδων σε νέες περιβαλλοντικές απαιτήσεις. Το ύψος των αντισταθμισμένων επιδοτήσεων υπολογίζεται με βάση το όφελος που προκύπτει για τον αποδέκτη της επιδότησης και το οποίο διαπιστώνεται ότι υπάρχει κατά τη διάρκεια της περιόδου της έρευνας. Όταν συντρέχουν όλες οι προϋποθέσεις, ένας προσωρινός ή οριστικός αντισταθμιστικός δασμός επιβάλλεται σύμφωνα με τις διαδικασίες παρόμοιες με εκείνες που ισχύουν για την επιβολή δασμών αντιντάμπινγκ.

Το Δεκέμβριο του 1994, το Συμβούλιο θέσπισε έναν Κανονισμό για τη βελτίωση των κοινοτικών διαδικασιών στα θέματα της εμπορικής άμυνας και για την άσκηση των διακιωμάτων της Κοινότητας στο πλαίσιο των κανόνων του διεθνούς εμπορίου, ιδίως αυτών που ισχύουν στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Αυτός ο Κανονισμός επιτρέπει στην Κοινότητα να αντιδρά στα εμπόδια του εμπορίου, δηλαδή στις πρακτικές επιβολής ή διατήρησης εκ μέρους τρίτης χώρας εμποδίων στο εμπόριο, ως προς τα οποία οι κανόνες του διεθνούς εμπορίου αναγνωρίζουν δικαίωμα δράσης. Έτσι, ακολουθώντας τις κοινοτικές διαδικασίες έρευνας και διαβούλευσης με τα κράτη-μέλη, η Επιτροπή μπορεί να θεσπίζει οποιοδήποτε μέτρο εμπορικής πολιτικής, που συμβιβάζεται με τις υφιστάμενες διεθνείς υποχρεώσεις και διαδικασίες και ιδίως : την αναστολή ή ανάκληση κάθε παραχώρησης που έχει προκύψει από εμπορικές διαπραγματεύσεις, την αύξηση των ισχύοντων δασμών ή την επιβολή οποιασδήποτε άλλης επιβάρυνσης κατά την εισαγωγή, την επιβολή ποσοτικών περιορισμών ή οποιουδήποτε άλλου μέτρου με το οποίο μεταβάλλονται οι όροι των εισαγωγών ή των εξαγωγών ή επιρρεάζονται με οποιονδήποτε τρόπο οι συναλλαγές με την εν λόγω τρίτη χώρα.

Ένα σημαντικό μέσο εμπορικής άμυνας της Κοινότητας σχετίζεται με την παρέμβαση των τελωνειακών αρχών έναντι εμπορευμάτων που είναι ύποπτα ότι παραβιάζουν διακιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, ιδίως εμπορευμάτων παραποίησης/ απομίμησης και πειρατικών εμπορευμάτων. Επειδή τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί αύξηση των παραβιάσεων, ιδίως σχετικά με τα μέσα που χρησιμοποιούν οι οργανώσεις απάτης για τη διακίνηση, τη διεθνοποίηση της διακίνησης, και αφορούν και άλλα είδη δικαιωμάτων ιδιοκτησίας όπως η γεωγραφική ένδειξη, η προστατευόμενη ονομασία προέλευσης και οι νέες φυτικές ποικιλίες, η κοινοτική νομοθεσία έχει γίνει αυστηρότερη. Παρέχει στις τελωνειακές αρχές ένα νομικό οπλοστάσιο που τους επιτρέπει, σε συνεργασία με τους κατόχους των δικαιωμάτων, να προλαμβάνουν και να ελέγχουν καλύτερα την παραβίαση των διακιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η παρέμβαση των τελωνειακών συνίσταται, κατ'άρχήν, στην αναστολή χορήγησης της άδειας παραλαβής των εμπορευμάτων με σκοπό την ελεύθερη κυκλοφορία στην Κοινότητα, την εξαγωγή και

επανεξαγωγή τους, κατά το διάστημα που χρειάζεται για να διαπιστωθεί εάν τα ύποπτα εμπορεύματα είναι πράγματι εμπορεύματα παραποίησης/απομίμησης ή πειρατικά εμπορεύματα, ή εμπορεύματα που παραβιάζουν δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Όταν αποδεχθεί ότι πρόκειται για εμπορεύματα παραποίησης/απομίμησης, για πειρατικά εμπορεύματα ή γενικότερα, για εμπορεύματα που παραβιάζουν δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, πρέπει να λαμβάνονται μέτρα που να στερούν από υπευθύνους από κάθε οικονομικό όφελος και να τους επιβάλλουν κυρώσεις που να αποθαρρύνουν αποτελεσματικά κάθε ανάλογη μελλοντική ενέργεια.

8. ΕΞΑΓΩΓΕΣ

8.1 ΚΟΙΝΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΠΟΥ ΕΦΑΡΜΟΖΕΤΑΙ ΣΤΙΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ

Στόχος είναι η καθιέρωση ενός κοινού καθεστώτος εξαγωγών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΕΚ), που στηρίζεται στην αρχή της ελευθερίας των εξαγωγών και ο καθορισμός των διαδικασιών που επιτρέπει στην Κοινότητα να εφαρμόζει, σε περίπτωση ανάγκης, τα μέτρα επιτήρησης και διασφάλισης που επιβάλλονται.

Ο Κανονισμός Κοινοβουλίου (ΕΟΚ) αριθ. 2603/69 του Συμβουλίου, της 20ης Δεκεμβρίου 1969, για την καθιέρωση ενός κοινού καθεστώτος που εφαρμόζεται στις εξαγωγές, καθιερώνει την αρχή σύμφωνα με την οποία οι εξαγωγές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με προορισμό τρίτες χώρες είναι ελεύθερες, δεν υποβάλλονται δηλαδή σε ποσοτικούς περιορισμούς.

Αυτή η αρχή της ελευθερίας εξαγωγής δεν εμποδίζει, ωστόσο τη διατήρηση ή την εισαγωγή από τα κράτη μέλη ποσοτικών περιορισμών ή απαγορεύσεων κατά την εξαγωγή, που δικαιολογούνται για λόγους ηθικής, δημόσιας τάξης, δημόσιας ασφάλειας, κλπ.

Το 1992, όλες οι παρεκκλίσεις στην αρχή ελευθερίας των εξαγωγών, που είχαν χορηγηθεί στα κράτη μέλη σχετικά με εξαγωγές ορισμένων προϊόντων καταργήθηκαν.

8.1.1 ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Ο κανονισμός εφαρμόζεται στην ουσία στο σύνολο των βιομηχανικών και γεωργικών προϊόντων που υπάγονται στη συνθήκη ΕΚ. Όσον αφορά τα γεωργικά προϊόντα, εφαρμόζεται κατά συμπληρωματικό τρόπο στις ρυθμίσεις που αφορούν την κοινή οργάνωση των γεωργικών αγορών καθώς και στις ειδικές ρυθμίσεις που εφαρμόζονται στα εμπορεύματα που προέρχονται από τη μεταποίηση των προϊόντων αυτών.

Σε γεωγραφικό επίπεδο, ο κανονισμός εφαρμόζεται σε όλες τις τρίτες χώρες. Ο κανονισμός έχει καταστεί εφαρμόσιμος στα υπερπόντια γαλλικά διαμερίσματα από τον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 2604/69 του Συμβουλίου της 20ης Δεκεμβρίου 1969.

8.1.2 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ

Ο παρών κανονισμός καθιερώνει μία κοινοτική διαδικασία πληροφόρησης και διαβούλευσης, η οποία πρέπει να ακολουθείται πριν ληφθούν τα μέτρα διασφάλισης. Πράγματι, όταν ένα κράτος μέλος, διαπιστώνοντας μία ιδιαίτερη εξέλιξη της αγοράς, θεωρεί ότι είναι απαραίτητη

η λήψη μέτρων διασφάλισης, πρέπει να ενημερώνει σχετικά την Επιτροπή η οποία πληροφορεί τα άλλα κράτη μέλη. Αρχίζουν τότε διαβουλεύσεις, στο πλαίσιο μιας συμβουλευτικής επιτροπής η οποία αποτελείται από εκπροσώπους κάθε κράτους μέλους, με πρόεδρο εκπρόσωπο της Επιτροπής. Οι διαβουλεύσεις αυτές αφορούν κυρίως τους όρους και την ανάπτυξη των εξαγωγών του εν λόγω προϊόντος καθώς και τις διατάξεις που πρέπει ενδεχομένως να υιοθετηθούν.

Η Επιτροπή μπορεί να ζητήσει από τα άλλα κράτη μέλη να της παρέχουν στατιστικές πληροφορίες σχετικά με την εξέλιξη της αγοράς ενός δεδομένου προϊόντος, προκειμένου να καθορίσει για αυτό την οικονομική και εμπορική κατάσταση. Μπορεί, επίσης, να ζητήσει από τα κράτη μέλη επιτήρηση των εξαγωγών σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες και σύμφωνα με τους τρόπους εφαρμογής που υποδεικνύει η Επιτροπή.

8.1.3 ΜΕΤΡΑ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

Τα μέτρα διασφάλισης πρέπει να επιτρέπουν την αντιμετώπιση, ή την επίλυση μιας κρίσιμης κατάστασης που οφείλεται σε έλλειψη βασικών προϊόντων, ή την εκτέλεση των διεθνών δεσμεύσεων της Κοινότητας ή όλων των κρατών μελών της, ιδίως όσον αφορά το εμπόριο βασικών προϊόντων. Πρέπει επίσης τα συμφέροντα της Κοινότητας να απαιτούν την έκδοση κατάλληλων μέτρων, που μεταφράζονται γενικά σε έναν ποσοτικό περιορισμό των εξαγωγών.

Αυτά τα μέτρα διασφάλισης μπορούν να περιοριστούν σε ορισμένους προορισμούς και στις εξαγωγές σε ορισμένες περιοχές της Κοινότητας. Δεν πρέπει να θίγουν τα προϊόντα που βρίσκονται στη φάση μεταφοράς προς τα σύνορα της Κοινότητας. Τα μέτρα αυτά δεν μπορούν, ωστόσο, να υιοθετηθούν σχετικά με γεωργικά προϊόντα που υπόκεινται σε κοινές οργανώσεις αγοράς ή σχετικά με εμπορεύματα που προέρχονται από τη μεταποίηση γεωργικών προϊόντων και υπάγονται σε ειδικές ρυθμίσεις που έχουν εκδοθεί βάσει του άρθρου 308 της συνθήκης ΕΚ.

Κατ' αρχήν, τα μέτρα διασφάλισης εκδίδονται από το Συμβούλιο, το οποίο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία για την πρόταση της Επιτροπής. Η τελευταία μπορεί επίσης να λάβει παρόμοια μέτρα όταν επιβάλλεται μία άμεση ενέργεια. Πράγματι, η Επιτροπή, μετά από αίτηση ενός κράτους μέλους ή με δική της πρωτοβουλία, μπορεί να υποβάλει την εξαγωγή ενός δεδομένου προϊόντος σε προσκόμιση άδειας εξαγωγής, που πρέπει να χορηγείται σύμφωνα με τους τρόπους και εντός των ορίων που καθορίζει, εν αναμονή της μεταγενέστερης απόφασης του Συμβουλίου. Τα μέτρα αυτά ανακοινώνονται στο Συμβούλιο και στα κράτη μέλη και εφαρμόζονται άμεσα.

Ως προληπτικό μέτρο, ένα κράτος μέλος μπορεί επίσης να υποβάλει την εξαγωγή ενός προϊόντος στην προσκόμιση έγκρισης εξαγωγής, που πρέπει να χορηγείται σύμφωνα με τους τρόπους εφαρμογής και εντός των ορίων που καθορίζει. Τα μέτρα αυτά κοινοποιούνται αμέσως στην Επιτροπή

και εφαρμόζονται μόνο με την έναρξη της εφαρμογής της απόφασης της Επιτροπής ή εκείνης του Συμβουλίου.

Κατά την περίοδο της εφαρμογής τους, τα μέτρα διασφάλισης αποτελούν αντικείμενο διαβούλευσης στο πλαίσιο της συμβουλευτικής επιτροπής, προκειμένου να εξεταστούν τα αποτελέσματά τους και να εξακριβωθεί εάν οι προϋποθέσεις για την εφαρμογή τους εξακολουθούν να υφίστανται. Με τον τρόπο αυτόν, τα μέτρα μπορούν να τροποποιηθούν ή να καταργηθούν εφόσον δεν είναι πλέον αναγκαία.

8.1.4 ΜΕΤΡΑ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΠΙΔΟΤΗΣΕΩΝ

Στόχος είναι η μεταφορά στο κοινοτικό δίκαιο των διατάξεων της συμφωνίας για τις επιδοτήσεις που συνήφθη στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής και διαφανούς εφαρμογής των κανόνων σχετικά με τις επιδοτήσεις.

Σύμφωνα με τον κανονισμό αριθ. 2026/97 του Συμβουλίου, της 6ης Οκτωβρίου 1997, για την άμυνα κατά των εισαγωγών που αποτελούν αντικείμενο επιδοτήσεων εκ μέρους χωρών μη μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επιτρέπεται η επιβολή αντισταθμιστικού δασμού με σκοπό την εξουδετέρωση των συνεπειών της επιδότησης που έχει ενδεχομένως χορηγηθεί άμεσα ή έμμεσα, για την κατασκευή, την παραγωγή, την εξαγωγή ή τη μεταφορά οιαδήποτε προϊόντος, προέλευσης τρίτης χώρας, του οποίου η θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία στην Κοινότητα προκαλεί ζημία.

Εάν δεν ληφθούν υπόψη οι διατάξεις σχετικά με τον ορισμό της επιδότησης, τις αντισταθμίσιμες επιδοτήσεις και τον υπολογισμό των επιδοτήσεων, ο κανονισμός αυτός είναι ίδιος με τον κανονισμό αντισταθμιστικού δασμού που αφορά ιδίως τον προσδιορισμό της ζημίας, τον ορισμό του κοινοτικού κλάδου παραγωγής, την έναρξη της διαδικασίας, την έρευνα, τα προσωρινά και οριστικά μέτρα και την περάτωση της διαδικασίας.

8.1.4.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΔΟΤΗΣΗΣ

Θεωρείται ότι συντρέχει επιδότηση, αφενός, εφόσον υπάρχει χρηματοδοτική συνεισφορά του Δημοσίου ή παρέχεται στήριξη του εισοδήματος ή των τιμών, υπό οιαδήποτε μορφή, κατά την έννοια του άρθρου XVI της ΓΣΔΕ του 1994 και, αφετέρου, όταν με τον τρόπο αυτό προσπορίζεται κάποιο όφελος.

Παρέχεται χρηματοδοτική συνεισφορά όταν:

- το Δημόσιο ενεργεί κατά τρόπο που συνεπάγεται άμεση μεταφορά κεφαλαίων (υπό μορφή επιχορηγήσεων, δανείων ή εισφοράς στο κεφάλαιο) ή δυνητική άμεση μεταφορά κεφαλαίων ή υποχρεώσεων (παροχή εγγύησης για δάνεια).

- το Δημόσιο παραιτείται από απαίτηση σε έσοδο που κανονικά του οφείλεται ή δεν το εισπράττει (πιστώσεις φόρου).
- το Δημόσιο παρέχει αγαθά ή υπηρεσίες, εκτός από τη γενικότερη υποδομή, ή όταν αγοράζει αγαθά.
- το Δημόσιο καταβάλλει ποσά σε ένα σύστημα χρηματοδοτήσεων ή αναθέτει ή δίδει εντολή σε έναν ιδιωτικό φορέα να διενεργήσει μία ή περισσότερες από τις πράξεις οι οποίες υπάγονται κανονικά στην αρμοδιότητά του.

8.1.4.2 ΑΝΤΙΣΤΑΘΜΙΣΜΕΝΕΣ ΕΠΙΔΟΤΗΣΕΙΣ

Μια επιδότηση υπόκειται σε αντισταθμιστικά μέτρα μόνον εφόσον έχει ατομικό χαρακτήρα προς συγκεκριμένη επιχείρηση ή όμιλο επιχειρήσεων ή προς συγκεκριμένο κλάδο παραγωγής ή ομάδα κλάδων παραγωγής. Μια επιδότηση θεωρείται ότι έχει ατομικό χαρακτήρα όταν η αρχή που παρέχει την επιδότηση ορίζει ρητώς ότι την επιδότηση είναι δυνατόν να λάβουν μόνο συγκεκριμένες επιχειρήσεις.

Εξάλλου, ο κανονισμός ορίζει τις μη αντισταθμίσιμες επιδοτήσεις. Πρόκειται για επιδοτήσεις που δεν έχουν ατομικό χαρακτήρα ή επιδοτήσεις που έχουν μεν ατομικό χαρακτήρα, αλλά αφορούν ερευνητικές δραστηριότητες, χορηγούνται σε μειονεκτικές περιοχές ή ευνοούν την προστασία του περιβάλλοντος.

8.1.4.3 ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΥΨΟΥΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΘΜΙΣΜΕΝΗΣ ΕΠΙΔΟΤΗΣΗΣ

Το ύψος της αντισταθμίσιμης επιδότησης υπολογίζεται με βάση το όφελος που προσπορίζεται ο αποδέκτης της επιδότησης. Για τον υπολογισμό του εν λόγω οφέλους εφαρμόζονται οι ακόλουθες αρχές:

- η εισφορά στο μετοχικό κεφάλαιο μιας επιχείρησης εκ μέρους του Δημοσίου δεν θεωρείται ότι προσπορίζει όφελος, εκτός αν η επένδυση είναι δυνατόν να θεωρηθεί ότι δεν συμβιβάζεται προς τη συνήθη επενδυτική πρακτική που ακολουθείται στη χώρα καταγωγής ή εξαγωγής.
- η χορήγηση δανείου ή η παροχή εγγύησης δανείου εκ μέρους του Δημοσίου δεν θεωρείται ότι προσπορίζει όφελος, εκτός αν υφίσταται διαφορά μεταξύ του ποσού που καταβάλλει η δανειολήπτρια επιχείρηση για το δάνειο που της χορηγεί το Δημόσιο και του ποσού το οποίο θα ήταν υποχρεωμένη να καταβάλει η ίδια επιχείρηση για ένα ανάλογο εμπορικό δάνειο το οποίο θα ήταν πράγματι σε θέση να εξασφαλίσει στην αγορά.
- η διάθεση αγαθών από το Δημόσιο δεν θεωρείται ότι προσπορίζει όφελος, εκτός εάν η διάθεση πραγματοποιείται έναντι μικρότερου από το κανονικό τιμήματος με τις συνθήκες

που επικρατούν στην αγορά ή εάν για την αγορά καταβάλλεται τίμημα μεγαλύτερο από το κανονικό υπό αυτές τις συνθήκες

Το ύψος της επιδότησης καθορίζεται ανά μονάδα του προϊόντος που επιδοτείται και εξάγεται προς την Κοινότητα. Ορισμένα στοιχεία είναι δυνατόν να αφαιρούνται από την επιδότηση όπως κάθε τέλος ή άλλο έξοδο που πραγματοποιήθηκε με σκοπό την εξασφάλιση του δικαιώματος προς επιδότηση ή οι φόροι που επιβάλλονται στο προϊόν κατά την εξαγωγή και που αποσκοπούν ειδικά στην αντιστάθμιση της επιδότησης. Όταν η επιδότηση χορηγείται ανεξάρτητα από τις ποσότητες, το ύψος της επιδότησης καθορίζεται με προσήκουσα κατανομή της αξίας της συνολικής επιδότησης σε συνάρτηση με το επίπεδο της παραγωγής, των πωλήσεων ή των εξαγωγών του συγκεκριμένου προϊόντος.

8.1.5 ΑΜΥΝΑ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΜΠΟΔΙΩΝ ΣΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

Στόχος είναι η δημιουργία διαδικασίας με την οποία παρέχεται η δυνατότητα στους οικονομικούς φορείς και τα κράτη μέλη να ζητούν από τα κοινοτικά όργανα να απαντούν στην περίπτωση που τρίτες χώρες δημιουργούν εμπόδια στο εμπόριο, με στόχο να καταργηθεί η ζημία ή οι σχετικές δυσμενείς εμπορικές επιπτώσεις, σύμφωνα με τους κανόνες του διεθνούς εμπορίου.

Ο Κανονισμός ΕΚ αριθ. 3286/94 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1994, που καθορίζει κοινοτικές διαδικασίες στον τομέα της κοινής εμπορικής πολιτικής για να διασφαλιστεί η άσκηση των δικαιωμάτων της Κοινότητας στο πλαίσιο των κανόνων του διεθνούς εμπορίου, ιδίως αυτών που έχουν θεσπιστεί στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ), αντικαθιστά τον κανονισμό του 1984 σχετικά με τις παράνομες πρακτικές. Καλύπτει τα εμπόδια στο εμπόριο που δύναται να παρακωλύουν τις κοινοτικές εξαγωγές προς τις αγορές των τρίτων χωρών.

Το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού για τα εμπόδια στο εμπόριο είναι ευρύτερο από αυτό του κανονισμού σχετικά με τις παράνομες πρακτικές. Ο κανονισμός εφαρμόζεται όχι μόνο στα αγαθά αλλά και σε ορισμένες υπηρεσίες, ιδίως τις διασυνοριακές.

8.1.5.1 ΟΡΙΣΜΟΙ

Ο όρος «εμπόδιο στο εμπόριο» αφορά κάθε εμπορική πρακτική που θεσπίζει μια τρίτη χώρα, η οποία όμως απαγορεύεται βάσει των κανόνων του διεθνούς εμπορίου, οι οποίοι αναγνωρίζουν το δικαίωμα του θιγόμενου μέρους να επιδιώξει την κατάργηση των συνεπειών της. Αυτοί οι διεθνείς εμπορικοί κανόνες είναι κατά κύριο λόγο οι κανόνες του ΠΟΕ ή οι κανόνες διμερούς συμφωνίας με τρίτη χώρα, στην οποία η Κοινότητα είναι συμβαλλόμενο μέρος.

Ο παρών κανονισμός ορίζει ως «ζημία», κάθε σημαντική ζημία που δύναται να προκαλέσει ένα εμπόδιο στο εμπόριο, σε κοινοτική βιομηχανία στην αγορά της Κοινότητας.

«Δυσμενείς εμπορικές συνέπειες» είναι οι συνέπειες που ενδέχεται να έχει ένα εμπόδιο στο εμπόριο για τις κοινοτικές επιχειρήσεις στην αγορά τρίτης χώρας και οι οποίες έχουν σημαντικό οικονομικό αντίκτυπο στην οικονομία της Κοινότητας ή μιας περιφέρειας ή ενός τομέα οικονομικής δραστηριότητας της Κοινότητας.

Ο όρος «κοινοτική βιομηχανία» επεκτείνεται στο σύνολο των κοινοτικών παραγωγών ή προμηθευτών προϊόντων ή υπηρεσιών που θίγονται από εμπόδιο στο εμπόριο ή στο σύνολο των παραγωγών ή προμηθευτών, των οποίων η παραγωγή αντιπροσωπεύει σωρευτικά σημαντικό τμήμα της συνολικής παραγωγής της Κοινότητας των εν λόγω προϊόντων ή υπηρεσιών.

Ο όρος «κοινοτική επιχείρηση» καλύπτει κάθε επιχείρηση, την οποία αφορά άμεσα το αγαθό ή υπηρεσία που αποτελεί αντικείμενο του εμποδίου στο εμπόριο, που έχει συσταθεί σύμφωνα με τους κανόνες κράτους μέλους και έχει την καταστατική της έδρα, την κεντρική της διοίκηση ή την κύρια εγκατάστασή της στην Κοινότητα.

8.1.5.2 ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΡΟΣΦΥΓΗΣ

Οι καταγγελίες δυνάμει του παρόντος κανονισμού δύνανται να υποβληθούν με τρεις τρόπους:

- εξ ονόματος κοινοτικής βιομηχανίας, η οποία υφίσταται σημαντική ζημία προκαλούμενη από εμπόδιο στο εμπόριο, το οποίο έχει συνέπειες για την αγορά της Κοινότητας·
- εξ ονόματος μίας ή περισσότερων επιχειρήσεων της Κοινότητας, οι οποίες υφίστανται δυσμενείς εμπορικές συνέπειες προκαλούμενες από εμπόδιο, με επιπτώσεις στην αγορά τρίτης χώρας·
- από κράτος μέλος το οποίο καταγγέλλει ένα εμπόδιο στο εμπόριο.

Η καταγγελία πρέπει να περιλαμβάνει επαρκεί αποδεικτικά στοιχεία σε ό,τι αφορά την ύπαρξη εμποδίων στο εμπόριο και τη σχετική ζημία ή τις δυσμενείς εμπορικές συνέπειες. Η Επιτροπή, για να εξετάσει τη ζημία ή τις δυσμενείς εμπορικές συνέπειες, λαμβάνει υπόψη ορισμένους παράγοντες, όπως τον αντίστοιχο όγκο των σχετικών εισαγωγών ή εξαγωγών, τις τιμές των ανταγωνιστών της θιγόμενης κοινοτικής βιομηχανίας, το ρυθμό αύξησης των εξαγωγών προς την αγορά όπου υφίσταται ανταγωνισμός με τα κοινοτικά προϊόντα, την ικανότητα εξαγωγής της χώρας καταγωγής ή εξαγωγής κ.λπ.

8.1.5.3 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΗΣ

Οι καταγγελίες υποβάλλονται γραπτώς στην Επιτροπή. Η Επιτροπή οφείλει να αποφασίσει εντός σαράντα πέντε ημερών κατά πόσον γίνεται δεκτή η καταγγελία. Η προθεσμία αυτή μπορεί να ανασταλεί κατόπιν αιτήσεως του καταγγέλλοντος για να του δοθεί η δυνατότητα να προσκομίσει συμπληρωματικά στοιχεία.

Ο κανονισμός καθορίζει διαδικασία διαβουλεύσεων, με τη σύσταση συμβουλευτικής επιτροπής που αποτελείται από αντιπροσώπους κάθε κράτους μέλους και τελεί υπό την προεδρία εκπροσώπου της Επιτροπής. Στα πλαίσια της επιτροπής αυτής, τα κράτη μέλη ενημερώνονται και δύνανται να εκφράσουν τη γνώμη τους γραπτώς ή να ζητήσουν προφορική διαβούλευση.

Εάν η καταγγελία γίνει δεκτή, κινείται έρευνα που αναγγέλλεται με τη δημοσίευση ανακοίνωσης για την έναρξη διαδικασίας εξέτασης, στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Στην ανακοίνωση αυτή διευκρινίζονται ιδίως το σχετικό προϊόν ή η υπηρεσία και οι χώρες. Στη συνέχεια η Επιτροπή συγκεντρώνει όλες τις κατάλληλες πληροφορίες από τα ενδιαφερόμενα μέρη.

Η διαδικασία δύναται να περατωθεί εφόσον διαπιστωθεί, στο πλαίσιο της διαδικασίας εξέτασης, ότι δεν δικαιολογείται καμία δράση προς το συμφέρον της Κοινότητας. Είναι δυνατό να ανασταλεί, όταν, κατά το πέρας της διαδικασίας εξέτασης, οι ενδιαφερόμενες τρίτες χώρες λαμβάνουν μέτρα που καταργούν τις δυσμενείς εμπορικές συνέπειες ή τη ζημία που αναφέρεται στην καταγγελία. Είναι, επίσης, δυνατόν να ανασταλεί για να δοθεί η δυνατότητα αναζήτησης φιλικού διακανονισμού, ο οποίος δύναται να καταλήξει στη σύναψη συμφωνίας μεταξύ της ή των σχετικών τρίτων χωρών και της Κοινότητας.

8.1.5.4 ΘΕΣΠΙΣΗ ΜΕΤΡΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Εφόσον προκύψει, από τη διαδικασία εξέτασης, ότι είναι αναγκαίο να αναληφθεί δράση προς το συμφέρον της Κοινότητας, για να διασφαλιστεί η άσκηση των δικαιωμάτων της, αποφασίζονται κατάλληλα μέτρα βάσει του παρόντος κανονισμού. Τα μέτρα αυτά δύνανται να λαμβάνουν τη μορφή:

- αναστολής ή παύσης κάθε παραχώρησης που είναι αποτέλεσμα διαπραγματεύσεων εμπορικής πολιτικής·
- αύξησης των εν ισχύ τελωνειακών δασμών ή επιβολής κάθε άλλης επιβάρυνσης κατά την εισαγωγή·
- ποσοτικών περιορισμών ή κάθε άλλου μέτρου που μεταβάλουν τους όρους εισαγωγής ή εξαγωγής ή θίγουν με άλλο τρόπο τις συναλλαγές με τη σχετική τρίτη χώρα.

Εφόσον η Κοινότητα, βάσει διεθνών υποχρεώσεων που έχει αναλάβει, οφείλει προηγουμένως να πραγματοποιήσει διεθνή διαδικασία διαβουλεύσεων ή διακανονισμού των διαφορών, τα μέτρα αυτά λαμβάνονται

μόνο μετά το πέρας της διαδικασίας αυτής και λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματά της.

Το Συμβούλιο αποφασίζει βάσει πρότασης της Επιτροπής εντός προθεσμίας τριάντα ημερών μετά την παραλαβή αυτής.

9. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

9.1 ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΝΤΑΜΠΙΝΓΚ (ΑΝΤΙ-DUMPING)

Στόχος είναι η μεταφορά των όρων της νέας συμφωνίας για την εφαρμογή του άρθρου VI της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου του 1994 (συμφωνία αντιντάμπινγκ 1994) στο κοινοτικό δίκαιο για τη διασφάλιση μιας κατάλληλης και διαφανούς εφαρμογής των νέων κανόνων αντιντάμπινγκ.

ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Από γεωγραφική άποψη, ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 384/96 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1995, για την άμυνα κατά των εισαγωγών που αποτελούν αντικείμενο πρακτικών ντάμπινγκ εκ μέρους χωρών μη μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, εφαρμόζεται σε όλες τις χώρες μη μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΕΚ). Εντούτοις, η Κοινότητα μπορεί να εγκρίνει ειδικές διατάξεις για χώρες που δεν υπάγονται σε καθεστώς οικονομίας της αγοράς ή των οποίων η οικονομία βρίσκεται σε μεταβατικό στάδιο. Επιπλέον, ο κανονισμός προβλέπει ότι οι διατάξεις αυτές δεν αποκλείουν την εφαρμογή ειδικών κανόνων που προβλέπονται στις συμφωνίες οι οποίες συνήφθησαν μεταξύ της Κοινότητας και των τρίτων χωρών.

Από υλική άποψη, ο κανονισμός εφαρμόζεται σε όλα τα προϊόντα. Δεδομένου ότι πρόκειται ωστόσο για γεωργικά προϊόντα, ιδίως αυτά για τα οποία οι κοινές οργανώσεις αγορών, μέσω των εισφορών, προστατεύουν την κοινοτική παραγωγή, οι διατάξεις του κανονισμού αντιντάμπινγκ μπορούν να εφαρμοστούν συμπληρωματικά και κατά παρέκκλιση από εκείνες που θα ήταν αντίθετες με την επιβολή δασμών αντιντάμπινγκ.

Σύμφωνα με τον κανονισμό, για την επιβολή δασμού αντιντάμπινγκ πρέπει να πληρούνται δύο όροι: η ύπαρξη ντάμπινγκ και η εκδήλωση ζημίας για τον κοινοτικό κλάδο παραγωγής που προκλήθηκε από το ντάμπινγκ αυτό.

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΝΤΑΜΠΙΝΓΚ

Πρέπει να γίνει διάκριση του ντάμπινγκ από τις απλές πρακτικές πώλησης σε χαμηλές τιμές ως απόρροια του χαμηλού κόστους ή μιας μεγαλύτερης παραγωγικότητας. Το ουσιαστικό κριτήριο δεν είναι η σχέση

μεταξύ της τιμής του εξαγόμενου προϊόντος και της τιμής της αγοράς της χώρας εισαγωγής, αλλά η υφιστάμενη σχέση μεταξύ της τιμής του εξαγόμενου προϊόντος και της κανονικής αξίας του. Επομένως, ένα προϊόν θεωρείται ότι αποτελεί αντικείμενο ντάμπινγκ όταν η τιμή εξαγωγής του προς την Κοινότητα είναι χαμηλότερη από τη συγκρίσιμη τιμή που εφαρμόζεται κατά τις συνήθεις εμπορικές πράξεις για ομοειδές προϊόν στη χώρα εξαγωγής.

Η κανονική αξία που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη για να διαπιστωθεί το ντάμπινγκ βασίζεται κατά κανόνα στις τιμές που καταβάλλουν ή που πρέπει να καταβάλουν κατά τις συνήθεις εμπορικές πράξεις ανεξάρτητοι αγοραστές στη χώρα εξαγωγής.

Ωστόσο, όταν ο εξαγωγέας στη χώρα εξαγωγής δεν παράγει ή δεν πωλεί το ομοειδές προϊόν, η κανονική αξία καθορίζεται βάσει των τιμών άλλων πωλητών ή παραγωγών. Επιπλέον, το κόστος παραγωγής στη χώρα καταγωγής μπορεί να χρησιμοποιηθεί, όταν δεν πραγματοποιείται καμία πώληση ομοειδούς προϊόντος στο πλαίσιο των συνήθων εμπορικών πράξεων (για παράδειγμα, πωλήσεις από επιχείρηση που κατέχει μονοπώλιο) ή όταν οι πωλήσεις αυτές είναι ανεπαρκείς ή όταν, λόγω της ειδικής κατάστασης της αγοράς, δεν επιτρέπουν τη διεξαγωγή ορθής σύγκρισης.

Στην περίπτωση εισαγωγών από χώρες που δεν υπάγονται σε καθεστώς οικονομίας της αγοράς, η κανονική αξία καθορίζεται με βάση την τιμή ή την κατασκευασμένη αξία σε χώρα τρίτη με οικονομία αγοράς, την τιμή που εφαρμόζεται από αυτή τη χώρα με προορισμό άλλες χώρες ή, εάν αυτό δεν είναι δυνατό, με οποιαδήποτε άλλη λογική βάση.

Το δεύτερο συγκριτικό στοιχείο, δηλαδή εκείνο του οποίου η σχέση με την κανονική αξία στη χώρα καταγωγής καθορίζει το περιθώριο ντάμπινγκ, είναι η τιμή εξαγωγής. Πρόκειται για την τιμή που καταβλήθηκε πραγματικά ή που πρόκειται να καταβληθεί για το πωλούμενο προϊόν εξαγωγής στην Κοινότητα.

Όταν δεν υπάρχει τιμή εξαγωγής ή όταν πρόκειται για τιμή που εφαρμόζεται στο πλαίσιο μιας ένωσης ή ενός αντισταθμιστικού διακανονισμού μεταξύ του εξαγωγέα και του εισαγωγέα ή τρίτου προσώπου, οποιαδήποτε αναφορά στην τιμή εξαγωγής καθίσταται αδύνατη. Στην περίπτωση αυτή, η τιμή μπορεί να καθοριστεί εκ νέου με βάση την τιμή με την οποία το εισαγόμενο προϊόν μεταπωλήθηκε για πρώτη φορά σε ανεξάρτητο αγοραστή. Εάν το προϊόν δεν μεταπωληθεί σε ανεξάρτητο αγοραστή ή εάν δεν μεταπωληθεί στην κατάσταση που εισήχθη, η τιμή εξαγωγής μπορεί να καθοριστεί εκ νέου με οποιαδήποτε άλλη λογική βάση. Έγιναν προσαρμογές προκειμένου να ληφθούν υπόψη όλες οι δαπάνες που προέκυψαν μεταξύ της εισαγωγής και της μεταπώλησης καθώς και ένα περιθώριο κέρδους.

ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΝΤΑΜΠΙΝΓΚ

Με τον όρο περιθώριο ντάμπινγκ νοείται το ποσό με το οποίο η κανονική αξία υπερβαίνει την τιμή εξαγωγής. Η σύγκριση γίνεται για πωλήσεις που πραγματοποιήθηκαν στο ίδιο εμπορικό στάδιο και με όσο πιο κοντινές ημερομηνίες. Οι απαιτούμενες προσαρμογές έγιναν προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι διαφορές στους όρους πώλησης, φορολογίας, καθώς και άλλες διαφορές που επηρεάζουν τη συγκρισιμότητα των τιμών.

9.2 Η ΖΗΜΙΑ

Η επιβολή οιοδήποτε δασμού αντιντάμπινγκ προϋποθέτει την ύπαρξη ενός δεύτερου ουσιαστικού στοιχείου, δηλαδή μιας σημαντικής ζημίας για έναν κοινοτικό κλάδο παραγωγής, ανεξαρτήτως εάν πρόκειται για ζημία που προκλήθηκε σε κλάδο παραγωγής εγκατεστημένο στην Κοινότητα ή για κίνδυνο πρόκλησης ζημίας ή για σημαντική επιβράδυνση της δημιουργίας ενός τέτοιου κλάδου παραγωγής.

Ο προσδιορισμός της ύπαρξης ζημίας στηρίζεται σε θετικά αποδεικτικά στοιχεία και προϋποθέτει οπωσδήποτε αντικειμενική εξέταση των ακόλουθων στοιχείων :

- του όγκου των εισαγωγών που αποτελούν αντικείμενο ντάμπινγκ, ιδίως όταν σημειώνουν σημαντική αύξηση, είτε σε απόλυτες τιμές, είτε σε σχέση με την παραγωγή ή την κατανάλωση στην Κοινότητα·
- των τιμών των εισαγωγών που αποτελούν αντικείμενο ντάμπινγκ, ιδίως για να καθοριστεί εάν υπήρχαν πωλήσεις με τιμές σημαντικά χαμηλότερες από τις κανονικές σε σχέση με την τιμή ομοειδούς προϊόντος του κοινοτικού κλάδου παραγωγής, συμπίεση των τιμών ή εμπόδιση της εξέλιξής τους·
- των επακόλουθων συνεπειών των προαναφερόμενων στοιχείων για τον οικείο κοινοτικό κλάδο παραγωγής, ιδίως στο επίπεδο της παραγωγής και της χρησιμοποίησης της παραγωγικής ικανότητας, των αποθεμάτων, των πωλήσεων, του μεριδίου αγοράς, της εξέλιξης των τιμών, του κέρδους, της απόδοσης των επενδύσεων, των ρευστών, της απασχόλησης.

Σύμφωνα με τον κανονισμό, απαιτείται αιτιώδης συνάφεια μεταξύ του ντάμπινγκ και της ζημίας. Ο κανονισμός προβλέπει ότι πρέπει να εξεταστούν επίσης άλλοι γνωστοί παράγοντες, εκτός από τις εισαγωγές που αποτελούν αντικείμενο ντάμπινγκ, που την ίδια στιγμή, προκαλούν ζημία στον κοινοτικό τομέα παραγωγής.

Επιπλέον, οι επιπτώσεις του ντάμπινγκ πρέπει να εκτιμηθούν σε σχέση με την παραγωγή του ομοειδούς κοινοτικού προϊόντος λαμβάνοντας υπόψη τον πιο κοντινό κλάδο παραγωγής.

Τέλος, με τον όρο «κοινοτικός κλάδος παραγωγής» νοείται το σύνολο των κοινοτικών παραγωγών ή εκείνων μεταξύ των οποίων η συλλογική παραγωγή αποτελεί μείζον ποσοστό της συνολικής κοινοτικής παραγωγής. Εντούτοις, όταν ένας παραγωγός είναι ταυτόχρονα εισαγωγέας του προϊόντος που αποτελεί αντικείμενο ντάμπινγκ, η έκφραση «κοινοτικός κλάδος παραγωγής» μπορεί να ερμηνευθεί ότι αναφέρεται στους λοιπούς παραγωγούς.

ΚΙΝΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ

Η διαδικασία κινείται μετά από καταγγελία που υποβάλλεται γραπτώς από κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο και κάθε ένωση χωρίς νομική προσωπικότητα που ενεργεί εξ ονόματος ενός κοινοτικού κλάδου παραγωγής. Όταν, ελλείψει καταγγελίας, κράτος μέλος έχει στην κατοχή του επαρκή αποδεικτικά στοιχεία που αφορούν ντάμπινγκ και συνεπακόλουθη ζημία για τον κοινοτικό κλάδο παραγωγής, τα γνωστοποιεί στην Επιτροπή.

Η καταγγελία πρέπει να περιέχει αποδεικτικά στοιχεία όσον αφορά την ύπαρξη ντάμπινγκ, ζημίας και αιτιώδους συνάφειας μεταξύ των δύο αυτών στοιχείων. Η καταγγελία πρέπει να περιέχει πληροφορίες σχετικά με τα ακόλουθα σημεία: ταυτότητα του καταγγέλλοντος και περιγραφή του όγκου και της αξίας της οικείας κοινοτικής παραγωγής, περιγραφή του προϊόντος που εικάζεται ότι αποτελεί αντικείμενο ντάμπινγκ, χώρα καταγωγής, ταυτότητα κάθε γνωστού παραγωγού/εξαγωγέα και εισαγωγέα, τιμή πώλησης στην κατανάλωση του προϊόντος στην εσωτερική αγορά της ή των χωρών καταγωγής ή εξαγωγής, τιμή εξαγωγής του προϊόντος, όγκος των εισαγωγών του οικείου προϊόντος, επιπτώσεις των εισαγωγών αυτών στις τιμές του ομοειδούς προϊόντος.

Η καταγγελία θεωρείται ότι έχει υποβληθεί εκ μέρους ή για λογαριασμό του κοινοτικού κλάδου παραγωγής, εάν υποστηρίζεται από παραγωγούς των οποίων η συνολική παραγωγή αντιπροσωπεύει ποσοστό μεγαλύτερο του 50% της κοινοτικής παραγωγής.

Η καταγγελία εξετάζεται από συμβουλευτική επιτροπή που απαρτίζεται από αντιπροσώπους κάθε κράτους μέλους και της οποίας προεδρεύει αντιπρόσωπος της Επιτροπής. Όταν, μετά από τις διαβουλεύσεις αυτές, καθίσταται εμφανές ότι η καταγγελία δεν περιέχει επαρκή αποδεικτικά στοιχεία που δικαιολογούν την έναρξη έρευνας, η καταγγελία απορρίπτεται και ο καταγγέλλων ενημερώνεται σχετικά.

Όταν, μετά από διαβουλεύσεις στο πλαίσιο της συμβουλευτικής επιτροπής, καθίσταται εμφανές ότι υπάρχουν επαρκή αποδεικτικά στοιχεία ώστε να δικαιολογείται η έναρξη έρευνας, η Επιτροπή κινεί τη διαδικασία αυτή

εντός προθεσμίας σαράντα ημερών. Δημοσιεύει, στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ανακοίνωση για την έναρξη έρευνας στην οποία διευκρινίζεται το προϊόν και οι ενδιαφερόμενες χώρες, περιλαμβάνεται περίληψη των προσκομισθέντων στοιχείων και ορίζεται η προθεσμία εντός της οποίας τα ενδιαφερόμενα μέρη μπορούν να γνωστοποιήσουν γραπτώς τις απόψεις τους και να ζητήσουν ακρόαση.

Η καταγγελία μπορεί να αποσυρθεί πριν από την έναρξη της έρευνας.

ΕΡΕΥΝΑ

Η έρευνα αυτή την οποία κινεί η Επιτροπή, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη, αφορά ταυτόχρονα το ντάμπινγκ και τη ζημία. Επιλέγεται περίοδος έρευνας, η οποία καλύπτει κατά κανόνα ελάχιστη περίοδο έξι μηνών πριν από την έναρξη της διαδικασίας. Η Επιτροπή αποστέλλει ερωτηματολόγια στα ενδιαφερόμενα μέρη τα οποία διαθέτουν προθεσμία τουλάχιστον τριάντα ημερών για να απαντήσουν.

Η Επιτροπή μπορεί να ζητήσει από τα κράτη μέλη να της παράσχουν πληροφορίες, να πραγματοποιήσει επαληθεύσεις και ελέγχους, ιδίως στους εισαγωγείς, τους επιχειρηματίες και τους κοινοτικούς παραγωγούς, να διενεργήσει έρευνες στις τρίτες χώρες (με την επιφύλαξη στην περίπτωση αυτή της συμφωνίας των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων και της απουσίας αντίδρασης της κυβέρνησης της ενδιαφερόμενης χώρας). Οι υπάλληλοι της Επιτροπής μπορούν να επικουρούν τους υπαλλήλους των κρατών μελών στην άσκηση των καθηκόντων τους. Η ίδια η Επιτροπή μπορεί, και πρόκειται για την πιο συνηθισμένη πρακτική, να πραγματοποιήσει επισκέψεις προκειμένου να εξετάσει τα βιβλία που τηρούν τα ενδιαφερόμενα μέρη. Μπορεί επίσης να διενεργήσει η ίδια έρευνες στις ενδιαφερόμενες τρίτες χώρες.

Η Επιτροπή μπορεί να κάνει δεκτά σε ακρόαση τα ενδιαφερόμενα μέρη που έχουν αναγγελθεί. Μπορεί επίσης να διοργανώσει συναντήσεις μεταξύ των εν λόγω μερών ούτως ώστε να είναι δυνατή η ανάπτυξη των αντικρουόμενων απόψεων. Τα ενδιαφερόμενα μέρη μπορούν να λάβουν γνώση όλων των στοιχείων που προσκομίστηκαν στην Επιτροπή με εξαίρεση τα εμπιστευτικά έγγραφα.

Η έρευνα ολοκληρώνεται είτε με την περάτωσή της, είτε με τη λήψη οριστικού μέτρου. Η περάτωση αυτή της έρευνας πρέπει κανονικά να λάβει χώρα εντός δεκαπέντε μηνών από την έναρξη της διαδικασίας.

ΠΕΡΑΤΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΧΩΡΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΒΟΛΗ ΜΕΤΡΩΝ

Η οριστική έκβαση της διαδικασίας μπορεί να είναι αρνητική. Όταν, μετά από διαβουλεύσεις, διαπιστώνεται ότι δεν είναι αναγκαία η λήψη προστατευτικών μέτρων και δεν προβάλλεται σχετική αντίρρηση στο πλαίσιο της συμβουλευτικής επιτροπής, η διαδικασία περατώνεται. Σε περίπτωση αντίρρησης, η Επιτροπή υποβάλλει πάραυτα στο Συμβούλιο έκθεση σχετικά με τα αποτελέσματα των διαβουλεύσεων καθώς και πρόταση για την περάτωση της διαδικασίας. Η διαδικασία λογίζεται περατωθείσα εάν το Συμβούλιο δεν λάβει αντίθετη απόφαση.

Η διαδικασία περατώνεται όταν το ντάμπινγκ και η ζημία κριθούν αμελητέα. Η διαδικασία περατώνεται επίσης χωρίς να επιβληθούν προσωρινοί ή οριστικοί δασμοί όταν προτείνονται αναλήψεις υποχρεώσεων και κρίνονται αποδεκτές από την Επιτροπή. Οι εν λόγω αναλήψεις υποχρεώσεων μπορούν να λάβουν τη μορφή αναθεώρησης των τιμών ή παύσης των εξαγωγών καθόσον εξαλείφουν τις ζημιογόνους συνέπειες του ντάμπινγκ.

9.2.1 ΕΠΙΒΟΛΗ ΠΡΟΣΩΡΙΝΩΝ ΔΑΣΜΩΝ ΑΝΤΙΝΤΑΜΠΙΝΓΚ

Προσωρινοί δασμοί μπορούν να επιβληθούν εάν μετά από προκαταρκτική εξέταση διαπιστωθεί η ύπαρξη ντάμπινγκ και ζημίας και εάν το συμφέρον της Κοινότητας απαιτεί να αναληφθεί άμεση δράση για την παρεμπόδιση μιας τέτοιας ζημίας.

Το ύψος του δασμού δεν πρέπει να υπερβαίνει το περιθώριο ντάμπινγκ και πρέπει να είναι κατώτερο από αυτό εφόσον ο χαμηλότερος αυτός δασμός αρκεί για την εξάλειψη της ζημίας.

Οι δασμοί πρέπει να επιβάλλονται το αργότερο εννέα μήνες μετά την έναρξη της διαδικασίας. Κατά κανόνα, επιβάλλονται για περίοδο έξι μηνών.

Οι δασμοί αυτοί επιβάλλονται από την Επιτροπή, μετά από διαβούλευση με την συμβουλευτική επιτροπή ή, σε περίπτωση επείγουσας ανάγκης, μετά από ενημέρωση των κρατών μελών. Η Επιτροπή ενημερώνει το Συμβούλιο και τα κράτη μέλη για τη λήψη των εν λόγω προσωρινών μέτρων. Το Συμβούλιο μπορεί να λάβει διαφορετικά μέτρα.

9.2.2 ΕΠΙΒΟΛΗ ΟΡΙΣΤΙΚΩΝ ΔΑΣΜΩΝ ΑΝΤΙΝΤΑΜΠΙΝΓΚ

Όταν από τα πραγματικά περιστατικά, όπως αυτά έχουν εξακριβωθεί οριστικώς, προκύπτει ότι υπάρχει ντάμπινγκ και συνεπακόλουθη ζημία και ότι το συμφέρον της Κοινότητας απαιτεί τη λήψη μέτρων, το Συμβούλιο επιβάλλει οριστικό δασμό αντίντάμπινγκ.

Όπως στην περίπτωση των προσωρινών μέτρων, ο οριστικός δασμός δεν μπορεί να υπερβαίνει το περιθώριο ντάμπινγκ και μπορεί να είναι κατώτερο από αυτό εφόσον ο χαμηλότερος αυτός δασμός αρκεί για να εξαλειφθεί η ζημία.

Ο δασμός πρέπει να εφαρμόζεται χωρίς να εισάγει διακρίσεις στις εισαγωγές του προϊόντος που αποτελούν το αντικείμενο ντάμπινγκ και της ζημίας που απορρέει εξ αυτού. Στον κανονισμό περί επιβολής δασμού διευκρινίζεται το ποσό του δασμού που επιβάλλεται σε κάθε προμηθευτή ή, εάν αυτό δεν είναι δυνατό, στην ενδιαφερόμενη προμηθεύτρια χώρα.

Οι προσωρινοί ή οι οριστικοί δασμοί δεν εφαρμόζονται αναδρομικά. Εντούτοις, ένας οριστικός δασμός μπορεί να εισπράττεται επί των προϊόντων που διατίθενται στην κατανάλωση το πολύ 90 ημέρες πριν από την ημερομηνία εφαρμογής των προσωρινών μέτρων.

ΣΥΜΦΕΡΟΝ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Η απόφαση για τη λήψη μέτρων αντιντάμπινγκ μπορεί να μην εφαρμοστεί εάν συναχθεί το συμπέρασμα ότι η εφαρμογή τους δεν είναι προς το συμφέρον της Κοινότητας. Για το σκοπό αυτό, όλα τα διακυβευόμενα συμφέροντα λαμβάνονται υπόψη στο σύνολό τους, περιλαμβανομένων και εκείνων του κοινοτικού κλάδου παραγωγής καθώς και των χρηστών και των καταναλωτών. Όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη έχουν τη δυνατότητα να γνωστοποιήσουν την άποψή τους.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΚΑΙ ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗ

Οι δασμοί λήγουν πέντε έτη μετά την επιβολή τους ή πέντε έτη μετά την ολοκλήρωση της επανεξέτασης των μέτρων. Η επανεξέταση αυτή πραγματοποιείται είτε κατόπιν πρωτοβουλίας της Επιτροπής, είτε μετά από αίτηση των κοινοτικών παραγωγών. Οι δασμοί εξακολουθούν να ισχύουν καθ' όλη τη διάρκεια της επανεξέτασης.

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΔΑΣΜΩΝ

Οι εισπραχθέντες δασμοί μπορούν να επιστραφούν όταν ο εισαγωγέας μπορεί να αποδείξει ότι το περιθώριο ντάμπινγκ εξαλείφθηκε ή μειώθηκε σε επίπεδο χαμηλότερο από τον δασμό αντιντάμπινγκ.

Ο εισαγωγέας έχει στη διάθεσή του για την υποβολή της αίτησης επιστροφής, προθεσμία έξι μηνών από την ημερομηνία κατά την οποία επιβλήθηκε το ποσό των οριστικών δασμών ή κατά την οποία αποφασίστηκε η οριστική είσπραξη των προσωρινών δασμών. Η αίτηση αυτή πρέπει να

υποβληθεί στο κράτος μέλος όπου το προϊόν τίθεται σε ελεύθερη κυκλοφορία. Το κράτος μέλος διαβιβάζει την αίτηση στην Επιτροπή η οποία αποφασίζει μετά από διαβούλευση με τη συμβουλευτική επιτροπή.

9.3 ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ (ΠΟΕ)

Με τη συμφωνία αυτή δημιουργήθηκε ένα κοινό θεσμικό πλαίσιο για την ανάπτυξη των διεθνών εμπορικών σχέσεων στο πλαίσιο κανόνων, οι οποίοι προκύπτουν από τις προαναφερόμενες συμφωνίες και νομικά μέσα.

Ο ΠΟΕ, αντίθετα με τον οργανισμό τον οποίο διαδέχθηκε (ΓΣΔΕ/GATT) είναι ένας μόνιμος οργανισμός, ο οποίος έχει νομική προσωπικότητα και ίδια χαρακτηριστικά. Όλες οι χώρες μέλη της GATT κατέστησαν αυτοδικαίως ιδρυτικά μέλη του ΠΟΕ την 1η Ιανουαρίου 1995. Μετά την ημερομηνία αυτή, οι υποψήφιοι για προσχώρηση οφείλουν να ακολουθούν την διαδικασία προσχώρησης που προβλέπεται από τη συμφωνία για την ίδρυση του ΠΟΕ:

Τα μέλη του ΠΟΕ έθεσαν τους εξής στόχους:

- άνοδο του βιοτικού επιπέδου
- επίτευξη πλήρους απασχόλησης και αυξανόμενο επίπεδο του πραγματικού εισοδήματος και της πραγματικής ζήτησης
- αύξηση της παραγωγής και του εμπορίου εμπορευμάτων και υπηρεσιών
- αειφόρο ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος
- συνειδητοποίηση των αναγκών των αναπτυσσομένων χωρών.

Καθήκοντα του ΠΟΕ είναι τα εξής:

- διευκόλυνση της εφαρμογής, διαχείρισης και λειτουργίας των διαφόρων εμπορικών συμφωνιών
- δημιουργία πλαισίου για τη διεξαγωγή των πολυμερών εμπορικών διαπραγματεύσεων
- επίλυση εμπορικών διαφορών, μέσω του οργάνου επίλυσης των διαφορών (ΟΕΔ)
- επίβλεψη των εθνικών εμπορικών πολιτικών των μελών του
- συνεργασία με άλλους διεθνείς οργανισμούς για τη διασφάλιση συνοχής κατά την εκπόνηση οικονομικών πολιτικών σε παγκόσμιο επίπεδο.

Σε ότι αφορά τη διάρθρωσή του, ο ΠΟΕ διαθέτει υπουργική διάσκεψη, που είναι το ανώτατο όργανο και αποτελείται από εκπροσώπους όλων των

χωρών μελών, συνέρχεται δε τουλάχιστον μία φορά ανά διετία. Μεταξύ των συνόδων της, το Γενικό Συμβούλιο, αποτελούμενο από εκπροσώπους όλων των μελών, ασκεί τα καθήκοντα του ΠΟΕ και επιβλέπει την λειτουργία των συμφωνιών και των υπουργικών αποφάσεων. Το Γενικό Συμβούλιο συνέρχεται επίσης για να ασκήσει τα καθήκοντα του οργάνου επίλυσης διαφορών και του οργάνου εξέτασης των εμπορικών πολιτικών, που προβλέπεται από τον μηχανισμό εξέτασης των εμπορικών πολιτικών (ΜΕΕΠ).

Υπό την καθοδήγηση του Γενικού Συμβουλίου τελούν τρία επικουρικά όργανα, το Συμβούλιο εμπορίου εμπορευμάτων, το Συμβούλιο εμπορίου υπηρεσιών και το Συμβούλιο για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου. Συνεστήθησαν επίσης επιτροπές που εξαρτώνται από το Γενικό Συμβούλιο αλλά δεν υπάγονται στα τρία αυτά συμβούλια, όπως οι επιτροπές του «εμπορίου και ανάπτυξης», του «εμπορίου και περιβάλλοντος», των «περιφερειακών συμφωνιών». Τέλος, δύο επιτροπές επιφορτίζονται με τη διαχείριση των δύο πλειομερών συμφωνιών σχετικά με το εμπόριο των αεροσκαφών πολιτικής αεροπορίας και τις δημόσιες συμβάσεις.

Το Γενικό Συμβούλιο διορίζει έναν γενικό διευθυντή, ο οποίος διευθύνει τη γραμματεία του ΠΟΕ.

Καταρχήν, ο ΠΟΕ λαμβάνει τις αποφάσεις του με συναίνεση. Στην περίπτωση που είναι αδύνατον να επιτευχθεί συναίνεση, οι αποφάσεις λαμβάνονται με πλειοψηφία των ψήφων, και κάθε μέλος του ΠΟΕ διαθέτει μία ψήφο. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, η οποία αποτελεί πλήρες μέλος του ΠΟΕ, διαθέτει αριθμό ψήφων ίσο προς τον αριθμό των κρατών μελών αυτής, που είναι μέλη του ΠΟΕ. Η συμφωνία διευκρινίζει ότι ο αριθμός ψήφων της ΕΚ και των κρατών μελών αυτής δεν υπερβαίνει σε καμία περίπτωση τον αριθμό των κρατών μελών της ΕΚ.

Κάθε κράτος μέλος του ΠΟΕ μπορεί να υποβάλει στην υπουργική διάσκεψη, προτάσεις για την τροποποίηση των διατάξεων διαφόρων πολυμερών εμπορικών συμφωνιών του ΠΟΕ.

9.3.1 ΕΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΙΩΝ ΤΟΥ ΠΟΕ

Στόχος είναι η έκδοση των νομικών κειμένων που προκύπτουν από τις πολυμερείς εμπορικές διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης, οι οποίες ολοκληρώθηκαν με την υπογραφή της τελικής πράξης του Μαρακές και την ίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου.

Με την απόφαση 94/800/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1994, σχετικά με την εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, σύναψη των συμφωνιών από τις πολυμερείς διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης (1986-1994), καθόσον αφορά τα θέματα που εμπíπτουν στις αρμοδιότητές της, το Συμβούλιο εγκρίνει, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων της, τα αποτελέσματα των

διαπραγματεύσεων του Γύρου της Ουρουγουάης, τα οποία καταχωρήθηκαν στην τελική πράξη του Μαράκες, που υπεγράφη στις 15 Απριλίου 1994 στο Μαρόκο, από τους εκπροσώπους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και των κρατών μελών.

Η τελική πράξη του Μαράκες περιλαμβάνει κατάλογο πολυμερών και πλειομερών συμφωνιών, καθώς και αποφάσεων και υπουργικών δηλώσεων οι οποίες διευκρινίζουν τις διατάξεις ορισμένων συμφωνιών. Οι πολυμερείς εμπορικές συμφωνίες συνιστούν τις συμφωνίες και τα συναφή νομικά μέσα που αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των συμφωνιών του ΠΟΕ και είναι δεσμευτικές για όλα τα μέλη του ΠΟΕ. Σε ό,τι αφορά τις πλειομερείς συμφωνίες, παρόλο που αποτελούν μέρος των συμφωνιών του ΠΟΕ, δεν δημιουργούν ούτε υποχρεώσεις ούτε δικαιώματα για τα μέλη του ΠΟΕ, τα οποία δεν τις έχουν αποδεχθεί.

Η συμφωνία για την ίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού εμπορίου περιλαμβάνει πολλά παραρτήματα στα οποία περιέχονται οι συμφωνίες του ΠΟΕ. Στο παράρτημα 1 Α περιλαμβάνονται οι πολυμερείς συμφωνίες για το εμπόριο εμπορευμάτων. Πρόκειται για τις εξής συμφωνίες:

- γενική συμφωνία για τους τελωνειακούς δασμούς και το εμπόριο του 1994 («ΓΣΔΕ του 1994») (που περιέλαβε την ΓΣΔΕ του 1947)
- συμφωνία για τη γεωργία
- συμφωνία για την εφαρμογή υγειονομικών και φυτοϋγειονομικών μέτρων
- συμφωνία για τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα και τα είδη ένδυσης
- συμφωνία για τα τεχνικά εμπόδια στο εμπόριο
- συμφωνία για τα επενδυτικά μέτρα στον τομέα του εμπορίου
- συμφωνία για τα μέτρα αντιντάμπινγκ
- συμφωνία για τη δασμολογητέα αξία
- συμφωνία για τον έλεγχο πριν την αποστολή
- συμφωνία για τους κανόνες καταγωγής
- συμφωνία για τις διαδικασίες έκδοσης αδειών εισαγωγής
- συμφωνία για τις επιδοτήσεις και τα αντισταθμιστικά μέτρα
- συμφωνία για τις διασφαλίσεις.

Το παράρτημα 1 Β της συμφωνίας για τον ΠΟΕ περιέχει τη Γενική συμφωνία για τις συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών (GATS) και το παράρτημα 1Γ, τη Συμφωνία για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου (ΣΔΠΙΕ), συμπεριλαμβανομένου του εμπορίου εμπορευμάτων παραποίησης.

Το παράρτημα 2 περιλαμβάνει το μνημόνιο συμφωνίας σχετικά με τους κανόνες και διαδικασίες που διέπουν την επίλυση των διαφορών. Όσο για το παράρτημα 3, αυτό αφορά τον μηχανισμό εξέτασης των εμπορικών πολιτικών των μελών του ΠΟΕ:

Τέλος, το παράρτημα 4 αφορά τις πλειομερείς εμπορικές συμφωνίες. Πρόκειται για τις εξής συμφωνίες:

- συμφωνία για το εμπόριο σκαφών της πολιτικής αεροπορίας
- συμφωνία για τις δημόσιες συμβάσεις
- διεθνής συμφωνία στον γαλακτοκομικό τομέα
- διεθνής συμφωνία για το βόειο κρέας.

Οι δύο τελευταίες συμφωνίες καταργήθηκαν στο τέλος του 1997.

9.4 ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ (ΜΕΕΠ)

Ο μηχανισμός ελέγχου των εμπορικών πολιτικών (ΜΕΕΠ) θεσπίστηκε σε προσωρινή βάση, στο πλαίσιο της GATT το 1989, κατόπιν της ενδιάμεσης επανεξέτασης του Γύρου της Ουρουγουάης. Έκτοτε, ο μηχανισμός αυτός αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του συστήματος του ΠΟΕ και αφορά όλους τους τομείς που καλύπτονται από τις συμφωνίες του ΠΟΕ (εμπορεύματα, υπηρεσίες και θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας).

Ο ΜΕΕΠ έχει κυρίως στόχο να διευκολύνει την αυξημένη διαφάνεια και την καλύτερη κατανόηση των εμπορικών πολιτικών και πρακτικών των μελών του ΠΟΕ, να τα ενθαρρύνει ώστε να τηρούν περισσότερο τους κανόνες που ισχύουν στο πολυμερές εμπορικό σύστημα και, επομένως, να ευνοούν την ορθή λειτουργία του εν λόγω συστήματος.

Στο πλαίσιο του ΜΕΕΠ, όλα τα μέλη του ΠΟΕ αποτελούν αντικείμενο ελέγχου. Ο έλεγχος αυτός προβλέπεται ανά διετία για τα τέσσερα μέλη που κατέχουν το μεγαλύτερο μερίδιο του παγκόσμιου εμπορίου (επί του παρόντος, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Ιαπωνία και ο Καναδάς), ανά τετραετία για τα 16 επόμενα μέλη και ανά εξαετία για όλα τα άλλα μέλη. Δύναται να καθορισθεί μεγαλύτερη περίοδος για τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες. Στην πράξη, εισήχθη κάποιο στοιχείο ευελιξίας σε ό,τι αφορά τον ρυθμό των ελέγχων (μέχρι έξι μήνες). Το 1996, συμφωνήθηκε ότι οι έλεγχοι κάθε μίας από τις τέσσερις πρώτες εμπορικές δυνάμεις, θα είναι, μια φορά στις δύο, ενδιάμεσοι.

Ο έλεγχος πραγματοποιείται από το όργανο ελέγχου των εμπορικών πολιτικών (ΟΕΕΠ) με βάση μια δήλωση γενικής πολιτικής που υποβάλλεται από το ενδιαφερόμενο μέλος και μια έκθεση την οποία συντάσσει η Γραμματεία του ΠΟΕ. Η Γραμματεία για να εκπονήσει την έκθεση αυτή, ζητά τη συνδρομή του σχετικού μέλους, όμως έχει την πλήρη ευθύνη των γεγονότων που εκτίθενται και των απόψεων που διατυπώνονται. Η έκθεση της γραμματείας και η δήλωση του μέλους δημοσιεύονται μετά την συνάντηση ελέγχου, καθώς και τα πρακτικά της συνάντησης και το κείμενο των τελικών παρατηρήσεων που διατυπώνει ο πρόεδρος του ΟΕΕΠ κατά τη λήξη της συνάντησης.

ΜΕΡΟΣ 2^ο

Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

10. ΟΔΗΓΙΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε. ΓΙΑ ΤΗΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

10.1 ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΗΣ Ε.Ε. ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

Η ολοκληρωμένη προσέγγιση της ΕΕ για την ασφάλεια των τροφίμων αποσκοπεί στην εξασφάλιση ενός υψηλού επιπέδου ασφάλειας των τροφίμων, της υγείας και της ορθής μεταχείρισης των ζώων, καθώς και της υγείας των φυτών στην Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω της λήψης συνεκτικών μέτρων από το αγρόκτημα στο τραπέζι και της κατάλληλης επιτήρησης, και συγχρόνως στην αποτελεσματική λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.

Για την εφαρμογή της προσέγγισης αυτής απαιτούνται νομοθετικές και άλλες ενέργειες:

- για να εξασφαλιστούν συστήματα αποτελεσματικού ελέγχου και για την αξιολόγηση της συμμόρφωσης με τα πρότυπα της ΕΕ για την ασφάλεια και την ποιότητα των τροφίμων, την υγεία, την ορθή μεταχείριση, τη διατροφή των ζώων και την υγεία των φυτών στην ΕΕ και στις τρίτες χώρες όσον αφορά τις εξαγωγές τους στην ΕΕ·
- για τη διαχείριση των διεθνών σχέσεων με τις τρίτες χώρες και τους διεθνείς οργανισμούς σχετικά με την ασφάλεια των τροφίμων, την υγεία, την ορθή μεταχείριση και τη διατροφή των ζώων, και την υγεία των φυτών·
- για τη διαχείριση των σχέσεων με την Ευρωπαϊκή Αρχή για την Ασφάλεια των Τροφίμων και την εξασφάλιση της διαχείρισης του κινδύνου με βάση την επιστημονική εμπειρογνωμοσύνη.

Ο κύριος στόχος της πολιτικής ασφάλειας των τροφίμων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι να διασφαλιστεί ένα υψηλό επίπεδο προστασίας της ανθρώπινης υγείας και των συμφερόντων των καταναλωτών σε σχέση με τα τρόφιμα και να ληφθούν παράλληλα υπόψη η πολυμορφία, συμπεριλαμβανομένων των παραδοσιακών προϊόντων, αλλά και η αποτελεσματική λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.

Η κατευθυντήρια αρχή της Επιτροπής, που περιγράφεται κυρίως στο Λευκό Βιβλίο για την Ασφάλεια Τροφίμων, είναι η εφαρμογή μιας

ολοκληρωμένης προσέγγισης από το αγρόκτημα στο τραπέζι η οποία καλύπτει όλους τους τομείς της τροφικής αλυσίδας, συμπεριλαμβανομένης της παραγωγής των ζωοτροφών, της πρωτογενούς παραγωγής, της επεξεργασίας των τροφίμων, της αποθήκευσης, της μεταφοράς και της λιανικής πώλησης.

10.2 ΛΕΥΚΟ ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

Στόχος του είναι να περιγραφεί ένα σύνολο ενεργειών οι οποίες είναι αναγκαίες για τη συμπλήρωση και για τον εκσυγχρονισμό της νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα των τροφίμων με σκοπό η νομοθεσία αυτή να καταστεί περισσότερο συνεκτική, κατανοητή και ευλύγιστη, ώστε να επιτευχθεί καλύτερη εφαρμογή της και μεγαλύτερη διαφάνεια για τους καταναλωτές. Να εξασφαλισθεί υψηλό επίπεδο ασφάλειας των τροφίμων.

Μια σειρά κρίσεων σε σχέση με τη διατροφή του ανθρώπου και των ζώων (ΣΕΒ, διοξίνη, κ.λ.π.) κατέστησαν προφανείς τις αδυναμίες στη διατύπωση και την εφαρμογή των κανόνων δικαίου περί των τροφίμων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η κατάσταση αυτή παρακίνησε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να συμπεριλάβει την προώθηση ενός υψηλού επιπέδου ασφάλειας των τροφίμων στις πολιτικές προτεραιότητές της για τα επόμενα έτη. Όπως υπογράμμισε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι το Δεκέμβριο του 1999, έχει ιδιαίτερη σημασία να βελτιωθούν οι κανόνες ποιότητας και να ενισχυθούν τα συστήματα ελέγχου σε ολόκληρη την τροφική αλυσίδα, από την αγροτική εκμετάλλευση έως τον καταναλωτή.

Το λευκό βιβλίο για την ασφάλεια των τροφίμων αποτελεί ουσιώδες στοιχείο σε αυτήν τη στρατηγική. Με αυτό η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει ένα σύνολο μέτρων που επιτρέπουν να οργανωθεί η ασφάλεια των τροφίμων με πιο συντονισμένο και ολοκληρωμένο τρόπο, τα οποία περιλαμβάνουν ιδίως:

- την ίδρυση μιας ανεξάρτητης ευρωπαϊκής υπηρεσίας τροφίμων αρμόδιας για την εκπόνηση ανεξάρτητων επιστημονικών γνωμοδοτήσεων επί όλων των πτυχών που σχετίζονται με την ασφάλεια των τροφίμων, τη διαχείριση συστημάτων ταχείας προειδοποίησης και την ενημέρωση για τους κινδύνους·
- βελτιωμένο νομικό πλαίσιο για την κάλυψη όλων των πτυχών που σχετίζονται με τα τρόφιμα «από το αγρόκτημα στο τραπέζι»·
- πιο εναρμονισμένα συστήματα ελέγχου σε εθνικό επίπεδο·
- διάλογο με τους καταναλωτές και τα άλλα ενδιαφερόμενα μέρη.

Πριν παρουσιάσει λεπτομερέστερα τις τέσσερις αυτές όψεις, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διατυπώνει τις γενικές αρχές επί των οποίων πρέπει να στηρίζεται η ευρωπαϊκή πολιτική στον τομέα της ασφάλειας των τροφίμων:

- πλήρης, ολοκληρωμένη προσέγγιση, η οποία αφορά ολόκληρη την τροφική αλυσίδα·
- σαφής καθορισμός των ρόλων όλων των ομάδων που μετέχουν στην τροφική αλυσίδα (οι παραγωγοί ζωοτροφών, οι γεωργοί και οι επιχειρήσεις του τομέα των τροφίμων, τα κράτη μέλη, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι καταναλωτές)·
- η ανίχνευση των τροφίμων και των ζωοτροφών καθώς και των συστατικών τους·
- η συνοχή, η αποτελεσματικότητα και ο δυναμισμός της πολιτικής τροφίμων·
- η ανάλυση των κινδύνων (η οποία περιλαμβάνει την αξιολόγηση και τη διαχείριση των κινδύνων, καθώς και την ενημέρωση σχετικά με αυτούς)·
- η ανεξαρτησία, η αρτιότητα και η διαφάνεια των επιστημονικών συμβουλών·
- η εφαρμογή της αρχής της προφύλαξης στη διαχείριση των κινδύνων.

10.3 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

Κατά τη διαδικασία ανάλυσης των κινδύνων παίζουν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο η συλλογή, η ανάλυση και η ανακοίνωση των πληροφοριών οι οποίες αφορούν τους ενδεχόμενους κινδύνους για τη διατροφή του ανθρώπου και των ζώων. Επομένως πρέπει να πραγματοποιηθούν βελτιώσεις στους τομείς της παρακολούθησης και της εποπτείας, του συστήματος ταχείας προειδοποίησης, της έρευνας στον τομέα της ασφάλειας των τροφίμων, της επιστημονικής συνεργασίας, της αναλυτικής υποστήριξης και της διατύπωσης επιστημονικών συμβουλών και να εξασφαλισθεί ταχεία πληροφόρηση, εύκολα προσιτή στους καταναλωτές.

Προκειμένου να επιτύχει αυτούς τους στόχους, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχεδιάζει την ίδρυση μιας ανεξάρτητης ευρωπαϊκής υπηρεσίας τροφίμων στην οποίαν ανατίθενται καθήκοντα επιστημονικής αξιολόγησης και επικοινωνίας, σε στενή συνεργασία με τους εθνικούς οργανισμούς και τις εθνικές επιστημονικές οργανώσεις. Η υπηρεσία αυτή πρέπει να αποτελέσει πόλο επιστημονικής αναφοράς για ολόκληρη την Ένωση στον τομέα της ασφάλειας των τροφίμων. Θα διατυπώνει επιστημονικές συμβουλές, θα συλλέγει και αναλύει τις αναγκαίες πληροφορίες, θα αντιδρά στις κρίσεις και θα επικοινωνεί με τους καταναλωτές, δείχνοντας υψηλότατο επίπεδο ανεξαρτησίας, επιστημονικής αρτιότητας και διαφάνειας.

Αντίθετα με τα καθήκοντα αξιολόγησης των κινδύνων και ενημέρωσης σχετικά με αυτούς, η τρίτη συνιστώσα της διαδικασίας ανάλυσης των κινδύνων, η διαχείριση των κινδύνων, απαιτεί νομοθετική δράση και επομένως πολιτικές αποφάσεις, οι οποίες στηρίζονται όχι μόνον σε επιστημονικά στοιχεία, αλλά και σε ευρύτερη εκτίμηση των επιθυμιών και των αναγκών της κοινωνίας. Επίσης απαιτεί έλεγχο της εφαρμογής της νομοθεσίας από τα κράτη μέλη, λειτουργία την οποίαν ασκεί σήμερα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως θεματοφύλακας των συνθηκών.

Η μεταβίβαση τέτοιων νομοθετικών και ελεγκτικών εξουσιών στην υπηρεσία τροφίμων θα επέφερε αδικαιολόγητη διάχυση της δημοκρατικής ευθύνης. Επομένως είναι ευκαίριο η αρμοδιότητα της διαχείρισης των κινδύνων να συνεχίσει να ασκείται από τα ευρωπαϊκά όργανα και όχι από την υπηρεσία τροφίμων.

10.4 ΝΕΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Μολονότι υπάρχει επί του παρόντος ευρεία νομοθεσία - η οποία καλύπτει τόσο την πρωτογενή παραγωγή αγροτικών προϊόντων όσο και τη βιομηχανική παραγωγή ειδών διατροφής, τα προβλεπόμενα μέσα αντίδρασης σε ειδικές καταστάσεις παρουσιάζουν μεγάλες διαφορές. Άλλη αδυναμία του συστήματος αποτελεί η απουσία σαφούς δέσμευσης όλων των ενδιαφερομένων μερών να προειδοποιούν έγκαιρα για ενδεχόμενο κίνδυνο, κάτι που σημαίνει θεραπευτική μάλλον παρά προληπτική προσέγγιση της Ένωσης έναντι των διατροφικών κρίσεων.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει υπόψη να αντιμετωπίσει αυτή την κατάσταση προτείνοντας ένα συνεκτικό και διαφανές σύνολο κανόνων στον τομέα της ασφάλειας των τροφίμων. Οι κανόνες αυτοί έχουν σκοπό να ορίσουν τις κοινές αρχές της νομοθεσίας περί τροφίμων, να αναγορεύσουν την ασφάλεια των τροφίμων σε κύριο στόχο του κοινοτικού δικαίου τροφίμων και να αποτελέσουν γενικό πλαίσιο για τους τομείς που δεν καλύπτουν οι εναρμονισμένοι ειδικοί κανόνες.

Το προτεινόμενο νέο νομοθετικό πλαίσιο αφορά τις διάφορες πτυχές της τροφικής αλυσίδας:

- τις ζωοτροφές : τη χρήση ειδικών υλών και προϊόντων στη διατροφή των ζώων· την αξιολόγηση, έγκριση και επισήμανση των ζωοτροφών· την έγκριση των εγκαταστάσεων παραγωγής ζωοτροφών και τα μέτρα ελέγχου· τη δημιουργία συστήματος έγκαιρης προειδοποίησης·
- την υγεία και καλή μεταχείριση των ζώων : την ενίσχυση της καταπολέμησης των ζωννόσων, της ΣΕΒ και των άλλων μεταδοτικών σπογγοειδών εγκεφαλοπαθειών, τη συμπερίληψη των ζητημάτων καλής μεταχείρισης των ζώων στην πολιτική για τα τρόφιμα·
- την υγιεινή των τροφίμων : την αναμόρφωση όλων των υφιστάμενων νομικών διατάξεων, προκειμένου να εξασφαλισθεί συνοχή και σαφήνεια σε ολόκληρη την αλυσίδα παραγωγής τροφίμων·
- τα όρια σε προσμίξεις και κατάλοιπα ζιζανιοκτόνων και κτηνιατρικών φαρμάκων στα τρόφιμα·
- την έγκριση και την επισήμανση των νέων τροφίμων·
- τα πρόσθετα, τις αρωματικές ουσίες, τη συσκευασία και την ακτινοβόληση των τροφίμων·
- τη δυνατότητα να ληφθούν μέτρα διασφάλισης σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης·

- τη διαδικασία απόφασης στον τομέα των τροφίμων (πρέπει να εξορθολογισθεί και να απλουστευθεί ώστε να εξασφαλισθούν η ταχύτητα και η διαφάνειά της).

10.5 ΕΛΕΓΧΟΙ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχεδιάζει εξαντλητική αναμόρφωση των διατάξεων περί ελέγχου, ώστε να εξασφαλισθεί ότι μπορούν πράγματι να ελέγχονται όλοι οι κρίκοι της αλυσίδας παραγωγής τροφίμων.

Μολονότι οι οικονομικοί παράγοντες έχουν σήμερα την πρωτογενή ευθύνη της τήρησης των νομοθετικών διατάξεων, για την τήρηση των κανόνων ασφαλείας από τους οικονομικούς παράγοντες έχουν υποχρέωση να επαγρυπνούν οι εθνικές αρχές.

Έλεγχοι και επιθεωρήσεις από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σε συνεργασία με το Γραφείο Τροφίμων και Κτηνιατρικών Θεμάτων (ΓΤΚΘ), απεκάλυψαν κενά στα εθνικά συστήματα ελέγχου.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκτιμά ότι η σχεδίαση εναρμονισμένων συστημάτων ελέγχου σε ευρωπαϊκό επίπεδο μπορεί να συμβάλει στην ενίσχυση της ομοιογένειας και της ποιότητας των ελέγχων. Επομένως προτείνει τον καθορισμό κοινοτικού πλαισίου για τα εθνικά συστήματα ελέγχου, το οποίο να περιλαμβάνει τρία βασικά στοιχεία: τον ορισμό λειτουργικών κριτηρίων σε κοινοτικό επίπεδο, τη διατύπωση κοινοτικών κατευθυντήριων γραμμών στον τομέα του ελέγχου και καλύτερη διοικητική συνεργασία κατά τη σχεδίαση και τη διαχείριση των συστημάτων ελέγχου.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διερωτάται επίσης εάν πρέπει να έχει πρόσθετες αρμοδιότητες, προς υποστήριξη των διαδικασιών για παράβαση οι οποίες βρίσκονται σε εξέλιξη, όταν οι έλεγχοι αποκαλύπτουν διακεκριμένη παράβαση των κοινοτικών διατάξεων.

10.6 Η ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ

Όσον αφορά την ενημέρωση για τους κινδύνους, αυτή πρέπει να είναι αμφίδρομη και να περιλαμβάνει διάλογο με και πληροφορίες από όλους τους ενδιαφερομένους. Κάθε στάδιο κατά τη λήψη απόφασης πρέπει να χαρακτηρίζεται από πλήρη διαφάνεια.

Οι ανησυχίες των καταναλωτών πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ιδίως με τους εξής τρόπους:

- να ζητείται η γνώμη του ευρύτερου κοινού για όλες τις πτυχές της ασφάλειας των τροφίμων.

- να παρέχεται ένα πλαίσιο συζήτησης μεταξύ των εμπειρογνομώνων επιστημόνων και των καταναλωτών·
- να διευκολύνεται ο διάλογος μεταξύ καταναλωτών από διάφορα κράτη τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προκρίνει μια προσέγγιση περισσότερο προσανατολισμένη προς την πρόληψη όσον αφορά την ενημέρωση για τους αναπόφευκτους κινδύνους που αφορούν τις πλέον ευάλωτες ομάδες (έγκυοι γυναίκες, βρέφη, ηλικιωμένοι, άτομα με ανοσολογική ανεπάρκεια).

Δεσμευτικοί κανόνες περί της επισήμανσης πρέπει να επιτρέπουν στους καταναλωτές να επιλέγουν τα τρόφιμά τους έχοντας πλήρη και επακριβή πληροφόρηση. Πέρα από την κωδικοποίηση της οδηγίας περί επισήμανσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιθυμεί ιδίως να επεκταθεί η υποχρέωση αναφοράς των επιμέρους στοιχείων ενός προϊόντος διατροφής σε όλα τα συστατικά του (και όχι πλέον μόνον για τα συστατικά που αποτελούν τουλάχιστον το 25% του τελικού προϊόντος).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα εξετάσει επίσης τη δυνατότητα θέσπισης ειδικών διατάξεων στο κοινοτικό δίκαιο σχετικά με τους «λειτουργικούς ισχυρισμούς» (π.χ. για τα ευεργετικά αποτελέσματα ενός θρεπτικού συστατικού στις φυσιολογικές σωματικές λειτουργίες) και τους «θρεπτικούς ισχυρισμούς» (οι οποίοι περιγράφουν π.χ. την παρουσία, την απουσία ή το επίπεδο ενός θρεπτικού συστατικού που περιέχεται σε κάποιο είδος τροφίμων ή την αξία του σε σχέση με ανάλογα είδη διατροφής), περιλαμβανομένων των κατάλληλων ένδικων βοηθημάτων.

Η πληροφόρηση των καταναλωτών πρέπει να εκτείνεται πέρα από τη βιολογική, χημική και φυσική σύνθεση των θρεπτικών συστατικών και να καλύπτει επίσης τη θρεπτική αξία των τροφίμων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα υποβάλει προτάσεις με σκοπό τον καθορισμό κριτηρίων για τα διαιτητικά τρόφιμα, τα διατροφικά πρόσθετα και τα εμπλουτισμένα τρόφιμα.

10.7 ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Τα εισαγόμενα τρόφιμα και ζωοτροφές πρέπει να πληρούν τουλάχιστον ισοδύναμες προδιαγραφές για την υγεία με εκείνες που εφαρμόζονται στην εσωτερική παραγωγή της Κοινότητας.

Αντιστρόφως, το επίπεδο ασφάλειας για τα εξαγόμενα προϊόντα της Κοινότητας πρέπει να είναι τουλάχιστον ισοδύναμο με το απαιτούμενο για τα προϊόντα που διατίθενται στην αγορά εντός της Κοινότητας.

Στο πλαίσιο του Διεθνούς Οργανισμού Εμπορίου (ΔΟΕ) η Κοινότητα πρέπει να συνεχίσει τις ενέργειές της με σκοπό τη θέσπιση διεθνών κανόνων

που να επιτρέπουν στα κράτη μέλη να διατηρήσουν υψηλά επίπεδα δημόσιας υγείας σε σχέση με την ασφάλεια των τροφίμων.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα εξετάσει επίσης τη δυνατότητα σύναψης νέων διμερών συμφωνιών με τρίτες χώρες σε σχέση με την αναγνώριση της ισοδυναμίας των υγειονομικών μέτρων. Προκρίνει επίσης τη συνέχιση της διαπραγμάτευσης συμφωνιών με τις γειτονικές χώρες (τη Νορβηγία, την Ελβετία, την Ανδόρα) και υπογραμμίζει τη σπουδαιότητα της αποδοχής του κοινοτικού κεκτημένου στον τομέα αυτόν από τις υποψήφιες χώρες.

10.8 ΜΕΤΡΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Το 2002 αναθεωρήθηκαν οι γενικές αρχές της νομοθεσίας για τα τρόφιμα καθώς και οι διαδικασίες σχετικά με την ασφάλεια των τροφίμων, οι οποίες εφαρμόζονται επίσης στις ζωοτροφές. Οι έλεγχοι και η παρακολούθηση πραγματοποιούνται σε ολόκληρη την τροφική αλυσίδα «από το αγρόκτημα στο τραπέζι». Η ίδια νομοθεσία που θεσπίζει τις γενικές αρχές και τους εναρμονισμένους ελέγχους προβλέπει την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αρχής για την Ασφάλεια των Τροφίμων, έναν ευρωπαϊκό οργανισμό που αποτελεί την επιστημονική αναφορά για τον έλεγχο και την αξιολόγηση των τροφίμων.

Στις 28 Ιανουαρίου 2002 θεσπίστηκε ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 178/2002 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, για τον καθορισμό των γενικών αρχών και απαιτήσεων της νομοθεσίας για τα τρόφιμα, για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αρχής για την Ασφάλεια των Τροφίμων και τον καθορισμό διαδικασιών σε θέματα ασφαλείας των τροφίμων.

Το λευκό βιβλίο για την ασφάλεια των τροφίμων τονίζει την ανάγκη μιας πολιτικής βασιζόμενης σε σταθερές επιστημονικές βάσεις και σε σύγχρονη νομοθεσία. Στόχος αυτής της γενικής αναδιτύπωσης της κοινοτικής νομοθεσίας είναι η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών, η οποία κλονίστηκε λόγω των πρόσφατων κρίσεων σχετικά με τα τρόφιμα, με τη συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων μερών: το ευρύ κοινό, τις μη κυβερνητικές οργανώσεις, τις επαγγελματικές ενώσεις, τους εμπορικούς εταίρους και τους διεθνείς οργανισμούς εμπορίου.

Η ελεύθερη κυκλοφορία ασφαλών και υγιεινών τροφίμων είναι θεμελιώδης αρχή για την ορθή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Ωστόσο, οι διαφορές μεταξύ των νομοθεσιών των κρατών μελών στον τομέα των τροφίμων παρεμποδίζουν μερικές φορές την ελεύθερη κυκλοφορία των τροφίμων. Είναι συνεπώς αναγκαίο να διαμορφωθεί μια κοινή βάση για τα

μέτρα σχετικά με τα τρόφιμα και τις ζωοτροφές, που λαμβάνονται σε κοινοτικό επίπεδο.

Για να υιοθετηθεί συνολική και ολοκληρωμένη προσέγγιση «από το αγρόκτημα ως το τραπέζι», η νομοθεσία πρέπει να καλύπτει όλες τις πτυχές της αλυσίδας παραγωγής τροφίμων: από την παραγωγή, τη μεταποίηση, τη μεταφορά, τη διανομή έως τη διάθεση των τροφίμων ή των ζωοτροφών. Σε όλα τα στάδια αυτής της αλυσίδας τη νομική ευθύνη για τη διασφάλιση της ασφάλειας των τροφίμων έχει η επιχείρηση τροφίμων. Παρόμοιο σύστημα πρέπει να εφαρμόζεται στις επιχειρήσεις ζωοτροφών.

Η Ευρωπαϊκή Αρχή για την Ασφάλεια των Τροφίμων (EAAT) ενισχύει το ισχύον σύστημα επιστημονικής και τεχνικής υποστήριξης. Ουσιαστική αποστολή της είναι η παροχή βοήθειας και οι ανεξάρτητες επιστημονικές γνώμες καθώς και η δημιουργία δικτύου με σκοπό τη στενή συνεργασία με παρόμοιους οργανισμούς στα κράτη μέλη. Θα αξιολογεί τους κινδύνους που συνδέονται με την τροφική αλυσίδα και θα ενημερώνει το ευρύ κοινό για τους κινδύνους.

Τέλος, οι πρόσφατες κρίσεις όσον αφορά τα τρόφιμα έδειξαν ότι υπάρχει ανάγκη βελτίωσης των διαδικασιών σχετικά με την ασφάλεια των τροφίμων. Το σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης διευρύνθηκε προκειμένου να καλύπτονται οι ζωοτροφές και να προσδιορίζονται μέτρα σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης και για τη διαχείριση των κρίσεων. Θα συσταθεί επίσης μόνιμη επιτροπή για την τροφική αλυσίδα και για την υγεία των ζώων η οποία θα αντικαταστήσει τις σημερινές μόνιμες επιτροπές.

10.9 ΓΕΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΤΡΟΦΙΜΑ

Οι στόχοι της νομοθεσίας για τα τρόφιμα είναι οι ακόλουθοι:

- η προστασία της ανθρώπινης ζωής και υγείας, η προστασία των συμφερόντων των καταναλωτών λαμβάνοντας υπόψη την προστασία της υγείας και την καλή διαβίωση των ζώων, καθώς και την προστασία των φυτών και του περιβάλλοντος.
- η επίτευξη της ελεύθερης κυκλοφορίας των τροφίμων και των ζωοτροφών στην Κοινότητα.
- η συνεκτίμηση των υφιστάμενων ή υπό εκπόνηση διεθνών προτύπων.

Η νομοθεσία για τα τρόφιμα βασίζεται κυρίως στην ανάλυση των κινδύνων βάσει των διαθέσιμων επιστημονικών στοιχείων. Σύμφωνα με την αρχή της προφύλαξης, τα κράτη μέλη και η Επιτροπή λαμβάνουν ανάλογα και προσωρινά μέτρα διαχείρισης του κινδύνου όταν ύστερα από αξιολόγηση εντοπίζεται πιθανότητα βλαβερών επιπτώσεων στην υγεία αλλά εξακολουθεί να υπάρχει επιστημονική αβεβαιότητα.

Ζητείται η γνώμη του κοινού με τρόπο διαφανή, άμεσα ή μέσω αντιπροσωπευτικών οργάνων, κατά την εκπόνηση, την αξιολόγηση και την αναθεώρηση της νομοθεσίας για τα τρόφιμα. Όταν ένα τρόφιμο ή ζωοτροφή ενδέχεται να ενέχει κίνδυνο, οι δημόσιες αρχές ενημερώνουν το κοινό σχετικά με τη φύση του κινδύνου για την υγεία των ανθρώπων ή των ζώων.

10.9.1 ΓΕΝΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

Τα τρόφιμα και οι ζωοτροφές που εισάγονται στην Κοινότητα με σκοπό τη διάθεσή τους στην αγορά εντός της Κοινότητας, ή εξάγονται σε τρίτη χώρα, συμμορφώνονται με τις σχετικές απαιτήσεις της κοινοτικής νομοθεσίας για τα τρόφιμα.

Η Κοινότητα και τα κράτη μέλη συμβάλλουν στην ανάπτυξη των διεθνών τεχνικών προτύπων για τα τρόφιμα και τις ζωοτροφές και των υγειονομικών και φυτοϋγειονομικών προτύπων.

10.9.2 ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΤΡΟΦΙΜΑ

Δεν διατίθενται στην αγορά τρόφιμα τα οποία είναι μη ασφαλή, δηλαδή είναι επιβλαβή για την υγεία και/ή ακατάλληλα για ανθρώπινη κατανάλωση. Για να καθοριστεί εάν ένα τρόφιμο είναι μη ασφαλές, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι κανονικές συνθήκες χρήσης του τροφίμου, οι πληροφορίες που παρέχονται στον καταναλωτή, οι πιθανές άμεσες ή μακροπρόθεσμες συνέπειες του τροφίμου στην υγεία, οι πιθανές σωρευτικές τοξικές συνέπειες και ενδεχομένως οι ιδιαίτερες ευαισθησίες όσον αφορά την υγεία της συγκεκριμένης κατηγορίας καταναλωτών. Όταν ένα τρόφιμο που είναι μη ασφαλές αποτελεί μέρος παρτίδας τροφίμων, θεωρείται ότι όλα τα τρόφιμα στην παρτίδα είναι επίσης μη ασφαλή.

Οι ζωοτροφές οι οποίες είναι μη ασφαλείς δεν διατίθενται στην αγορά ούτε χορηγούνται ως τροφή σε οποιοδήποτε ζώο χρησιμοποιείται για την παραγωγή τροφίμων. Οι ζωοτροφές θεωρούνται ως μη ασφαλείς όταν έχουν βλαβερές συνέπειες στην υγεία των ανθρώπων ή των ζώων. Όταν μια ζωοτροφή είναι μη ασφαλής και αποτελεί μέρος παρτίδας, θεωρείται ότι όλες οι ζωοτροφές στην εν λόγω παρτίδα είναι μη ασφαλείς.

Σε όλα τα στάδια της τροφικής αλυσίδας, οι επιχειρήσεις εξασφαλίζουν ότι τα τρόφιμα ή οι ζωοτροφές πληρούν τις απαιτήσεις της νομοθεσίας για τα τρόφιμα και επαληθεύουν την τήρηση των απαιτήσεων αυτών. Τα κράτη μέλη ελέγχουν την εφαρμογή αυτής της νομοθεσίας, επαληθεύουν την τήρησή της από τις επιχειρήσεις και καθορίζουν τα μέτρα και τις κυρώσεις που ισχύουν σε περίπτωση παραβίασης της νομοθεσίας.

Η ανιχνευσιμότητα των τροφίμων, των ζωοτροφών, των ζώων που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή τροφίμων και οποιασδήποτε άλλης ουσίας που προορίζεται για ενσωμάτωση σε ένα τρόφιμο διασφαλίζεται σε όλα τα στάδια της παραγωγής, της μεταποίησης και της διανομής. Για το σκοπό αυτό, οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις του τομέα δημιουργούν συστήματα και διαδικασίες που καθιστούν δυνατή αυτή την ανιχνευσιμότητα.

Εάν ένας υπεύθυνος επιχείρησης τροφίμων κρίνει ότι ένα τρόφιμο ή μια ζωοτροφή που έχει εισαγάγει, παράγει, μεταποιήσει, παρασκευάσει ή διανείμει έχει βλαβερές συνέπειες για την υγεία των ανθρώπων ή των ζώων, ξεκινά αμέσως διαδικασίες για την απόσυρση του εν λόγω τροφίμου από την αγορά και ενημερώνει σχετικά τις αρμόδιες αρχές. Όταν το προϊόν ενδέχεται να έχει φθάσει στους καταναλωτές, ο υπεύθυνος τους ενημερώνει και ανακαλεί από τους καταναλωτές τα προϊόντα που τους έχει ήδη προμηθεύσει.

10.10 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΡΧΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ (EFSA)

Η Αποστολή της Ευρωπαϊκής Αρχής για την Ασφάλεια των Τροφίμων (η «Αρχή») είναι η παροχή επιστημονικών συμβουλών και τεχνικής υποστήριξης σε όλους τους τομείς που έχουν αντίκτυπο στην ασφάλεια των τροφίμων. Αποτελεί πηγή ανεξάρτητης ενημέρωσης σχετικά με όλα τα θέματα που αφορούν αυτούς τους τομείς και κοινοποιεί τους κινδύνους στο ευρύ κοινό.

Στην Αρχή μπορούν να συμμετέχουν τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και οι χώρες που εφαρμόζουν την κοινοτική νομοθεσία σχετικά με την ασφάλεια των τροφίμων.

Η Αρχή έχει νομική προσωπικότητα. Το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων είναι αρμόδιο να εκδικάζει οποιαδήποτε διαφορά αφορά συμβατική ευθύνη.

10.10.1 ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Στους τομείς που υπάγονται στην αρμοδιότητά της, τα καθήκοντα της Ευρωπαϊκής Αρχής για την Ασφάλεια των Τροφίμων είναι τα ακόλουθα:

- Παρέχει στα κοινοτικά όργανα και στα κράτη μέλη τις καλύτερες δυνατές επιστημονικές γνώμες με δική της πρωτοβουλία ή ύστερα από

αίτηση της Επιτροπής, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ή των κρατών μελών.

Αυτές οι ανεξάρτητες επιστημονικές γνώμες αφορούν θέματα ασφάλειας των τροφίμων και άλλα συναφή θέματα (ζωοτροφές και υγεία των ζώων, φυτοϋγειονομικοί έλεγχοι, γενετικώς τροποποιημένοι οργανισμοί, διατροφή κ.τ.λ.). Χρησιμοποιούνται ως βάση για τη λήψη πολιτικών αποφάσεων όσον αφορά τη διαχείριση των κινδύνων. Όσον αφορά την επιστημονική αξιολόγηση ουσιών, προϊόντων ή διαδικασιών που υπόκεινται, βάσει της κοινοτικής νομοθεσίας, σε σύστημα προηγούμενης έγκρισης ή καταγραφής σε θετικό κατάλογο, τομεακοί κανονισμοί ή οδηγίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου ορίζουν τις ρυθμίσεις σύμφωνα με τις οποίες διατυπώνονται οι επιστημονικές γνώμες της Αρχής.

- Προωθεί και συντονίζει την ανάπτυξη ενιαίων μεθόδων αξιολόγησης των κινδύνων.
- Παρέχει επιστημονική και τεχνική βοήθεια στην Επιτροπή. Τα καθήκοντα επιστημονικής ή τεχνικής βοήθειας συνίστανται σε επιστημονικές εργασίες για τις οποίες δεν απαιτείται η εμπειρογνωμοσύνη της επιτροπής και των μόνιμων επιστημονικών ομάδων της Αρχής (π.χ. αξιολόγηση των τεχνικών κριτηρίων). Η Αρχή παρέχει επίσης επιστημονική βοήθεια στο πλαίσιο των διαδικασιών διαχείρισης των κρίσεων).
- Αναθέτει τη διεξαγωγή των επιστημονικών μελετών που είναι απαραίτητες για την εκπλήρωση της αποστολής της, επιδιώκοντας να αποφύγει την αλληλεπικάλυψη με τα ερευνητικά προγράμματα των κρατών μελών ή της Κοινότητας.
- Διερευνά, συλλέγει, αναλύει και συνοψίζει τα επιστημονικά και τεχνικά δεδομένα στον τομέα της ασφάλειας των τροφίμων (έκθεση του ανθρώπου σε κινδύνους που συνδέονται με την κατανάλωση τροφίμων, τις βιολογικές πηγές κινδύνου, τις μολυσματικές προσμείξεις και τα κατάλοιπα). Η Επιτροπή δημοσιεύει έκθεση σχετικά με τα συστήματα συλλογής των υφιστάμενων δεδομένων σε κοινοτικό επίπεδο.
- Αναλαμβάνει δράση για να προσδιορίσει και να χαρακτηρίσει αναδυόμενους κινδύνους. Η Αρχή καθορίζει διαδικασίες ελέγχου για τη διερεύνηση, συλλογή, αντιπαραβολή και ανάλυση όλων των πληροφοριών, με σκοπό τον προσδιορισμό των αναδυόμενων κινδύνων.
- Δημιουργεί σύστημα δικτύων ευρωπαϊκών οργανισμών που δρουν στον τομέα της ασφάλειας των τροφίμων. Η Αρχή συμμετέχει στο σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης που συνδέει την Επιτροπή και τα κράτη μέλη. Ενθαρρύνει την ανταλλαγή πληροφοριών, εμπειρογνωμοσύνης και ορθών πρακτικών, το συντονισμό της δράσης καθώς και την υλοποίηση κοινών σχεδίων. Η Επιτροπή δημοσιεύει κατάλογο των κοινοτικών συστημάτων συλλογής δεδομένων σε κοινοτικό επίπεδο.
- Παρέχει, ύστερα από αίτηση της Επιτροπής, επιστημονική και τεχνική βοήθεια με σκοπό τη βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ της Επιτροπής, των υποψήφιων χωρών, των διεθνών οργανισμών και τρίτων χωρών.

- Εξασφαλίζει ότι το κοινό και τα ενδιαφερόμενα μέρη λαμβάνουν αξιόπιστη, αντικειμενική και κατανοητή πληροφόρηση.
- Διατυπώνει συμπεράσματα και κατευθύνσεις σχετικά με θέματα που ανήκουν στο πλαίσιο της αποστολής της.

10.10.2 ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Η Αρχή αποτελείται κυρίως από:

- **Το Διοικητικό Συμβούλιο**

Ύστερα από διαβουλεύσεις με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, βάσει καταλόγου τον οποίο καταρτίζει η Επιτροπή, το Συμβούλιο διορίζει τα 14 μέλη του διοικητικού συμβουλίου. Τέσσερα μέλη του πρέπει να διαθέτουν πείρα που να έχει αποκτηθεί στα πλαίσια οργανώσεων που εκπροσωπούν τους καταναλωτές και άλλων ομάδων συμφερόντων στην τροφική αλυσίδα. Ένας εκπρόσωπος της Επιτροπής είναι επίσης μέλος του διοικητικού συμβουλίου. Εκτός της πρώτης θητείας, που είναι 6 έτη για τα μισά μέλη, η θητεία των μελών είναι τετραετής και δύναται να παραταθεί μία φορά για το πολύ πέντε χρόνια. Το διοικητικό συμβούλιο εκλέγει τον πρόεδρό του για ανανεώσιμη περίοδο δύο ετών, εγκρίνει τον εσωτερικό κανονισμό, το πρόγραμμα εργασίας του, το σχέδιο προϋπολογισμού και τον τελικό προϋπολογισμό του (μετά την έγκριση του γενικού προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την αρμόδια για τον προϋπολογισμό αρχή), καθώς και τη γενική έκθεση δραστηριοτήτων. Το Συμβούλιο εξασφαλίζει ότι η Αρχή εκπληρώνει την αποστολή της υπό τις συνθήκες που ορίζονται στον βασικό κανονισμό του.

- **Τον Διευθύνοντα Σύμβουλο**

Ο διευθύνων σύμβουλος διορίζεται από το διοικητικό συμβούλιο βάσει καταλόγου υποψηφίων τον οποίο προτείνει η Επιτροπή, για περίοδο 5 ετών που μπορεί να ανανεωθεί για διάρκεια που δεν υπερβαίνει τα πέντε έτη. Είναι ο νόμιμος εκπρόσωπος της Αρχής. Πριν από το διορισμό του υποβάλλει δήλωση ενώπιον του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και απαντά στις ερωτήσεις που θέτουν τα μέλη του. Ο διευθύνων σύμβουλος επιφορτίζεται κυρίως με τα τρέχοντα διοικητικά καθήκοντα της Αρχής και με την εκτέλεση του προϋπολογισμού της. Προτείνει το πρόγραμμα εργασίας ύστερα από διαβούλευση με την Επιτροπή, και το εφαρμόζει. Εξασφαλίζει μόνιμη επαφή με το Κοινοβούλιο. Διαβιβάζει τη γενική έκθεση δραστηριοτήτων της Αρχής στα ευρωπαϊκά όργανα το αργότερο έως τις 15 Ιουνίου κάθε έτους.

- **Το Συμβουλευτικό Σώμα**

Το συμβουλευτικό σώμα απαρτίζουν εκπρόσωποι των κρατών μελών (καθένας εκπροσωπεί τους αρμόδιους εθνικούς φορείς για την

αξιολόγηση των κινδύνων). Παρέχει συμβουλές στον διευθύνοντα σύμβουλο κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του, ιδίως δε όσον αφορά την εκπόνηση του προγράμματος εργασίας και την ιεράρχηση των αιτημάτων για επιστημονικές γνώμες. Το συμβουλευτικό σώμα, του οποίου πρόεδρος είναι ο διευθύνων σύμβουλος, συνεδριάζει τουλάχιστον τέσσερις φορές το χρόνο. Το συμβουλευτικό σώμα ενθαρρύνει τη σύνδεση με δίκτυα των οργανισμών των οποίων οι δραστηριότητες εμπίπτουν στους τομείς της αποστολής της Αρχής: ανταλλαγές πληροφοριών, συγκέντρωση γνώσεων, βελτιστοποίηση της χρήσης των διαθέσιμων πηγών.

- **Την Επιστημονική Επιτροπή και τις Επιστημονικές Ομάδες**

Απαρτίζονται από ανεξάρτητους επιστημονικούς εμπειρογνώμονες, που διορίζονται από το διοικητικό συμβούλιο ύστερα από πρόταση του διευθύνοντος συμβούλου, για τριετή θητεία. Η επιστημονική επιτροπή και οι μόνιμες επιστημονικές ομάδες είναι υπεύθυνες για την παροχή επιστημονικών γνώμων στην Αρχή, η καθεμία στο πεδίο των αρμοδιοτήτων της.

- *η επιστημονική επιτροπή*

Απαρτίζεται από τους προέδρους των επιστημονικών ομάδων και από 6 ανεξάρτητους επιστημονικούς εμπειρογνώμονες. Είναι επιφορτισμένη με τον γενικό συντονισμό με τις επιστημονικές ομάδες, έχει δε τη δυνατότητα να διοργανώνει δημόσιες ακροάσεις και να συγκροτεί ομάδες εργασίας για θέματα που δεν καλύπτονται από τις επιστημονικές ομάδες.

- *οι επιστημονικές ομάδες*

Συγκροτήθηκαν εννιά επιστημονικές ομάδες : 1) η ομάδα με θέμα τις πρόσθετες ύλες των τροφίμων, τα αρτύματα, τα βοηθητικά μέσα επεξεργασίας και τα υλικά που έρχονται σε επαφή με τα τρόφιμα· 2) η ομάδα με θέμα τις πρόσθετες ύλες και τα προϊόντα ή ουσίες που χρησιμοποιούνται στις ζωοτροφές· 3) η ομάδα με θέμα τα προϊόντα φυτοπροστασίας και τα κατάλοιπά τους· 4) η ομάδα με θέμα τους γενετικώς τροποποιημένους οργανισμούς· 5) η ομάδα με θέμα τα διαιτητικά προϊόντα, τη διατροφή και τις αλλεργίες· 6) η ομάδα με θέμα τις βιολογικές πηγές κινδύνου· 7) η ομάδα με θέμα τις μολυσματικές προσμείξεις στην τροφική αλυσίδα· 8) η ομάδα με θέμα την υγεία και την καλή διαβίωση των ζώων· 9) η ομάδα με θέμα την υγεία των φυτών.

Ο διευθύνων σύμβουλος καθώς και τα μέλη όλων των οργάνων της Αρχής αναλαμβάνουν τη δέσμευση να λειτουργούν ανεξάρτητα με γνώμονα το δημόσιο συμφέρον. Για το σκοπό αυτό, προβαίνουν σε δήλωση δέσμευσης και δήλωση συμφερόντων, όπου αναφέρονται είτε η απουσία συμφέροντος είτε τυχόν άμεσα ή έμμεσα συμφέροντα που μπορούν να θεωρηθούν επιζήμια για την ανεξαρτησία τους.

Η Αρχή πραγματοποιεί τις δραστηριότητές της με υψηλό βαθμό διαφάνειας. Στο πλαίσιο αυτό, δημοσιοποιεί τις γνώμες, τις ημερήσιες διατάξεις και τα πρακτικά των συνεδριάσεων της επιστημονικής επιτροπής και των επιστημονικών ομάδων, τα αποτελέσματα των επιστημονικών μελετών, τους οριστικούς λογαριασμούς της, την ετήσια έκθεση δραστηριότητας καθώς και τις ετήσιες δηλώσεις συμφερόντων στις οποίες προβαίνουν τα προαναφερόμενα πρόσωπα. Η Αρχή εξασφαλίζει ότι το κοινό λαμβάνει αντικειμενικές πληροφορίες στις οποίες έχει εύκολη πρόσβαση. Οι αποφάσεις της που λαμβάνονται στο πλαίσιο του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1049/2001 για την πρόσβαση στα έγγραφα μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο καταγγελίας στον Ευρωπαϊκό Διαμεσολαβητή ή προσφυγής ενώπιον του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

10.11 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

Οι υφιστάμενες διαδικασίες συμπληρώθηκαν και βελτιώθηκαν. Πρέπει κυρίως να διευρυνθεί το σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης σε όλα τα τρόφιμα και όλες τις ζωοτροφές να προσδιοριστούν τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης και για τη διαχείριση κρίσεων και να δημιουργηθεί μόνιμη επιτροπή για την τροφική αλυσίδα και την υγεία των ζώων.

10.11.1 ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΓΚΑΙΡΗΣ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΗΣ

Το σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης επεκτείνεται σε όλα τα τρόφιμα και τις ζωοτροφές. Σε αυτό το δίκτυο συμμετέχουν τα κράτη μέλη, η Επιτροπή, η οποία εξασφαλίζει τη διαχείριση, και προστέθηκε και η Αρχή ως μέλος του δικτύου.

Μέσω αυτού του συστήματος έγκαιρης προειδοποίησης, τα κράτη μέλη κοινοποιούν στην Επιτροπή, η οποία διαβιβάζει αμέσως την πληροφορία στο δίκτυο όσον αφορά:

- κάθε μέτρο που αποσκοπεί στον περιορισμό της διάθεσης στην αγορά ή στην επιβολή απόσυρσης τροφίμων ή ζωοτροφών·
- κάθε ενέργεια με τους επαγγελματίες του τομέα, που αποσκοπεί στην αποφυγή ή τη ρύθμιση της χρήσης των τροφίμων ή των ζωοτροφών·
- κάθε απόρριψη παρτίδας τροφίμων ή ζωοτροφών από αρμόδια υπηρεσία συννοσηφικού σταθμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι πληροφορίες που διαβιβάζονται στο πλαίσιο του δικτύου και αφορούν κίνδυνο λόγω τροφίμων, πρέπει να κοινοποιούνται στο ευρύ κοινό.

10.11.2 ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΚΤΑΚΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ

Όταν τα τρόφιμα ή οι ζωοτροφές που προέρχονται από την Κοινότητα ή εισάγονται από τρίτη χώρα είναι πιθανό να αποτελέσουν σοβαρό κίνδυνο για την ανθρώπινη υγεία, την υγεία των ζώων ή το περιβάλλον, και ο κίνδυνος αυτός δεν μπορεί να περιορισθεί ικανοποιητικά με τα μέτρα που λαμβάνει(-ουν) το (τα) σχετικό(-ά) κράτος(-η) μέλος(-η), η Επιτροπή λαμβάνει αμέσως, με δική της πρωτοβουλία ή κατόπιν αιτήματος κράτους μέλους, ένα ή περισσότερα από τα ακόλουθα μέτρα, ανάλογα με τη σοβαρότητα της κατάστασης:

- στην περίπτωση προϊόντων κοινοτικής προέλευσης: αναστολή της διάθεσης στην αγορά ή της χρήσης των εν λόγω προϊόντων, καθορισμός ειδικών όρων, κάθε άλλο κατάλληλο προσωρινό μέτρο.
- για τα προϊόντα που εισάγονται από τρίτη χώρα: αναστολή των εισαγωγών, καθορισμός ειδικών όρων, κάθε άλλο κατάλληλο προσωρινό μέτρο.

Τα μέτρα αυτά εκδίδονται με τη διαδικασία της επιτροπολογίας (μόνιμη επιτροπή για την τροφική αλυσίδα και την υγεία των ζώων).

Εντούτοις, σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, η Επιτροπή δύναται να λαμβάνει προσωρινά μόνο τα μέτρα έκτακτης ανάγκης, αφού διαβουλευθεί με τα σχετικά κράτη μέλη και ενημερώσει τα υπόλοιπα κράτη μέλη. Το συντομότερο δυνατόν, και το αργότερο εντός 10 εργάσιμων ημερών, τα εν λόγω προσωρινά μέτρα επικυρώνονται, τροποποιούνται, καταργούνται ή παρατείνονται, στο πλαίσιο της μόνιμης επιτροπής για την τροφική αλυσίδα και την υγεία των ζώων.

Όταν ένα κράτος μέλος πληροφορεί επίσημα την Επιτροπή για την ανάγκη λήψης μέτρων έκτακτης ανάγκης και η Επιτροπή δεν λαμβάνει μέτρα, το κράτος μέλος μπορεί να εγκρίνει προσωρινά μέτρα προστασίας. Στην περίπτωση αυτή ενημερώνει αμέσως τα άλλα κράτη μέλη και την Επιτροπή. Εντός προθεσμίας δέκα εργάσιμων ημερών, η Επιτροπή παραπέμπει το θέμα στη μόνιμη επιτροπή για την τροφική αλυσίδα και την υγεία των ζώων με σκοπό την παράταση, τροποποίηση ή κατάργηση των εθνικών προσωρινών μέτρων προστασίας.

10.11.3 ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΡΙΣΕΩΝ

Σε στενή συνεργασία με την Αρχή και τα κράτη μέλη, η Επιτροπή καταρτίζει ένα γενικό σχέδιο για τη διαχείριση κρίσεων. Σε αυτό το σχέδιο καθορίζονται οι καταστάσεις που ενέχουν άμεσους ή έμμεσους κινδύνους για την ανθρώπινη υγεία, οι οποίοι δεν προβλέπονται από τον παρόντα κανονισμό καθώς και πρακτικές διαδικασίες που απαιτούνται για τη διαχείριση της κρίσης που θα δημιουργηθεί λόγω των κινδύνων αυτών.

Όταν η μια κατάσταση που συνεπάγεται σοβαρό κίνδυνο δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί κατάλληλα με τις ισχύουσες διατάξεις, η Επιτροπή συγκροτεί αμέσως μονάδα κρίσης στην οποία συμμετέχει η Αρχή και η οποία παρέχει επιστημονική και τεχνική υποστήριξη. Αυτή η μονάδα κρίσης συλλέγει και αξιολογεί όλα τα σχετικά δεδομένα και εντοπίζει τις διαθέσιμες επιλογές για την πρόληψη, εξάλειψη ή μείωση του κινδύνου για την ανθρώπινη υγεία.

10.11.4 ΜΟΝΙΜΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΡΟΦΙΚΗ ΑΛΥΣΙΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

Συγκροτήθηκε μόνιμη επιτροπή για την τροφική αλυσίδα και την υγεία των ζώων, η οποία απαρτίζεται από εκπροσώπους των κρατών μελών και της οποίας προεδρεύει ο εκπρόσωπος της Επιτροπής. Η επιτροπή οργανώνεται σε τμήματα για να εξετάζει όλα τα συναφή θέματα.

10.12 ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΜΕ ΒΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΥΣ

Ο κανονισμός θεσπίζει εναρμονισμένο πλαίσιο παραγωγής, επισήμανσης και ελέγχου των βιολογικών γεωργικών προϊόντων και τροφίμων, με στόχο να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη των καταναλωτών όσον αφορά τα εν λόγω προϊόντα και να εξασφαλιστεί ο θεμιτός ανταγωνισμός μεταξύ των παραγωγών.

Στις 24 Ιουνίου 1991 θεσπίστηκε ο Κανονισμός 2092/91/ΕΟΚ του Συμβουλίου σχετικά με τη μέθοδο βιολογικής παραγωγής γεωργικών

προϊόντων, καθώς και την παρουσίασή της στα γεωργικά προϊόντα και τα είδη διατροφής.

Καθόσον τα προϊόντα φέρουν ή πρόκειται να φέρουν ενδείξεις που αναφέρονται στον τρόπο βιολογικής παραγωγής, ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται για τα ακόλουθα προϊόντα:

- μη μεταποιημένα γεωργικά προϊόντα, φυτικά ή ζωικά·
- ζώα εκτροφής·
- μεταποιημένα γεωργικά φυτικά και ζωικά προϊόντα που προορίζονται για ανθρώπινη κατανάλωση και έχουν παρασκευαστεί κυρίως από ένα ή περισσότερα συστατικά φυτικής ή / και ζωικής προέλευσης·
- ζωοτροφές, σύνθετες ζωοτροφές και πρώτες ύλες ζωοτροφών

Ένα προϊόν, τα συστατικά του ή τα υλικά των ζωοτροφών θεωρούνται ότι φέρουν ενδείξεις που παραπέμπουν στην μέθοδο βιολογικής παραγωγής, εφόσον στην επισήμανση, στη διαφήμιση ή στα εμπορικά έγγραφα χαρακτηρίζονται από τις ενδείξεις τις χρησιμοποιούμενες σε κάθε κράτος μέλος, που πληροφορούν τον καταναλωτή ότι παράχθηκαν σύμφωνα με τους κανόνες παραγωγής που ορίζει ο κανονισμός.

Ο κανονισμός ορίζει, στα παραρτήματά του I και II, τις αρχές βιολογικής παραγωγής και τις ουσίες που μπορούν να χρησιμοποιούνται ως φυτοφαρμακευτικό προϊόν, απορρυπαντικό, λίπασμα ή εδαφοβελτιωτικό, καθώς και τις ενδεχόμενες εξαιρέσεις. Εξάλλου, καθορίζει τους όρους υπό τους οποίους είναι δυνατή η διεύρυνση των καταλόγων των επιτρεπομένων ουσιών.

Ο κανονισμός επιβάλλει να γίνεται αναφορά στη βιολογική μέθοδο παραγωγής μόνον εφόσον το εν λόγω προϊόν έχει παραχθεί και ελεγχθεί σύμφωνα με τους κανόνες που αυτός προβλέπει, ήτοι συγκεκριμένα ότι περιέχει μόνον τις ουσίες που εμφανίζονται στα παραρτήματά του, ότι δεν έχει υποβληθεί, κατά την παρασκευή, σε επεξεργασία με ιονίζουσες ακτινοβολίες ή ότι έχει παρασκευασθεί χωρίς να χρησιμοποιηθούν γενετικώς τροποποιημένοι οργανισμοί (ΓΤΟ) ούτε προϊόντα παραγόμενα από αυτούς, καθόσον αυτοί δεν είναι συμβατοί με τις βιολογικές μεθόδους παραγωγής.

Για να εξασφαλιστεί η τήρηση των κανόνων παραγωγής, ο κανονισμός θεσπίζει καθεστώς τακτικού ελέγχου, σύμφωνα με το οποίο οι επιχειρηματίες που παράγουν, παρασκευάζουν, αποθηκεύουν ή εισάγουν από τρίτη χώρα βιολογικά προϊόντα, οφείλουν να κοινοποιούν τις δραστηριότητές τους στις αρχές, δημόσιες ή εξουσιοδοτημένες ιδιωτικές, οι οποίες έχουν ορισθεί προς τούτο από τα κράτη μέλη. Οι εν λόγω ελεγκτικές αρχές οφείλουν να εξασφαλίζουν τουλάχιστον την εφαρμογή των ελάχιστων μέτρων ελέγχου και προφύλαξης που καθορίζονται στο παράρτημα III του κανονισμού. Για την παραγωγή κρέατος από ζώα εκτροφής, ο κανονισμός διευκρινίζει ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να φροντίζουν ώστε να εξασφαλίζεται η ιχνηλασιμότητα των προϊόντων καθ' όλη την αλυσίδα της παραγωγής, της μεταποίησης και της παρασκευής.

Προβλέπεται επίσης η εφαρμογή καθεστώτος που θα παρέχει τη δυνατότητα να διαπιστώνεται αν τα προϊόντα από τρίτες χώρες έχουν παραχθεί και έχουν διατεθεί στο εμπόριο υπό συνθήκες παραγωγής και ελέγχου αντίστοιχες με εκείνες που εφαρμόζονται στα κοινοτικά προϊόντα. Οι εν λόγω τρίτες χώρες θα περιληφθούν σε κατάλογο που θα καταρτισθεί με απόφαση της Επιτροπής.

Τα κράτη μέλη δεν δύνανται να απαγορεύουν ή να περιορίζουν την εμπορία προϊόντων που συμμορφώνονται προς τις διατάξεις του κανονισμού.

Στην εφαρμογή του κανονισμού, η Επιτροπή επικουρείται από κανονιστική επιτροπή που συγκροτείται από εκπροσώπους των κρατών μελών και στην οποία προεδρεύει εκπρόσωπος της Επιτροπής.

10.13 ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΕΣ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗΣ

Η επισήμανση των τροφίμων πρέπει να περιλαμβάνει τις ακόλουθες υποχρεωτικές ενδείξεις:

1. Την Ονομασία Πώλησης
2. Τον κατάλογο των Συστατικών
3. Την ποσότητα των συστατικών ή των κατηγοριών συστατικών εκφρασμένη ως ποσοστό
4. Τα αλλεργιογόνα
5. Τρόφιμα που περιέχουν κρέας
6. Την καθαρή ποσότητα
7. Την ημερομηνία ελάχιστης διατηρησιμότητας

10.13.1 Η ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΠΩΛΗΣΗΣ

Πρόκειται για την ονομασία που προβλέπεται από τις κοινοτικές διατάξεις για το τρόφιμο αυτό ή, εάν δεν υπάρχουν τέτοιες, από τις νομοθετικές διατάξεις ή τις συνήθειες που ισχύουν στο κράτος μέλος εμπορίας. Είναι επίσης αποδεκτή η ονομασία πώλησης που χρησιμοποιείται στο κράτος παραγωγής, εκτός εάν, παρά τις λοιπές υποχρεωτικές ενδείξεις

και την προσθήκη άλλων περιγραφικών πληροφοριών, δημιουργεί σύγχυση στο κράτος εμπορίας. Η ονομασία πώλησης πρέπει να περιλαμβάνει, εξάλλου, ένδειξη περί της φυσικής κατάστασης και της διαδικασίας επεξεργασίας του τροφίμου (π.χ.: σε σκόνη, λυοφιλωμένο, κατεψυγμένο, συμπυκνωμένο, καπνιστό) στην περίπτωση που η παράλειψη της ένδειξης αυτής θα μπορούσε να προκαλέσει εσφαλμένη εντύπωση στον αγοραστή. Αντιθέτως, ενδεχόμενη επεξεργασία με ιονίζουσα ακτινοβολία πρέπει να αναφέρεται πάντοτε.

10.13.2 Ο ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΣΥΣΤΑΤΙΚΩΝ

Αυτά πρέπει να απαριθμούνται μετά από την ένδειξη «συστατικά», σε φθίνουσα σειρά περιεκτικότητας ως προς το βάρος και να αναφέρονται με την ειδική ονομασία τους, επιφυλασσομένων ορισμένων παρεκκλίσεων που προβλέπονται:

- στο παράρτημα I (Κατηγορίες συστατικών για τα οποία η ένδειξη της κατηγορίας μπορεί να αντικαταστήσει την ένδειξη του ειδικού ονόματος -παραδείγματος χάρη: «έλαιο», «βούτυρο κακάο», «τυρί», «λαχανικά», κ.τ.λ.),
- στο παράρτημα II (Κατηγορίες συστατικών που αναφέρονται υποχρεωτικά με το όνομα της κατηγορίας τους συνοδευόμενο από το ειδικό τους όνομα ή τον αριθμό ΕΚ -παραδείγματος χάρη: «χρωστικό», «μέσο οξίνισης», «γαλακτωματοποιητής», «υγροσκοπικό μέσον», κ.τ.λ.)
- και στο παράρτημα III (Αναγραφή των αρωματικών υλών) της οδηγίας.

Υπό ορισμένες προϋποθέσεις, δεν απαιτείται μνεία των συστατικών για:

- τα νωπά φρούτα και λαχανικά,
- τα αεριούχα νερά,
- τα ξύδια ζυμώσεως,
- τα τυριά, το βούτυρο, το γάλα και το αφρόγαλα που έχει υποστεί ζύμωση,
- τα προϊόντα που αποτελούνται από ένα μόνον συστατικό υπό τον όρο ότι η ονομασία πώλησης ταυτίζεται με το όνομα του συστατικού ή επιτρέπει τον καθορισμό της φύσης του συστατικού χωρίς να υπάρχει κίνδυνος σύγχυσης.

Προκειμένου περί προσθέτων, εκείνα τα οποία χρησιμοποιούνται ως τεχνολογικά βοηθήματα και τα πρόσθετα που περιέχονται σε ένα συστατικό τροφίμου αλλά δεν εκπληρώνουν κάποια τεχνολογική λειτουργία στο τελικό προϊόν δεν αναφέρονται στην επισήμανση του τροφίμου.

10.13.3 Η ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΣΥΣΤΑΤΙΚΩΝ Η ΤΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΣΥΣΤΑΤΙΚΩΝ ΕΚΦΡΑΣΜΕΝΗ ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ

Η απαίτηση αυτή εφαρμόζεται όταν τα συστατικά που εμφανίζονται στην ονομασία πώλησης διακρίνονται σαφώς στην επισήμανση ή είναι ουσιαστικής σημασίας για το χαρακτηρισμό ενός συγκεκριμένου τροφίμου. Ωστόσο, προβλέπονται ορισμένες εξαιρέσεις.

10.13.4 ΤΑ ΑΛΛΕΡΓΙΟΓΟΝΑ: ΟΔΗΓΙΑ 2003/89/ΕΚ

Ο στόχος της ανωτέρω οδηγίας είναι να παρέχει στους καταναλωτές πλήρη ενημέρωση σχετικά με τη σύνθεση των προϊόντων χάρη στην πιο λεπτομερή επισήμανση, ιδίως για όσους πάσχουν από αλλεργίες ή τροφικές δυσανεξίες.

Η οδηγία αυτή καταργεί τον κανόνα του 25% (για τα σύνθετα συστατικά που συμμετέχουν κατά ποσοστό μικρότερο του 25% στο τελικό προϊόν, η απαρίθμηση των συστατικών που περιέχει δεν είναι υποχρεωτική) και καθιερώνει κατάλογο αλλεργιογόνων που πρέπει να εμφανίζονται υποχρεωτικά στην επισήμανση των τροφίμων, συμπεριλαμβανομένων και των αλκοολούχων ποτών, ενώ τελικά καταργεί τη δυνατότητα χρήσης του ονόματος της κατηγορίας για ορισμένα συστατικά που περιλαμβάνονται στον κατάλογο που περιλαμβάνεται σε ένα νέο παράρτημα. Για τη σύνταξη αυτού του καταλόγου, η Επιτροπή θα συμβουλευτεί την Ευρωπαϊκή Αρχή για την Ασφάλεια των Τροφίμων.

- Η οδηγία αυτή παρέχει μεγαλύτερη ευελιξία λόγω: της δυνατότητας να μη τηρεί αυστηρά τη φθίνουσα σειρά κατά βάρος κατά την απαρίθμηση συστατικών που χρησιμοποιούνται σε μικρές ποσότητες (λιγότερο από 5% του τελικού προϊόντος)· της δυνατότητας να μην επαναλαμβάνει ένα συστατικό που χρησιμοποιείται αρκετές φορές κατά την παρασκευή ενός τροφίμου, τόσο ως απλό συστατικό όσο και ως σύνθετο συστατικό.

10.13.5 ΤΡΟΦΙΜΑ ΠΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΥΝ ΚΡΕΑΣ: ΟΔΗΓΙΑ 2001/101/ΕΚ

Η ανωτέρω οδηγία θεσπίζει τους όρους χρήση της ονομασίας κατηγορίας «κρέας» για την επισήμανση των τροφίμων που περιέχουν κρέας ως συστατικό. Προκειμένου να καθορίζεται με εναρμονισμένο τρόπο η περιεκτικότητα κρέατος στα τρόφιμα αυτά, θεσπίζει ανώτατα όρια για την περιεκτικότητα σε λίπη και συνεκτικό ιστό των προϊόντων που μπορούν να υπαχθούν στην ονομασία κατηγορίας «κρέας ή κρέατα».

10.13.6 Η ΚΑΘΑΡΗ ΠΟΣΟΤΗΤΑ

Η ένδειξη αυτή πρέπει να περιλαμβάνεται εκφρασμένη σε μονάδες όγκου για τα υγρά και σε μονάδες μάζας για τα λοιπά προϊόντα. Ωστόσο, προβλέπονται ειδικές διατάξεις για τα τρόφιμα που πωλούνται με το κομμάτι και για τα στερεά τρόφιμα που προσφέρονται σε υγρό κάλυψη.

10.13.7 Η ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΛΑΧΙΣΤΗΣ ΔΙΑΤΗΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑΣ

Η ημερομηνία αυτή αποτελείται από την ημέρα, το μήνα και το έτος, εκτός εάν πρόκειται για τρόφιμα με διατηρησιμότητα μικρότερη από 3 μήνες (αρκούν η ημέρα και ο μήνας), τρόφιμα με μέγιστη διατηρησιμότητα 18 μηνών (αρκούν ο μήνας και το έτος) ή με διατηρησιμότητα μεγαλύτερη από 18 μήνες (το έτος αρκεί).

Δεν απαιτείται ημερομηνία διατηρησιμότητας στις περιπτώσεις:

- των νωπών φρούτων και λαχανικών που δεν έχουν υποστεί επεξεργασία,
- των οίνων και των ποτών με κατ' όγκον περιεκτικότητα τουλάχιστον 10% σε οινόπνευμα,
- των μη οινοπνευματωδών αναψυκτικών,
- των χυμών φρούτων και των οινοπνευματωδών ποτών που είναι συσκευασμένα σε δοχεία χωρητικότητας άνω των πέντε λίτρων και πρόκειται να διατεθούν σε μονάδες ομαδικής εστίασης,
- των προϊόντων αρτοποιίας, των σακχαρωδών και προϊόντων ζαχαροπλαστικής,
- των ξυδιών,
- του μαγειρικού άλατος,
- των σακχάρων σε στερεά μορφή,
- των τσικλών για μάσηση
- και των ατομικών μερίδων παγωτών.

10.14 ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΕΣ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΩΣ ΑΛΛΟΙΩΣΙΜΑ ΤΡΟΦΙΜΑ

- Η τελική ημερομηνία ανάλωσης
- Οι ιδιαίτερες συνθήκες διατήρησης και χρήσης
- Το όνομα ή την εμπορική επωνυμία και τη διεύθυνση του κατασκευαστή ή του συσκευαστή ή ενός πωλητή εγκατεστημένου στο εσωτερικό της Κοινότητας
- Ο τόπος καταγωγής ή προέλευσης, σε περίπτωση που η παράλειψη της ένδειξης αυτής είναι δυνατόν να οδηγήσει σε πλάνη τον καταναλωτή
- Οι οδηγίες χρήσεως, εφόσον είναι αναγκαίο

- Η αναγραφή του κτηθέντος κατ' όγκον αλκοολικού τίτλου για τα ποτά με περιεκτικότητα σε οινόπνευμα μεγαλύτερη από 1,2 % κατ'όγκον.

Οι κοινοτικές διατάξεις που διέπουν ειδικά τρόφιμα μπορούν να μην απαιτούν τις ενδείξεις που αφορούν τον κατάλογο συστατικών και την ημερομηνία ελάχιστης διατηρησιμότητας, καθώς και να προβλέπουν άλλες υποχρεωτικές ενδείξεις επιπλέον εκείνων που προαναφέρθηκαν, με την προϋπόθεση ότι δεν βλάπτεται η πληροφόρηση του αγοραστή.

Οι ενδείξεις πρέπει να είναι ευκόλως κατανοητές, ευδιάκριτες, ευανάγνωστες και ανεξίτηλες. Ωστόσο, προβλέπονται ειδικές διατάξεις όσον αφορά:

- τις επαναχρησιμοποιούμενες γυάλινες φιάλες και τις συσκευασίες μικρών διαστάσεων·
- τα προσσκευασμένα τρόφιμα

Οι υποχρεωτικές ενδείξεις πρέπει να αναγράφονται επί της προσσκευασίας ή επί ετικέτας συνδεδεμένης με αυτήν. Όταν τα προσσκευασμένα τρόφιμα διατίθενται στο εμπόριο σε στάδιο προγενέστερο της πώλησης στον τελικό καταναλωτή ή παραδίδονται για επεξεργασία σε μονάδες ομαδικής εστίασης, οι ενδείξεις μπορούν να αναγράφονται μόνον στα εμπορικά έγγραφα με την προϋπόθεση ότι η ονομασία πώλησης, η ημερομηνία ελάχιστης διατηρησιμότητας και τα στοιχεία του κατασκευαστή ή του συσκευαστή αναγράφονται επί της εξωτερικής συσκευασίας του τροφίμου.

Τα τρόφιμα που δεν προσφέρονται προσσκευασμένα προς πώληση ή για τα τρόφιμα που συσκευάζονται κατά την πώληση εφόσον το ζητήσει ο αγοραστής. Τα κράτη μέλη πρέπει να καθορίζουν τον τρόπο αναγραφής των υποχρεωτικών ενδείξεων.

Εξάλλου, οι ενδείξεις πρέπει να αναγράφονται σε γλώσσα ευκόλως κατανοητή από τον καταναλωτή. Η επισήμανση μπορεί να αναγράφεται σε πολλές γλώσσες.

Το εμπόριο των τροφίμων που ανταποκρίνονται στην οδηγία μπορεί να απαγορευθεί μόνον στο πλαίσιο εφαρμογής μη εναρμονισμένων εθνικών διατάξεων οι οποίες δικαιολογούνται από ιδιαίτερους λόγους, όπως η προστασία της δημόσιας υγείας, η καταστολή της απάτης ή η προστασία της εμπορικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας.

10.15 ΧΡΗΣΗ ΓΛΩΣΣΩΝ ΣΤΗΝ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ

Στις 10 Νοεμβρίου 1993, η Επιτροπή εξέδωσε ερμηνευτική ανακοίνωση σχετικά με τη χρήση των διαφόρων γλωσσών κατά την εμπορία των τροφίμων μετά από την απόφαση "Peeters" του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου. Στην ανακοίνωση αυτή, η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι η επισήμανση των τροφίμων τα οποία προορίζονται να πωληθούν ως έχουν στον τελικό καταναλωτή πρέπει να είναι διατυπωμένη σε γλώσσα εύκολα κατανοητή, πρόκειται, κατά κανόνα, για την ή τις επίσημες γλώσσες της χώρας εμπορίας. Ωστόσο, πρέπει να γίνονται αποδεκτοί όροι ή εκφράσεις σε ξένα γλώσσα, οι οποίοι όμως θα είναι εύκολα κατανοητοί από τον καταναλωτή.

10.16 «ΕΝΕΡΓΑ» ΚΑΙ «ΝΟΗΜΟΝΑ» ΥΛΙΚΑ ΣΥΣΚΕΥΑΣΙΑΣ

Οι νέες επιστημονικές εξελίξεις επέτρεψαν την κατασκευή «ενεργών» και «νοημόνων» υλικών συσκευασίας που παρατείνουν τη διάρκεια ζωής ενός τροφίμου ή αντιδρούν όταν το τρόφιμο είναι αλλοιωμένο (για παράδειγμα, συσκευασία η οποία αλλάζει χρώμα). Αυτά τα νέα υλικά ενσωματώθηκαν στη νομοθεσία που διέπει όλα τα υλικά και αντικείμενα που προορίζονται να έρθουν σε επαφή με τα τρόφιμα.

Στις 27 Οκτωβρίου 2004 θεσπίστηκε ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1935/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με τα υλικά και αντικείμενα που προορίζονται να έρθουν σε επαφή με τρόφιμα και με την κατάργηση των οδηγιών 80/590/ΕΟΚ και 89/109/ΕΟΚ.

Ο κανονισμός αυτός επιβάλλει την επισήμανση ή την παροχή συγκεκριμένων πληροφοριών για όλες τις ουσίες που έρχονται σε επαφή με τα τρόφιμα ή που ενδέχεται να έρθουν σε επαφή με αυτά σε περίπτωση που δεν είναι εμφανές ότι προορίζονται για να έρθουν σε επαφή με τρόφιμα.

Αφετέρου, επιτρέπει τη διάθεση στην αγορά δύο ειδών υλικών συσκευασίας που αντιδρούν με «νοήμονα» τρόπο όταν έρχονται σε επαφή με τα τρόφιμα: το ένα είδος παρέχει πληροφορίες για την ποιότητα (φρεσκάδα) του προϊόντος, ενώ το άλλο είδος διατηρεί περισσότερο το προϊόν επιφέροντας ευνοϊκές χημικές μεταβολές.

Στην πρώτη περίπτωση, η συσκευασία μπορεί, για παράδειγμα, να αλλάξει χρώμα αν το προϊόν δεν είναι πλέον φρέσκο ή αν έχει αλλοιωθεί. Στη δεύτερη περίπτωση, η συσκευασία εμποδίζει τη δημιουργία αερίων που καταστρέφουν το προϊόν (δεσμευτές οξυγόνου ή απορροφητές αιθυλενίου) ή ελευθερώνουν συντηρητικά ή αντιοξειδωτικά. Σε περίπτωση που αυτά τα υλικά και ενεργά αντικείμενα τροποποιούν τη σύνθεση ή τα οργανοληπτικά

χαρακτηριστικά των τροφίμων, πρέπει να συμμορφώνονται με την κοινοτική νομοθεσία σχετικά με τις πρόσθετες ουσίες .

Εξάλλου, ο κανονισμός απαγορεύει τις ουσίες που μπορούν να χρησιμοποιούνται για την απόκρυψη της αλλοίωσης ενός προϊόντος (όπως είναι οι αλδεΐδες ή οι αμίνες) ή για την αλλαγή του χρώματος με στόχο την παραπλάνηση του καταναλωτή.

Ο νέος κανονισμός αφορά όλα τα υλικά που προορίζονται να έρθουν σε επαφή με τα τρόφιμα: όλα τα είδη συσκευασίας, φιάλες (από πλαστικό και γυαλί), σερβίτσια, ηλεκτρικές μικροσυσκευές (για παράδειγμα μηχανές του καφέ), καθώς και κόλλες και εκτυπωτικά μελάνια για τις ετικέτες.

Ο κανονισμός διευκρινίζει, μεταξύ άλλων, τη δυνατότητα να καταρτιστεί ένας θετικός κατάλογος των επιτρεπόμενων ουσιών (αποκλειομένων όλων των άλλων) για την εκπόνηση των ειδικών κανόνων για κάθε είδος υλικού.

10.17 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΟΥΣΙΩΝ

Η Επιτροπή χορηγεί άδεια για την εισαγωγή νέων πλαστικών υλικών στην αγορά με την έγκριση νέων ουσιών που θα χρησιμοποιούνται στην κατασκευή τους. Η εν λόγω άδεια χορηγείται αφού ληφθεί υπόψη η γνώμη της νέας Αρχής για την Ασφάλεια των Τροφίμων , η οποία είναι επιφορτισμένη με την εκ των προτέρων αξιολόγηση της τοξικότητας των ουσιών ώστε να αποφεύγεται κάθε κίνδυνος για τον καταναλωτή.

Αφετέρου, θα οριστούν εργαστήρια αναφοράς (κοινοτικά και εθνικά) για να εξασφαλιστεί η ομοιομορφία των αναλυτικών αποτελεσμάτων στην εφαρμογή του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 882/2004.

Ο παρών κανονισμός ορίζει επίσης τις απαιτήσεις σχετικά με την ιχνηλασιμότητα των υλικών που έρχονται σε επαφή με τα τρόφιμα, από την κατασκευή έως τη διάθεση στο εμπόριο.

Υπενθυμίζεται ότι η ιχνηλασιμότητα εξασφαλίζεται σήμερα, όσον αφορά τα τρόφιμα, με έναν κανονισμό του 2002. Αυτή η έννοια της ιχνηλασιμότητας «από το αγρόκτημα στο τραπέζι» προβλήθηκε από το λευκό βιβλίο για την ασφάλεια των τροφίμων του 2000.

Τα νέα «ενεργά» υλικά συσκευασίας αναγράφουν στις ετικέτες πληροφορίες για την ίδια τη φύση της συσκευασίας. Κάθε «κενή» συσκευασία, την οποία θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει ο καταναλωτής για τρόφιμα, πρέπει να συνοδεύεται από τη φράση «κατάλληλη για να έρθει σε επαφή με τρόφιμα» ή ένα σύμβολο (ποτήρι και πιρούνι) σε περίπτωση που δεν είναι εμφανές ότι η συσκευασία προορίζεται να έρθει σε επαφή με τρόφιμα.

Η προγενέστερη νομοθεσία για τα υλικά που έρχονται σε επαφή με τα τρόφιμα προστάτευε την υγεία των καταναλωτών εξασφαλίζοντας ότι όλα τα υλικά που έρχονται σε επαφή με τα τρόφιμα δεν προκαλούν χημικές αντιδράσεις που μεταβάλλουν τη σύσταση του τροφίμου ή τα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά του (τη γεύση, την εμφάνιση, την υφή ή το άρωμα).

Ο νέος κανονισμός καταργεί την εν λόγω νομοθεσία ώστε να επιτραπεί η χρήση υλικών συσκευασίας που επωφελούνται από τις νέες επιστημονικές καινοτομίες στον τομέα του ελέγχου των τροφίμων. Καταργεί επίσης την οδηγία 80/590/ΕΟΚ περί του καθορισμού του συμβόλου που δύναται να συνοδεύει τα υλικά και αντικείμενα τα οποία προορίζονται να έλθουν σε επαφή με τα τρόφιμα, εφόσον συμπεριλαμβάνει το σύμβολο αυτό (βλ. παραπάνω την εξήγηση σχετικά με την επισήμανση).

10.18 ΣΗΜΑΝΣΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ CE (ΕΚ)

Εναρμονισμένα μέσα αξιολόγησης της συμμόρφωσης προς τις οδηγίες τεχνικής εναρμόνισης ευνοούν τη διάθεση στην ευρωπαϊκή αγορά βιομηχανικών προϊόντων και συμβάλλουν στην υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς. Η αξιολόγηση της συμμόρφωσης αναλύεται σε ενότητες οι οποίες αναφέρονται στη φάση σχεδιασμού των προϊόντων και στη φάση παραγωγής τους.

Στις 22 Ιουλίου 1993 πάρθηκε η Απόφαση 93/465/ΕΟΚ του Συμβουλίου, για τις ενότητες που αφορούν τις διάφορες φάσεις των διαδικασιών αξιολόγησης της πιστότητας και τους κανόνες επίθεσης και χρήσης της σήμανσης πιστότητας "CE" που προορίζονται να χρησιμοποιηθούν στις οδηγίες τεχνικής εναρμόνισης.

Η παρούσα απόφαση θεσπίζει μια σειρά διαδικασιών αξιολόγησης της συμμόρφωσης των βιομηχανικών προϊόντων προς τους στόχους ή "βασικές απαιτήσεις" που καθορίζονται από τις οδηγίες σχετικά με την τεχνική εναρμόνιση. Αυτή αποσκοπεί στη διαφύλαξη των δημοσίων συμφερόντων όπως η υγεία και η ασφάλεια των χρηστών των προϊόντων.

Η σήμανση «ΕΚ» επιβεβαιώνει τη συμμόρφωση ενός προϊόντος προς τις κοινοτικές απαιτήσεις που βαρύνουν τον κατασκευαστή του προϊόντος

αυτού. Υποδεικνύει ότι το προϊόν είναι σύμφωνο προς όλες τις κοινοτικές διατάξεις που προβλέπουν την εναπόθεσή του.

Τα κράτη μέλη δεν δύνανται να περιορίσουν τη διάθεση στην αγορά και τη θέση σε λειτουργία προϊόντων που φέρουν το σήμα «CE», εκτός αν υπάρχουν αποδείξεις περί μη συμμόρφωσης του προϊόντος. Η σήμανση θα πρέπει να τοποθετείται πριν τη διάθεση ενός προϊόντος στην ευρωπαϊκή αγορά και τη θέση του σε λειτουργία.

Η απόφαση καθορίζει το καθεστώς τοποθέτησης της σήμανσης "CE" όσον αφορά το σχεδιασμό, την κατασκευή, τη διάθεση στην αγορά, τη θέση σε λειτουργία ενός προϊόντος.

Η σήμανση "CE" μπορεί να περιληφθεί στην κοινοτική νομοθεσία ως σήμανση συμμόρφωσης αν:

- μια οδηγία υπακούει στις αρχές της νέας προσέγγισης και της συνολικής προσέγγισης·
- χρησιμοποιείται η μέθοδος της συνολικής εναρμόνισης·
- η οδηγία περιέχει διαδικασίες αξιολόγησης της συμμόρφωσης σύμφωνα με την παρούσα απόφαση.

Οι οδηγίες δύνανται να αποκλείουν την εναπόθεση της σήμανσης « EK » σε ορισμένα προϊόντα. Τα προϊόντα αυτά δύνανται να κυκλοφορούν ελεύθερα στην ευρωπαϊκή αγορά αν συνοδεύονται, από δήλωση ή πιστοποιητικό συμμόρφωσης.

10.18.1 ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΩΝ

Η σήμανση "CE" πρέπει να τοποθετείται από τον κατασκευαστή ή από τον εντολοδόχο του που είναι εγκατεστημένος στην Κοινότητα. Ο κατασκευαστής φέρει την τελική ευθύνη της συμμόρφωσης του προϊόντος.

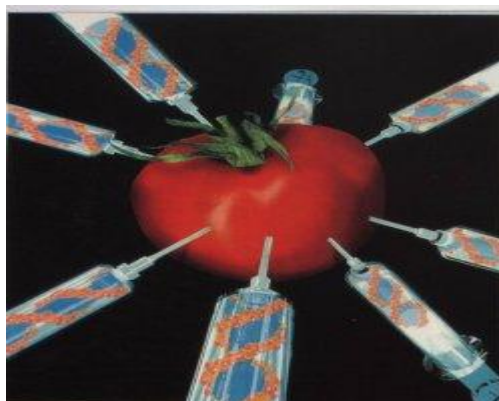
Η αξιολόγηση της συμμόρφωσης αναφέρεται στη φάση σχεδιασμού και στη φάση παραγωγής του προϊόντος. Ένας δηλωμένος οργανισμός δύναται να παρέμβει κατά τις δύο αυτές φάσεις ανάλογα με τις διαδικασίες αξιολόγησης της συμμόρφωσης. Όταν ένας δηλωμένος οργανισμός παρεμβαίνει στη φάση ελέγχου της παραγωγής, η σήμανση ακολουθείται από τον αριθμό αναγνώρισης του οργανισμού.

Αν ένα προϊόν εισέρχεται στο πεδίο εφαρμογής μιας οδηγίας που προβλέπει τη σήμανση "CE", αυτή θα πρέπει να τοποθετείται:

- σε όλα τα νέα προϊόντα, είτε κατασκευάζεται στα κράτη μέλη είτε σε τρίτες χώρες·
- στα χρησιμοποιημένα και από δεύτερο χέρι προϊόντα που εισάγονται από τρίτες χώρες.

10.19 ΝΕΑ ΤΡΟΦΙΜΑ ΚΑΙ ΝΕΑ ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

Εναρμονίζεται η έγκριση νέων τροφίμων και νέων συστατικών τροφίμων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Πριν από τη διάθεση των εν λόγω προϊόντων στην αγορά, πρέπει να αποδεικνύεται η αβλάβειά τους κατά τους ελέγχους που διεξάγονται από την Ευρωπαϊκή Αρχή για την Ασφάλεια των Τροφίμων. Για παράδειγμα, οι φυτοστερόλες / φυτοστανόλες περιλαμβάνονται μεταξύ αυτών των νέων συστατικών. Ορισμένοι γενετικώς τροποποιημένοι οργανισμοί (ΓΤΟ) συμπεριελήφθησαν και εγκρίθηκαν ως νέα τρόφιμα ή ως νέα συστατικά τροφίμων.

Στις 27 Ιανουαρίου 1997 θεσπίστηκε ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 258/97 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με τα νέα τρόφιμα και τα νέα συστατικά τροφίμων.

Ο κανονισμός αφορά:

- τρόφιμα και συστατικά τροφίμων τα οποία έχουν στοιχειώδη μοριακή δομή·
- τρόφιμα και συστατικά τροφίμων τα οποία συντίθενται από μικροοργανισμούς, μύκητες ή άλγη·
- τρόφιμα και συστατικά τροφίμων τα οποία συντίθενται από φυτικούς οργανισμούς και λαμβάνονται με βάση αυτούς ή με βάση ζωικούς οργανισμούς·
- τρόφιμα και συστατικά τροφίμων των οποίων η θρεπτική αξία, ο μεταβολισμός και η περιεκτικότητα σε ανεπιθύμητες ουσίες έχουν μεταβληθεί σημαντικά μέσω της μεθόδου παραγωγής.

Ο κανονισμός δεν έχει εφαρμογή σε πρόσθετα τροφίμων, αρτυματικές ουσίες και διαλύτες εκχύλισης.

Τα τρόφιμα ή συστατικά τροφίμων δεν πρέπει: να ενέχουν κινδύνους για τον καταναλωτή, να οδηγούν σε παραπλάνηση τον καταναλωτή ή να θίγουν τον καταναλωτή από άποψη θρεπτικής αξίας.

Προτού διατεθούν στην αγορά, τα τρόφιμα και τα συστατικά τροφίμων που καλύπτονται από τον εν λόγω κανονισμό υποβάλλονται σε διαδικασία κοινοτικής αξιολόγησης, βάσει της οποίας μπορεί να ληφθεί απόφαση έγκρισης.

Σύμφωνα με τη διαδικασία αυτή, ο αρμόδιος οργανισμός του κράτους μέλους στο οποίο υπεβλήθη η αίτηση, οφείλει να προβεί σε αρχική αξιολόγηση και να αποφανθεί ενδεχομένως για τη σκοπιμότητα της διενέργειας συμπληρωματικής αξιολόγησης. Σε περίπτωση κατά την οποία η Επιτροπή ή τα άλλα κράτη μέλη δεν εγείρουν αντιρρήσεις ή κατά την οποία δεν είναι αναγκαία η διενέργεια συμπληρωματικής αξιολόγησης, το κράτος μέλος ανακοινώνει στον αιτούντα ότι δύναται να προχωρήσει στη διάθεση του προϊόντος στην αγορά. Σε αντίθετη περίπτωση, η Επιτροπή οφείλει να εκδώσει απόφαση για τη χορήγηση άδειας, με τη βοήθεια της μόνιμης επιτροπής τροφίμων.

Η απόφαση για την χορήγηση άδειας καθορίζει την ισχύ της τελευταίας και προσδιορίζει, ενδεχομένως, τους όρους χρησιμοποίησης, την ονομασία, τις προδιαγραφές, καθώς και τις απαιτήσεις επισήμανσης του περί ου ο λόγος τροφίμου ή συστατικού τροφίμων.

Πριν ληφθεί οιαδήποτε απόφαση ή μέτρο σχετικά με νέα τρόφιμα και νέα συστατικά τροφίμων που ενδέχεται να θέσουν σε κίνδυνο τη δημόσια υγεία, ζητείται η γνώμη της επιστημονικής επιτροπής τροφίμων.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ

Ο κανονισμός καθορίζει ειδικές απαιτήσεις σχετικά με την επισήμανση των εν λόγω ειδών διατροφής. Αναγράφονται υποχρεωτικά:

- κάθε χαρακτηριστικό όπως σύνθεση, θρεπτική αξία και χρήση για τα οποία προορίζεται το νέο προϊόν·
- η παρουσία υλών που ενδέχεται να έχουν επίπτωση στην υγεία ορισμένων ατόμων·
- η παρουσία υλών που εγείρουν επιφυλάξεις δεοντολογικού χαρακτήρα·
- η παρουσία γενετικώς τροποποιημένου οργανισμού (ΓΤΟ). Από το 2003 οι ΓΤΟ εγκρίνονται βάσει του κανονισμού 1829/2003 (βλ. παρακάτω «η περίπτωση των ΓΤΟ»).

Τα τρόφιμα και τα συστατικά τροφίμων που καλύπτονται από τον κανονισμό και που περιέχουν γενετικώς τροποποιημένους οργανισμούς αποτελούν αντικείμενο ειδικής διαδικασίας που δίνει έμφαση στην εκτίμηση των περιβαλλοντικών κινδύνων.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΣΤΟΛΗΣ

Ένα κράτος μέλος μπορεί να αναστέλλει ή να περιορίζει προσωρινώς στην επικράτειά του την εμπορία και χρησιμοποίηση ενός νέου τροφίμου ή συστατικού τροφίμου εάν κρίνει ότι η χρήση του δημιουργεί κινδύνους για την υγεία του ανθρώπου. Ενημερώνει την Επιτροπή σχετικά, η οποία λαμβάνει μέτρα σύμφωνα με τη διαδικασία την προβλεπόμενη για την έγκριση της διάθεσης στην αγορά.

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΓΤΟ

Ο κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 258/97 επέτρεψε την έγκριση ορισμένων παραγώγων προϊόντων ΓΤΟ μέσω μιας απλουστευμένης διαδικασίας που επέτρεπε την έγκρισή τους εάν το προϊόν ήταν ουσιαστικά αντίστοιχο προς άλλο που είχε ήδη λάβει αυτή την έγκριση.

10.20 ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΗ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ

Η διατροφική επισήμανση έχει εναρμονιστεί σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Είναι προαιρετική, αλλά όταν στην επισήμανση ή σε διαφήμιση περιλαμβάνεται διατροφικός ισχυρισμός γίνεται υποχρεωτική.

Στις 24 Σεπτεμβρίου 1990 θεσπίστηκε η Οδηγία 90/496/ΕΟΚ του Συμβουλίου, σχετικά με τους κανόνες επισήμανσης των τροφίμων όσον αφορά τις τροφικές τους ιδιότητες.

Η παρούσα οδηγία αφορά τη διατροφική επισήμανση τροφίμων που προορίζονται για τον τελικό καταναλωτή και για μονάδες ομαδικής εστίασης (εστιατόρια, νοσοκομεία, κυλικεία κ.λπ.).

Η οδηγία δεν εφαρμόζεται για τα φυσικά μεταλλικά νερά ούτε για τα νερά που προορίζονται για κατανάλωση από τον άνθρωπο ούτε για τους ολοκληρωτές διαίτης ή τα συμπληρώματα διατροφής.

Η διατροφική επισήμανση είναι προαιρετική, αλλά γίνεται υποχρεωτική μόνον όταν η επισήμανση, η παρουσίαση ή μια διαφήμιση του προϊόντος περιλαμβάνει διατροφικό ισχυρισμό .

Επιτρέπονται μόνο οι διατροφικοί ισχυρισμοί που αφορούν την ενεργειακή αξία και τα θρεπτικά συστατικά (πρωτεΐνες, υδατάνθρακες, λιπαρά, διατροφικές ίνες, νάτριο, βιταμίνες και ανόργανα άλατα) που αναφέρονται στο παράρτημα της οδηγίας καθώς και τις ουσίες που ανήκουν σε μια από τις εν λόγω κατηγορίες θρεπτικών συστατικών ή αποτελούν συστατικά τους.

Οι πληροφορίες που αναγράφονται στην επισήμανση ανήκουν στην ομάδα 1 ή στην ομάδα 2 ανάλογα με την εξής σειρά:

- Ομάδα 1:
 - ενεργειακή αξία·
 - ποσότητα πρωτεϊνών, υδατανθράκων και λιπαρών·
- Ομάδα 2:
 - ενεργειακή αξία·
 - ποσότητα πρωτεϊνών, υδατανθράκων, σακχάρων, λιπαρών, κεκορεσμένων λιπαρών οξέων, διατροφικών ινών και νατρίου.

Όταν ο ισχυρισμός αφορά τα σάκχαρα, τα κεκορεσμένα λιπαρά οξέα, τις διατροφικές ίνες ή το νάτριο, πρέπει να δοθούν οι πληροφορίες της ομάδας 2.

Η δήλωση της ενεργειακής αξίας και της περιεκτικότητας σε θρεπτικά συστατικά πρέπει να εκφράζεται αριθμητικώς, σε ειδικές μονάδες μέτρησης. Οι σχετικές πληροφορίες εκφράζονται ανά 100 g, 100 ml προϊόντος ή ανά συσκευασία. Όσες αφορούν τις βιταμίνες και τα ανόργανα άλατα μπορούν επίσης να εκφράζονται σε ποσοστό επί τοις εκατό των συνιστώμενων ημερήσιων τροφικών δόσεων (ΣΗΔ), που μπορεί επίσης να λάβει μορφή γραφικής παράστασης.

Η διατροφική επισήμανση μπορεί επίσης να περιλαμβάνει τις ποσότητες αμύλου, πολυολών, μονοακόρεστων λιπαρών οξέων, χοληστερόλης και ανόργανων αλάτων ή βιταμινών που αναφέρονται στο παράρτημα.

Όλες οι ανωτέρω πληροφορίες πρέπει να είναι συγκεντρωμένες σε εμφανή θέση, να δίνονται με ευανάγνωστους και ανεξίτηλους τυπογραφικούς χαρακτήρες και σε γλώσσα ευκόλως κατανοητή από τον αγοραστή. Τα κράτη μέλη δεν επιβάλλουν λεπτομερέστερες προδιαγραφές από τις περιεχόμενες στην παρούσα οδηγία σχετικά με τη διατροφική επισήμανση των τροφίμων.

Όσον αφορά τα τρόφιμα που προσφέρονται μη προσυσκευασμένα στον τελικό καταναλωτή και στις μονάδες ομαδικής εστίασης ή τα τρόφιμα που συσκευάζονται στον τόπο άμεσης πώλησης, η έκταση των πληροφοριών πάνω στην επισήμανση καθώς και οι τρόποι με τους οποίους παρέχονται μπορούν να καθορίζονται με εθνικές διατάξεις έως ότου θεσπιστούν

ενδεχομένως κοινοτικά μέτρα σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται στην οδηγία.

Λέξεις- κλειδιά της πράξης

«Διατροφική επισήμανση»: κάθε πληροφορία που εμφανίζεται στην επισήμανση σχετικά με την ενεργειακή αξία και τα ακόλουθα θρεπτικά συστατικά: πρωτεΐνες, υδατάνθρακες, λιπαρά, διατροφικές ίνες, νάτριο, βιταμίνες και ανόργανα άλατα.

10.21 ΤΡΟΦΙΜΑ ΠΟΥ ΠΡΟΟΡΙΖΟΝΤΑΙ ΓΙΑ ΕΙΔΙΚΗ ΔΙΑΤΡΟΦΗ

Τα τρόφιμα που προορίζονται για ειδική διατροφή (βρέφη, πρόσωπα με προβλήματα του πεπτικού συστήματος ή του μεταβολισμού, ή σε ιδιαίτερη φυσιολογική κατάσταση) εναρμονίζονται όσον αφορά την παρουσίασή τους. Η επισήμανση αυτών των προϊόντων έχει ειδικές απαιτήσεις, για παράδειγμα την αναφορά της ενεργειακής αξίας, του περιεχομένου σε υδατάνθρακες, πρωτεΐνες και λιπίδια

Στις 3 Μαΐου 1989 θεσπίστηκε η Οδηγία 89/398/ΕΟΚ του Συμβουλίου, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με τα τρόφιμα που προορίζονται για ειδική διατροφή.

Η οδηγία εφαρμόζεται στα τρόφιμα που προορίζονται για ειδική διατροφή. Τα τρόφιμα αυτά αντιστοιχούν στον αναφερόμενο διατροφικό στόχο και διατίθενται στο εμπόριο κατά τρόπο που να αναφέρει ότι ανταποκρίνονται στο στόχο αυτό. Η ειδική διατροφή πρέπει να ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες διατροφικές ανάγκες των ακόλουθων κατηγοριών καταναλωτών:

- πρόσωπα τα οποία παρουσιάζουν προβλήματα του πεπτικού συστήματος ή του μεταβολισμού·
- πρόσωπα τα οποία βρίσκονται σε ιδιαίτερη φυσιολογική κατάσταση·
- βρέφη ή νήπια σε καλή κατάσταση υγείας.

Απαγορεύεται η χρήση των χαρακτηριστικών «δαιτητικό» ή «διαίτης» στην επισήμανση, την παρουσίαση και τη διαφήμιση τροφίμων μαζικής κατανάλωσης.

Ειδικές διατάξεις που εφαρμόζονται στις ομάδες τροφίμων οι οποίες προορίζονται για ειδική διατροφή εγκρίνονται μέσω ειδικών οδηγιών. Αυτές μπορούν να αναφέρονται ιδίως στις προδιαγραφές που αφορούν τη σύσταση, την υγιεινή, τον κατάλογο των προσθετικών, τα κριτήρια καθαρότητας κ.λπ. Καθορίζουν επίσης τις ειδικές απαιτήσεις για τη επισήμανση, επιπλέον

εκείνων που εφαρμόζονται για τα τρόφιμα γενικά, ιδίως την αναφορά της ενεργειακής αξίας, του περιεχομένου σε υδατάνθρακες, πρωτεΐνες και λιπίδια.

Η οδηγία καθορίζει τη διαδικασία η οποία πρέπει να ακολουθείται για ένα συγκεκριμένο προϊόν διατροφής, για το οποίο, αν και συμμορφώνεται προς τις προδιαγραφές της αντίστοιχης ειδικής οδηγίας, υπάρχουν υποψίες ότι παρουσιάζει κίνδυνο για την ανθρώπινη υγεία.

Θεσπίζει επίσης διατάξεις που αφορούν την έγκριση μεταγενέστερων ειδικών οδηγιών. Το παράρτημα I της εν λόγω οδηγίας θεσπίζει τον κατάλογο των τροφίμων που προορίζονται για ειδική διατροφή και για τα οποία θα εκδοθούν διατάξεις μέσω ειδικών οδηγιών:

- Τροφές με βάση τα δημητριακά και παιδικές τροφές για βρέφη και μικρά παιδιά .
- Τρόφιμα που προορίζονται να χρησιμοποιηθούν σε δίαιτες μειωμένων θερμίδων για απώλεια βάρους.
- Σκευάσματα για βρέφη και σκευάσματα δεύτερης βρεφικής ηλικίας .
- Διαιτητικά τρόφιμα προοριζόμενα για ειδικούς ιατρικούς σκοπούς .
- Τρόφιμα για την καταβολή έντονης μυϊκής προσπάθειας, ιδίως για τους αθλητές. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν έχει ακόμη προτείνει ειδική οδηγία σ'αυτό τον τομέα.

10.22 ΤΟ ΝΕΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΤΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

Στο πλαίσιο της αναθεώρησης της νομοθεσίας περί της υγιεινής των τροφίμων («πακέτο υγιεινής»), ο κανονισμός αυτός τονίζει τον ορισμό των στόχων που θα πρέπει να επιτευχθούν στα θέματα ασφάλειας τροφίμων, αφήνοντας στους επιχειρηματίες του τομέα τροφίμων την ευθύνη προσαρμογής των μέτρων ασφάλειας που θα πρέπει να εφαρμοσθούν ώστε να υπάρξει εγγύηση της ασφάλειας των τροφίμων.

Στις 29 Απριλίου 2004 θεσπίστηκε ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 852/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, , για την υγιεινή των τροφίμων.

Η παρούσα αναθεώρηση της κοινοτικής νομοθεσίας σχετικά με τους κανόνες υγιεινής των τροφίμων, που περιλαμβάνεται στην οδηγία 93/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, ώστε να καταρτιστεί μια σφαιρική και ολοκληρωμένη πολιτική

που θα εφαρμόζεται για όλα τα τρόφιμα, από το αγρόκτημα έως τα σημεία πώλησης στον καταναλωτή.

Ο παρών κανονισμός έχει σκοπό την διασφάλιση της υγιεινής των τροφίμων σε όλα τα στάδια από την πρωτογενή παραγωγή έως και την προσφορά προς πώληση ή τη διάθεση τροφίμων στον τελικό καταναλωτή. Δεν καλύπτει θέματα σχετικά με τη διατροφή ή ζητήματα σύνθεσης και ποιότητας των τροφίμων.

Ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται στις επιχειρήσεις τροφίμων και δεν εφαρμόζεται στην πρωτογενή παραγωγή τροφίμων για ιδιωτική οικιακή χρήση ούτε στην οικιακή παρασκευή τροφίμων για ιδιωτική κατανάλωση.

ΟΡΙΣΜΟΙ

Υγιεινή των τροφίμων: τα μέτρα και οι όροι που είναι αναγκαία για τον έλεγχο των κινδύνων και για την εξασφάλιση της καταλληλότητας των τροφίμων για ανθρώπινη κατανάλωση.

Ασφάλεια των τροφίμων: η βεβαιότητα ότι τα τρόφιμα δεν θα προκαλέσουν δυσμενείς επιπτώσεις στην υγεία του τελικού καταναλωτή, όταν παρασκευάζονται και καταναλώνονται.

Πρωτογενής παραγωγή: η παραγωγή, εκτροφή ή καλλιέργεια πρωτογενών προϊόντων μέχρι και τη συγκομιδή, τη θήρα, την αλίευση, το άρμεγμα και όλα τα στάδια της ζωικής παραγωγής πριν από τη σφαγή.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Όλοι οι υπεύθυνοι επιχειρήσεων τροφίμων εξασφαλίζουν ότι όλα τα στάδια για τα οποία είναι υπεύθυνοι, από την πρωτογενή παραγωγή έως και την προσφορά προς πώληση ή διάθεση τροφίμων στον τελικό καταναλωτή, εκτελούνται με υγιεινό τρόπο, σύμφωνα με τον παρόντα κανονισμό.

Οι υπεύθυνοι επιχειρήσεων τροφίμων στο επίπεδο της πρωτογενούς παραγωγής και ορισμένες συναφείς δραστηριότητες οφείλουν να συμμορφώνονται προς τις γενικές διατάξεις υγιεινής. Οι παρεκκλίσεις δύνανται να εγκριθούν σε ό,τι αφορά τις μικρές εκμεταλλεύσεις, εφόσον αυτό δεν θίγει τους στόχους του κανονισμού.

Οι σχετικές συναφείς δραστηριότητες είναι:

- η μεταφορά, ο χειρισμός και η αποθήκευση πρωτογενών προϊόντων στον τόπο παραγωγής όταν η φύση τους δεν έχει τροποποιηθεί σημαντικά·
- η μεταφορά ζώντων ζώων αν είναι απαραίτητο·

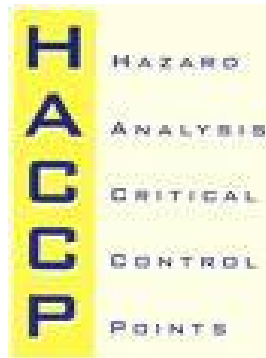
- η μεταφορά, από τον τόπο παραγωγής προς ένα κατάσταση προϊόντων φυτικής προέλευσης, προϊόντων αλιείας και άγριων ζώων κυνηγίου, όταν η φύση τους δεν έχει σημαντικά τροποποιηθεί.

Εξάλλου, οι υπεύθυνοι επιχειρήσεων τροφίμων που ασκούν άλλες δραστηριότητες εκτός της πρωτογενούς παραγωγής οφείλουν να συμμορφώνονται προς τις γενικές διατάξεις υγιεινής του παραρτήματος II. Το παράρτημα αυτό περιέχει αναλυτικές διατάξεις σχετικά με:

- τους χώρους τροφίμων, συμπεριλαμβανομένων των εξωτερικών εκτάσεων και τόπων·
- τις συνθήκες μεταφοράς·
- τους εξοπλισμούς·
- τα απορρίμματα τροφών·
- την παροχή νερού·
- την προσωπική υγιεινή των προσώπων που έρχονται σε επαφή με τρόφιμα·
- τα ίδια τα τρόφιμα·
- την πρώτη και τη δεύτερη συσκευασία·
- την θερμική επεξεργασία, που επιτρέπει τη μεταποίηση ορισμένων τροφίμων·
- την κατάρτιση των επαγγελματιών του κλάδου.

Τα κράτη μέλη μπορούν να προσαρμόζουν τις απαιτήσεις του παραρτήματος II με σκοπό να καλύψουν τις ανάγκες επιχειρήσεων τροφίμων, οι οποίες βρίσκονται σε περιοχές που πλήττονται από ειδικές γεωγραφικές δυσχέρειες ή αντιμετωπίζουν δυσκολίες εφοδιασμού και οι οποίες εξυπηρετούν την τοπική αγορά, ή με σκοπό να ληφθούν υπόψη παραδοσιακές μέθοδοι παραγωγής και το μέγεθος των εκμεταλλεύσεων. Η επίτευξη των στόχων της υγιεινής των τροφίμων δεν πρέπει να τίθεται σε κίνδυνο.

10.23 ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ HACCP

Οι υπεύθυνοι επιχειρήσεων τροφίμων εκτός του επιπέδου της πρωτογενούς παραγωγής οφείλουν να εφαρμόζουν τις αρχές του Συστήματος Ανάλυσης Κινδύνων και Κρίσιμων Σημείων Ελέγχου (HACCP) που θεσπίστηκε από τον Codex Alimentarius (συλλογή διεθνών κανόνων για τα τρόφιμα που καταρτίστηκε στο πλαίσιο των εργασιών του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών).

Οι εν λόγω αρχές προβλέπουν έναν αριθμό που θα πρέπει να τηρούνται καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου παραγωγής, της μεταποίησης και της διανομής ώστε να γίνεται δυνατός, χάρη στην ανάλυση των κινδύνων, ο προσδιορισμός των κρίσιμων σημείων που πρέπει απαραίτητως να ελέγχονται ώστε να διασφαλίζεται η ασφάλεια των τροφίμων:

- εντοπισμός κάθε τυχόν κινδύνου, ο οποίος πρέπει να προληφθεί, να εξαιρεθεί ή να μειωθεί σε αποδεκτά επίπεδα·
- εντοπισμός των κρίσιμων σημείων ελέγχου στο στάδιο ή στα στάδια, στα οποία ο έλεγχος είναι ουσιαστικής σημασίας·
- καθορισμός κρίσιμων ορίων, πέρα από τα οποία απαιτείται παρέμβαση·
- καθορισμός και εφαρμογή αποτελεσματικών διαδικασιών παρακολούθησης στα κρίσιμα σημεία ελέγχου·
- καθορισμός διορθωτικών μέτρων, όταν η παρακολούθηση υποδεικνύει ότι ένα κρίσιμο σημείο ελέγχου βρίσκεται εκτός ελέγχου·
- θέσπιση διαδικασιών αυτοέλεγχου για τον έλεγχο της αποτελεσματικότητας των λαμβανομένων μέτρων·
- κατάρτιση μητρώων προοριζόμενων για την απόδειξη της ουσιαστικής εφαρμογής των μέτρων αυτών και τη διευκόλυνση των επισήμων ελέγχων από την αρμόδια αρχή.

ΟΔΗΓΟΙ ΟΡΘΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ HACCP

Τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν τους υπευθύνους επιχειρήσεων τροφίμων να καταρτίζουν οδηγούς ορθής πρακτικής, οι οποίοι περιλαμβάνουν οδηγίες για τη συμμόρφωση προς τους γενικούς κανόνες υγιεινής και προς τις αρχές

του HACCP. Τα κράτη μέλη αξιολογούν τους εθνικούς οδηγούς για να εξασφαλίσουν ότι το περιεχόμενο των οδηγιών αυτών είναι εφαρμόσιμο, ότι έχουν καταρτισθεί λαμβάνοντας υπόψη τον συνιστώμενο διεθνή κώδικα πρακτικής - γενικές αρχές υγιεινής των τροφίμων του Codex Alimentarius, και ότι έχει ζητηθεί η γνώμη όλων των ενδιαφερομένων που επηρεάζονται ουσιαστικά. Τα κράτη μέλη διαβιβάζουν στην Επιτροπή μόνο τους εθνικούς οδηγούς που έχουν διαπιστώσει ότι συμμορφώνονται με τα παραπάνω, και η Επιτροπή τηρεί μητρώο των οδηγιών αυτών.

Εάν ένα κράτος μέλος ή η Επιτροπή θεωρούν ότι υπάρχει ανάγκη ενιαίων κοινοτικών οδηγιών, η Επιτροπή εξετάζει την ανάγκη έκδοσης των εν λόγω οδηγιών. Οι μόνιμες επιτροπές που επικουρούν την Επιτροπή εξασφαλίζουν ότι το περιεχόμενο των οδηγιών αυτών είναι εφαρμόσιμο, ότι έχουν καταρτισθεί λαμβάνοντας υπόψη τις γενικές αρχές υγιεινής των τροφίμων του Codex Alimentarius και τους εθνικούς οδηγούς, και ότι έχει ζητηθεί η γνώμη όλων όσων τα συμφέροντα επηρεάζονται ουσιαστικά από τους οδηγούς αυτούς.

Οι υπεύθυνοι επιχειρήσεων τροφίμων μπορούν να ανατρέχουν είτε στους εθνικούς είτε στους κοινοτικούς οδηγούς.

ΚΑΤΑΧΩΡΗΣΗ Ή ΕΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

Οι υπεύθυνοι επιχειρήσεων τροφίμων πρέπει να συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές και ειδικά να φροντίζουν ώστε όλες οι εγκαταστάσεις που τελούν υπό τον έλεγχό τους καταχωρούνται από την αρμόδια αρχή και να τηρούν αυτή την τελευταία ενήμερη ως προς τις αλλαγές κατάστασης (παραδείγματος χάρη, το κλείσιμο της επιχείρησης).

Όταν η εθνική ή κοινοτική νομοθεσία το απαιτεί, οι επιχειρήσεις τροφίμων πρέπει να εγκρίνονται από την αρμόδια αρχή και δεν επιτρέπεται η λειτουργία τους χωρίς την έγκριση αυτή.

ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΣΥΡΣΗ ΤΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

Σύμφωνα με τον κανονισμό(ΕΚ) αριθ. 178/2002, οι υπεύθυνοι του τομέα τροφίμων εφαρμόζουν συστήματα και διαδικασίες που επιτρέπουν τον εντοπισμό των συστατικών και των τροφίμων και, αν χρειάζεται, των ζώων που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή των τροφίμων.

Επίσης, όταν υπεύθυνος επιχείρησης τροφίμων διαπιστώσει ότι ορισμένα τρόφιμα παρουσιάζουν σοβαρό κίνδυνο για την υγεία, οφείλει να αποσύρει αμέσως τα συγκεκριμένα τρόφιμα από την αγορά και να ενημερώνει την αρμόδια αρχή καθώς και τους χρήστες.

ΕΠΙΣΗΜΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ

Η εφαρμογή, από τους επιχειρηματίες του τομέα τροφίμων, των αρχών HACCP δεν αντικαθιστά τους επίσημους ελέγχους που εκτελούνται από την αρμόδια αρχή. Οι επιχειρηματίες οφείλουν συγκεκριμένα να συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές, σύμφωνα με τις διατάξεις της κοινοτικής νομοθεσίας ή, ελλείψει αυτής, της εθνικής.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Τα τρόφιμα που εισάγονται στην Κοινότητα πρέπει να πληρούν τους κοινοτικούς κανόνες υγιεινής ή ισοδύναμους κανόνες.

Τα προϊόντα ζωικής προέλευσης που προορίζονται για εξαγωγή σε τρίτες χώρες πρέπει να πληρούν τουλάχιστον τις ίδιες απαιτήσεις με εκείνες που ισχύουν για τη διάθεσή τους στο εμπόριο στο εσωτερικό της Κοινότητας, πέρα από τις απαιτήσεις που ενδεχομένως επιβάλλει η ενδιαφερόμενη τρίτη χώρα.

ΕΚΘΕΣΗ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ

Η Επιτροπή υποβάλλει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο έκθεση, ενδεχομένως μαζί με κατάλληλες προτάσεις, εντός πέντε ετών από την έναρξη ισχύος του παρόντος κανονισμού, στην οποία έκθεση θα γίνεται επισκόπηση της εμπειρίας που αποκτήθηκε από την εφαρμογή του παρόντος κανονισμού, καθώς και ως προς τη σκοπιμότητα εφαρμογής των αρχών HACCP στους επιχειρηματίες του επισιτιστικού τομέα που ασκούν δραστηριότητες πρωτογενούς παραγωγής και τις συναφείς δραστηριότητες που περιγράφηκαν παραπάνω.

Εγκριμένος στις αρχές του, 2002, ο κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 178/2002 αποτελεί τη βάση της νέας κοινοτικής νομοθεσίας στα θέματα ασφάλειας τροφίμων. Αυτός προσδιορίζει τις γενικές αρχές, θεσπίζει την ευρωπαϊκή Αρχή ασφάλειας τροφίμων (EFSA – European Food Safety Authority) και ορίζει διαδικασίες σχετικές με την ασφάλεια τροφίμων.

Τον Ιανουάριο του 2000, η Επιτροπή παρουσίασε μια πλήρη αναδιαμόρφωση της νομοθεσίας που αφορά την υγιεινή τροφίμων και τα κτηνιατρικά θέματα. Η αναδιοργάνωση αυτή συνίσταται σε τέσσερις κανονισμούς επί των ακολούθων θεμάτων:

- την υγιεινή τροφίμων (που αποτελεί το αντικείμενο του παρόντος δελτίου).
- τους ειδικούς κανονισμούς υγιεινής τροφίμων ζωικής προέλευσης.

- τους επισήμους ελέγχους των προϊόντων ζωικής προέλευσης προοριζόμενων για την κατανάλωση από ανθρώπους·
- τους κανόνες υγειονομική πολιτικής που διέπουν την παραγωγή, τη διάθεση στην αγορά και την εισαγωγή προϊόντων ζωικής προέλευσης προοριζόμενων για την κατανάλωση από τον άνθρωπο.

10.24 ΤΑ ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΚΑΙ Η ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

Τα πρόσθετα τροφίμων είναι κατηγορίες φυσικών υλικών που χρησιμοποιούνται, ως συστατικά, σε πολύ μικρή αναλογία (κάτω του 1%) και είναι απολύτως απαραίτητα για την παραγωγή ορισμένων κατηγοριών τροφίμων. Η χρήση τους βοηθάει να αποκτήσουν αυτά τα τρόφιμα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ή να βελτιώσουν ορισμένες ιδιότητές τους, έτσι ώστε να ανταποκρίνονται τα προϊόντα στις αυξημένες απαιτήσεις των καταναλωτών για ποιότητα, υγιεινή και σταθερότητα.

Αν και πολλές από αυτές τις ουσίες τις γνωρίζουμε σαν καρυκεύματα, ή σαν συστατικά της καθημερινής μαγειρικής μας, στην πραγματικότητα χρησιμοποιούνται ως πρόσθετα. Για παράδειγμα το αλάτι, το ξύδι και το λεμόνι βοηθούν στην καλύτερη συντήρηση των τροφίμων, η ντομάτα δίνει γεύση με τη σχετικά υψηλή περιεκτικότητά της σε γλουταμινικό, ενώ πρόσφατα συνειδητοποιήσαμε ότι η ρίγανη, το θυμάρι, το δενδρολίβανο έχουν ισχυρές αντιοξειδωτικές ιδιότητες.

Οι πιο γνωστές κατηγορίες προσθέτων είναι:

οι χρωστικές	π.χ. καραμελόχρωμα, E 150 - χρησιμοποιείται σε αναψυκτικά, γλυκά κλπ. για να προσδώσει καφέ χρώμα
τα συντηρητικά	π.χ. βενζοϊκό νάτριο, E 211 - χρησιμοποιείται σε αναψυκτικά κ.α για την αποφυγή μικροβιολογικών αλλοιώσεων.
τα αντι-οξειδωτικά	π.χ. α-τοκοφερόλη ή βιταμίνη E, E 307 - χρησιμοποιείται για την προστασία από την οξείδωση συστατικών που μπορεί να οξειδωθούν απο τον αέρα με αποτέλεσμα να αλλοιωθεί η γεύση (λίπη) ή η εμφάνισή τους.
οι γαλακτοματοποιητές	π.χ. λεκιθίνη, E 322 - βοηθά στην καλύτερη ομογενοποίηση και αποφυγή διαχωρισμού των συστατικών π.χ. βοηθά τη σοκολάτα να μην ασπρίζει.
τα τροποποιημένα άμυλα	χρησιμοποιούνται σε διάφορες σάλτσες,

	κατεψυγμένα προϊόντα κλπ.
τα πηκτικά μέσα	π.χ. κόμμι ξανθάνης, E 415 - δίνει πιά παχύρεστη υφή, βοηθάει να πήξουν τρόφιμα στα οποία προστίθεται.
οι σταθεροποιητές	π.χ. κιτρικό νάτριο, E 331 - σταθεροποιεί ιδιότητες γεύσης ή εμφάνισης των τροφίμων στα οποία προστίθεται.
τα ένζυμα	κυρίως χρησιμοποιούνται στο στάδιο της επεξεργασίας π.χ για να φουσκώσει το ψωμί.

11. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΤΟΝ 20^ο ΑΙΩΝΑ

11.1 Η ΠΡΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Επί Καποδίστρια (1828-1831)

Το 1829 ιδρύθηκε στη Τίρυνθα γεωργική σχολή για την διάδοση των ευρωπαϊκών μεθόδων συστηματικής παραγωγής. Νέες ποικιλίες σπόρων και νέες μέθοδοι καλλιέργειας προτάθηκαν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν η πατάτα και η τομάτα που άρχισαν να καλλιεργούνται συστηματικά για πρώτη φορά στη χώρα την περίοδο αυτήν. Εργαλεία σύγχρονης τεχνολογίας εισήχθησαν από το εξωτερικό, κυρίως ως δωρεές από ξένες χώρες, για να αποτελέσουν πρότυπα ανάλογων μελλοντικών κατασκευών. Ξένοι μετανάστες, με φιλελληνικά συναισθήματα ή επιχειρηματικές βλέψεις, προσκλήθηκαν να εγκατασταθούν στη χώρα και να ιδρύσουν πρότυπες αγροτικές μονάδες.

Επί βασιλείς του Όθωνα (1832-1862)

Από το 1833 μέχρι το 1861 ο συνολικός πληθυσμός της χώρας αυξήθηκε κατά 48 % ενώ ειδικότερα στην Αθήνα κατά 330 %. Η χώρα ήταν αγροτική τόσο ως προς τη σύσταση του πληθυσμού όσο και ως προς την πηγή εισοδημάτων κράτους και πολιτών. Με την κτηνοτροφία ασχολούνταν το 12 % του πληθυσμού, ενώ με τη γεωργία το 45,2 %. Το 1859 το μεγαλύτερο ποσοστό των εξαγωγών της χώρας αφορούσαν κυρίως γεωργικά προϊόντα μεταξύ των οποίων σταφίδες, κρασί, νωπά φρούτα, σύκα, δημητριακούς καρπούς, τυρί, ελαιόλαδο, μέλι.

Την περίοδο αυτή έγιναν απόπειρες για την οργάνωση της χώρας με άμεσες και έμμεσες επιδράσεις στην παραγωγή: ορίστηκαν οι διοικητικές αρχές, διαμορφώθηκε ειδική νομοθεσία για το εμπόριο, εμπορικά επιμελητήρια συστάθηκαν στο Ναύπλιο, στην Πάτρα και στη Σύρο (1836), ανοίχτηκαν ορισμένοι δρόμοι, άρχισε να χρησιμοποιείται το κάρο ως

μεταφορικό μέσο όπου ήταν δυνατόν και έγιναν κάποιες απόπειρες να ξεκαθαριστεί το ιδιοκτησιακό καθεστώς της γης.

Με την πάροδο των χρόνων διαφαίνονται ενδείξεις βελτίωσης. Αφενός παρατηρείται μεγαλύτερη ποικιλία τροφίμων αφετέρου μέχρι τα τέλη της περιόδου (1850-1860) δημιουργούνται οι πρώτες μονάδες παραγωγής. Οι πρώτες μεγάλες μονάδες παραγωγής στον κλάδο της διατροφής αφορούσαν κυρίως αλευρόμυλους και εντοπιζόνταν στην Αθήνα, στον Πειραιά, στη Σύρο και στη Χαλκίδα. Η ανάπτυξη του κλάδου τροφίμων συνοδεύτηκε από εξελίξεις στην γεωργική βιομηχανία. Έλληνες μηχανικοί άρχισαν να κατασκευάζουν τις πρώτες μηχανές και τα εργαλεία για τη αγροτική καλλιέργεια αλλά και την μηχανική μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων και των πρώτων υλών που παράγονται σε αυτά.

Έλλειψη τεχνογνωσίας και οργάνωσης συνέχισε να χαρακτηρίζει τον αγροτικό τομέα, διαμορφώνοντας το βιοτικό επίπεδο των ανθρώπων και της διατροφής τους. Το 1861 η αρόσιμη γη αποτελούσε το 43 % του εδάφους και από το ποσοστό αυτό καλλιεργούνταν μόνο το 38 % δηλαδή το ένα έβδομο της συνολικής επιφάνειας. Τα γεωργικά προϊόντα που παρήγαγε η χώρα δεν μπορούσαν να καλύψουν τις ανάγκες του πληθυσμού. Ορισμένα από αυτά εξαγόταν, όμως η αξία τους ανερχόταν μόνο στο μισό του συνόλου των εισαγωγών δημιουργώντας έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο της χώρας.

1862-1909

Μια σειρά γεγονότων διαμόρφωσαν περιβάλλον ευοίωνο για την ανάπτυξη της παραγωγής στην Ελλάδα: νέα εδάφη προστέθηκαν ενώ σημειώθηκε πολιτική σταθερότητα (1875-1895) και εκδηλώθηκαν προσπάθειες των κυβερνήσεων Χ. Τρικούπη για τον εκσυγχρονισμό της χώρας με την κατασκευή δημοσίων έργων κοινής ωφέλειας. Η διεθνής οικονομική ύφεση τα χρόνια 1873-1879 ώθησε κεφαλαιούχους της διασποράς να αναζητήσουν στην πατρίδα τους επενδυτικές ευκαιρίες. Επιπλέον, το 1871, έπειτα από δεκαετίες συζητήσεων για την διαχείριση τους, ξεκίνησε η διανομή των εθνικών γαιών. Η προσάρτηση νέων εδαφών της Επτανήσου (1864), της Θεσσαλίας και της Άρτας (1880) έδωσαν νέα δύναμη στη χώρα. Η προσάρτηση της Θεσσαλίας αύξησε την έκταση του ελληνικού κράτους κατά 26,7 % και τον πληθυσμό και 18 %. Επιπλέον, δώρισε στο ελεύθερο ελληνικό κράτος την πιο εύφορη περιοχή του με μεγάλες παραγωγικές δυνατότητες. Επίσης παρήγαγε λάδι, σουσάμι, τυρί, βούτυρο και διέθετε αξιόλογη κτηνοτροφία. Νέοι δρόμοι κατασκευάστηκαν ενώ το σιδηροδρομικό δίκτυο από το 1882 και μετά επεκτάθηκε σημαντικά και ιδιαίτερα στη Θεσσαλία. Μέχρι το 1893 είχε ανοίξει επίσης και η διώρυγα της Κορίνθου.

Οι νέες συνθήκες ενδυνάμωσαν την αγροτική ταυτότητα της χώρας. Τη δεκαετία του 1870 το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού της Ελλάδας (58,8 %) συνέχιζε να ασχολείται επαγγελματικά με τον πρωτογενή τομέα (γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία). Το 1870 και το 1890 από τα έξι σημαντικότερα προϊόντα που η Ελλάδα εξήγαγε στο εξωτερικό τα τρία ήταν γεωργικά: κορινθιακή σταφίδα, λάδι και σύκα. Το 1885 ιδρύθηκε ο Εμπορικός και Βιομηχανικός Σύλλογος. Το 1906 οι έμποροι και οι βιομήχανοι λόγω συγκρουόμενων

συμφερόντων διαφώνησαν για τη δασμολογική πολιτική που θα έπρεπε να εφαρμόζει η χώρα και ακολούθησαν ανεξάρτητη πορεία. Το 1907 ιδρύθηκε ο Σύλλογος Ελλήνων Βιομηχάνων.

Νέες επιχειρήσεις τόσο σε βιομηχανικό όσο και σε βιοτεχνικό επίπεδο και αρκετές από αυτές με νέες ειδικότητες προσφέροντας μεγάλη ποικιλία τροφίμων. Όσον αφορά την βιομηχανία τροφίμων, αυτή παρέμενε περιορισμένη στην κατεργασία των σιτηρών και της ελιάς. Το 1876 υπήρχαν στην Ελλάδα 95 ατμοκίνητα εργοστάσια από τα οποία ποσοστό 47% ανήκε στην αλευροβιομηχανία και την ελαιουργία. Λόγω της σημασίας της, η αλευροβιομηχανία θεωρήθηκε εθνική βιομηχανία και διατελούσε υπό δασμολογική προστασία. Τρίτη σε σειρά μετά την υφαντουργία ακολουθούσε η παραγωγή ελαιών.

1909-1939

Στην αναζωογόνηση της οικονομίας σημαντική υπήρξε η συμβολή των «νέων χωρών» που προσαρτήθηκαν. Η Μακεδονία, παρότι η βιομηχανική της ανάπτυξη ήταν εντοπισμένη στην κλωστοϋφαντουργία, συνέβαλε στην αύξηση της καλλιεργούμενης έκτασης, πρόσθεσε πολυάριθμο καταναλωτικό δυναμικό και διέθετε πλούσια εδάφη και κτηνοτροφία. Μεγάλη ποικιλία προϊόντων καλλιεργούνταν στα μακεδονικά εδάφη, τα οποία εξάγονταν σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες και στην Αμερική. Επιπλέον, οι νέες χώρες περιλάμβαναν αστικά κέντρα, μερικά από τα οποία συγκαταλέγονταν μεταξύ των σημαντικότερων της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Μεταξύ αυτών ξεχώριζαν η Θεσσαλονίκη και η Καβάλα, σημαντικά διαμετακομιστικά κέντρα στα Βαλκάνια με εκσυγχρονισμένο θαλάσσιο και χερσαίο μεταφορικό σύστημα από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Το 1916 η σιδηροδρομική γραμμή Αθήνα – Λάρισας ενώθηκε με τις γραμμές της Μακεδονίας και μέσω αυτής εδραιώθηκε πλέον η επικοινωνία της Ελλάδας με την Κεντρική Ευρώπη.

Η χώρα παρέμενε αγροτική. Το 1928 το 54,4% του πληθυσμού ασχολούνταν με τον πρωτογενή τομέα. Η αστυφιλία όμως επιδεινώθηκε. Την περίοδο 1920-1928 ο πληθυσμός της Αθήνας αυξήθηκε κατά 77% συγκεντρώνονταν ποσοστό 41,9% του αστικού πληθυσμού της χώρας. Το 1910 ιδρύθηκε το υπουργείο Γεωργίας, Εμπορίας και Βιομηχανίας. Μολονότι ένα χρόνο αργότερο μετονομάστηκε σε υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, η ίδρυσή του σηματοδοτεί την απαρχή της συστηματικής αγροτικής πολιτικής στην χώρα, η οποία ολοκληρώθηκε το 1917 όταν ιδρύθηκε το υπουργείο Γεωργίας και Δημοσίων Κτημάτων. Από το 1914 που ψηφίστηκε ο νόμος για την ίδρυση των συνεταιρισμών ιδρύονταν κατά έτος κατά μέσο όρο 200-250 νέες οργανώσεις. Το 1923 οι συνεταιρισμοί έγιναν πλέον αναγκαστικοί και το 1928 οι αγρότες της χώρας ήταν οργανωμένοι σε περίπου 5.000 οργανισμούς. Τα 1928 ιδρύθηκε η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία άρχισε να λειτουργεί το 1931, ενώ στον τομέα της ασφάλισης ιδρύθηκε το 1926 το ταμείο Ασφάλειας κατά Χαλάζης και Παγετώνων που αργότερα μετονομάστηκε σε Ταμείο Γεωργικών Ασφαλειών (1932).

Για πρώτη φορά ο κλάδος των τροφίμων αντιμετωπίστηκε με τη δέουσα σοβαρότητα και το 1925 ειδικό νομοθετικό διάταγμα επέβαλε την

πρόσληψη επιστημόνων χημικών στις βιομηχανίες. Για την βιομηχανία τροφίμων η περίοδος αποτελεί την πρώτη «χρυσή εποχή» του κλάδου, λόγω των ευνοϊκών συνθηκών που διαμορφώθηκαν στην χώρα: της εναρμόνισης της αγροτικής παραγωγής με τη βιομηχανική, της αύξησης του πληθυσμού, της πληθυσμιακής συγκέντρωσης στις πόλεις αλλά και της κατασκευής δρόμων για την επικοινωνία με την επαρχία, της αλλαγής από το παραδοσιακό στο σύγχρονο τρόπο ζωής καθώς και της εμφάνισης της βιομηχανίας του ψύχους που εφαρμόστηκε με θετικά αποτελέσματα στα γαλακτοκομικά προϊόντα. Το 1917 υπήρχαν στη χώρα 1.244 εργοστάσια ειδών διατροφής. Κατά την απογραφή του 1920 το 70% των ελληνικών βιομηχανικών επιχειρήσεων ανήκαν στον κλάδο της επεξεργασίας τροφίμων. Κατά τα έτη 1921-1926 δημιουργήθηκαν στον κλάδο τροφίμων 221 νέες επιχειρήσεις, ο μεγαλύτερος αριθμός στο σύνολο των βιομηχανιών που ιδρύθηκαν. Όσον αφορά το μέγεθος των επιχειρήσεων, οι περισσότερες από αυτές ήταν μεσαίου μεγέθους (6-25 εργαζόμενοι) και μικρού (1-5 εργαζόμενοι) γεγονός το οποίο κατέστησε τον κλάδο σε δεύτερη θέση μετά την υφαντουργία με κριτήριο την απασχόληση. Η βιομηχανία τροφίμων απασχολούσε 10.680 εργάτες, 550 μόνο λιγότερους από την υφαντουργία.

11.2 Η ΠΡΟΠΟΛΕΜΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Στη βιομηχανική απογραφή του 1930 κατεγράφησαν 19.485 βιοτεχνικές και βιομηχανικές μονάδες διατροφής, που αντιστοιχούσαν στο 25,5% του συνόλου των βιοτεχνικών και των βιομηχανικών μονάδων της χώρας. Μία στις τέσσερις μεταποιητικές επιχειρήσεις ήταν ενταγμένη στον κλάδο της διατροφής.

Οι προαναφερθείσες επιχειρήσεις απασχολούσαν μόνο 46.157 άτομα, εκ των οποίων παραπάνω από τους μισούς (23.687) ήταν ιδιοκτήτες και οι λοιποί (22.470) ήταν μισθωτοί. Κάθε μονάδα απασχολούσε μόλις 2,3 άτομα έναντι 3,6 που ήταν ο μέσος όρος για το σύνολο της μεταποίησης. Συνολικά, ο κλάδος της διατροφής απασχολούσε έναν στους έξι εργαζομένους στη βιοτεχνία και στη βιομηχανία.

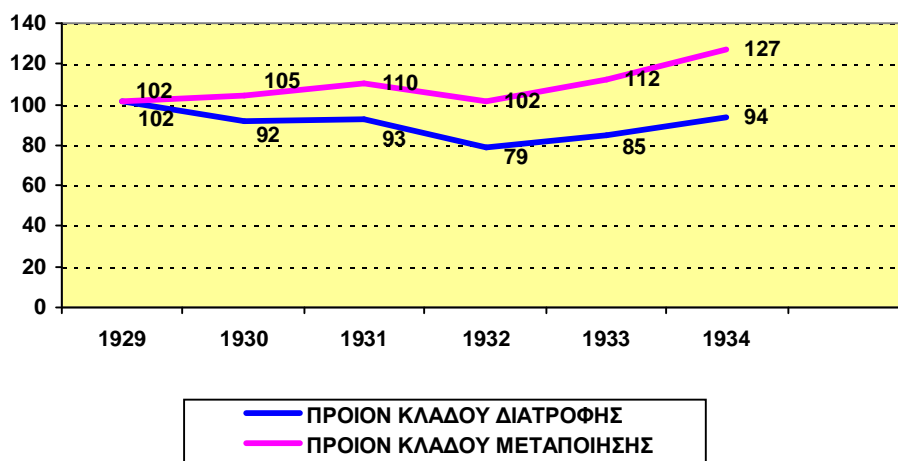
ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΣΤΗ ΔΙΑΤΡΟΦΗ (ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΙ ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ)
1930: 46157
1970: 89300
2000: 96608
<i>Πηγή: Γ.Α. Αναστασόπουλος, Ιστορία της Ελληνικής Βιομηχανίας, τ. Β', 1261-1262, Βιομηχανική Επιθεώρησης, 1972</i>

Στις 350 κυριότερες «βιομηχανίες» της εποχής (δηλαδή στο ανώτερο 2% του κλάδου), σύμφωνα με το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, συμπεριλαμβάνονταν:

143 αλευρόμυλοι
59 εργοστάσια ζυμαρικών
36 μηχανικά αρτοποιεία
25 κονσερβοποιεία
43 εργοστάσια σοκολάτας και ζαχαρωδών
24 ελαιουργίες
24 μονάδες κατεργασίας σταφίδας
1 μονάδα παραγωγής ζωοτροφών
2 εργοστάσια ζυμών αρτοποιίας

Το ανώτερο 8% των επιχειρήσεων (1.654 μονάδες) είχαν συνολική αξία εγκαταστάσεων 158 εκατ. χρυσών δραχμών αξίας 1914354 (6.320.000 χρυσές λίρες), δηλαδή κατά μέσο όρο περίπου 95.000 δραχμές (3.800 χρυσές λίρες ή 300.000 ευρώ σημερινής αξίας). Σε σύγκριση με τη μέση βιομηχανική επιχείρηση της ίδιας κλίμακας, η μέση επιχείρηση διατροφής ήταν μικρότερη κατά το ένα τέταρτο, με κριτήριο πάντοτε την αξία των εγκαταστάσεων.

Το προϊόν των μεταποιητικών μονάδων του κλάδου διατροφής κάλυπτε περίπου το ένα πέμπτο του συνολικού μεταποιητικού προϊόντος της χώρας. Ο μέσος όρος της αξίας παραγωγής τους έφτανε την περίοδο 1928-1929 τα 77 εκατ. χρυσές δραχμές (αξίας 1914, δηλαδή 3 εκατ. χρυσές λίρες), έναντι 375 εκατ. χρυσών δραχμών της συνολικής μεταποιητικής παραγωγής. Τα επόμενα χρόνια της μεγάλης οικονομικής ύφεσης το προϊόν της διατροφής σημείωσε μείωση, ενώ το συνολικό προϊόν της μεταποίησης αυξήθηκε.

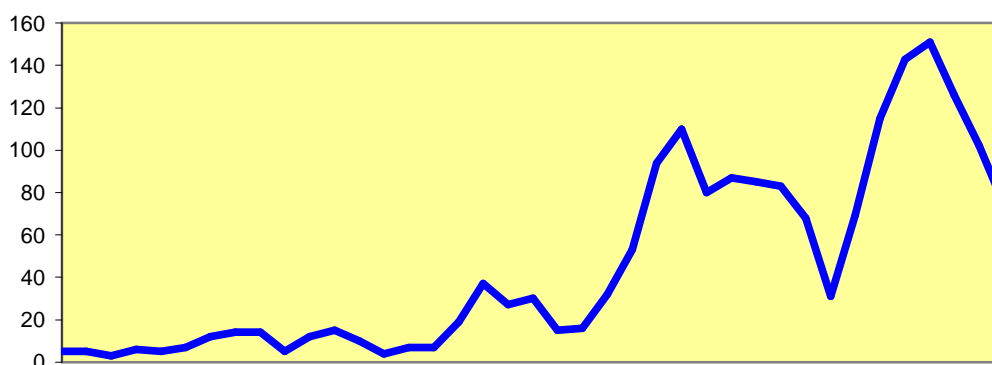

Αν το ετήσιο προϊόν του κλάδου της μεταποίησης (77 εκατ. χρυσές δραχμές) αναθθεί στον αριθμό των επιχειρήσεων (19.485), προκύπτει ότι η μέση επιχείρηση είχε παραγωγή αξίας μόλις 3.950 χρυσών δραχμών (158 λιρών). Αν υπολογίσουμε ότι η προστιθέμενη αξία ήταν της τάξης του 50%, τότε το καθαρό προϊόν ανά επιχείρηση δεν ξεπερνούσε τις 2.000 χρυσές δραχμές και το καθαρό προϊόν ανά εργαζόμενο τις 835 χρυσές δραχμές

ετησίως (33 λίρες). Τα μεγέθη αυτά υπέστησαν περαιτέρω συρρίκνωση, λόγω της μείωσης του συνολικού προϊόντος του κλάδου διατροφής.

Όπως φαίνεται από τα δεδομένα της απογραφής του 1930 και τα λοιπά στοιχεία που προαναφέρθηκαν, η μεγάλη πλειονότητα των μονάδων είχαν πολύ μικρό μέγεθος. Μόνο μία στις τρεις διέθετε κινητήριο δύναμη. Οι άλλες εργάζονταν με παραδοσιακές μεθόδους. Εννιάμισι στις δέκα επιχειρήσεις απασχολούσαν κάτω από έξι εργαζομένους. Μόνο 1.000 επιχειρήσεις είχαν πάνω από έξι εργάτες και μόνο 137 ξεπερνούσαν τους 25.

ΝΕΕΣ ΑΝΩΝΥΜΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ (1900-1939)

Ο ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΑΝΩΝΥΜΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

Το 1900 λειτουργούσαν μόνον 30 ανώνυμες εταιρείες στην Ελλάδα. Το 1919 έφτασαν τις 140, ενώ το 1939 είχαν ξεπεράσει τις 1.100. Συνολικώς, την περίοδο 1900-1939 ιδρύθηκαν 1.778 νέες ανώνυμες εταιρείες. Τέσσερις στις δέκα από όσες ανώνυμες εταιρείες επιβίωσαν μέχρι το 1939 ήταν μεταποιητικές, ενώ οι λοιπές προέρχονταν κυρίως από τον τριτογενή τομέα, δηλαδή ήταν τράπεζες, ασφάλειες, εμπορικές και μεταφορικές επιχειρήσεις κ.ά.

ΝΕΕΣ ΑΝΩΝΥΜΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ (1901-1939)

1901	5	1921	15
1902	5	1922	16
1903	3	1923	32
1904	6	1924	53
1905	5	1925	94
1906	7	1926	110
1907	12	1927	80
1908	14	1928	87
1909	14	1929	85
1910	5	1930	83
1911	12	1931	68

ΙΔΡΥΣΗ ΑΝΩΝΥΜΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΑΝΑ ΠΕΝΤΑΕΤΙΑ	
Περίοδος	Αριθμός νέων Α.Ε.
1901-1905	24
1906-1910	52
1911-1915	48
1916-1920	120
1921-1925	210
1926-1930	445
1931-1935	426
1936-1940	453

1912	15	1932	31
1913	10	1933	69
1914	4	1934	115
1915	7	1935	143
1916	7	1936	151
1917	19	1937	126
1918	37	1938	102
1919	27	1939	74
1920	30	ΣΥΝΟΛΟ	1.778
<i>Πηγή: Σ.Ν. Τσοτσόρος, Η συγκρότηση του βιομηχανικού κεφαλαίου στην Ελλάδα (1898-1939), τ. Β', 22-23, 24-25, 28-29, 40-41.</i>			

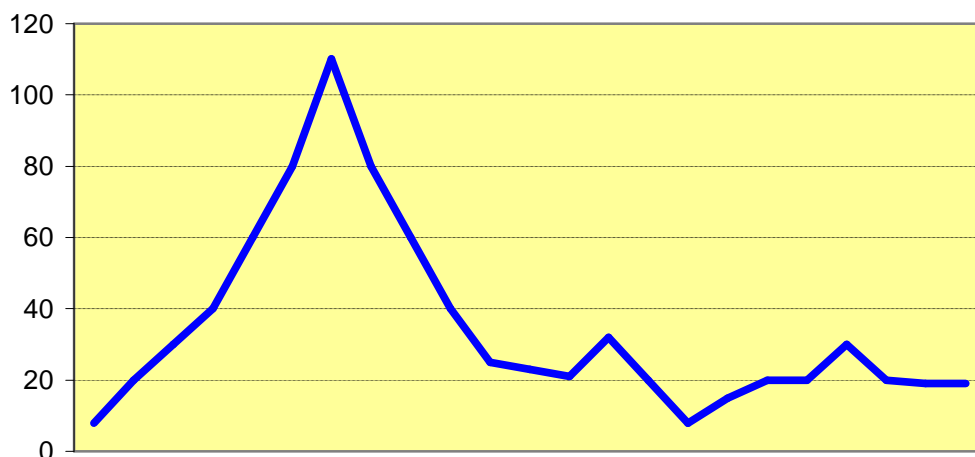
Όπως φαίνεται από το σχεδιάγραμμα ΝΕΕΣ ΑΝΩΝΥΜΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ 1900-1939, η τάση για τη δημιουργία νέων ανώνυμων εταιρειών στην Ελλάδα υπήρξε ολοένα και εντονότερη, με εξαίρεση την περίοδο της διεθνούς οικονομικής κρίσης και τα δύο τελευταία έτη πριν από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Αν αφαιρέσει κανείς την επίδραση των παραγόντων αυτών, κατατάσσοντας τα δεδομένα κατά πενταετείς περιόδους, διαπιστώνει ότι ο αριθμός των νέων ανώνυμων εταιρειών σταθεροποιήθηκε μετά το 1926.

Πηγή: Σ.Ν.Τσοτσρός, *Η συγκρότηση του βιομηχανικού κεφαλαίου στην Ελλάδα (1898-1939)*, τ.Β', 22-23, 24-25, 28-29, 40-41.

Τα στοιχεία του σχεδιαγράμματος ΝΕΕΣ ΑΝΩΝΥΜΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ δείχνουν ότι σημειώθηκαν δύο κύματα δημιουργίας ανώνυμων εταιρειών. Το πρώτο εκδηλώθηκε την περίοδο 1925-1930 και το δεύτερο, ακόμη πιο έντονο από το πρώτο, την περίοδο 1935-1938.

Έτσι, με κριτήριο τον αριθμό των νέων ανώνυμων εταιρειών έχουμε τέσσερις διαφορετικές φάσεις στη δημιουργία μεγάλων επιχειρήσεων, όπως είναι κατά κανόνα οι ανώνυμες εταιρείες. Η πρώτη φάση (που περιλαμβάνει τις πολεμικές περιπέτειες και την έλευση των προσφύγων) εξελίσσεται ως το 1924, η δεύτερη ανοδική φάση εξελίσσεται από το 1925 ως το 1930, η τρίτη καθοδική φάση από το 1931 ως το 1933 και η τέταρτη (και πάλι) ανοδική φάση από το 1934 ως το 1939.

ΜΕΤΟΧΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ (1923-1939)

Διαφορετικά είναι τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγουμε αν λάβουμε ως κριτήριο το ύψος των κεφαλαίων και όχι τον αριθμό των επιχειρήσεων. Ο συνολικός όγκος των κεφαλαίων δεν διαμορφώθηκε ανάλογα με τον αριθμό των επιχειρήσεων που ιδρύθηκαν. Στο σχεδιάγραμμα

ΜΕΤΟΧΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΝΕΩΝ ΑΝΩΝΥΜΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ, 1923-1939 καταγράφεται το ύψος των κεφαλαίων ανά έτος, εκφρασμένο σε σταθερές δραχμές του έτους 1914, για λόγους συγκρισιμότητας των μεγεθών. Διαπιστώνουμε και στην περίπτωση αυτή ένα εμφανές επενδυτικό κύμα την περίοδο 1925-1927. Ειδικώς το έτος 1926 υπήρξε η χρονική αιχμή για την ίδρυση ανώνυμων εταιρειών στην Ελλάδα εξ απόψεως κεφαλαίων (108 εκατ. χρυσών δραχμών του 1914 ή 4,3 εκατ. λιρών). Ξεχωρίζουν επίσης τα έτη 1930 και 1935 (επενδύσεις της τάξης των 35 εκατ. χρυσών δραχμών). Αν συνδυάσουμε τα δεδομένα αυτά με τον υψηλό αριθμό των νέων εταιρειών που ιδρύονταν κάθε χρόνο, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι σημειώθηκε μείωση του μέσου μεγέθους των νέων ανώνυμων εταιρειών μετά το 1930. Πρέπει να σημειωθεί ότι μόνο το ήμισυ των κεφαλαίων κατεβλήθη σε μετρητά. Το υπόλοιπο ήμισυ προήλθε από την περιουσία ήδη υφιστάμενων (συνήθως ομόρρυθμων) επιχειρήσεων, οι οποίες αναβαθμίστηκαν στη μορφή της ανώνυμης εταιρείας για φορολογικούς λόγους είτε συγχωνεύθηκαν με άλλες.

Τα δεδομένα που προαναφέρθηκαν εκφράζουν την πολιτική και την οικονομική συγκυρία. Πριν από το 1923 η Ελλάδα βρισκόταν επί μία δεκαετία (1912-1922) σε εμπόλεμη κατάσταση, την οποία ακολούθησε η κατάρρευση του μικρασιατικού μετώπου, η δραματική έλευση των προσφύγων και ο έντονος πληθωρισμός. Αντίθετα, η συγκυρία 1924-1930 υπήρξε περίοδος εσωτερικής ανασυγκρότησης, σχετικής νομισματικής σταθερότητας, ανακατανομής της γης και διευθέτησης του προσφυγικού ζητήματος, με την εγκατάσταση 600.000 αγροτών προσφύγων.

Την περίοδο της σταθεροποίησης που συνδυάστηκε με την αύξηση του αριθμού των ανώνυμων εταιρειών - ακολούθησε η διεθνής οικονομική κρίση, οπότε ο αριθμός των εταιρειών σταθεροποιήθηκε μεν, αλλά ο όγκος των επενδυθέντων κεφαλαίων υποχώρησε σημαντικά (1929-1934). Ακολούθησε νέα σταθεροποίηση, την περίοδο 1935-1939, οπότε και σημειώθηκε αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων, όχι όμως και του όγκου των κεφαλαίων.

Την περίοδο 1901-1939 ιδρύθηκαν 659 ανώνυμες εταιρείες στον τομέα της μεταποίησης, δηλαδή 37% του συνολικού αριθμού των ανώνυμων εταιρειών. Η αναλογία αυτή δείχνει το ρόλο των μεταποιητικών ανώνυμων εταιρειών στο σύνολο του είδους. Οι μεταποιητικές ανώνυμες εταιρείες καταλαμβάνουν την πρώτη θέση στο σύνολο των ανώνυμων εταιρειών. Για κάθε έντεκα νέες ανώνυμες εταιρείες στους λοιπούς κλάδους ιδρύονταν 6,5 νέες μεταποιητικές εταιρείες. Ταυτόχρονα, η αναλογία δείχνει ότι ο θεσμός των ανώνυμων εταιρειών δεν αφορούσε μόνο τη βιομηχανία, αλλά είχε επεκταθεί και σε άλλους κλάδους, κυρίως στον τριτογενή τομέα.

Μέχρι το 1923 ο αριθμός των νέων βιομηχανικών ανώνυμων εταιρειών ήταν περιορισμένος, ενώ έκτοτε άρχισε να αυξάνεται, με αποκορύφωμα το έτος 1926 και τα τελευταία χρόνια της δεκαετίας του 1930, όπως φαίνεται στον πίνακα ΝΕΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΑΝΩΝΥΜΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ.

ΝΕΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΑΝΩΝΥΜΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ					
1901	2	3	1921	4	11
1902	0	5	1922	9	7
1903	1	2	1923	16	16
1904	1	5	1924	26	27
1905	0	5	1925	38	56
1906	2	5	1926	51	59
1907	0	12	1927	40	40
1908	0	14	1928	30	57
1909	5	9	1929	25	60
1910	1	4	1930	23	60
1911	6	6	1931	23	45
1912	5	10	1932	14	17
1913	4	6	1933	22	47
1914	2	2	1934	47	68
1915	3	4	1935	47	96
1916	2	5	1936	57	94
1917	3	16	1937	44	82
1918	10	27	1938	45	57
1919	9	18	1939	31	43
1920	11	19			
ΣΥΝΟΛΟ				659	1.119
<i>Πηγή: Σ.Ν.Τσοτσόρος, Η συγκρότηση του βιομηχανικού κεφαλαίου στην Ελλάδα (1898-1939), τ.Β', 22-23, 24-25, 28-29, 40-41.</i>					

Ο ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΑΝΩΝΥΜΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

Στο σύνολο του μεταποιητικού τομέα, ο κλάδος της διατροφής απέκτησε μεγάλο ειδικό βάρος τη δεκαετία του 1920. Μέχρι το 1918 είχαν ιδρυθεί μόνον τρεις ανώνυμες εταιρείες διατροφής, έναντι 33 στο λοιπό μεταποιητικό τομέα. Στη συνέχεια, την περίοδο 1919-1923, ιδρύθηκαν τέσσερις ανώνυμες εταιρείες διατροφής, έναντι 46 στον υπόλοιπο μεταποιητικό τομέα. Συνολικώς δηλαδή μέχρι το 1923 ιδρύθηκαν επτά ανώνυμες εταιρείες διατροφής επί συνόλου 85 ανώνυμων μεταποιητικών εταιρειών. Συνεπώς, μόνο μία στις δώδεκα ανώνυμες μεταποιητικές εταιρείες αφορούσε τη διατροφή.

Αντίθετα, την επόμενη περίοδο 1924-1928, από τις 185 μεταποιητικές ανώνυμες εταιρείες οι 48 σχηματίστηκαν στον κλάδο της διατροφής, δηλαδή η αναλογία ανέβηκε αισθητά (μία στις τέσσερις) 365. Στο μετοχικό κεφάλαιο των νέων ανώνυμων εταιρειών που ιδρύθηκαν από το 1924 ως το 1927 μεγάλο ρόλο διαδραμάτισαν οι εισφορές εις είδος και όχι τα μετρητά. Οι εισφορές εις είδος κυμάνθηκαν από 57,9% ως 74,2% κατ' έτος, ενώ οι εισφορές σε μετρητά από 42,1% ως 25,8%. Πρόκειται για φαινόμενο που παρατηρήθηκε στο σύνολο της μεταποίησης, αλλά σε μικρότερο βαθμό. Το δεδομένο αυτό

συνιστά απόδειξη ότι στον κλάδο της διατροφής οι ανώνυμες εταιρείες αποτέλεσαν προϊόν αναβάθμισης ή συγχώνευσης υφιστάμενων επιχειρήσεων, σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι συνέβη στους άλλους μεταποιητικούς κλάδους. Συνεπώς, οι επιχειρήσεις που επιβίωσαν μέχρι εκείνη την εποχή ήταν ισχυρές και διέθεταν αρκετό κεφάλαιο, ώστε να αναβαθμιστούν σε ανώνυμες εταιρείες είτε μεμονωμένα είτε μέσα από συγχωνεύσεις.

Ο λόγος που η διατροφή έπαιξε πλέον μεγαλύτερο ρόλο στη συσσώρευση του βιομηχανικού κεφαλαίου είναι ότι από τα μέσα της δεκαετίας του 1920 επιτάχθηκαν και απαλλοτριώθηκαν σχεδόν δέκα εκατ. στρέμματα καλλιεργήσιμων εκτάσεων σε όλη τη χώρα και διατέθηκαν για την αποκατάσταση προσφύγων και γηγενών. Η διανομή της γης είχε ως αποτέλεσμα να καλλιεργηθούν εδάφη που πρώτα χρησιμοποιούνταν ως βοσκές ή έμεναν ακαλλιεργήτα και να αυξηθεί σημαντικά η παραγωγή, ιδιαίτερα των σιτηρών.

Στη Μακεδονία, στη Θεσσαλία και στην Ήπειρο οι εκτάσεις που καλλιεργήθηκαν με σιτηρά διπλασιάστηκαν από το 1915 ως το 1932. Ποσοστό 9 3% της αύξησης στην καλλιέργεια σίτου προήλθε από τις περιοχές στις οποίες η γη διενεμήθη στους ακτήμονες. Αλλά ο βασικός λόγος ανάπτυξης της βιομηχανίας της διατροφής ήταν η αύξηση του πληθυσμού και κατά συνέπεια της ζήτησης. Το 1915 η συνολική ζήτηση σιτηρών ήταν 800.000 τόνοι, ενώ το 1929 έφτασε τους 1.300.000 τόνους. Η εγχώρια παραγωγή δεν ήταν δυνατόν να καλύψει την αύξηση της ζήτησης, με αποτέλεσμα τη διόγκωση των εισαγωγών σιτηρών από 235.000 τόνους το 1915 σε 600.000 τόνους τη διετία 1929-1930.

Την περίοδο 1930-1939 το ειδικό βάρος των εταιρειών διατροφής στο σύνολο της βιομηχανίας παρέμεινε υψηλό. Οι 98 από τις 378 βιομηχανικές εταιρείες που ιδρύθηκαν τη δεκαετία αυτή μεταποιούσαν τρόφιμα (ποσοστό 26%). Συνολικά, η διατροφή έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη της ελληνικής βιομηχανίας, αποτελώντας το δεύτερο κατά σειρά σπουδαιότητας κλάδο μετά την κλωστοϋφαντουργία.

Ακριβή αποτύπωση της θέσης της διατροφής στο μεταποιητικό τομέα διασώζει η βιομηχανική απογραφή του 1931. Το έτος εκείνο, από τις 108 ανώνυμες εταιρείες διατροφής που είχαν ιδρυθεί (συνολικώς από το 1836) λειτουργούσαν οι 64. Το ποσοστό επιβίωσης των ανώνυμων εταιρειών στον κλάδο διατροφής (έξι στις δέκα εταιρείες) ήταν υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό στους άλλους μεταποιητικούς κλάδους (πέντε στις δέκα εταιρείες).

Οι 64 λειτουργούσες επιχειρήσεις διατροφής απασχολούσαν, πάντοτε το έτος 1931, μετοχικό κεφάλαιο 544 εκατ. δραχμών (ιστορικής αξίας). Το ποσό αυτό αποτελούσε ποσοστό 27,4% επί του συνολικού μετοχικού κεφαλαίου 1.984 εκατ. δραχμών που είχε επενδυθεί στις 234 μεταποιητικές ανώνυμες εταιρείες. Έτσι, η διατροφή κατέλαβε τη δεύτερη θέση, μετά τον κλάδο της κλωστοϋφαντουργίας, ο οποίος με 63 λειτουργούσες ανώνυμες εταιρείες συγκέντρωνε μετοχικά κεφάλαια 691 εκατ. δραχμών (ιστορικής αξίας), δηλαδή 34,8% του συνόλου της μεταποίησης. Τρίτος, από άποψη

μετοχικού κεφαλαίου, αλλά με μεγάλη διαφορά από τη διατροφή, κατατασσόταν ο κλάδος της μεταλλουργίας και των μεταλλουργικών κατασκευών, ο οποίος συγκέντρωνε κεφάλαια 147 εκατ. δραχμών, δηλαδή μόλις 7,4% της μεταποίησης.

Το ήμισυ και πλέον του μετοχικού κεφαλαίου στις εταιρείες του κλάδου διατροφής (για την ακρίβεια 52%) απασχολούσαν οι 18 αλευροβιομηχανίες και το υπόλοιπο μισό οι λοιπές 46 εταιρείες. Η μέση αλευροβιομηχανία – πάντοτε το έτος 1931 - απασχολούσε κεφάλαια 17,6 εκατ. δραχμών, έναντι 6 εκατ. δραχμών που απασχολούσε η μέση βιομηχανία διατροφής των λοιπών υποκλάδων και έναντι 10 εκατ. δραχμών που απασχολούσε η μέση κλωστοϋφαντουργία. Συνεπώς, η μέση αλευροβιομηχανία αποτελούσε τη μεγαλύτερη ελληνική βιομηχανική εταιρεία. Η αλευροβιομηχανία από μόνη της συνιστούσε το δεύτερο μεγάλο κλάδο της ελληνικής μεταποίησης, αφού συγκέντρωνε διπλάσια κεφάλαια από τον τρίτο κατά σειρά κλάδο της μεταλλουργίας.

ΝΕΕΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΕΣ Α.Ε. ΣΤΗ ΔΙΑΤΡΟΦΗ (1935-1939)				
ΕΤΟΣ	ΔΙΑΤΡΟΦΗ		ΛΟΙΠΟΙ ΚΛΑΔΟΙ	
	Α.Ε.	Μ.Κ.	Α.Ε.	Μ.Κ.
1935	7	23	29	98
1936	10	68	36	195
1937	3	4	41	126
1938	5	9	32	165
1939	8	25	26	132
ΣΥΝΟΛΟ	33	129	164	713
<i>Πηγή: Σ.Ν. Τσοτσόρογος, Η συγκρότηση του βιομηχανικού κεφαλαίου στην Ελλάδα (1898-1939), τ. Β', 81-82.</i>				

Όπου Α.Ε.= αριθμός νέων ανώνυμων εταιρειών ανά έτος

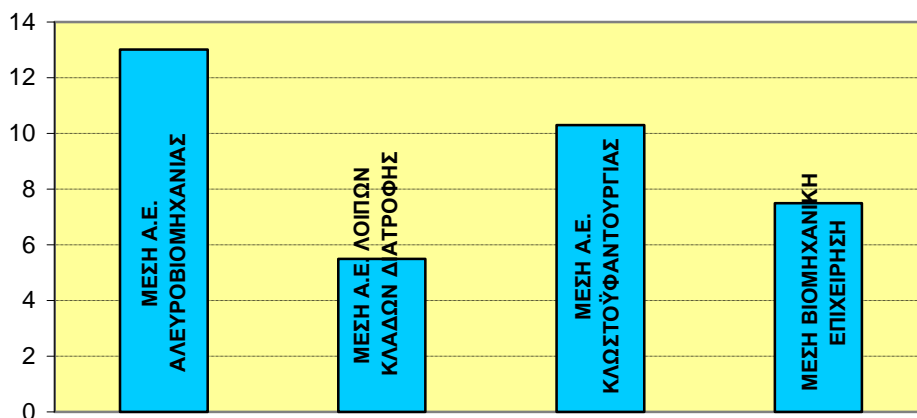
Μ.Κ.= μετοχικό κεφάλαιο σε τρέχουσες τιμές

Την περίοδο 1935-1939 - στην οποία επέρχεται ήπια ανάκαμψη μετά την ύφεση που ακολούθησε τη διεθνή οικονομική κρίση – ιδρύθηκαν 33 ανώνυμες εταιρείες διατροφής, με μετοχικό κεφάλαιο 129 εκατ. δραχμών, που αντιστοιχούσε σε 6,3 εκατ. σταθερές δραχμές αξίας 1914. Στους λοιπούς μεταποιητικούς κλάδους ιδρύθηκαν 164 ανώνυμες εταιρείες με μετοχικό κεφάλαιο 713 εκατ. δραχμών σε τρέχουσες τιμές (34 εκατ. σταθερές δραχμές 1914). Ενώ δηλαδή μέχρι το 1931 αντιστοιχούσε μία ανώνυμη εταιρεία διατροφής προς 2,6 ανώνυμες εταιρείες των λοιπών μεταποιητικών κλάδων, την περίοδο 1935-1939 η σχέση αυτή ανετράπη, αφού σε κάθε νέα ανώνυμη εταιρεία διατροφής αντιστοιχούσαν πέντε εταιρείες άλλων μεταποιητικών κλάδων. Εκτός από τον αριθμό των εταιρειών, η αναλογία μετεβλήθη και σε ό,τι αφορούσε τα μετοχικά κεφάλαια. Ενώ το 1931 σε κάθε δραχμή τοποθετημένη σε εταιρεία διατροφής αντιστοιχούσαν 2,6 δραχμές τοποθετημένες σε άλλους βιομηχανικούς κλάδους, στις νέες ανώνυμες εταιρείες που δημιουργήθηκαν την περίοδο 1935-1939 η αναλογία έγινε 1 προς 5,5 δραχμές.

Στη συνολική εικόνα για τη μεταποίηση που διαθέτουμε για το έτος 1939, το ειδικό βάρος της διατροφής έχει υποχωρήσει. Το έτος εκείνο υπήρχαν 103 ανώνυμες εταιρείες διατροφής επί συνόλου 561 μεταποιητικών, ήτοι 18,3% (έναντι 27,3% το 1931). Οι εταιρείες διατροφής είχαν συνολικό μετοχικό κεφάλαιο 760,7 εκατ. δραχμές (ιστορικής αξίας), που αντιστοιχούσε σε ποσοστό 18,4% στο σύνολο της μεταποίησης (έναντι 27,4% το 1931). Η διατροφή εξακολουθούσε πάντως να κατέχει τη δεύτερη θέση στο σύνολο της μεταποίησης, αλλά η διαφορά της με την κλωστοϋφαντουργία είχε διευρυνθεί αισθητά (η κλωστοϋφαντουργία συγκέντρωνε 35% του συνολικού μεταποιητικού μετοχικού κεφαλαίου), ενώ είχε μειωθεί η διαφορά της από τον κλάδο της ποτοποιίας και της μεταλλουργίας, που μοιράζονταν την τρίτη θέση.

Το ήμισυ του μετοχικού κεφαλαίου που απασχολούνταν στον κλάδο της διατροφής ήταν τοποθετημένο σε 13 μεγάλες επιχειρήσεις, με μετοχικό κεφάλαιο πάνω από 15 εκατ. δραχμές η καθεμιά (μέσο μέγεθος 27,2 εκατ. δραχμές). Το ένα πέμπτο του μετοχικού κεφαλαίου που απασχολούνταν στον κλάδο της διατροφής ήταν τοποθετημένο σε 11 εταιρείες με κεφάλαιο 10-15 εκατ. δραχμές η καθεμιά (μέσο μέγεθος 12,6 εκατ. δραχμές). Το υπόλοιπο ένα τρίτο του μετοχικού κεφαλαίου του κλάδου διατροφής ήταν μοιρασμένο σε 79 μικρότερες ανώνυμες εταιρείες με μέσο μέγεθος 3,3 εκατ. δραχμές.

ΜΕΓΕΘΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ, 1939

Η αλευροβιομηχανία εξακολουθούσε να αποτελεί - πάντοτε το 1939 - τον κυριότερο υποκλάδο της διατροφής. Οι 26 αλευροβιομηχανίες που είχαν μορφή ανώνυμης εταιρείας συγκέντρωναν ποσοστό 45% του συνολικού μετοχικού κεφαλαίου του κλάδου διατροφής. Η μέση αλευροβιομηχανία είχε μετοχικό κεφάλαιο 13,2 εκατ. δραχμές, ενώ η μέση εταιρεία διατροφής πλην αλευροβιομηχανίας μόνον 5,4 εκατ. δραχμές. Η μέση αλευροβιομηχανία εξακολουθούσε να αποτελεί τη μεγαλύτερη μεταποιητική επιχείρηση, ξεπερνώντας τη μέση επιχείρηση στον κλάδο της κλωστοϋφαντουργίας, ενώ η μέση ανώνυμη βιομηχανική εταιρεία είχε μετοχικό κεφάλαιο 7,4 εκατ. δραχμές.

Σε καταγραφή των ανώνυμων εταιρειών εντόπιστηκαν 99 ανώνυμες βιομηχανικές εταιρείες που είχαν σχέση με τη διατροφή. Σχηματίζονται έτσι οι οκτώ γνωστές κατηγορίες ταξινόμησης της διατροφής, από τα δεδομένα των οποίων προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

(α) Επιβεβαιώνεται η υπεροχή των κυλινδρόμυλων στο σύνολο της διατροφής. Στην κατηγορία αυτή υπάγονται οι 33 εταιρείες επί συνόλου 99.

(β) Εντοπίζεται η αριθμητική σημασία των ελαιουργικών επιχειρήσεων, υποκλάδος που ως τάξη μεγέθους ήταν ισότιμος των κυλινδρόμυλων.

(γ) Ο τρίτος σημαντικός υποκλάδος ήταν τα Λοιπά Είδη, δηλαδή σοκολάτες, ζαχαρωτά, ζύμες αρτοποιίας και ζυμαρικά.

Οι τρεις αυτές κατηγορίες κάλυπταν το 85% του συνόλου των ανώνυμων εταιρειών διατροφής. Υπήρχαν επίσης μερικές κονσερβοποιίες και γαλακτοκομικές επιχειρήσεις.

Πρέπει να σημειώσουμε ότι, λόγω της οικογενειακής σύνθεσης των περισσότερων επιχειρήσεων, ελάχιστες ανώνυμες εταιρείες του κλάδου διατροφής ήταν προπολεμικώς εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών. Εντοπίζονται επτά εταιρείες από τις οποίες μόνο οι τέσσερις λειτουργούσαν το 1939. Από αυτές τις τέσσερις μόνο μία, η Κυλινδρόμυλοι Αττικής, υπήρξε μακρόβια με τη μορφή της ανώνυμης εταιρείας (αναφέρεται συνεχώς από το 1926 ως το 1939)

ΠΡΟΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΑΝΩΝΥΜΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ

Συνολικά, η έρευνα εντόπισε 115 ανώνυμες εταιρείες με μετοχικό κεφάλαιο αντίστοιχο προς 2,031 εκατ. λίρες. Αναλυτικότερα:

Επτά εταιρείες με αντικείμενο την κονσερβοποίηση αλιευμάτων και μετοχικό κεφάλαιο 147.000 λίρες (7,25% στο σύνολο του κλάδου διατροφής).

Εννέα εταιρείες με αντικείμενο είτε την παρασκευή μαρμελάδων είτε την κονσερβοποιία φρούτων, με μετοχικό κεφάλαιο αντίστοιχο προς 61.000 λίρες (3% στο σύνολο του κλάδου διατροφής).

Τριάντα έξι ελαιουργικές εταιρείες, με μετοχικό κεφάλαιο αντίστοιχο προς 450.000 λίρες (22,15% στο σύνολο του κλάδου διατροφής).

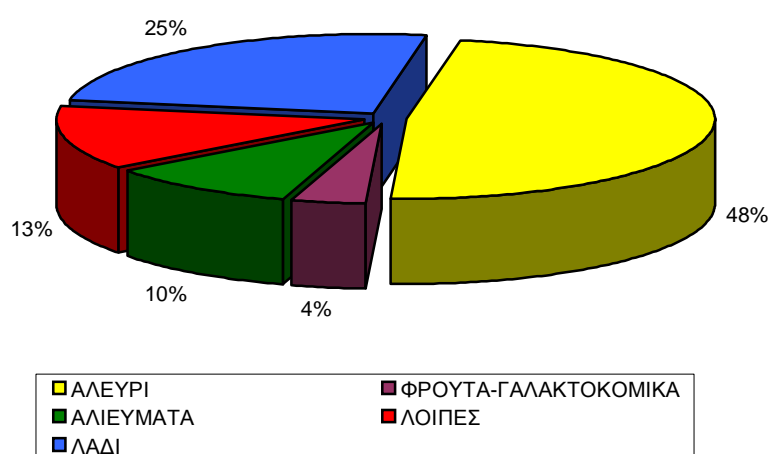
Πέντε γαλακτοκομικές εταιρείες με μετοχικό κεφάλαιο αντίστοιχο προς 86.000 λίρες (4,23% στο σύνολο του κλάδου διατροφής).

Τριάντα τέσσερις εταιρείες που παρήγαν άλευρα και άμυλο, με μετοχικό κεφάλαιο αντίστοιχο προς 1 εκατ. λίρες (49,23% στο σύνολο του κλάδου διατροφής).

Μια εταιρεία με αποκλειστικό αντικείμενο την παραγωγή ζωοτροφών και κεφάλαιο αντίστοιχο προς 2.200 λίρες (0,1% στο σύνολο του κλάδου διατροφής).

Είκοσι τρεις εταιρείες στην κατηγορία λοιπές βιομηχανίες διατροφής, (εν προκειμένω ζύμες αρτοποιίας, ζάχαρη, σοκολάτα και ζαχαρώδη, ζυμαρικά, καφέ) με συνολικό μετοχικό κεφάλαιο αντίστοιχο προς 285.000 λίρες (14,04% στο σύνολο του κλάδου διατροφής).

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΜΕΤΟΧΙΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ

Όπως φαίνεται και στο σχεδιάγραμμα ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΜΕΤΟΧΙΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ τα τρία τέταρτα του μετοχικού κεφαλαίου των ανώνυμων εταιρειών του κλάδου διατροφής τοποθετήθηκαν την περίοδο του Μεσοπολέμου σε εργοστάσια που κατασκεύαζαν αλεύρα, άμυλο και λάδι. Οι λοιπές αξίες λόγω κατηγορίες ήταν οι λεγόμενες λοιπές βιομηχανίες (κυρίως ζυμαρικά και σοκολάτες) και η επεξεργασία αλιευμάτων και φρούτων.

Οι περισσότερες από τις επιχειρήσεις λειτουργούσαν ήδη ως ομόρρυθμες ή ετερόρρυθμες κατά τη δεκαετία του 1920 και στη συνέχεια προσέλαβαν τη μορφή της ανώνυμης εταιρείας. Συνήθως η αναβάθμιση αυτή συνοδευόταν με την καταβολή μετρητών, σε μικρή όμως αναλογία προς το συνολικό μετοχικό κεφάλαιο. Ελάχιστες ήταν οι επιχειρήσεις που ιδρύθηκαν από την αρχή ως ανώνυμες εταιρείες.

Με τα δεδομένα αυτά, η πραγματική συσσώρευση κεφαλαίου στην προπολεμική βιομηχανία διατροφής συνετελέσθη αφενός τη δεκαετία του 1920 και αφετέρου, σε σημαντικότερο βαθμό, πριν από αυτή.

11.3 ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

Στη διάρκεια της γερμανικής κατοχής η ελληνική βιομηχανία υπέστη τεράστιες απωλίες. Ήδη από την έναρξη του Πολέμου επεβλήθη ο Α.Ν. 200/1939, σύμφωνα με τον οποίο όπου εμφανιζόταν «περιορισμός της εργασίας», το Υπουργείο Εργασίας είχε το δικαίωμα να επιτρέψει εφαρμογή της εκ περιτροπής απασχόλησης των εργατών. Αυτό συνίστατο είτε στον περιορισμό των ωρών ημερήσιας εργασίας είτε στον καθορισμό ανώτατου ορίου ημερομισθίων που θα μπορούσε να πραγματοποιήσει κάθε μισθωτός ανά μήνα. Η εφαρμογή του νόμου απέτρεψε τη γενίκευση της ανεργίας – που θα ήταν το φυσιολογικό αποτέλεσμα της έλλειψης πρώτων υλών και των συγκοινωνιακών και μεταφορικών δυσχερειών – και ανακούφισε τις βιομηχανίες από το κόστος εργασίας που δεν ήταν σε θέση να χρησιμοποιήσουν. Σε αντιστάθμισμα, η βιομηχανία απώλεσε την ελευθερία να καταγγέλλει τις συμβάσεις εργασίας. Τα εργοστάσια μπορούσαν να προβούν σε απολύσεις μόνον έπειτα από άδεια του υπουργείου Εργασίας, που δινόταν όμως σπανιότατα.

Η Κατοχή δημιούργησε νέες συνθήκες για τις βιομηχανικές επιχειρήσεις, οι περισσότερες των οποίων δεν αντιμετώπιζαν απλώς κατάσταση περιορισμού των εργασιών, αλλά συνθήκες πλήρους διακοπής τους. Ωστόσο, η γενίκευση της ανεργίας θα διευκόλυνε τις αρχές κατοχής στην προσπάθειά τους να προσελκύσουν Έλληνες εργάτες στα πολεμικά εργοστάσια της Γερμανίας, εκμεταλλευόμενες την ανέχεια των εργαζομένων. Για την πρόληψη του καταστρεπτικού αυτού ενδεχομένου θεσπίστηκε ο Α.Ν. 424/1941, με τον οποίο τροποποιήθηκε ο Α.Ν. 200/1939 ως εξής :

Οι εργοδότες υποχρεώθηκαν να πληρώνουν το προσωπικό τους που τελούσε υπό καθεστώς εκ περιτροπής εργασίας ακόμη και στην περίπτωση που δεν χρησιμοποιούσε τις υπηρεσίες του. Απαγορεύτηκε η απόλυση μισθωτών από τους εργοδότες, παρά μόνο με άδεια του υπουργείου Εργασίας (η οποία σπανίως δινόταν). Στους εργοδότες επιτράπη η μερική αντικατάσταση του προσωπικού για λόγους ακαταλληλότητας μέχρι ποσοστού 15%(με τον Α.Ν. 765/1943 μειώθηκε σε 8 %).

Το Δεκέμβριο του 1943 εκδόθηκε ο Α.Ν. 1038/1943, με τον οποίο οι επιχειρήσεις διευκολύνθηκαν στην μερική απόλυση του προσωπικού τους. Ο Σύνδεσμος Βιομηχάνων αντέδρασε αμέσως, με την έκδοση εγκυκλίου, την οποία αρνήθηκε να αποσύρει ακόμη και όταν η ηγεσία του αντιμετώπισε κίνδυνο διώξεων. Σε ελάχιστες περιπτώσεις επιχείρησαν βιομηχανικές επιχειρήσεις να απολύσουν προσωπικό.

Για τους παραπάνω λόγους, αν και ορισμένα εργοστάσια που συνεργάστηκαν με τις αρχές κατοχής – προκειμένου να αποφύγουν την πλήρη διάλυση – συναποκόμισαν κέρδη, η πλειονότητα των βιομηχανιών υπέστη μεγάλες ζημίες. Είναι χαρακτηριστικό, ότι το 1945 ο δείκτης παραγωγής της βιομηχανίας, με βάση το έτος 1938, ήταν 33/100. Ειδικώς της διατροφής ανερχόταν σε 48/100, δηλαδή το λιγότερο από το ήμισυ του προπολεμικού προϊόντος.

11.4 Η ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΑΝΩΝΥΜΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ ΜΕΤΑ ΤΟΝ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

Ενώ κατά την περίοδο του μεσοπολέμου ο κλάδος διατροφής κατατάσσεται δεύτερος μετά την κλωστοϋφαντουργία, στο τέλος του 20ού αιώνα είχε κατακτήσει πλέον τα πρωτεία, με αυξητικές τάσεις, ενώ η κλωστοϋφαντουργία είχε περιοριστεί στη δεύτερη θέση, με φθίνουσα πορεία.

Ήδη το 1980 η ελληνική βιομηχανία τροφίμων συνεισέφερε ποσοστό 16,5% του εθνικού βιομηχανικού προϊόντος, προηγούμενη όλων των άλλων κλάδων μεταποίησης. Σε αριθμό απασχολούμενων και στην προστιθέμενη αξία κατείχε ακόμη τη δεύτερη θέση, με ποσοστά 13% και 24% αντιστοίχως. Αλλά εκείνο που προσδιόριζε το στρατηγικό ρόλο της ήταν η ολοένα και μεγαλύτερη αλληλεξάρτηση του συγκεκριμένου τομέα και της γεωργίας, αφού συνεχώς μεγαλύτερο τμήμα της γεωργικής παραγωγής αποτελούσε πρώτη ύλη της βιομηχανίας διατροφής, ως αντικείμενο μεταποίησης και τυποποίησης από αυτήν.

Έναντι 103 ανωνύμων εταιρειών το 1999, το 2001 ο κλάδος διατροφής περιελάμβανε 1.310 επιχειρήσεις Α.Ε. και Ε.Π.Ε., από τις οποίες οι 901 ήταν κερδοφόροι (δύο στις τρεις). Ο κύκλος εργασιών του κλάδου ανήλθε το ίδιο έτος σε 9 δις. Ευρώ και πραγματοποιήθηκε κατά τα εννέα δέκατα από τις κερδοφόρες επιχειρήσεις και μόνο κατά το ένα δέκατο από τις μη κερδοφόρες επιχειρήσεις. Το ένα πέμπτο του κύκλου εργασιών δημιουργήθηκε από τις πέντε πρώτες επιχειρήσεις (ΕΒΖ, ΦΑΓΕ, Δέλτα, Νεστλέ, Σόγια Ελλάς).

Τα κεφάλαια που χρησιμοποιήθηκαν για την πραγματοποίηση του συνολικού κύκλου εργασιών στον κλάδο διατροφής ανήλθαν σε 12,6 δις. Ευρώ, ποσό που ξεπερνά το ένα τέταρτο των συνολικών κεφαλαίων της ελληνικής βιομηχανίας.

Οι προαναφερθείσες Α.Ε. και Ε.Π.Ε. απασχολούσαν το έτος 2000 50.430 άτομα, ενώ την ίδια χρονιά κατεγράφησαν από τη ΕΣΥΕ 96.508 πρόσωπα που απασχολούνταν στην βιομηχανία διατροφής. Έτσι, περίπου 46.000 άτομα απασχολούνταν σε βιοτεχνίες που δεν είχαν μορφή Α.Ε. ή Ε.Π.Ε.

Η παραγωγή του κλάδου αυξάνεται τα τελευταία χρόνια ταχύτερα από το σύνολο της βιομηχανίας. Το εργοστασιακό δυναμικό του κλάδου χρησιμοποιείται περίπου κατά τρία τέταρτα.

Η βιομηχανία διατροφής κατέχει σταθερά την πέμπτη θέση μεταξύ των λοιπών βιομηχανικών κλάδων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το 1990 παρήγαγε ποσοστό 10,9% της συνολικής βιομηχανικής προστιθέμενης αξίας, ενώ το 2000 το ποσοστό είχε βελτιωθεί σε 11,3%.

ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ Α.Ε. ΚΑΙ Ε.Π.Ε. ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ	
ΕΤΟΣ	ΕΚΑΤ. ΕΥΡΩ
2000	8.063
2001	8.986
2002	9.628
Πηγή : ΣΕΒ, <i>Η Ελληνική Βιομηχανία</i> , 70	

Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΩΝ Α.Ε. ΚΑΙ Ε.Π.Ε. ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ

Την 45ετία που διέρρευσε μεταξύ των ετών 1958 και 2003, ο αριθμός των επιχειρήσεων με μορφή Α.Ε. ή Ε.Π.Ε. στον κλάδο της διατροφής περίπου δεκαπλασιάστηκε. Το έτος 2002 λειτουργούσαν 1.363 Α.Ε. και Ε.Π.Ε. στον κλάδο της διατροφής έναντι 404 το 1978 και 66 το 1958.

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ (1958-2002)				
Μέγεθος	1958	1973	1978	2002*
Αριθμός Α.Ε. και Ε.Π.Ε.	66	218	404	1.363
Πάγια κεφάλαια σε εκατ. Δολάρια αξίας 2002	250	1.524	3.220	9.080
Πάγιο κεφάλαιο ανά μονάδα σε εκατ. Δολάρια αξίας 2002	3,8	7	8	6,7
Πωλήσεις ανά μονάδα σε εκατ. Δολάρια αξίας 2002	14,4	8,5
*Σημείωση:τα στοιχεία του έτους 2002 περιλαμβάνουν και τις βιομηχανίες ποτών. Οι τιμές δίνονται από τις πηγές σε ευρώ και μετατρέπονται για λόγους συγκρισιμότητας σε δολάρια (με μέση ισοτιμία 1 ευρώ = 1,2 δολάριο)				
Πηγή : Γ. Κουτσουμάρης, <i>ό.π. Στατιστικόν Παραρτημα πίνακες 1 και 2.Βιομηχανική Επιθεώρησης, 1981, 34-36. ΣΒΕ, Η Ελληνική Βιομηχανία, 91-120</i>				

Τη διάρκεια της 45ετούς περιόδου η αξία του παγίου κεφαλαίου αυξήθηκε κατά περίπου 20 φορές. Έτσι, το ανά μονάδα πάγιο κεφάλαιο από 3,8 εκατομμύρια δολάρια σημερινής αξίας που ήταν το 1958, έφτασε τα 6,7 εκατ. δολάρια το 2002, χωρίς να σημειώσει βελτίωση από τα επίπεδα της δεκαετίας του 1970 και εφεξής.

Οι πωλήσεις ανά μονάδα υπολογίστηκαν σε περίπου 8 εκατ. δολάρια το 2002, ήταν δηλαδή αισθητά χαμηλότερες από το αντίστοιχο ποσό του 1978, το οποίο υπερέβαινε τα 14 εκατ. δολάρια σημερινής αξίας. Η μείωση αυτή είναι στατιστικό αποτέλεσμα του γεγονότος ότι στον όγκο μονάδων περιλαμβάνονται και επιχειρήσεις με τη μορφή Ε.Π.Ε. οι οποίες έχουν μικρό μέγεθος.

ΟΙ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΜΕΤΑ ΤΟΝ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

Για να λάβει κανείς μία ιδέα της μεταβολής που πραγματοποιήθηκε στη συσσώρευση κεφαλαίου στον κλάδο διατροφής μετά τον πόλεμο, σημειώνουμε ότι το 1939 λειτουργούσαν 103 εταιρείες στον κλάδο αυτό, με συνολικά ίδια κεφάλαια περίπου 105 εκατ. Ευρώ σημερινής αξίας. Έτσι, την περίοδο 1939-2002, ο όγκος των κεφαλαίων αυξήθηκε κατά περίπου 65 φορές σε σταθερές τιμές. Σε ότι αφορά το μέσο όρο ίδιων κεφαλαίων ανά επιχείρηση, από ένα εκατ. ευρώ το 1939 αυξήθηκε σε πέντε εκατ. το 2002. αν και τα δεδομένα σε τόσο μεγάλες χρονικές αποστάσεις δεν είναι άμεσα συγκρίσιμα, ωστόσο είναι αντιληπτό ότι σε γενικές γραμμές ο αριθμός των επιχειρήσεων δεκαπλασιάστηκε και ότι η μέση ανώνυμη εταιρεία (ή η εταιρεία περιορισμένης ευθύνης) στον κλάδο της διατροφής είναι πέντε φορές μεγαλύτερη σε σύγκριση με το 1939.

Ακόμη σημαντικότερη είναι η διαπίστωση ότι το ίδιο χρονικό διάστημα η σχετική θέση της διατροφής στο σύνολο της μεταποίησης βελτιώθηκε σημαντικά. Το 1939 ο αριθμός των ανώνυμων εταιρειών του κλάδου διατροφής αντιστοιχούσε σε 18,3% του συνόλου των ανώνυμων εταιρειών στη μεταποίηση, αναλογία που αυξήθηκε σε 22% το 2002 (μαζί με τις Ε.Π.Ε.). Τα ίδια κεφάλαια των Α.Ε. και των Ε.Π.Ε. στον κλάδο της διατροφής αντιπροσώπευαν 18,4% του συνόλου της μεταποίησης το 1939, αναλογία που αυξήθηκε σε 29% το 2002.

Η διαχρονική μεταβολή στον κλάδο της διατροφής δεν ήταν μόνο ποσοτική, αλλά και ποιοτική. Επήλθαν διάφορες αλλαγές στη φύση των διάφορων υποκλάδων, οι οποίες μετέβαλαν σημαντικά τη φυσιογνωμία του κλάδου διατροφής. ενώ προπολεμικά ο κλάδος αποτελείτο κατά τρία τέταρτα από αλευροβιομηχανίες και ελαιουργίες, στα τέλη του 20^{ου} αιώνα είχε αποκτήσει μία πληρέστερη ταυτότητα, με ισόρροπη συμμετοχή άλλων υποκλάδων.

Μία άλλη σημαντική διαχρονική εξέλιξη της βιομηχανίας διατροφής αφορά την απασχόληση. Οι εταιρείες διατροφής με τη μορφή Α.Ε. και Ε.Π.Ε. απασχολούσαν 15.000 άτομα το 1969 και ξεπέρασαν τα 50.000 το έτος 2001.

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ (Α.Ε. κ' Ε.Π.Ε.), 1969-2001			
	1969	1978	2000
Απασχολούμενοι	15.052	40.000	50.430
Επιχειρήσεις	139	404	992
Απασχολούμενοι ανά επιχείρηση	108	99	51
Πηγή : Βιομηχανική Επιθεώρησης, 1968, 589, 1969, 609, 1971, 173, 1971, 767, 1973, 91, 1974, 31, 1975, 97, 1977, 271, 1977, 895, 1979, 127, 1980, 35, 1981, 253, 1982, 391. ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 2001, ΣΕΒ, Η Ελληνική βιομηχανία το 2002, 74			

Από την άλλη πλευρά, ο αριθμός των απασχολούμενων ανά επιχείρηση μειώθηκε, παρά το γεγονός ότι τα πάγια κεφάλαια παρέμειναν σταθερά. Είναι φανερό ότι ο κλάδος διατροφής κινήθηκε τα τελευταία χρόνια προς την εντονότερη χρήση του κεφαλαίου και τη μείωση του σχετικού ρόλου της εργασίας στη διαδικασία παραγωγής.

Ένα άλλο ενδιαφέρον σημείο είναι ότι, με την εξαίρεση των κλάδων της βαριάς βιομηχανίας και των πετρελαιοειδών, το μέσο μέγεθος των βιομηχανιών διατροφής με κριτήριο τα ίδια κεφάλαια υπερέχει του μέσου μεγέθους των λοιπών κλάδων (π.χ. κλωστοϋφαντουργίας, χημικών) αλλά και της τυπικής βιομηχανικής μονάδας ανεξαρτήτως κλάδου. Επιπλέον, η μέση βιομηχανία διατροφής διαθέτει υψηλότερο μετοχικό κεφάλαιο από τη μέση βιομηχανική επιχείρηση. Το χαρακτηριστικό αυτό υπήρχε και την περίοδο του μεσοπολέμου και δεν μεταβλήθηκε στη συνέχεια, παρά τις τεράστιες αλλαγές που σημειώθηκαν στην ελληνική βιομηχανία μεταπολεμικώς.

ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΣΤΟ ΠΑΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ

Οι διαχρονικές εξελίξεις στην κεφαλαιακή διάρθρωση των επιχειρήσεων διατροφής περιγράφονται στον πίνακα ΟΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΑΝΩΝΥΜΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΠΑΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1967-1977-1997, ο οποίος περιλαμβάνει 31 επιχειρήσεις που κατετάγησαν πρώτες με βάση το ύψος του παγίου κεφαλαίου κατά τα έτη 1967, 1977 και 1997. από τις εταιρείες αυτές οι τέσσερις δε λειτουργούν σήμερα, ενώ δύο έχουν συγχωνευθεί με άλλες. Από τις 25 εταιρείες που εξακολουθούν να λειτουργούν αυτοτελώς, οι δέκα ιδρύθηκαν πριν από το 1940, οι έξι την πρώτη μεταπολεμική περίοδο (1941-1960), οι οκτώ την επόμενη μεταπολεμική περίοδο (1961-1980) και μία μόνο ιδρύθηκε κατά την τελευταία εικοσιπενταετία. Είναι, δηλαδή, στην πλειονότητά τους παλαιές επιχειρήσεις.

ΟΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΑΝΩΝΥΜΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΠΑΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ (1967 – 1977 – 1997)							
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	ΕΤΟΣ ΙΔΡ.	ΣΕΙΡΑ ΚΑΤΑΤΑΞΗΣ			ΠΑΓΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ (ΕΚΑΤ. ΔΟΛ. ΑΞΙΑΣ 1997)		
		1967	1977	1997	1967	1977	1997
ΑΦΟΙ ΜΙΜΙΚΟΥ ΑΒΕ	*		15	6		19,5	78,9
ΒΟΚΤΑΣ Α.Ε.	-		12			22,4	
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΡΕΑΤΟΣ	1968		11			23,8	
ΘΡΑΚΗ Α.Ε. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΡΕΑΤΟΣ	1972		17	14		17,4	47,5
ΝΙΚΑΣ	1971			12			52,5

ΕΝΩΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΑΙΤΕΡΙΣΜΩΝ ΛΑΡΙΣΑΣ	1925		13			20,3	
ΚΥΚΝΟΣ Α.Ε. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΟΝΣΕΡΒΩΝ	1915		13			20,3	
Μ. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Α.Ε.	-		14			20,1	
ΣΕΚΟΒΕ Α.Ε.	-		2			31,1	
ΧΥΜΟΦΙΞ Α.Ε.	-		10			23,8	
ΑGROIINVEST	1978			8			60,1
ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	1932		20			14,8	
ΕΛΑΙΣ Α.Ε.	1932	6	9	10	15,8	24,3	58,3
NESTLE ΕΛΛΑΣ ΑΒΕ	1973		16			18,5	
ΑΓΝΟ	1950			3			97,6
ΔΕΛΤΑ ΠΡΟΤΥΠΟΣ ΒΙΟΜΗΧ. ΓΑΛΑΚΤΟΣ Α.Ε.	1952	3	5	1	21,6	27,7	331,6
ΕΒΓΑ Α.Ε.	1934	2	3	5	25,4	30,1	79,2
ΜΕΒΓΑΛ	1950			13			52,2
ΦΑΓΕ	1926			2			128,6
ΑΛΛΑΤΙΝΗ ΑΕΒΕ	1904	5	7	15	16,8	26,1	44,6
ΒΙΑΜΥΛ Α.Ε.	**		6			27,4	
ΜΥΛΟΙ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ	1927		4			28,5	
CHIRITA	1973			7			72,6
TASTY FOODS ΑΒΓΕ	1976			19			38,0
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΜΠΙΣΚΟΤΩΝ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ	1922		18			15,8	
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΖΑΧΑΡΕΩΣ	1960	1	1	4	163,2	209,1	92,8
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΟΜΗΧΑΝΙΑ ΜΠΙΣΚΟΤΩΝ ΑΕΒΕ	1968			15			43,1
ΙΟΝ Α.Ε.	1930	8	8	11	14,4	26,1	55,2
ΚΙΚΙΖΑΣ ΑΛΕΞ. ΜΕΛΙΣΣΑ ΑΕΒΕΤ	1946			18			39,1
ΛΟΥΜΙΔΗΣ Α.Ε.	1958		19	9		14,8	59,5
Πηγή : Βιομηχανική Επιθεώρησης, 1969, 251, 1970, 507, 1972, 881, 1973,							

329, 1973, 599, 1974, 611, 1974, 97, 1975, 249, 1977, 671, 1978, 625, 1979, 617, 1980, 587, 1981, 543, 1982, 142. Statbank, 1997

* Συγχωνεύθηκε με την HQF. ** Συγχωνεύθηκε με την Amylum.

Σημείωση : Ισοτιμίες δραχμής/δολαρίου : 1967 30:1, 1977 50:1, 1997 270:1

Στη χρονολογία ίδρυσης η ένδειξη (-) σημαίνει ότι η εταιρεία έχει παύσει να λειτουργεί.

Από τον κλάδο του κρέατος, τέσσερις επιχειρήσεις περιελήφθησαν στις 25 μεγαλύτερες του έτους 1977 και τρεις στις 25 μεγαλύτερες του έτους 1997. Δύο επιχειρήσεις, η «Αδελφοί Μιμίκου Α.Ε.» και η «Θράκη Α.Ε.», διατήρησαν πρωτεύουσα θέση καθ' όλη την εικοσαετία 1977-1997, αυξάνοντας το κεφάλαιό τους κατά μέσο όρο περίπου τρεις φορές. Ιδρύθηκαν μεταπολεμικώς, όπως και η «Νίκας Α.Ε.» που κατετάγη 12^η το έτος 1997. Η σημερινή μέση ηλικία των εταιρειών του κλάδου κρέατος που καταγράφονται στον πίνακα είναι 34 χρόνια.

Από τον κλάδο των αλιευμάτων δεν εμφανίζεται καμία επιχείρηση.

Από τον κλάδο της κονσερβοποιίας φρούτων και λαχανικών εμφανίζονται τέσσερις εταιρείες στην κατάταξη του έτους 1977 (από τις οποίες οι τρεις δε λειτουργούν σήμερα) και μόνο μία στην κατάταξη του έτους 1997. Η μέση ηλικία των υφιστάμενων εταιρειών του κλάδου κονσερβοποιίας φρούτων και λαχανικών που καταγράφονται στον πίνακα είναι 84 χρόνια.

Σταθερή κατάσταση σημειώνεται στον κλάδο της ελαιουργίας με την παρουσία της «ΕΛΑΙΣ», η οποία παραμένει στις πρώτες δέκα εταιρείες, με κριτήριο πάντα το πάγιο κεφάλαιο, ενώ εξέχουσα είναι η θέση της νεότερης «Agroinvest». Η μέση ηλικία των υφιστάμενων ελαιουργικών εταιρειών που καταγράφονται στον πίνακα είναι 57 χρόνια.

Σημαντική συσσώρευση παρατηρείται στον κλάδο των γαλακτοκομικών. Το 1967 δύο από τις έξι μεγαλύτερες επιχειρήσεις προέρχονταν από τον κλάδο αυτό, το 1977 προέρχονταν τρεις από τις 25 μεγαλύτερες, ενώ το 1997 η συμμετοχή τους αυξήθηκε σε πέντε. Μάλιστα, το έτος εκείνο τέσσερις από τις πρώτες πέντε εταιρείες του κλάδου διατροφής προέρχονταν από τον κλάδο των γαλακτοκομικών (Δέλτα, ΦΑΓΕ, Αγνό και ΕΒΓΑ). Η μέση ηλικία των υφιστάμενων γαλακτοκομικών εταιρειών που καταγράφονται στον πίνακα είναι 56 χρόνια.

Αντίθετα, η σχετική σημασία του κλάδου της αλευροβιομηχανίας υποβαθμίστηκε. Το 1967 η μεγαλύτερη εταιρεία του κλάδου κατέλαβε την πέμπτη στις έξι πρώτες θέσεις. Το 1977 οι μεγαλύτερες αλευροβιομηχανίες κατέλαβαν την τέταρτη και έβδομη θέση αντίστοιχα (Μύλοι Αγίου Γεωργίου, Βιαμύλ, Αλλατίνη). Το 1997 μόνο μία εταιρεία του κλάδου συμμετείχε στις 25 πρώτες εταιρείες (Αλλατίνη) περιοριζόμενη στην 15^η θέση. Η μέση ηλικία των υφιστάμενων εταιρειών του κλάδου αυτού που καταγράφονται στον πίνακα είναι 89 χρόνια.

Τέλος, μεγάλες εξελίξεις εντοπίζονται στον κλάδο των λοιπών βιομηχανιών. Ο κλάδος αυτός κατέλαβε δύο στις έξι πρώτες θέσεις το 1977 και επτά στις 25 πρώτες θέσεις το 1997. Η μέση ηλικία των υφιστάμενων λοιπών διατροφικών βιομηχανιών είναι 50 χρόνια.

Από τις 31 εταιρείες που περιλαμβάνονται στον κατάλογο, οι έξι συμμετείχαν στον κατάλογο των μεγαλύτερων εταιρειών με βάση το πάγιο κεφάλαιο καθ' όλη την τριακονταετία 1967-1997. Από αυτές, τη σημαντικότερη εξέλιξη παρουσίασε η «Δέλτα», της οποίας το πάγιο κεφάλαιο αυξήθηκε κατά 15 φορές σε σταθερές τιμές. Στην αντίπερα όχθη βρίσκεται η «Ελληνική Βιομηχανία Ζαχάρεως», της οποίας το πάγιο κεφάλαιο μειώθηκε σε σταθερές τιμές. Σε ενδιάμεση θέση βρίσκονται οι υπόλοιπες τέσσερις εταιρείες που παρουσίασαν αύξηση κεφαλαίου κατά περίπου τρεις φορές : η «ΕΛΑΙΣ» (3,6 φορές), η «ΕΒΓΑ» (3,2 φορές), η «Αλλατίνη» (2,6 φορές), και η «ΙΟΝ» (3,8 φορές). Και οι έξι επιχειρήσεις είναι παλιές, αφού ιδρύθηκαν από το 1904 η παλαιότερη (Αλλατίνη) μέχρι το 1960 (Ελληνική Βιομηχανία Ζαχάρεως).

ΤΟ ΠΡΟΪΟΝ

Λόγω των καταστροφών των εγκαταστάσεων και της έλλειψης πρώτων υλών στη διάρκεια του πολέμου, της Κατοχής και της εμφύλιας σύρραξης, η παραγωγή του κλάδου τροφίμων υπέστη καθίζηση και επανέκαμψε στα προπολεμικά επίπεδα μόλις το 1952. Τον Ιανουάριο του έτους εκείνου πραγματοποιήθηκε στο Ζάππειο η Πανελλήνιος Έκθεση Τυποποιημένων Τροφίμων, με την πρωτοβουλία επιτροπής υπό τον Πρόεδρο της Ενώσεως Ελλήνων Κονσερβοποιών, Δ. Βλαχόπουλο, και με την αρωγή του Συνδέσμου Ελλήνων Βιομηχάνων. Βασικό στοιχείο της έκθεσης ήταν η αντιπαραβολή ανάμεσα στο κλασικό μπακάλικο του 1932 (όπου όλα τα προϊόντα ήταν χύμα) και στο κατάστημα τροφίμων του 1952, στο οποίο πολλά προϊόντα ήταν τυποποιημένα. Στην προσφώνησή του ο Πρόεδρος του ΣΕΒ, ο κος. Χρ. Κατσάμπας, τόνισε ότι η βιομηχανία διατροφής απασχολούσε 22.500 εργάτες και υπαλλήλους και ότι παρήγαγε προϊόν αξίας 87 εκατ. δολαρίων της εποχής (περίπου δεκαπλάσιας σημερινής αξίας). Στην έκθεση παρουσίασαν τα προϊόντα τους 65 βιομηχανίες και βιοτεχνίες διατροφής και 27 βιομηχανίες και βιοτεχνίες ποτών που παρήγαγαν τυποποιημένα προϊόντα.

Με βάση το έτος 1939, η παραγωγή τροφίμων διπλασιάστηκε μόλις το 1960. ο τριπλασιασμός επιτεύχθη το 1970. Μέχρι το έτος 1980 ο δείκτης παραγωγής του κλάδου διατροφής αυξήθηκε κατά οκτώ φορές με βάση το έτος 1939. Η μεταβολή αυτή ήταν η μισή σε σχέση με το σύνολο της βιομηχανίας, ο αντίστοιχος δείκτης της οποίας αυξήθηκε κατά δεκαπέντε φορές την ίδια περίοδο. Ιδιαίτερα μετά το 1960, το προϊόν των άλλων κλάδων αυξανόταν με πολύ ταχύτερο ρυθμό σε σύγκριση με τον κλάδο διατροφής.

ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΚΛΑΔΙΚΟΥ ΔΕΙΚΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ (1939-1980)									
ΚΛΑΔΟΣ	1939	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980
ΔΙΑΤΡΟΦΗ	100	48	87	160	202	224	301	585	795
ΒΙΟΜΗ-ΧΑΝΙΑ	100	33	119	183	258	350	668	1.165	1.482

Πηγή : Βιομηχανική Επιθεώρησης, 1949, 61, 1952, 12, 1952, 21, 1952, 17, 1955, 18, 1956, 21, 1956, 38, 1956, 37, 1957, 66, 1958, 193, 1959, 50, 1960, 41, 1961, 44, 1962, 53, 1963, 27, 1964, 116, 1965, 39, 1965, 43, 1966, 117, 1969, 347, 1970, 303, 1975, 121, 1978, 361, 1981, 167, 141, 1983, 115, 1984, 113

Αντίθετα, τα τελευταία χρόνια (1995-2003), ο κλαδικός δείκτης συμβαδίζει με το συνολικό δείκτη της βιομηχανίας, αν και από έτος σε έτος παρατηρούνται σημαντικές διακυμάνσεις.

ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΚΛΑΔΙΚΟΥ ΔΕΙΚΤΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΤΩΝ (1995-2003)									
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ	100	99,6	106,3	105,4	99,7	115,1	104	114,2	118,1
ΤΡΟΦΙΜΑ-ΠΟΤΑ	100	103,3	104,1	114,1	114,4	116,6	119,1	118,1	117,6

Πηγή : ΕΣΥΕ

Πρέπει να σημειωθεί ότι οι διακυμάνσεις αυτές οφείλονται όχι μόνο στη μεταβολή της παραγόμενης ποσότητας, αλλά και στις μεταβολές που παρατηρούνται στις τιμές των επί μέρους προϊόντων.

ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΩΝ Α.Ε. ΚΑΙ Ε.Π.Ε. ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ

Οι βιομηχανικές επιχειρήσεις που λειτουργούν στον κλάδο της διατροφής παρουσιάζουν μεγάλες διαφορές μεγεθών μεταξύ τους ως προς την απασχόληση και τη χρήση των κεφαλαίων. Ουσιαστικά έχουν διαμορφωθεί δύο μορφές επιχειρήσεων. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει εκείνες που διευρύνουν την παρουσία τους στην εγχώρια και τη διεθνή αγορά και η δεύτερη όσες είναι ζημιογόνοι. Τα τελευταία χρόνια οι κερδοφόροι επιχειρήσεις αύξησαν τα κέρδη τους ενώ οι ζημιογόνοι αύξησαν τις ζημίες τους.

ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Από τις 1.310 Α.Ε. και Ε.Π.Ε. που λειτουργούσαν το 2001 στον κλάδο διατροφής:

- 41 επιχειρήσεις (ποσοστό 3,12%) απασχολούσαν περισσότερους από 250 εργαζομένους (μεγαλύτερες). Από αυτές, οι 24 απασχολούσαν πάνω από 400 άτομα, ενώ μόνο οι 7 πάνω από 1.000 άτομα.
- 136 επιχειρήσεις (ποσοστό 10,38%) απασχολούσαν από 50 έως 249 εργαζομένους (μεσαίες).
- 1.133 επιχειρήσεις (ποσοστό 86,50%) απασχολούσαν λιγότερους από 50 εργαζομένους (μικρότερες).

Οι διαφορές ανάμεσα στις μεγαλύτερες και στις μεσαίες επιχειρήσεις, όπως αναδεικνύονται μέσα από τους ισολογισμούς τους, είναι σημαντικές.

Οι μεσαίες επιχειρήσεις πλεονεκτούσαν ως προς τον έλεγχο του κόστους και το δυναμισμό. Τα συγκεκριμένα πλεονεκτήματά τους εντοπίζονται στα ακόλουθα σημεία :

- A) Στο ρυθμό αύξησης των πωλήσεων (54,2% έναντι 44,5%).
- B) Στην κερδοφορία σε σχέση με τις πωλήσεις (κέρδη προς πωλήσεις:22,9% έναντι 17,2%).
- Γ) Στην αναλογία των ιδίων προς τα συνολικά κεφάλαια (χρησιμοποιούσαν ίδια κεφάλαια σε αναλογία 89% έναντι 76% που χρησιμοποιούσαν οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις).
- Δ) Στην αναλογία των λειτουργικών εξόδων έναντι των πωλήσεων (η αναλογία είναι μόνο 14,7% έναντι 23,7%).

Οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις πλεονεκτούσαν ως προς την αποδοτικότητα. Τα συγκεκριμένα πλεονεκτήματά τους εντοπίζονται στα ακόλουθα σημεία :

- A) Στην αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων, η οποία ήταν σχεδόν διπλάσια από τις μεσαίες επιχειρήσεις (42,7% προς 25,7%).
- B) Στη μέση διάρκεια των απαιτήσεων από τους πελάτες τους (92 ημέρες έναντι 118).
- Γ) Στη μέση διάρκεια των αποθεμάτων (55 ημέρες έναντι 71).
- Δ) Στα μεικτά περιθώρια κέρδους (54% έναντι 47 %)
- E) Στα κέρδη ανά απασχολούμενο (59.600 ευρώ έναντι 20.455 ευρώ).

ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

Αν και ο μέσος όρος απασχολούμενου κεφαλαίου στις Α.Ε. και Ε.Π.Ε. του κλάδου είναι περίπου 9 εκατ. Ευρώ, 8 στις 10 επιχειρήσεις απασχολούν κεφάλαια κάτω από 7,5 εκατ. Ευρώ, ενώ οι 5 στις 10 κάτω από 1,5 εκατ. ευρώ. Ο υψηλός μέσος όρος δημιουργείται από μικρό αριθμό μεγάλων επιχειρήσεων όπως η Δέλτα Α.Ε., η Ελληνική Βιομηχανία Ζάχαρης Α.Ε. κ.α., με κεφάλαια που ξεπερνούν τα 100 εκατ. Ευρώ.

Στις νέες επιχειρήσεις που δημιουργούνται η αναλογία των μεγαλύτερων επιχειρήσεων από την άποψη του απασχολούμενου κεφαλαίου είναι υψηλότερη από τη μέση αναλογία του κλάδου. Το γεγονός έχει σημασία, διότι δείχνει ότι ο εμπλουτισμός του κλάδου με νέες επιχειρήσεις δεν αλλοιώνει τις αναλογίες μεταξύ των κατηγοριών βάσει μεγέθους και συνολικά δεν επιφέρει αξιοσημείωτες μεταβολές στα υφιστάμενα μεγέθη των επιχειρήσεων του κλάδου.

ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΑΕ ΚΑΙ ΕΠΕ ΚΛΑΔΟΥ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ ΒΑΣΕΙ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΥ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ (2001-2002)			
Κλιμάκιο σε χιλιάδες ευρώ)	2001	2002	Διαφορά
Ως 300	127	138	11
300-750	213	216	3
750-1.500	273	277	4
1.500-3.000	244	260	16
3.000-7.500	228	232	4
7.500 και άνω	225	240	15
Σύνολο	1.310	1.363	53
Πηγή : ΣΕΒ, <i>Η Ελληνική Οικονομία 2004</i> , 194			

Πρέπει να σημειωθεί ότι η αναλογία του αριθμού των επιχειρήσεων διατροφής επί του συνολικού αριθμού των βιομηχανικών επιχειρήσεων είναι υψηλότερη στην κατηγορία των μεγαλύτερων επιχειρήσεων εξ απόψεως κεφαλαίων (απασχολούμενα κεφάλαια πάνω από 7,5 εκατ. Ευρώ) παρά στο σύνολο των επιχειρήσεων (27,77% έναντι 22,69%). Το δεδομένο αυτό είναι αποτέλεσμα του γεγονότος ότι η συχνότητα των επιχειρήσεων με κεφάλαιο πάνω από 7,5 εκατ. Ευρώ είναι υψηλότερη στον κλάδο διατροφής παρά στους υπόλοιπους βιομηχανικούς κλάδους.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Ο κλάδος της διατροφής είναι ο δεύτερος σημαντικότερος βιομηχανικός κλάδος στην Ευρώπη. Σύμφωνα με τις στατιστικές της Eurostat για την Ευρώπη των 15, το 2001 ο κλάδος διατροφής δημιούργησε προστιθέμενη αξία 142,4 δισ. ευρώ και απασχόλησε 2.740.000 άτομα. Έτσι, δημιούργησε το ένα ένατο της συνολικής βιομηχανικής προστιθέμενης αξίας και της βιομηχανικής απασχόλησης. Το συνολικό προϊόν του κλάδου είχε αξία 461,7 δισ. ευρώ το 1991 και 593,7 δισ. ευρώ το 2001, αυξήθηκε, δηλαδή, τη δεκαετία κατά 28%. Η ανά κάτοικο παραγωγή βιομηχανικών ειδών διατροφής αυξήθηκε από 1.263 ευρώ το 1991 σε 1.577 ευρώ το 2001.

Ο κυριότερος υποκλάδος της βιομηχανίας διατροφής στην Ευρώπη είναι οι λοιπές βιομηχανίες διατροφής, με ετήσιο προϊόν 140 δισ. ευρώ. Ακολουθεί ο υποκλάδος παραγωγής και επεξεργασίας κρέατος, με ετήσιο προϊόν 104 δισ. ευρώ. Οι δύο αυτοί υποκλάδοι όχι μόνο κατέχουν τα πρωτεία, αλλά είναι και οι ταχύτερα αναπτυσσόμενοι. Τρίτος, κατά σειρά, με βάση την αξία του προϊόντος είναι ο υποκλάδος των γαλακτοκομικών.

Κάθε χρόνο στις χώρες της Ε.Ε. ο αριθμός των επιχειρήσεων διατροφής αυξάνεται κατά 7.000 εταιρείες ως αποτέλεσμα της ίδρυσης νέων και της αποχώρησης υφισταμένων. Οι 200 από τις προστιθέμενες επιχειρήσεις βρίσκονται στην Ελλάδα.

Μεταξύ των χωρών της Ε.Ε. με μικρότερο πληθυσμό, για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, η Ελλάδα κατατάσσεται τρίτη σε ό,τι αφορά την απασχόληση στη βιομηχανία διατροφής, μετά την Ολλανδία και την Πορτογαλία. Η Ολλανδία έχει 148.000 απασχολούμενους, η Πορτογαλία 112.000, το Βέλγιο και η Ελλάδα 96.000, η Δανία 83.000, η Αυστρία 77.000, η Ιρλανδία 49.000 και η Φινλανδία 43.000 απασχολούμενους.

Η λειτουργικότητα της ελληνικής βιομηχανίας διατροφής βρισκόταν σε υψηλό επίπεδο σε σύγκριση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Η λειτουργικότητα εκφράζεται με το Δείκτη Ακαθάριστου Λειτουργικού Πλεονάσματος (GOR, Gross Operating Rate), ο οποίος έχει ως αριθμητή τα μεικτά κέρδη της επιχείρησης μετά την αφαίρεση του εργασιακού κόστους και παρονομαστή τον κύκλο εργασιών. Όσο μεγαλύτερος είναι ο δείκτης τόσο μεγαλύτερη η δυνατότητα των επενδυτών να αμειφθούν και της επιχείρησης να καταβάλει τους φόρους και να εξασφαλίσει τη χρηματοδότηση της λειτουργίας της. Ο δείκτης παρουσιάζεται υψηλότερος σε τομείς έντασης κεφαλαίου ή όπου το κεφάλαιο διαδραματίζει σημαντικότερο ρόλο σε σχέση με τους άλλους συντελεστές της παραγωγής. Η ελληνική βιομηχανία διατροφής παρουσιάζει, με τα δεδομένα του έτους 1999, τον υψηλότερο δείκτη GOR στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με εξαίρεση την Ιρλανδία. Το δεδομένο αυτό εκφράζει τις μεταβολές που ήδη παρατηρήσαμε στη χρήση των συντελεστών παραγωγής από την ελληνική βιομηχανία διατροφής, δηλαδή τη βραδεία αλλά σταθερή αύξηση του παγίου κεφαλαίου, παράλληλα με την αναλογική ως προς το κεφάλαιο μείωση του απασχολούμενου εργασιακού δυναμικού.

Η ΕΓΧΩΡΙΑ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (1950-2000)

Τα προϊόντα της βιομηχανίας διατροφής είναι λιγότερο εκτεθειμένα σε διακυμάνσεις της ζήτησής τους, ιδιαίτερα τα βασικά τρόφιμα για τα οποία η ζήτηση είναι σχεδόν ανελαστική. Ωστόσο, σε βάθος χρόνου και, καθώς βελτιώνεται το βιοτικό επίπεδο, η αναλογία των τροφίμων στη συνολική κατανάλωση παρουσιάζει σαφή τάση μείωσης. Ταυτόχρονα, παρατηρούνται μακροχρόνιες μεταβολές στη σύνθεση των τροφίμων που καταναλώνονται. Τα επώνυμα προϊόντα καταλαμβάνουν ολοένα και μεγαλύτερο μέρος της αγοράς. Η αυξανόμενη ζήτηση των επώνυμων προϊόντων επιτρέπει στους κατασκευαστές τους να διαθέτουν τα προϊόντα τους με προνομιακές τιμές, εκτοπίζοντας ομοειδή μη επώνυμα προϊόντα.

Το ποσοστό που καταλαμβάνουν τα τρόφιμα στη συνολική δαπάνη συνεχώς μειώνεται, διότι η αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος διοχετεύεται σε άλλους τομείς. Έτσι, το 1995 ο μέσος Ευρωπαίος (και ο μέσος Έλληνας) αφιέρωναν για τρόφιμα μεγαλύτερη αναλογία της συνολικής δαπάνης τους (1,5 εκατοστιαία μονάδα) από ό,τι το 2000. αυτό δε σημαίνει ότι η κατανάλωση των τροφίμων μειώθηκε, αλλά ότι αυξάνεται με βραδύτερους ρυθμούς από την κατανάλωση άλλων ειδών. Την πενταετία 1995-2000 ο όγκος της κατανάλωσης τροφίμων στην Ευρώπη των 15 αυξήθηκε κατά 7,1%. Οι τιμές των τροφίμων την ίδια πενταετία αυξήθηκαν κατά 5,5%. Τη μεγαλύτερη αύξηση εμφάνισε η Πορτογαλία, όπου ο όγκος της κατανάλωσης

τροφίμων αυξήθηκε κατά 14% και αμέσως μετά η Ελλάδα με 13,3%. Ενώ όμως στην Πορτογαλία οι τιμές αυξήθηκαν – πάντα την περίοδο 1995-2000 – κατά 10,6%, στην Ελλάδα η αύξηση των τιμών ήταν 21,5%, δηλαδή η υψηλότερη στην Ευρώπη.

Το έτος 2000 οι υψηλότεροι δείκτες κατανάλωσης ειδών διατροφής στην Ευρώπη καταγράφονταν στις μεσογειακές χώρες. Τα είδη διατροφής και τα μη αλκοολούχα ποτά κάλυψαν στην Πορτογαλία 18,5% της συνολικής δαπάνης, στην Ελλάδα 16,9%, στην Ισπανία 15,2% και στην Ιταλία 14,4%. Οι βόρειες χώρες παρουσίασαν, αντιθέτως, τους χαμηλότερους δείκτες στην κατανάλωση ειδών διατροφής και αλκοολούχων ποτών. Η Βρετανία κατέλαβε την τελευταία θέση με 9,2% , ενώ η Γερμανία, η Ιρλανδία και η Νορβηγία κυμάνθηκαν περί το 11%. Η συμμετοχή των τροφίμων στην Ευρώπη των 15 – πάντοτε το έτος 2000 – ήταν 12,7% στη συνολική κατανάλωση.

Στην Ελλάδα το ποσοστό που καταλαμβάνει η ιδιωτική δαπάνη για διατροφή στο σύνολο της ιδιωτικής δαπάνης μειώθηκε σταδιακά από 45% το 1958 σε 16,9% το έτος 2000.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ ΣΤΗΝ ΕΓΧΩΡΙΑ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ				
1960	1970	1980	1995	2000
41,31	34,8	35,41	18,1	16,9
Πηγή : Κ.Α. Ρήγας, «Η κατανάλωση τροφίμων στην Ελλάδα:Μία εφαρμογή του Σχεδόν Ιδανικού Συστήματος Ζήτησης», 1978, 48, Eurostat, economic Portrait of the European Union, 110-112				

Σε απόλυτες τιμές, η δαπάνη για τρόφιμα αυξήθηκε θεαματικά στην Ελλάδα τη μεταπολεμική περίοδο μέχρι και τη δεκαετία του 1980. το 1961 η κατά κεφαλήν δαπάνη για κατανάλωση τροφίμων αντιστοιχούσε σε αξία 675 ευρώ, ποσό που βελτιώθηκε σε 1.300 ευρώ το έτος 1980. το έτος 2000 η αντίστοιχη κατά κεφαλήν δαπάνη ήταν περίπου 1.700 ευρώ. Παρατηρούμε ότι η μεγάλη αύξηση στην κατά κεφαλήν κατανάλωση πραγματοποιήθηκε την εικοσαετία 1961-1981, ενώ έκτοτε η μεταβολή ήταν πολύ βραδύτερη. Στην πραγματικότητα, η χαμηλή κατανάλωση του έτους 1961 οφείλεται στη μεγάλη αναλογία αγροτικού πληθυσμού, ο οποίος δεν αγόραζε όλα τα τρόφιμά του από την αγορά, διότι αυτόκατανάλωνε τμήμα της παραγωγής του. Η μείωση της αναλογίας του αγροτικού πληθυσμού ήταν από μόνη της επαρκής λόγος για την αύξηση της εγχώριας ιδιωτικής κατανάλωσης τροφίμων μέσω της αγοράς.

Το έτος 2000, η συνολική καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών στην Ευρώπη των 15 ανήλθε σε 5.160,7 δις. Ευρώ. Το ποσό αυτό επιμεριζόμενο κατά κεφαλήν αντιστοιχεί σε 13.600 μονάδες ισοδύναμης αγοραστικής αξίας (PPS), λογιστική μονάδα που εξαλείφει τις διαφορές της αγοραστικής δύναμης του ευρώ από χώρα σε χώρα. Η καταναλωτική δαπάνη στην Ελλάδα ήταν 21% χαμηλότερη από το μέσο όρο της Ευρώπης των 15, δηλαδή ανήλθε σε 10.744 μονάδες ισοδύναμης αγοραστικής αξίας (PPS). Με βάση τα παραπάνω δεδομένα, ο μέσος Ευρωπαίος καταναλώνει για τρόφιμα 1.727 PPS, ενώ ο μέσος Έλληνας 1.815 PPS, δηλαδή 5% περισσότερα από το μέσο Ευρωπαίο.

Η εγχώρια ιδιωτική κατανάλωση στην Ελλάδα αυξήθηκε σχεδόν κατά δύο τρίτα τη δεκαετία 1994-2003, από 61,5 δις. Ευρώ σε 101,5 δις. Ευρώ. Έτσι, παρά τη μείωση της αναλογίας που κατέλαβαν τα τρόφιμα στο συνολικό όγκο της κατανάλωσης, οι απόλυτες τιμές παρουσίασαν αύξηση. Το 1995 καταναλώθηκαν τρόφιμα αξίας 11,8 δις. Ευρώ, ενώ το 2000 αξίας 14,3 δις. Ευρώ. Η αναλογία ήταν, δηλαδή, 1.310 ευρώ ανά κεφαλή. Η αναλογία αυτή ήταν περίπου 30% υψηλότερη σε σύγκριση με την αντίστοιχη του 1980.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό που παρουσιάζει η μακροχρόνια μεταβολή της ιδιωτικής κατανάλωσης τροφίμων είναι η μεταβολή στη σύνθεσή της. Ο μέσος Έλληνας έφτασε σε σημείο να καλύπτει τις ελάχιστες θερμίδες μέσα από λευκώματα και λίπη μόλις στα μέσα της δεκαετίας του 1950. Τη δεκαετία του 1950, το ένα τέταρτο της δαπάνης για τρόφιμα αφορούσε το ψωμί και το ένα πέμπτο λαχανικά, όσπρια και φρούτα. Αυτές ήταν οι κύριες δαπάνες για τρόφιμα, διότι η διατροφή ήταν φτωχή. Το 1970, η δαπάνη για ψωμί κάλυπτε πλέον μόνον το ένα ένατο της συνολικής δαπάνης για διατροφή, ενώ είχε αυξηθεί η αναλογία του κρέατος και της ζάχαρης.

ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΓΧΩΡΙΑΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΡΟΦΙΜΑ				
ΕΚΑΤΟΣΤΙΑΙΑ ΣΥΝΘΕΣΗ ΔΑΠΑΝΗΣ ΓΙΑ ΤΡΟΦΙΜΑ	1958	1960	1962	1970
ΑΡΤΟΣ, ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΑ	23,7	22,8	20,8	11,0
ΛΑΧΑΝΙΚΑ, ΦΡΟΥΤΑ, ΟΣΠΡΙΑ	19,8	19,2	19,4	27,0
ΓΑΛΑ, ΤΥΡΙ, ΑΥΓΑ	16,0	15,5	17,3	16,0
ΚΡΕΑΣ	14,9	15,6	16,7	21,0
ΛΙΠΑΡΑ	10,6	10,4	9,4	8,0
ΖΑΧΑΡΗ, ΖΑΧΑΡΟΕΙΔΗ	5,8	6,5	5,9	8,0
ΑΛΙΕΥΜΑΤΑ	5,5	6,2	6,6	5,5
ΑΦΕΨΗΜΑΤΑ	2,7	2,9	3,0	2,3
Πηγή : <i>Βιομηχανική Επιθεώρησης, 1965, 319 και 1980, 180</i>				

Οι μεταβολές στην κατανάλωση αντανακλούν επίσης στις διαφοροποιήσεις που σημειώθηκαν επίσης στις πωλήσεις των βιομηχανικών επιχειρήσεων διατροφής. Οι διαφοροποιήσεις αυτές καταγράφονται στον πίνακα ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΠΩΛΗΣΕΩΝ 1978-1997-2003, ο οποίος περιλαμβάνει τις δεκαπέντε πρώτες σε πωλήσεις επιχειρήσεις σε διαφορετικές χρονολογίες.

ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΠΩΛΗΣΕΩΝ (1978-1997-2003)						
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	1978	ΣΤΑΚΟΔ	1997	ΣΤΑΚΟΔ	2003	ΣΤΑΚΟΔ
ΦΑΓΕ			02	155	02	155
ΣΟΓΙΑ ΕΛΛΑΣ			05	156	05	156
ΜΕΒΓΑΛ			07	155	07	155
ΕΑΣ ΛΑΡΙΣΑΣ			08	153		
ΘΡΑΚΗ			11	151	09	151
ΧΗΡΙΤΑ			12	158	11	158
ΑΓΝΟ			13	155		
ΔΩΔΩΝΗ ΗΠΕΙΡΟΥ			14	155		
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΠΙΣΚΟΤΩΝ			15	158		
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΖΑΧΑΡΕΩΣ	01	158	01	158	04	158
ΕΛΑΙΣ	02	154	06	154	06	154
ΙΟΝ	03	158	10	158	15	158
ΑΛΛΑΤΙΝΗ	04	156				
ΜΥΛΟΙ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ	05	156				
ΔΕΛΤΑ	06	155	03	155	03	155
ΜΥΛΟΙ ΣΟΓΙΑΣ	07	156	09	156	08	156
ΠΑΥΛΙΔΟΥ	08	158				
ΛΟΥΜΙΔΗΣ	09	158				
ΑΣΤΕΡΙΣ	10	153				
ΜΕΛΙΣΣΑΡΗΣ	11	156				
ΕΒΓΑ	12	155			14	155
ΒΟΚΤΑΣ	13	151				
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΜΠΙΣΚΟΤΑ	14	158				
ΣΕΚΟΒΕ	15	153				
ΝΕΣΤΛΕ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΓΑΛΑΚΤΟΣ			04	155	01	155
ΠΙΝΔΟΣ					10	155
HELLENIC QUALITY FOODS					12	158
ΤΥΡΑΣ ΑΕ					13	155

Πηγή : *Βιομηχανική Επιθεώρησης, 1981, 31. Statbank 1997, 80*

Στις 22 εταιρείες που καταγράφονται συνολικά (από τις οποίες οι έξι λειτουργούσαν πριν από το 1940), εντοπίζονται ενδιαφέρουσες διαφοροποιήσεις κατά υποκλάδο και κατά επιχείρηση.

A. ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΥΠΟΚΛΑΔΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1978-1997.

Σε αμφότερες τις χρονολογίες απουσιάζουν από τον πίνακα επιχειρήσεις από τους κλάδους αλιευμάτων και ζωοτροφών. Επίσης, σε αμφότερες τις χρονολογίες ο κλάδος παραγωγής κρέατος εκπροσωπείται μόνο με μία επιχείρηση (το 1978 η Βοκτάς και το 1997 η Θράκη). Το ίδιο και ο κλάδος της ελαιουργίας (Ελαίς). Ο κλάδος επεξεργασίας και συντήρησης φρούτων και λαχανικών το 1978 εκπροσωπείται με δύο επιχειρήσεις (Αστερίς και ΣΕΚΟΒΕ), ενώ το 1997 μόνον με μία (ΕΑΣ Λάρισας). Σημαντική διαφοροποίηση παρουσιάζει ο κλάδος των γαλακτοκομικών, ο οποίος, ενώ το 1978 συμμετείχε στον πίνακα των 15 μεγαλύτερων επιχειρήσεων με βάση τις πωλήσεις μόνον με δύο εταιρείες (Δέλτα και ΕΒΓΑ), το 1997 εκπροσωπείται με πέντε εταιρείες (Δέλτα, Αγνό, Δωδώνη, ΜΕΒΓΑΛ και ΦΑΓΕ). Αντίθετα, ο κλάδος αλευροποιίας-αμύλου εμφανίζει μειωμένη συμμετοχή, από τέσσερις εταιρείες το 1978 (Αλλατίνη, Μελισσάρης, Μύλοι Αγίου Γεωργίου, Μύλοι Σόγιας) σε δύο μόνον το 1997 (Μύλοι Σόγιας και Σόγια Ελλάς). Κανείς δεν θα πίστευε πριν από μερικές δεκαετίες ότι κάποτε δεν θα υπήρχε καμία αλευροβιομηχανία μεταξύ των πρώτων σε πωλήσεις επιχειρήσεων. Τέλος, ο κλάδος των λοιπών βιομηχανιών εκπροσωπείται και στην αρχή και στο τέλος της εικοσαετίας 1978-1997 με πέντε εταιρείες, εκ των οποίων οι τρεις είναι οι ίδιες (ΕΒΖ, ΙΟΝ, Νεστέ-Λουμιδής), ενώ η Chirita και η Ελληνική Εταιρεία Μπισκότων (προήλθε από την Αλλατίνη) αντικατέστησαν τα Μπισκότα Παπαδοπούλου και η Σοκολατοποιία Παυλίδου.

B. ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΥΠΟΚΛΑΔΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1997-2003.

Οι διαφοροποιήσεις της εξαετίας αυτής είναι μεγαλύτερες από εκείνες που παρατηρήθηκαν την εικοσαετή περίοδο 1978-1997 και αφορούν τους κλάδους αλιευμάτων και γαλακτοκομικών. Ο κλάδος αλιευμάτων δεν εκπροσωπείται πλέον στον πίνακα των 15 μεγαλύτερων επιχειρήσεων. Αντίθετα, ο κλάδος των γαλακτοκομικών συμμετέχει με επτά επιχειρήσεις στον πίνακα των δεκαπέντε μεγαλύτερων εταιρειών, έναντι πέντε το 1997 και δύο το 1978. Ο κλάδος των λοιπών βιομηχανιών συμμετέχει με τέσσερις αντί πέντε επιχειρήσεις. Στους λοιπούς κλάδους δεν παρατηρούνται αλλαγές. Οι κλάδοι κρέατος και ελαιουργίας εκπροσωπούνται από μία επιχείρηση (τις ίδιες με το έτος 1997). Σταθερή είναι επίσης η παρουσία του κλάδου των προϊόντων αλευρόμυλου, με τις δύο εταιρείες κατασκευής προϊόντων σόγιας.

Γ. ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

Από τις 22 εταιρείες που περιλαμβάνονται στο σχολιαζόμενο πίνακα, οι δέκα αναφέρονται μόνο μία φορά. Πέντε εταιρείες καταγράφηκαν και στις τρεις χρονολογίες (1978, 1997, 2003), δηλαδή οι εξής : Ελληνική Εταιρεία Ζαχάρεως, (κατά σειρά πρώτη, πρώτη και τέταρτη αντιστοίχως), η Ελαίς (κατά σειρά δεύτερη, έκτη και έκτη), η ΙΟΝ (κατά σειρά τρίτη, δέκατη και πέμπτη), η Δέλτα (κατά σειρά έκτη, τρίτη και τρίτη) και οι Μύλοι Σόγιας (έβδομη, ένατη και όγδοη).

Μία εταιρεία, η ΕΒΓΑ, κατεγράφη μεταξύ των μεγαλύτερων βάσει των πωλήσεων το 1978 (στη δωδέκατη θέση) και το 2003 (στη δέκατη τέταρτη θέση).

Τέλος, έξι εταιρείες περιλαμβάνονται μεταξύ των μεγαλύτερων από άποψης πωλήσεων τόσο το 1997 όσο και το 2003 : η ΦΑΓΕ (δεύτερη και στις δύο χρονολογίες), η ΜΕΒΓΑΛ (έβδομη και στις δύο χρονολογίες), η Θράκη (ενδέκατη και ένατη αντίστοιχα), η Chipita (δωδέκατη και ενδέκατη αντίστοιχα) και η Νεστέ (τέταρτη και πρώτη αντίστοιχως).

12. ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ

12.1 ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ ΚΡΕΑΤΟΣ

Ο σχηματισμός της βιομηχανίας κρέατος στην Ελλάδα αποτελεί μεταπολεμικό φαινόμενο των τελευταίων τριών δεκαετιών. Η απαρχή της βιομηχανίας κρέατος δημιουργήθηκε χάρη στις προσπάθειες της Αγροτικής Τράπεζας και εν συνεχεία της ΕΤΒΑ, ενώ σημαντικό ρόλο διαδραμάτισαν στη συνέχεια οι αναπτυξιακοί νόμοι 1262/82 και 1892/90, που βοήθησαν στην εγκατάσταση μεγαλύτερων βιομηχανικών κλάδων στη Βόρεια Ελλάδα. Τα 25 τελευταία χρόνια σημειώθηκε μείωση του μεγάλου αριθμού μονάδων και ταυτόχρονη αύξηση του μεγέθους τους.

Από την πλευρά της ζήτησης εκδηλώθηκε συνεχής αύξηση της κατανάλωσης προϊόντων κρέατος χάρη στην άνοδο του πραγματικού εισοδήματος και στη σύνδρομη αλλαγή των διατροφικών συνηθειών. Μέχρι τη δεκαετία του 1960 η κατανάλωση ζωικών λευκωμάτων στην Ελλάδα υπολείπταν του θεωρούμενου αναγκαίου ελάχιστου ορίου. Ενώ το 1950 τα προϊόντα κρέατος καταλάμβαναν μόλις το 10% της εγχώριας ιδιωτικής διατροφικής κατανάλωσης, στα μέσα της δεκαετίας του 1980 το ποσοστό αυτό είχε ανέλθει σε 28%, όπου και στη συνέχεια διαφοροποιήθηκε. Η αύξηση της κατανάλωσης κρέατος συνοδεύτηκε με διαφοροποίηση στην προτίμηση των επί μέρους κατηγοριών, η κυριότερη των οποίων ήταν η μείωση της κατανάλωσης αιγοπροβάτων και η αύξηση της κατανάλωσης πουλερικών. Στα τέλη της δεκαετίας του 1990 η συνολική ετήσια κατανάλωση κρέατος ήταν περίπου 930.000 τόνοι, που αντιστοιχούσε σε 85 κιλά ανά κάτοικο. Το μέγεθος αυτό είναι ήδη υψηλό σε σύγκριση με τις άλλες χώρες της Ε.Ε., ένδειξη ότι η συνεχής αύξηση της κατανάλωσης βρίσκεται κοντά στο σημείο σταθεροποίησής της.

Η κατά κεφαλήν ετήσια κατανάλωση κρέατος στην Ελλάδα είναι υψηλότερη από της Γερμανίας και του Βελγίου, δηλαδή 64 κιλά έναντι 51 και 61 αντιστοίχως, ενώ σημαντικές διαφορές εντοπίστηκαν στην κατανάλωση των επί μέρους κατηγοριών κρέατος. Οι Έλληνες καταναλώνουν περισσότερο βοδινό, μοσχαρίσιο και πουλερικά και λιγότερο κρέας κονσέρβας. Η κατανάλωση του βοδινού και του μοσχαρίσιου είναι μικρότερη στις πόλεις παρά στην ύπαιθρο, ενώ αντίθετα η κατανάλωση πουλερικών είναι μεγαλύτερη στις πόλεις.

Ο βαθμός αυτάρκειας της ελληνικής οικονομίας σε προϊόντα κρέατος είναι ο χαμηλότερος στην Ευρωπαϊκή Ένωση και υπολογίζεται σε 55% (45% της κατανάλωσης προέρχεται από εισαγωγές). Ταυτοχρόνως η εγχώρια παραγωγή κρέατος παρουσίασε κατά το διάστημα 1992-2002 πτωτική τάση, ενώ η εγχώρια κατανάλωση εμφάνισε ανοδική πορεία.

Ιδιαίτερη ανάπτυξη παρουσιάζει ο υποκλάδος των αλλαντικών σε ό,τι αφορά τόσο την παραγωγή όσο και την κατανάλωση. Έξι εταιρείες καλύπτουν περίπου ποσοστό 65% του υποκλάδου, ενώ το υπόλοιπο καλύπτεται από 200 μικρές και τοπικού χαρακτήρα επιχειρήσεις. Ο δείκτης ετήσιας κατά κεφαλήν κατανάλωσης αλλαντικών στην Ελλάδα είναι 6-7 κιλά, ενώ ο ευρωπαϊκός μέσος όρος είναι 18 κιλά γεγονός που προσδίδει στον υποκλάδο μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης.

12.2 ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΦΡΟΥΤΩΝ ΚΑΙ ΛΑΧΑΝΙΚΩΝ

Ο κλάδος επεξεργασίας και συντήρησης φρούτων και λαχανικών περιλαμβάνει πέντε βασικές κατηγορίες : την επεξεργασία και συντήρηση πατατών, την παραγωγή χυμών από φρούτα και λαχανικά, την παρασκευή ζαχαρωδών προϊόντων από φρούτα και λαχανικά (μαρμελάδες, γλυκά του κουταλιού, κομπόστες σε κονσέρβες), την επεξεργασία τομάτας (κονσερβοποίηση, σάλτσες, τοματοπολτός) και την ευρεία κατηγορία παρασκευής φρούτων και λαχανικών, δηλαδή κατάψυξη ή κονσερβοποίηση και παρασκευή προϊόντων από λαχανικά.

Η κονσερβοποιία και η παραγωγή ζαχαρωδών προϊόντων από φρούτα είχε αρχίσει να αναπτύσσεται από το Μεσοπόλεμο. Μεταπολεμικά έλαβε μεγάλη έκταση τη δεκαετία του 1980 σημειώθηκαν φαινόμενα υπερπαραγωγής. Το αποτέλεσμα ήταν η αύξηση των αποθεμάτων, ο εγκλωβισμός των διαθέσιμων στην αποθεματοποίηση μεγάλου τμήματος της παραγωγής για περίοδο μηνών, η έλλειψη ρευστότητας και η δανειακή

υπερφόρτωση. Έτσι, τη δεκαετία του 1990 αρκετές από τις παλαιότερες επιχειρήσεις αναγκάστηκαν να αποχωρήσουν από την αγορά.

Η παραγωγή μεταποιημένων φρούτων ξεπερνά τους 350.000 τόνους ετησίως, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων είναι κονσέρβες ροδάκινου. Ποσοστό 90% της παραγωγής εξάγεται, ενώ η εγχώρια αγορά έχει στενά περιθώρια και θεωρείται στάσιμη, καθώς πάντοτε υπάρχουν διαθέσιμα νωπά φρούτα.

Η επεξεργασία τομάτας, την οποία ξεκίνησε προπολεμικώς η εταιρεία Κύκνος Α.Ε., αναπτύχθηκε από τη δεκαετία του 1960 και σταδιακά πέρασε στην παραγωγική διαδικασία πολλών μονάδων του κλάδου, μαζί με τη μεταποίηση φρούτων. Με ετήσια παραγωγή της τάξης των 200.000 τόνων, η εγχώρια αγορά παρουσίασε απορροφητική δυνατότητα που δεν ξεπερνούσε το 15% της παραγωγής, ενώ το υπόλοιπο έχει στόχο τις αγορές του εξωτερικού. Η κατά κεφαλήν κατανάλωση τομάτας στην Ελλάδα είναι της τάξης των 2,5 κιλών ετησίως. Ως προς τον όγκο, το κυριότερο εξαγωγίμο προϊόν τομάτας είναι ο τοματοπολτός που καλύπτει το 70% του όγκου των εξαγωγών. Μελέτη του IOBE (1993) είχε εντοπίσει ότι ο δείκτης δανειακής επιβάρυνσης των επιχειρήσεων που είχαν αντικείμενο την τομάτα, ήταν υψηλότερος του κλάδου τροφίμων. Στον παράγοντα αυτόν θα πρέπει να αποδοθεί το γεγονός ότι πολλές από τις κυριότερες βιομηχανίες του είδους που λειτουργούσαν τις δεκαετίες 1970 και 1980 δεν υφίσταται πλέον.

Σε αντίθεση με την μεταποίηση φρούτων και την επεξεργασία τομάτας, ο νεότερος κλάδος των κατεψυγμένων τροφίμων και ειδικώς των λαχανικών αναπτύχθηκε με μεγάλη βραδύτητα μέχρι τη δεκαετία του 1980. Οι βασικοί λόγοι ήταν η έλλειψη εξοικείωσης του ελληνικού κοινού με το νεοφανές είδος των κατεψυγμένων, η επάρκεια νωπών λαχανικών, κατά το μεγαλύτερο μέρος του έτους, το υψηλό κόστος παραγωγής, η ανεπάρκεια ψυκτικών μέσων στα νοικοκυριά, αλλά και ο μικρός αριθμός καταστημάτων που ήταν εξοπλισμένα με ψυκτικούς χώρους, γεγονός που καθιστούσε αδύναμο το σύστημα εμπορίας. Από την άλλη πλευρά, η αύξηση της γυναικείας απασχόλησης και ο περιορισμός του ελεύθερου χρόνου για οικιακές εργασίες ενέτειναν τη ζήτηση εύκολου και γρήγορου φαγητού. Έτσι, τη δεκαετία του 1970 και στις αρχές του 1980, αν και τα απόλυτα μεγέθη παρέμεναν χαμηλά, ο ρυθμός αύξησης της κατανάλωσης ήταν της τάξης του 10% ετησίως. Αρχικώς, η ελληνική βιομηχανία δε μπόρεσε να αντιμετωπίσει τη ζήτηση με αποτελεσματικό τρόπο και γι' αυτό αυξήθηκαν οι εισαγωγές. Εν συνεχεία, όμως, η παραγωγή κάλυψε την εγχώρια ζήτηση.

Στην Ελλάδα η κατανάλωση των κατεψυγμένων και μεταποιημένων τροφίμων εξελίχθηκε με ανοδικούς ρυθμούς τις δύο τελευταίες δεκαετίες του 20ού αιώνα. Ιδιαίτερα ανοδικές τάσεις σημειώθηκαν στις κατηγορίες ζύμης και πατάτας. Ωστόσο, η ετήσια κατανάλωση στην Ελλάδα υπολογίζεται σε δώδεκα κιλά ετησίως, χαμηλή σε σύγκριση με τα ευρωπαϊκά δεδομένα, γεγονός που σχετίζεται με την επάρκεια νωπών προϊόντων και ενδεχομένως με την επιφυλακτικότητα του αγοραστικού κοινού προς τα κατεψυγμένα τρόφιμα. Οι μεγάλες επιχειρήσεις έχουν προχωρήσει τα τελευταία χρόνια σε υψηλές επενδύσεις επέκτασης και εκσυγχρονισμού, οι οποίες αύξησαν το

μέγεθος των μονάδων και επέτρεψαν τη μείωση του μοναδιαίου κόστους παραγωγής, αλλά και τη σημαντική βελτίωση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων. Το σημαντικό ύψος των εισαγωγών, ιδιαίτερα σε προϊόντα όπως πατάτες, αρακάς και φασολάκια, φανερώνει ότι υπάρχει επίσης μεγάλο περιθώριο ανάπτυξης του κλάδου.

Η αγορά των κατεψυγμένων και μεταποιημένων τροφίμων επηρεάζεται επίσης από τις εξελίξεις στην αγορά του έτοιμου φαγητού. Μελέτες της ICAP κατέδειξαν ότι ο όγκος των πωλήσεων έτοιμων φαγητών με παράδοση στο σπίτι (delivery) εξελίχθηκε τα τελευταία χρόνια με εξαπλάσιο ρυθμό από την παραδοσιακή αγορά κατεψυγμένων και κονσερβών. Σε ό,τι αφορά την αγορά αυτή, αν και το μερίδιο κονσερβών στην αγορά μειώνεται, εξακολουθούσαν το 2003 να κατέχουν τα πρωτεία με 37,8% ενώ ακολουθούσαν τα κατεψυγμένα με 36,7%.

12.3 ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΦΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΖΩΙΚΩΝ ΕΛΑΙΩΝ ΚΑΙ ΛΙΠΩΝ

Η παραγωγή του ελαιολάδου στην Ελλάδα αυξήθηκε σταδιακά μετά τον Πόλεμο, αν και όχι με τους ρυθμούς ανάπτυξης της υπόλοιπης βιομηχανίας. Έναντι μέσης προπολεμικής παραγωγής 80.000-90.000 τόνων, στα τέλη του 20ού αιώνα η μέση ετήσια παραγωγή είχε ανέλθει σε περίπου 300.000 τόνους, ενώ τα τελευταία χρόνια αυξήθηκε περισσότερο. Έτσι, όχι μόνο η Ελλάδα διατήρησε την τρίτη θέση παγκοσμίως μεταξύ των ελαιοπαραγωγών χωρών, αλλά και η αναλογία της ελληνικής στο σύνολο της παγκόσμιας παραγωγής αυξήθηκε. Ένα στα επτά ελαιόδενδρα που καλλιεργούνται στον κόσμο βρίσκεται στην Ελλάδα.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1980, χάρη και στην κοινοτική ενίσχυση που αρχικώς λειτουργούσε υπέρ της τυποποίησης, αυξήθηκαν τα τυποποιητήρια και η κατανάλωση τυποποιημένου λαδιού. Εν συνεχεία, όταν το βάρος της κοινοτικής ενίσχυσης πέρασε στους άμεσους παραγωγούς, τα οριακά από άποψη απόδοσης τυποποιητήρια αποχώρησαν από την αγορά. Παρά την αύξηση της αναλογίας του τυποποιημένου λαδιού τόσο στην εγχώρια όσο και στις εξαγωγές επικρατεί το χύμα ελαιόλαδο, αν και η τάση είναι να αυξάνεται η αναλογία του τυποποιημένου.

Σε ό,τι αφορά τις εξαγωγές, ο βασικός αγοραστής της ελληνικής παραγωγής παραμένει από την προπολεμική περίοδο η Ιταλία, προς την

οποία κατευθύνεται το 80% των εξαγωγών. Η μεγαλύτερη ποσότητα δεν καταναλώνεται στη γειτονική χώρα, αλλά επανεξάγεται ως ιταλικό ελαιόλαδο και σε ορισμένες περιπτώσεις ως ελληνικό. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, συχνά επανεξάγεται αφού προσμιχθεί με ιταλικό λάδι, του οποίου την ποιότητα βελτιώνει. Η στρατηγική αυτή βοηθά τις ιταλικές ελαιουργίες να επικρατούν στη διεθνή αγορά και ειδικότερα την αμερικανική.

Σημαντικό ρόλο στη διαδικασία παραγωγής ελαίου διαδραματίζει η παρέμβαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω της κοινής οργάνωσης της αγοράς του ελαιολάδου, που δημιουργήθηκε αρχικά το 1966, και η οποία βασίζεται στην ενίσχυση στον παραγωγό ως κυριότερο μέτρο στήριξης του τομέα. Η παρέμβαση αποτελεί μηχανισμό ιδιωτικής αποθεματοποίησης, ως μέσο για τη διαχείριση των κρίσεων, ενώ παλαιότερα η παρέμβαση γινόταν με ενισχύσεις στην κατανάλωση. Η ενίσχυση χορηγείται σε όλους τους παραγωγούς με βάση την πιστοποιημένη παραχθείσα ποσότητα ελαιολάδου και το ισοδύναμο σε επιτραπέζιες ελιές.

Το 2001, ο κοινοτικός προϋπολογισμός για το ελαιόλαδο ανήλθε σε 2.524 εκατ. ευρώ, τα οποία διανεμήθηκαν σε πέντε κράτη μέλη ως εξής : Ισπανία 1.030, Ιταλία 848, Ελλάδα 587, Πορτογαλία 54 και Γαλλία 5. έτσι, η κοινοτική ενίσχυση προσπορίζει στην Ελλάδα ποσό πολλαπλάσιο από την αξία των εξαγωγών της.

12.4 ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΚΑ

Το γάλα όπως και το ελαιόλαδο αποτελεί, αν όχι αποκλειστικό, κύριο προϊόν της ευρωπαϊκής ηπείρου. Η κατά κεφαλήν κατανάλωση τυριού είναι πρώτη στον κόσμο, μαζί με τη Γαλλία, ενώ η κατανάλωση γάλατος είναι υψηλότερη από την αντίστοιχη της Γερμανίας και άλλων χωρών της Κεντρικής Ευρώπης.

Η εκβιομηχάνιση της γαλακτοκομίας έγινε με αργά αλλά σταθερά βήματα. Το 1934 η Ελλάδα παρήγαγε 733.000 τόνους γάλακτος, ενώ το 1962 παρήγαγε 1.000.000 τόνους, αύξηση μόλις 36% σε περίοδο τριάντα ετών, παρά τις σημαντικές μεταβολές σε βιοτικό επίπεδο. Η τυροκομία παρουσίαζε ταχύτερη εξέλιξη, αφού η προπολεμική παραγωγή είχε αυξηθεί κατά 57%, ένδειξη ότι η αναλογία του γάλακτος που κατευθυνόταν στην τυροκομία αυξανόταν. Πράγματι, την περίοδο 1962-1965, ποσοστό 60% του παραγόμενου γάλακτος κατέληγε στα τυροκομεία ή στα βουτυροκομεία. Ο λόγος ήταν η τεχνική αδυναμία να διοχετευτεί η ολοένα μεγαλύτερη παραγωγή γάλακτος στην άμεση κατανάλωση. Συνολικά, η παραγωγή

γάλακτος διπλασιάστηκε την περίοδο 1965-2004, χάρη στη σημαντική αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής που διεύρυνε τη ζήτηση γάλακτος.

Σημαντική ιδιαιτερότητα της ελληνικής παραγωγής γάλακτος είναι και παραμένει η μεγάλη αναλογία του αιγοπρόβειου στο σύνολο της παραγωγής. Το 1962 από τη συνολική παραγωγή γάλακτος το 45% ήταν αγελαδινό και το υπόλοιπο πρόβειο ή κατσικίσιο. Η αναλογία αυτή διατηρήθηκε και στη συνέχεια ενώ τη δεκαετία του 1990 το μερίδιο του αιγοπρόβειου υποχώρησε στα επίπεδα του 40%-41%.

12.5 ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ ΑΛΕΥΡΟΜΥΛΟΥ – ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΑΜΥΛΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ ΑΜΥΛΟΥ

Ο κλάδος περιλαμβάνει προϊόντα αλευρόμυλων, άμυλα και προϊόντα αμύλου.

(α) Στα προϊόντα αλευρόμυλων περιλαμβάνονται η αλευροποιία, η επεξεργασία ρυζιού, η αλευροποιία λαχανικών, η παραγωγή τροφίμων με δημητριακά για πρωινό και η παραγωγή παρασκευασμένου, αναμειγμένου αλεύρου για ψωμί, κέικ, μπισκότα, γλυκά ή τηγανίτες.

(β) Στα άμυλα και προϊόντα μύλου περιλαμβάνονται η παραγωγή αμύλων από ρύζι, πατάτες, καλαμπόκι, κ.α., η αλευροποιία υγρού σπύρου, η παραγωγή γλυκόζης, σιροπιού γλυκόζης, μαλτόζης κ.α., η παραγωγή γλουτένης, η παραγωγή ταπιόκας και η παραγωγή καλαμπολέλαιου.

Ενώ προπολεμικώς η αλευροβιομηχανία αποτελούσε το ήμισυ της βιομηχανίας διατροφής στην Ελλάδα, στα τέλη του 20ού αιώνα είχε περιοριστεί σε μερίδιο της τάξης του 7,5% στο σύνολο του κλάδου διατροφής. Η εξέλιξη αυτή είναι αποτέλεσμα αφενός της ταχύτερης ανάπτυξης άλλων υποκλάδων, αφετέρου των προβλημάτων που προέκυψαν στην αλευροβιομηχανία.

Μετά την απελευθέρωση, το δημόσιο ανέλαβε το μονοπώλιο της πώλησης του σίτου στους αλευρόμυλους και της άλεσης των δημητριακών. Μέχρι το Μάρτιο του 1949 οι μύλοι εργάζονταν αποκλειστικά για λογαριασμό του κράτους. Μόνο τότε επετράπησαν η απελευθέρωση του καθεστώτος της άλεσης και η απευθείας πώλησης σιτηρών στους μύλους. Η παρεμβατική

πολιτική του κράτους είχε ως συνέπεια να διατηρούνται τεχνικά οι τιμές σε υψηλότερο επίπεδο, λόγω της πρακτικής κατάργησης του ανταγωνισμού. Υπολογίστηκε ότι το επιπλέον κόστος για το δημόσιο ανήλθε σε 7 εκατ. δολάρια της εποχής (ενδεκαπλάσιας σημερινής αξίας), ποσό που αντιπροσώπευε ποσοστό 5% επί του συνολικού κρατικού προϋπολογισμού.

Το 1952 η αλευροβιομηχανία είχε κατακτήσει το 90% της προπολεμικής της παραγωγής, το 1954 το ξεπέρασε κατά 5%, το 1956 κατά 10% και το 1957 κατά 15%. Η άνοδος της παραγωγής αλεύρων οφειλόταν στην τεχνική πρόοδο της αλευροβιομηχανίας και στην αύξηση της παραγωγής σίτου, η οποία κάλυψε ποσοτικώς τις εγχώριες ανάγκες από το έτος 1956, αν και η ποιότητά του ήταν αμφισβητούμενη.

Ο κλάδος της αλευροβιομηχανίας στην Ελλάδα παρουσιάζει μείωση του αριθμού των επιχειρήσεων, περιορισμό των θέσεων απασχόλησης, υποβάθμιση των αποδόσεων και στένωση των περιθωρίων του κέρδους. Ιδιαίτερα μετά το 1975 ο αριθμός των μονάδων και των απασχολούμενων περιορίστηκε, ενώ η παραγωγικότητα αυξανόταν συνεχώς μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1980.

Η εγχώρια αγορά αλεύρων χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό συγκέντρωσης. Από το 1999 οι πέντε μεγαλύτερες αλευροβιομηχανίες υπερβαίνουν το 60% της συνολικής αγοράς.

Βασικοί σταθμοί στην εξέλιξη της αλευροβιομηχανίας ήταν η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (τότε Ευρωπαϊκή Κοινότητα) το 1981 και η απελευθέρωση των τιμών των αλεύρων το 1991.

Η ένταξη στην Ε.Ε. είχε ως αποτέλεσμα την κατάργηση των εθνικών ενισχύσεων και επιδοτήσεων και την αύξηση της παραγωγής του σκληρού έναντι του μαλακού σίτου (ο πρώτος τύπος ήταν ο πλέον ακριβότερος). Η παραγωγή μαλακού σιταριού μειώθηκε κατά 6,5 φορές, ενώ του σκληρού διπλασιάστηκε. Έτσι, οι αλευροβιομηχανίες υποχρεώθηκαν να εισάγουν μαλακό σιτάρι από το εξωτερικό, παράγοντας που επέδρασε ανασταλτικά στην ανταγωνιστικότητά τους.

Η κρατική πολιτική κατά τη δεκαετία του 1980 ήταν η διατήρηση χαμηλών εγχώριων τιμών στα άλευρα. Υπήρχε κάποιο αντιστάθμισμα με την έννοια ότι ο κρατικός παρεμβατικός οργανισμός ΚΥΔΕΠ αγόραζε αλεύρι για εξαγωγές σε υψηλότερες τιμές. Ωστόσο, οι περισσότεροι μύλοι συσώρευσαν ζημίες, οι οποίες επιδεινώθηκαν από τα υψηλά επιτόκια.

Η απελευθέρωση των τιμών των αλεύρων, που πραγματοποιήθηκε το 1991, είχε ως συνέπεια την ένταση του ανταγωνισμού μεταξύ των βιομηχανιών του κλάδου, γεγονός που οδήγησε στην αισθητή μείωση της κερδοφορίας του, στην αποχώρηση των ασθενέστερων μονάδων από την αγορά και στην προσωρινή μείωση του προϊόντος. Οι παράγοντες αυτοί υπονόμισαν τη διεθνή ανταγωνιστικότητα της ελληνικής αλευροβιομηχανίας, με αποτέλεσμα τη συρρίκνωση των εξαγωγών και τον περιορισμό της στην εσωτερική αγορά.

Με βάση την ευρωπαϊκή νομοθεσία εισήχθησαν και διατηρούνται αντικίνητρα στις εισαγωγές σκληρού και μαλακού σίτου από τρίτες χώρες και κυρίως από τις ΗΠΑ και τον Καναδά, ο σίτος του οποίου είναι φτηνότερος, γεγονός που λειτουργεί αρνητικά στο κόστος παραγωγής της ελληνικής αλευροβιομηχανίας. Το καθεστώς των αντικινήτρων αποτελεί συνάρτηση επίσης του βαθμού δυσκολίας στους ελέγχους που πραγματοποιούνται στα εισαγόμενα σιτηρά.

12.6 ΛΟΙΠΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ

Το κυρίαρχο στοιχείο στον κλάδο των λοιπών βιομηχανιών (που περιλαμβάνει τη βιομηχανική αρτοποιία, τα ζαχαρώδη, τα ζυμαρικά, τη σοκολάτα, τον καφέ, τη μαγιά κ.ά.) είναι η επέκταση των εταιρειών στην παραγωγή μεγάλου ριπιδίου προϊόντων. Σε συνδυασμό με την αναστολή της παρεμβατικής κρατικής πολιτικής και την απάλειψη των δασμολογικών φραγμών, το χαρακτηριστικό αυτό οδήγησε αφενός σε θεαματικές συγχωνεύσεις αφετέρου σε εξαγορές ελληνικών επιχειρήσεων από πολυεθνικές εταιρείες.

Οι σημαντικότερες ανακατατάξεις εκδηλώθηκαν στον τομέα της βιομηχανικής αρτοποιίας. Μέχρι το 1992 το ψωμί παρασκευαζόταν αποκλειστικά από τους συνοικιακούς φούρνους. Το επάγγελμα του αρτοποιού ήταν κλειστό και δεν επιτρεπόταν η ίδρυση αρτοποιείου σε απόσταση μικρότερη των 700 μέτρων από κάποιο άλλο. Η κατανάλωση βιομηχανοποιημένου ψωμιού ήταν οριακή. Με την κατάργηση των περιορισμών για τα αρτοποιεία άνοιξε ο δρόμος για την παραγωγή ημι-έτοιμου βιομηχανικού ψωμιού, που ψήνεται σε λίγο χρόνο στα σούπερ μάρκετ ή στα αρτοποιεία. Επίσης, οι αλλαγές των βιοτικών συνθηκών, με τον περιορισμό του ελεύθερου χρόνου, αλλά και η δυνατότητα πώλησης ψωμιού από τα σούπερ μάρκετ, άνοιξαν την αγορά του έτοιμου βιομηχανοποιημένου ψωμιού, το οποίο έχει μεγαλύτερη διάρκεια με τις κατάλληλες συντηρητικές ύλες.

Στον τομέα των ζυμαρικών, το κυριότερο χαρακτηριστικό ήταν η έξοδος από την αγορά σχεδόν 150 μικρότερων μακαρονοποιείων και η συγκέντρωση της αγοράς σε μικρό αριθμό επιχειρήσεων, από τις οποίες οι δύο μεγαλύτερες καλύπτουν πλέον τα δύο τρίτα της κατανάλωσης. Ωστόσο, ο όγκος της κατανάλωσης παραμένει σχετικά σταθερός κατά τη δεκαετία του 1990.

Ανοδική είναι η κατανάλωση αλμυρών σνακς, εκ των οποίων περισσότερο καταναλώνονται τα τσιπς. Κατά το 2002, η αγορά σνακς διαμορφώθηκε στους 23.000 τόνους.

Η εγχώρια κατανάλωση των προϊόντων ζαχαροπλαστικής χαρακτηρίζεται από σταθερά ανοδική πορεία, ενώ η κατά κεφαλήν κατανάλωση εξακολουθεί να βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα, σε σχέση με τα ισχύοντα σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, παρουσιάζοντας υψηλά περιθώρια ανάπτυξης.

Η εγχώρια φαινομενική κατανάλωση μπισκότων κατά το 2000 διαμορφώθηκε στο επίπεδο των 23.000 τόνων, παραμένοντας έκτοτε σταθερή. Η κατανάλωση μπισκότων κατά κεφαλήν – στάσιμη από το 1990 – φτάνει τα 2,3 κιλά το χρόνο έναντι 5,2 κιλών που είναι ο μέσος όρος στην Ε.Ε. η αγορά κυριαρχείται από δύο βασικές εταιρείες που καλύπτουν πάνω από το 85% της κατανάλωσης.

Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη της ICAP, η εγχώρια παραγωγή σοκολάτας και προϊόντων σοκολατοποιίας παρουσίασε σωρευτική μείωση κατά 9,5% το διάστημα 1990-2000. Το 2000 η παραγωγή σοκολάτας ανήλθε σε 21.050 τόνους, έναντι εγχώριας κατανάλωσης 25.100 τόνων. Οι σοκολάτες σε πλάκες καλύπτουν ποσοστό περίπου 48-49% της συνολικής παραγωγής, οι γεμιστές σοκολάτες και οι γκοφρέτες (με επικάλυψη σοκολάτας) κατέχουν μερίδιο περίπου 40-41%, ενώ τα σοκολατίνια μερίδιο περίπου 11%. Σύμφωνα με τη μελέτη, τα τελευταία χρόνια ο κλάδος παρουσιάζει έντονο ανταγωνισμό, γεγονός που οφείλεται στη σχετική στασιμότητα της αγοράς. Ο κυριότερος ανασταλτικός παράγοντας της εξέλιξης του κλάδου είναι η εποχικότητα που χαρακτηρίζει τη ζήτηση σοκολάτας στην Ελλάδα. Για την αντιμετώπιση του ανταγωνισμού οι εταιρείες λανσάρουν συνεχώς καινούρια προϊόντα, βελτιώνουν τη συσκευασία των προϊόντων που ήδη έχουν στην αγορά, διευρύνουν το δίκτυο διανομής τους και αυξάνουν τις δαπάνες για την προβολή των προϊόντων τους.

12.7 ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

Το επίσημο όργανο εκπροσώπησης των θέσεων και των απόψεων της ελληνικής βιομηχανίας τροφίμων είναι, από το 1978, ο Σύνδεσμος Ελληνικών Βιομηχανιών Τροφίμων (ΣΕΒΤ). Μέλη του είναι κλαδικοί σύνδεσμοι της βιομηχανίας τροφίμων αλλά και επιχειρήσεις του κλάδου. Οι σύνδεσμοι που συμμετέχουν στον ΣΕΒΤ είναι ο Ελληνικός Σύνδεσμος Βιομηχανιών Σοκολάτας, ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Βιομηχανιών Ζυμαρικών, ο Σύνδεσμος Ελλήνων Τυποποιητών-Συσκευαστών Εξαγωγών Μελιού, ο Σύνδεσμος Ελληνικών Βιομηχανιών Αναψυκτικών, ο Σύνδεσμος Ελληνικών Βιομηχανιών Γαλακτοκομικών Προϊόντων, ο Σύνδεσμος Εταιρειών Εμφιαλώσεως Ελληνικού Φυσικού Μεταλλικού Νερού και ο Σύνδεσμος Παιδικών Τροφών Ελλάδος. Μέσω των κλαδικών και των εταιρικών μελών του, ο ΣΕΒΤ εκπροσωπεί περίπου το 80% της ελληνικής βιομηχανίας τροφίμων.

Ο ΣΕΒΤ αποσκοπεί να καταστεί ο κύριος θεσμικός συνομιλητής με την κυβέρνηση και τις άλλες επαγγελματικές οργανώσεις για τα θέματα διατροφικής υγείας και ασφάλειας. Βασική θέση του είναι : «Όλες οι επιχειρήσεις παραγωγής ή εμπορίας τροφίμων, ανεξάρτητα από το μέγεθός τους, τη γεωγραφική θέση τους ή τη συμμετοχή τους στην αλυσίδα διατροφής (από τη πρωτογενή παραγωγή μέχρι τον τελικό καταναλωτή) οφείλουν να εφαρμόζουν τους ίδιους αυστηρούς κανόνες για την υγιεινή και την ασφάλεια των τροφίμων» μέσω της εφαρμογής των νομοθετικών οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο ΣΕΒΤ έχει εντάξει τους προβλεπόμενους Οδηγούς Ορθής Υγιεινής για τις επιχειρήσεις τροφίμων.

Για να επιτύχει τους στόχους αυτούς ο ΣΕΒΤ αναπτύσσει δραστηριότητες, που καλύπτουν ένα πολύ ευρύ φάσμα. Ουσιώδες στοιχείο της στρατηγικής του ΣΕΒΤ είναι η "επικοινωνία και δικτύωσή του" με τις ακόλουθες κατηγορίες των συνομιλητών του:

1. Τα Μέλη
2. Το Κράτος
3. Τους Κοινοτικούς Εταίρους
4. Τις Επαγγελματικές Οργανώσεις
5. Τον Καταναλωτή & τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΦΟΒΩΝ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ

Η απάντηση της Βιομηχανίας Τροφίμων στους φόβους των καταναλωτών είναι ότι όσο οι έλεγχοι εντείνονται, όσο οι τεχνολογίες βελτιώνονται, όσο η νομοθεσία γίνεται αυστηρότερη, όσο τα όρια ανίχνευσης ελαχιστοποιούνται και όσο τα συστήματα ασφάλειας και ελέγχου ποιότητας ενισχύονται, τόσο πιο αναπόφευκτος γίνεται ο συχνός εντοπισμός και η γνωστοποίηση τέτοιων "φαινομένων" όπου η βαρύτητά τους και η συχνότητά τους μειώνονται διαρκώς.

Τα φαινόμενα αυτά εξάλλου, ανεξάρτητα από τις αρνητικές εντυπώσεις, που μεθοδευμένα ή όχι, δημιουργούν στο ευρύ κοινό, έχουν τη θετική πλευρά τους κι' αυτή είναι η διαρκής βελτίωση των Συστημάτων Ελέγχου της Ασφάλειας και της Ποιότητας των Τροφίμων. Το αποτέλεσμα λοιπόν είναι ότι "Τώρα γνωρίζουμε περισσότερα, λειτουργούμε καλύτερα και παρέχουμε διαρκώς στους καταναλωτές βελτιωμένα και ασφαλέστερα προϊόντα".

Η Βιομηχανία Τροφίμων διαβεβαιώνει λοιπόν τους καταναλωτές με απόλυτο και κατηγορηματικό τρόπο ότι:

- λαμβάνει όλα τα αναγκαία και απαραίτητα μέτρα, ώστε τα προϊόντα της να ικανοποιούν τις υψηλότερες προδιαγραφές ασφάλειας και ποιότητας,
- διασφαλίζει την πλήρη συμμόρφωση της στην παραγωγή των προϊόντων με τη νομοθεσία και
- δεσμεύεται σε ανοιχτή και επικοινωνιακή συνεργασία μ' όλους τους φορείς.

Η δέσμευσή της έχει βαρύτητα γιατί είναι επώνυμη και γιατί έχει κοινό συμφέρον με τον καταναλωτή: εκείνος προστατεύει την υγεία του και η Βιομηχανία το όνομά της.

13. ΕΡΕΥΝΑ ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΜΕΓΑΛΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

13.1 ΜΕΛΕΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ : Π.Γ. ΝΙΚΑΣ ΑΒΕ

Ο Παναγιώτης Γ. Νίκας, αυτοδημιούργητος επιχειρηματίας που γεννήθηκε στη Σπάρτη το 1932, ίδρυσε το 1966 μία μικρή αλλαντοποιία στην Αθήνα, η οποία εξελίχθηκε ταχύτατα. Το 1970 η επιχείρηση απέκτησε ιδιόκτητες εγκαταστάσεις και, το επόμενο έτος, είχε ισχυροποιηθεί αρκετά ώστε να αναβαθμιστεί σε ανώνυμη εταιρεία, την Π.Γ. Νίκας ΑΒΕ. Το ιδρυτικό κεφάλαιο της εταιρείας ήταν 14 εκατομμύρια δραχμές και αντιπροσώπευε την αξία της ατομικής επιχείρησης του ιδρυτή της, αποτελούμενη από ακίνητα, μηχανήματα, εμπορεύματα, πελατεία και έξι αυτοκίνητα. Στο πρώτο διοικητικό συμβούλιο, πλην του ιδρυτή, συμμετείχαν συγγενείς του και στελέχη της εταιρείας.

Το 1974 ο Παναγιώτης Νίκας δημιούργησε μία εταιρεία περιορισμένης ευθύνης με έδρα την Κόρινθο για την παραγωγή αλλαντικών, ώστε να καλύψει την αγορά της Πελοποννήσου. Συνεταιρίσθηκε με τους Ιωάννη Ν. Μάρκελλο, Αθανάσιο Δ. Δασκαρόλη και Σταμάτιο Ρ. Ράπτη, αρχικώς κατ' ισομοιρία και πολύ σύντομα με μερίδιο 50%. Το 1975 η επιχείρηση αναβαθμίστηκε σε ανώνυμη εταιρεία, με κεφάλαιο 20 εκατομμυρίων δραχμών, στο οποίο ο Π. Νίκας συμμετείχε με ποσοστό 50%, ο Ι. Μάρκελλος κατά 25% και οι λοιποί δύο συνέταιροι με 12,5% έκαστος. Η επωνυμία ήταν Α.Ε. Νίκας-Μάρκελλος Βιομηχανία Κρέατος και Αλλαντικών.

Είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι όταν, έπειτα από δεκαπενταετή επιτυχή πορεία, ο Παναγιώτης Νίκας αποφάσισε να επεκταθεί στις αγορές της Πελοποννήσου και της Μακεδονίας, δεν περιορίστηκε στη δημιουργία εμπορικών δικτύων, αλλά ίδρυσε το 1986 κατά τόπους νέες αλλαντοποιίες, επιτυγχάνοντας έτσι τη δημιουργία ενός επιχειρηματικού ομίλου που ελαχιστοποιεί το μεταφορικό κόστος. Για τη μεν Πελοπόννησο ιδρύθηκε η Νίκας Σπάρτη ΑΒΕΑ, ενώ για τη Μακεδονία η Νίκας Θεσσαλονίκη ΑΕΒΕ. Ήδη, στη Θεσσαλονίκη είχε συσταθεί το 1968 η Παν. Νίκας και Σία ΕΠΕ, η οποία μπορεί να θεωρηθεί πρόδρομη μορφή παρουσίας στην πόλη. Στη Νίκας Θεσσαλονίκη ενσωματώθηκε το 2001 και η Νίκας Λάρισα ΑΕΕ Τροφίμων, που είχε ιδρυθεί για την επέκταση στη Θεσσαλία. Επίσης, για την επέκταση στην αγορά της Κρήτης ιδρύθηκε η Νίκας Κρήτη ΑΒΕΤ.

Με την είσοδο στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (1991) και την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου της, η μητρική εταιρεία άντλησε ικανά κεφάλαια που αξιοποιήθηκαν για την κατασκευή πρότυπης παραγωγικής μονάδας στον Άγιο Στέφανο Αττικής και την επέκταση του ομίλου όχι μόνο

στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό τόσο στην αλλαντοποιία όσο και σε άλλες αγορές.

Έτσι, ιδρύθηκαν ταυτόνομες θυγατρικές εταιρείες αλλαντοποιίας στη Βουλγαρία και στην ΠΓΔΜ και διαμορφώθηκε ισχυρή συμμετοχή στην Κυπριακή επιχείρηση Αλλαντικά Γρηγορίου. Το 2002 ιδρύθηκε στις Η.Π.Α. η Νίκας USA INC., η οποία συμμετέχει με 40% σε εταιρεία παραγωγής και διανομής αλλαντικών. Επιπλέον, η εταιρεία απέκτησε την πλειοψηφία των μετοχών των Αλλαντικών Μακεδονίας (πρώην Ελληνική Βιομηχανία Ανανιάδης), εξαγόρασε μία εταιρεία επεξεργασίας νωπού και κατεψυγμένου κρέατος (Φρέσκο Α.Ε.) και συμμετέχει στην εταιρεία Νωπός Γύρος Α.Ε.

Τέλος, η Π. Νίκας ΑΒΕ εισήλθε και σε άλλους κλάδους τροφίμων, εκτός από την αλλαντοποιία. Απέκτησε πλειοψηφική συμμετοχή σε τρεις τυροκομικές μονάδες και ίδρυσε την ελαιουργία Αλέα.

Σήμερα είναι η μεγαλύτερη εταιρεία παραγωγής και διακίνησης αλλαντικών στη Βαλκανική. Το μετοχικό της κεφάλαιο είναι 8,5 εκατ. ευρώ, ενώ τα ίδια κεφάλαιά της είναι 22,7 εκατ. ευρώ.

Το 2003 κατέλαβε την πέμπτη θέση στον κλάδο της διατροφής από άποψη κερδών και την 28^η θέση από άποψη πωλήσεων. Ειδικώς στον υποκλάδο κρέατος κατέλαβε την πρώτη θέση με βάση την κερδοφορία και την έκτη θέση με βάση τις πωλήσεις.

Η ΝΙΚΑΣ ΣΗΜΕΡΑ

Η ΝΙΚΑΣ, έχοντας κατακτήσει ηγετική θέση στην ελληνική αγορά, παρακολουθεί τις διατροφικές τάσεις που διαμορφώνονται σε διεθνές επίπεδο και ανταποκρίνεται με ευελιξία στις διαφοροποιημένες ανάγκες και προτιμήσεις του σύγχρονου καταναλωτή. Μέσα από μεθοδικό στρατηγικό σχεδιασμό η εταιρεία υλοποιεί το αναπτυξιακό της πρόγραμμα τόσο επεκτείνοντας περαιτέρω τις δραστηριότητες της στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης όσο και οριοθετώντας, ελέγχοντας και κεφαλαιοποιώντας τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται, προς όφελος των πελατών, των μετόχων και των εργαζομένων της.

Παραμένοντας σταθερά προσανατολισμένη στην εκπλήρωση των υψηλών προσδοκιών που έχει δημιουργήσει η πολυετής ποιοτική παρουσία των προϊόντων της στους καταναλωτές, η ΝΙΚΑΣ επενδύει σταθερά στην

έρευνα και την ανάπτυξη. Μέσα από έρευνες για τον προσδιορισμό των διατροφικών τάσεων στην Ελλάδα αλλά και διεθνώς, αφουγκράζεται τις ανάγκες που προκύπτουν από τον σύγχρονο τρόπο ζωής και προσφέρει διαρκώς νέα, πρωτοποριακά και καινοτόμα προϊόντα που της εξασφαλίζουν ξεχωριστή θέση στην προτίμηση των καταναλωτών, διαφοροποιώντας την από τον ανταγωνισμό.

Παράλληλα με τον μεθοδικό σχεδιασμό και τη σταθερή κλιμάκωση του επιχειρησιακού προσανατολισμού, η NIKAS θέτει ως προτεραιότητα την ενίσχυση της εταιρικής κουλτούρας των εργαζομένων της. Αναγνωρίζοντας ότι η συνεισφορά του ανθρώπινου δυναμικού αποτελεί ουσιαστική προϋπόθεση για την επιτυχή παραγωγική λειτουργία της εταιρείας και την ευόδωση του αναπτυξιακού της προγράμματος, η NIKAS επενδύει με συνέπεια και σταθερότητα στην καλλιέργεια κλίματος κοινού μέλλοντος και κοινής προοπτικής, αρμονικής συνεργασίας και συμμετοχής, με στόχο την αποτελεσματική υλοποίηση του οράματός της.

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Η NIKAS έχει χαρτογραφήσει την πορεία της βασιζόμενη στην ικανοποίηση των πελατών της, την ποιότητα και την καινοτομία. Αυτές οι αρχές διέπουν τη φιλοσοφία μέσω της οποίας η εταιρεία και εργαζόμενοι λειτουργούν καθημερινά, ενώ αποτελούν και τους πυλώνες πάνω στους οποίους στηρίζεται για να διατηρήσει την ισχυρή εταιρική εικόνα της NIKAS στις αγορές εντός και εκτός Ελλάδας.

Ο πυρήνας της φιλοσοφίας της εταιρείας είναι ταυτόσημος με την μοναδική της αποστολή: την επιτυχή ανταπόκριση στις απαιτήσεις του σύγχρονου καταναλωτή.

Τόσο η καθημερινή της πρακτική όσο και ο στρατηγικός σχεδιασμός της επιχειρηματικής της ανάπτυξης, είναι σταθερά προσανατολισμένα προς ένα και μοναδικό στόχο: την παραγωγή των καλύτερων ποιοτικά προϊόντων για την ικανοποίηση των αναγκών της καθημερινότητας με μοναδικές, καινοτόμες διατροφικές λύσεις.

Η καινοτομία είναι κάτι περισσότερο από δουλειά. Είναι τρόπος ζωής για τη NIKAS. Ξεπερνώντας τα παραδοσιακά αδιέξοδα, συνεχώς διευρύνει τους ορίζοντες δραστηριοποίησης της, αναλαμβάνοντας τολμηρές πρωτοβουλίες στο σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την παραγωγή προϊόντων υψηλής ποιότητας που καθιερώνουν νέα πρότυπα στον κλάδο των τροφίμων.

Με συνέπεια και σταθερότητα προβάλλει την πελατοκεντρική της αντίληψη σε κάθε έκφραση της εσωτερικής και εξωτερικής της επικοινωνίας. Παράλληλα προάγει ένα ανταποδοτικό και ασφαλές δίκτυο συνεργασίας που ενθαρρύνει τη διαρκή βελτίωση μέσα από την αναγνώριση και την επιβράβευση, ενώ διασφαλίζει το σεβασμό για τους καταναλωτές, τους πελάτες, τους προμηθευτές, τους εργαζόμενους της.

- Η ΝΙΚΑΣ σε αριθμούς :
- 1 ισχυρό εμπορικό σήμα

- 1^η προτεραιότητα ο καταναλωτής
- Παρουσία σε 5 χώρες
- 648 εργαζόμενοι
- 400 διαφορετικές γεύσεις
- 5.000 σημεία πώλησης
- 50 σημεία ελέγχου για κάθε προϊόν
- 2.000 ποιοτικοί έλεγχοι καθημερινά

ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

- Διατήρηση ηγετικής θέσης στην εγχώρια αγορά επεξεργασίας κρέατος
- Διεύρυνση των δραστηριοτήτων στη Νοτιοανατολική Ευρώπη
- Αύξηση μεριδίου αγοράς σε Ελλάδα και εξωτερικό
- Δημιουργία καινοτόμων προϊόντικών κατηγοριών
- Ικανοποίηση των νέων καταναλωτικών τάσεων
- Διαρκής βελτίωση των υψηλών προδιαγραφών ποιότητας

ΟΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Η ΝΙΚΑΣ είναι μια από τις μεγαλύτερες εταιρείες τροφίμων στη χώρα. Από την ίδρυσή της μέχρι σήμερα, παραμένει πρωτοπόρος διατηρώντας ηγετική θέση στην βιομηχανική παραγωγή αλλαντικών. Παράλληλα δραστηριοποιείται και στην παραγωγή κρεατοσκευασμάτων, τυροκομικών προϊόντων και πίτσας ενώ διαρκώς εισάγει νέες κατηγορίες προϊόντων στην αγορά, αναπτύσσοντας πρωτότυπες γεύσεις και διατροφικούς συνδυασμούς που ανταποκρίνονται πλήρως στις ανάγκες του σύγχρονου καταναλωτή, γεγονός που αποτελεί και το συγκριτικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της ΝΙΚΑΣ.

Διαθέτοντας ισχυρό εμπορικό σήμα που υποστηρίζεται από ένα άρρηκτο συνδυασμό ανώτερης ποιότητας, γεύσης και ποικιλίας, τα προϊόντα της παραμένουν σταθερά στις πρώτες θέσεις της προτίμησης των καταναλωτών καθ' όλη τη διάρκεια της σαραντάχρονης ιστορίας της.

Τα προϊόντα ΝΙΚΑΣ, διαθέσιμα σε μεγάλη ποικιλία κωδικών, παράγονται σε εγκαταστάσεις πρότυπα υψηλής τεχνολογίας και κατασκευής. Με την καθημερινή εφαρμογή αυστηρών ποιοτικών ελέγχων σε 80 σημεία, τα προϊόντα ΝΙΚΑΣ φτάνουν στον καταναλωτή μέσα από ένα ευρύ δίκτυο διανομής που εξυπηρετεί τις σημαντικότερες αλυσίδες supermarket αλλά και τις μεγαλύτερες εταιρείες μαζικής εστίασης σε όλη την Ελλάδα και στα Βαλκάνια.

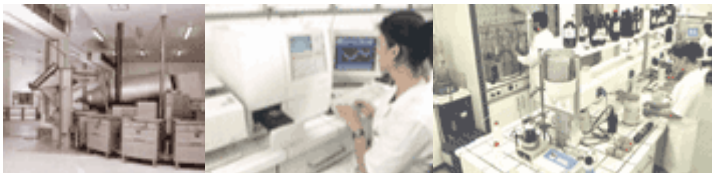
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Η ΝΙΚΑΣ, στην σαραντάχρονη πορεία της, ακολουθεί σταθερά μια μακροπρόθεσμη στρατηγική διαρκούς εξέλιξης σε ότι αφορά την τεχνογνωσία, τον εξοπλισμό και τις υποδομές της. Με επενδύσεις που ξεπερνούν ετησίως τα 2-3 εκ. ευρώ, η εταιρεία βελτιώνει σημαντικά την παραγωγικότητά της και δρομολογεί διαδικασίες αυτοματισμού και μείωσης κόστους που εξυπηρετούν τον εκσυγχρονισμό της λειτουργίας της ενώ ταυτόχρονα υποστηρίζουν την υλοποίηση των στρατηγικών αναπτυξιακών στόχων της.

**ΑΓΙΟΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΣ**

παραγωγή προϊόντων επεξεργασμένου
κρέατος / συσκευασία/ διανομή

Το εργοστάσιο στον Άγιο Στέφανο αποτελεί την κύρια μονάδα παραγωγής προϊόντων επεξεργασίας κρέατος της ΝΙΚΑΣ, που εκτείνεται σε ειδικά σχεδιασμένες εγκαταστάσεις 20.000 τ.μ., ενώ παράλληλα στεγάζει το νευραλγικό κέντρο όπου σχεδιάζεται, υλοποιείται και παρακολουθείται το στρατηγικό αναπτυξιακό πρόγραμμα του Ομίλου. Κάνοντας πράξη μια ευρεία φιλοσοφία ολικής ποιότητας, πέρα από τις διοικητικές και οικονομικές υπηρεσίες που παρέχονται σε όλες τις εταιρείες του Ομίλου, τα τμήματα ποιοτικού ελέγχου, έρευνας και ανάπτυξης, marketing και προμηθειών που λειτουργούν στις εγκαταστάσεις του Αγίου Στεφάνου εξασφαλίζουν την ενιαία τήρηση και τη διασφάλιση των αυστηρών σταθερά ποιοτικών προδιαγραφών που θέτει η ΝΙΚΑΣ ως προτεραιότητα και προϋπόθεση επιτυχίας σε κάθε της δραστηριότητα.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	συσκευασία/ διανομή
ΞΑΝΘΗ	παραγωγή αλλαντικών / συσκευασία/ διανομή
ΣΠΑΡΤΗ	παραγωγή pizza/ συσκευασία/ διανομή
ΚΡΗΤΗ	διανομή
ΔΟΜΟΚΟΣ	παραγωγή τυριών

Πρότυπη μονάδα παραγωγής φρέσκου αλειφόμενου τυριού εξοπλισμένη με σύγχρονα μηχανήματα που διασφαλίζουν την ξεχωριστή γεύση αλλά και την υψηλή ποιότητα του τελικού προϊόντος.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	παραγωγή αλλαντικών/ διανομή
------------------	------------------------------

Το εργοστάσιο της NIKAS στη Βουλγαρία αποτελεί μια από τις σημαντικότερες επενδύσεις του Ομίλου για την επέκταση των δραστηριοτήτων του στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Αντιμετωπίζοντας την παραγωγική μονάδα της Βουλγαρίας ως κρίσιμης σημασίας παράγοντα στην επίτευξη των εταιρικών στόχων, η εταιρεία ολοκλήρωσε μέσα στο 2006 το πρόγραμμα επέκτασης των εγκαταστάσεων που αύξησε σχεδόν στο διπλάσιο την παραγωγική δυνατότητα του εργοστασίου.

ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ

Οι άνθρωποι της εταιρείας αποτελούν το πιο σημαντικό ποιοτικό κεφάλαιο, την πολυτιμότερη πρώτη ύλη της. Το πάθος για αρίστευση και η προσήλωση των ανθρώπων της στην επίτευξη των εταιρικών στόχων είναι αυτό που αντικατοπτρίζει απόλυτα το σύγχρονο πρόσωπο της NIKAS. Χάρη στη σκληρή δουλειά, τη μεθοδικότητα, το ζήλο και τις δεξιότητες του εργατικού της δυναμικού, η NIKAS παρουσιάζει υψηλές αποδόσεις στη μακρόχρονη επιτυχημένη πορεία της, εξελίσσοντας διαρκώς την ανταγωνιστικότητα της αλλά και διατηρώντας την παράδοση της στην πρωτοπορία.

Η συνεχής ενδυνάμωση των δυνατοτήτων των 648 εργαζομένων που απασχολεί σήμερα η ΝΙΚΑΣ, αποτελεί αδιαπραγμάτευτη προτεραιότητα και αντιμετωπίζεται ως η σημαντικότερη επένδυση για το μέλλον. Πάγιο μέλημα και διαρκής επιδίωξή της είναι να διασφαλίσει ότι οι εργαζόμενοί της, σε όλα τα επίπεδα, έχουν την ευκαιρία να αναπτύσσουν τις ικανότητές τους στο μέγιστο δυνατό βαθμό εξελισσόμενοι παραγωγικά στον όμιλο.

Στο πλαίσιο της φιλοσοφίας αυτής, ενισχύει τη διαρκή και συστηματική ενημέρωση του προσωπικού της με εσωτερικά και εξωτερικά σεμινάρια και τακτικές επανεκπαιδεύσεις σε θέματα που άπτονται του τομέα δραστηριότητάς τους.

Η κύρια έμφαση της επιμόρφωσης των εργαζομένων της εστιάζεται στη συνεχή τους εκπαίδευση σε ότι αφορά θέματα ασφάλειας και υγιεινής. Το 2005, όλο το προσωπικό μας εκπαιδεύτηκε ενδοεπιχειρησιακά με βάση το προτεινόμενο εκπαιδευτικό υλικό του ΕΦΕΤ, για τις εταιρείες τροφίμων, ώστε καθημερινά να τηρούνται οι απαραίτητοι κανόνες που εγγυώνται την ποιοτική υπεροχή της ΝΙΚΑΣ, εξασφαλίζοντας ότι το τελικό προϊόν που ο καταναλωτής θα απολαύσει, προέρχεται από την πιο άψογη και αυστηρή παραγωγική διαδικασία.

Χάρη στη συνδρομή, την εμπειρία και τη διορατικότητα των στελεχών της, η ΝΙΚΑΣ παραμένει πρωτοπόρος στη δημιουργία καινοτόμων προϊόντων και στην ανάπτυξη ελκυστικότερων και χρηστικότερων συσκευασιών που ανταποκρίνονται στις ανάγκες και εκπληρώνουν τις προσδοκίες του σύγχρονου καταναλωτή, ενώ παράλληλα ενδυναμώνουν το όνομα και την εικόνα της εταιρείας.

Κατανομή προσωπικού σύμφωνα με τη δραστηριότητα:

ΔΙΟΙΚΗΣΗ	69
ΠΩΛΗΣΕΙΣ & MARKETING	229
ΠΑΡΑΓΩΓΗ	350
ΣΥΝΟΛΟ	648

Γεωγραφική κατανομή προσωπικού:

Ελλάδα	526
Λοιπές Χώρες	122
ΣΥΝΟΛΟ	648

Κατανομή προσωπικού σύμφωνα με την κατάρτιση:

Βασική Εκπαίδευση	504
Ανώτερη/ Ανώτατη	144

Εκπαίδευση	
ΣΥΝΟΛΟ	648

ΠΟΙΟΤΗΤΑ

Για την ΝΙΚΑΣ η δέσμευση για την διασφάλιση ποιότητας είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη Γνώση, την Ασφάλεια, τη Συνέπεια, την Προστασία, την Εγγύηση και τη Διάρκεια.

Η ΝΙΚΑΣ με την ασυναγώνιστη ποιότητα της ευρύτατης ποικιλίας προϊόντων που προσφέρει στο καταναλωτικό κοινό, έχει καταφέρει να διατηρήσει την ηγετική της θέση στην αγορά. Η εμπιστοσύνη που επιδεικνύουν καθημερινά οι καταναλωτές στα προϊόντα ΝΙΚΑΣ, απορρέει από την πολιτική των αυστηρών, συνεχών και εξονυχιστικών ελέγχων που εφαρμόζει συστηματικά η εταιρεία στην επιλογή πρώτων υλών, σε όλα τα στάδια της πλήρως αυτοματοποιημένης παραγωγικής διαδικασίας, στην αποθήκευση αλλά και στη διακίνηση των προϊόντων.

Βασικό στοιχείο της απaráμιλλης ποιότητας ΝΙΚΑΣ είναι η έμφαση που δίνεται στις συνθήκες υγιεινής και καθαριότητας των χώρων παραγωγής. Όλες οι μεταλλικές επιφάνειες και τα σκεύη που χρησιμοποιούνται για την επεξεργασία του κρέατος έχουν κατασκευαστεί από ειδικό ανοξείδωτο υλικό που αποτρέπει την ανάπτυξη μικροοργανισμών, ενώ όλοι οι χώροι παραγωγής απολυμαίνονται και αποστειρώνονται σχολαστικά σε καθημερινή βάση.

Παράλληλα, στη ΝΙΚΑΣ, η διαδικασία παραγωγής ελέγχεται πλήρως από υπερσύγχρονους ηλεκτρονικούς υπολογιστές και αυτόματα ρομπότ ώστε να μειώνεται κάθε πιθανότητα λάθους ενώ σε κανένα παραγωγικό στάδιο τα προϊόντα δεν αγγίζονται από γυμνό ανθρώπινο χέρι. Η θερμοκρασία στους χώρους του εργοστασίου παραμένει σταθερή χειμώνα-καλοκαίρι: στους 0°C στους χώρους της πρώτης ύλης, στους 4°C στους χώρους συντήρησης και στους 10 - 12°C στους χώρους παραγωγής .

Σε όλα τα κέντρα παραγωγής του Ομίλου, τα εργαστήρια ποιοτικού ελέγχου, στελεχωμένα με άριστα καταρτισμένους και εξειδικευμένους χημικούς, μικροβιολόγους και τεχνολόγους τροφίμων, διενεργούν καθημερινά πολλαπλούς, εξονυχιστικούς ελέγχους για την εξασφάλιση άσηπτων συνθηκών και την παραγωγή προϊόντων σταθερά άριστης ποιότητας πριν αυτά διατεθούν στην αγορά αλλά και μέχρι να φτάσουν στο πιάτο του καταναλωτή.

Επιπρόσθετα, διενεργούνται συνεχείς ποιοτικοί έλεγχοι σε σχέση με τις συσκευασίες των προϊόντων ΝΙΚΑΣ. Η συσκευασία των προϊόντων αποτελεί μέλημα ύψιστης σημασίας, μιας και σ' αυτήν στηρίζεται η διατήρηση της φρεσκάδας και η προστασία της ποιότητας του κάθε προϊόντος. Στόχος είναι ο χρυσός συνδυασμός χρηστικότητας και ελκυστικότητας γι' αυτό και στη

ΝΙΚΑΣ διερευνούνται και εξελίσσονται συνεχώς ειδικές βιομηχανικές τεχνικές για την υλοποίηση πρωτοποριακών τελικών συσκευασιών.

Η ΝΙΚΑΣ εφαρμόζει, από το 1995, το Σύστημα Ανάλυσης Κινδύνου και Ελέγχου Κρίσιμων Σημείων (Hazard Analysis Critical Control Point). Με βάση το HACCP ελέγχονται όλα τα κρίσιμα σημεία από την παραλαβή των πρώτων υλών μέχρι την παράδοση του έτοιμου προϊόντος στον καταναλωτή και διασφαλίζεται μετά από μικροβιολογικούς και χημικούς ελέγχους η ποιότητα του προϊόντος και η αυστηρή τήρηση των κανόνων υγιεινής και καθαριότητας.

Η εταιρεία επενδύει συνεχώς στη διασφάλιση ποιότητας με αυτόματους αναλυτές και άλλα μηχανήματα τελευταίας τεχνολογίας, όπως Αναλυτές N.I.R., Αναλυτές Αερίων κ.α., παρακολουθώντας και ελέγχοντας διαρκώς τυχόν αποκλίσεις από τις θεσπισμένες προδιαγραφές της ΝΙΚΑΣ, που είναι άλλωστε κατά πολύ αυστηρότερες από τις ισχύουσες προδιαγραφές της αγοράς. Στη ΝΙΚΑΣ η πιστοποίηση ISO αποτελεί φυσικό επακόλουθο μιας πολυετούς, διαρκούς και συνεπούς προσπάθειας να βελτιώνει τις διαδικασίες που αφορούν στη σταθερά ποιοτική προϊόντικη μας παρουσία. Τα εργοστάσια Αγίου Στεφάνου και Σπάρτης είναι πιστοποιημένα κατά ΕΛΟΤ EN ISO 9001 από το 1996, ενώ το 2006 ολοκληρώθηκε η διαδικασία πιστοποίησης και των εργοστασίων της ΝΙΚΑΣ σε Θεσσαλονίκη και Βουλγαρία.

Με πάγιο στόχο την εφαρμογή ενός συστήματος ολικής ποιότητας, ήδη από το 1999, η εταιρεία προσέθεσε στον εξοπλισμό του εργοστασίου της στον Άγιο Στέφανο, το GAS CHROMATOGRAPH / MASS SPECTROMETER για τη διασφάλιση της ποιότητας όλων των προϊόντων του Ομίλου στον ελλαδικό χώρο. Το ειδικό αυτό σύστημα ανίχνευσης χημικών ουσιών (π.χ. διοξίνης) σε μέρη ανά τρισεκατομμύριο, κατασκευάζεται από την PERKIN ELMER και χρησιμοποιείται από ελάχιστες εταιρείες παγκοσμίως, γεγονός που αποτελεί έμπρακτη απόδειξη της σταθερής προσήλωσης της ΝΙΚΑΣ στην διαρκή εξέλιξη των ποιοτικών ελέγχων που εξασφαλίζουν πολλαπλά τους καταναλωτές.

→ **ISO 9001**
IQNet / ΕΛΟΤ

→ **HACCP**
Hazard Analysis
Critical
Control Point

→ **PERKIN ELMER**
Gas Chromatograph
Mass Spectrometer

ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ

Η ΝΙΚΑΣ αντιλαμβάνεται και πραγματώνει το ρόλο της στην κοινωνία μέσα από μια πολύπλευρη και συνολική φιλοσοφία εταιρικής ευθύνης.

Τη φιλοσοφία αυτή η ΝΙΚΑΣ την κάνει πράξη καθημερινά, αναγνωρίζοντας τη σημασία και τη δυνατότητα παρέμβασης που έχει η εταιρική της παρουσία όχι μόνο στο επιχειρηματικό πεδίο και στην ποιοτική διάσταση των προϊόντων και των υπηρεσιών που προσφέρει, αλλά και στο σεβασμό με τον οποίο επιδρά στο περιβάλλον, στον τρόπο με τον οποίο ελκύει, εκπαιδεύει και αναπτύσσει τους εργαζομένους της, στον τρόπο με τον οποίο τελικά επενδύει και συνεισφέρει ενεργά στην κοινωνία και στο κοινό καλό.

ΕΡΓΑΣΙΑΚΟΣ ΧΩΡΟΣ

Στη ΝΙΚΑΣ θεωρούν ότι η κοινωνική ευθύνη ξεκινά εκ των έσω, δηλαδή από τη στάση της προς τους ίδιους της τους εργαζόμενους. Κύριο μέλημά της αποτελεί η εξασφάλιση άριστων συνθηκών εργασίας. Στην εταιρεία μεριμνούν διαρκώς για τη διατήρηση ενός ασφαλούς περιβάλλοντος εργασίας λαμβάνοντας ειδικά μέτρα προστασίας και υγιεινής σε κτιριακές υποδομές υψηλών προδιαγραφών. Παράλληλα, δημιουργούνται συνεχώς προνομιακές συνθήκες για το ανθρώπινο δυναμικό, προσφέροντας προγράμματα υγείας αλλά και προγράμματα αναγνώρισης και επιβράβευσης της συνεισφοράς των εργαζομένων.

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Στο πλαίσιο της εφαρμογής του συστήματος ολικής ποιότητας που διέπει τις δραστηριότητες της ΝΙΚΑΣ, η εταιρεία αντιμετωπίζει την προστασία του περιβάλλοντος ως μέρος της καθημερινής λειτουργικής της πρακτικής. Το ενδιαφέρον της εταιρείας για την ελαχιστοποίηση της επιβάρυνσης του περιβάλλοντος αποδεικνύεται έμπρακτα από το γεγονός ότι η ΝΙΚΑΣ χρησιμοποιεί σύγχρονα Συστήματα Διαχείρισης Περιβάλλοντος που, σε καθημερινή βάση, παρακολουθούν υπερευαίσθητους περιβαλλοντικούς δείκτες και επεμβαίνουν όπου χρειαστεί έτσι ώστε να διασφαλίζεται η ισορροπία της ποιοτικής παραγωγικής διαδικασίας με απόλυτο σεβασμό προς το περιβάλλον, τη διατήρηση, προστασία και βελτίωση του.

ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Έχοντας αναγάγει την κοινωνική ευθύνη σε βασική επιχειρησιακή αξία, η ΝΙΚΑΣ τεκμηριώνει την ευαισθησία της μέσα από την πολύπλευρη χορηγική της δράση, στηρίζοντας με συνέπεια και ζήλο ενέργειες που ωφελούν τον άνθρωπο και επιβεβαιώνοντας το καλώς επιχειρείν του υπεύθυνου «εταιρικού» πολίτη.

ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ

Η ΝΙΚΑΣ δίνει μεγάλη σημασία στην ενημέρωση των παιδιών σε θέματα διατροφής. Κατά τις επισκέψεις και τις ξεναγήσεις σχολείων στις εγκαταστάσεις της εταιρείας τα παιδιά παρακολουθούν ειδικά σχεδιασμένα εκπαιδευτικά προγράμματα που τα εξοικειώνουν με τους σύγχρονους προβληματισμούς που αφορούν σε θέματα ποιότητας, γεύσης και υγιεινής διατροφής αλλά και την ισόρροπη συμβολή της βιομηχανικής παραγωγής τροφίμων στη διασφάλισή τους. Μέσα στο 2005, η ΝΙΚΑΣ δέχτηκε στις εγκαταστάσεις της στον Άγιο Στέφανο επισκέψεις από Γυμνάσια της Αττικής αλλά και φοιτητές από το μεταπτυχιακό πρόγραμμα του Χημικού Πανεπιστημίου Αθηνών, τη Σχολή Εποπτών Δημόσιας Υγείας, τα ΤΕΙ Αθηνών, διάφορα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης καθώς και την Ακαδημία της Εργασίας της ΓΣΕΕ.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ ΣΕ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Η ΝΙΚΑΣ συμμετέχει σταθερά σε πρωτοποριακά Ερευνητικά Προγράμματα σε συνεργασία με πολιτειακούς φορείς και ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας.

2000-2004

Συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, το Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο και το Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικών Ερευνών (ΕΘΙΑΓΕ) για την εκπόνηση έρευνας σχετικά με την «παραγωγή προϊόντων κρέατος υψηλής ποιότητας και μακράς διατηρησιμότητας με επεξεργασία με υπερυψηλή πίεση».

2002-2006

Σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Αιγαίου και το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών διεξάγεται έρευνα για τη «χρήση κινητών τεχνολογιών στις εκτελεστικές δραστηριότητες της εφοδιαστικής αλυσίδας» (ΜΟ.Ρ.Σ.Ε).

2003-2006

Σε συνεργασία με την Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και την Εταιρεία Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης Βιομηχανικών Τροφίμων εκπονείται μελέτη για την «Ποιότητα των Ελληνικών Παραδοσιακών Τροφίμων και την Εκβιομηχάνιση της Παραγωγής τους».

2006-2008

Σε συνεργασία με το Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο και το Εθνικό Κέντρο Έρευνας Φυσικών Επιστημών «Δημόκριτος», εκπονείται έρευνα με τίτλο «Μικρομηχανικοί Αισθητήρες για τον Έλεγχο της Ποιότητας και της Ασφάλειας των Τροφίμων»

Παράλληλα, σε συνεργασία με το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, διεξάγεται έρευνα για την «Καινοτομική Συσκευασία Προϊόντων Κρέατος για τη Μεγιστοποίηση της Ασφάλειας και τη Διατηρησιμότητα τους».

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΜΑΘΑΙΝΩ ΠΑΙΖΟΝΤΑΣ» - ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΥΚΛΑΔΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ. 2005-2006

Το Σαββατιάτικο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης χορηγείται αποκλειστικά από τη ΝΙΚΑΣ από το 2005. Πρόκειται για ένα πρόγραμμα που απευθύνεται σε παιδιά Δημοτικού και περιλαμβάνει θεατρικά παιχνίδια, μυθολογία, λογοτεχνία, μουσική, ψηφιοπλαστική, γνωριμία με τις μόνιμες συλλογές του Μουσείου και επίσκεψη στις περιοδικές του εκθέσεις.

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ 2005

Η ΝΙΚΑΣ ήταν χορηγός στις εκδηλώσεις που διοργάνωσε το Κέντρο Πολιτισμού της Νομαρχίας Θεσσαλονίκης για την Παγκόσμια Ημέρα του Παιδιού.

ΕΛ.Ε.Π.Α.Π

Η ΝΙΚΑΣ στηρίζει σταθερά το έργο της Ελληνικής Εταιρείας Προστασίας και Αποκατάστασης Αναπήρων Παίδων.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

- 1. Ποιοι παράγοντες θεωρείτε ότι συνέβαλαν (με θετικό ή αρνητικό τρόπο) στην εξέλιξη του κλάδου τα χρόνια πριν την ένταξη στην Ε.Ε.; (κρατική παρέμβαση και πρωτοβουλία, πολιτική κινήτρων, επιδοτήσεων, φορολογικών απαλλαγών, τιμών, ιδιωτική πρωτοβουλία, προστατευτισμός)**

Απάντηση: Η μεγάλη κρατική παρέμβαση κυρίως με τη μορφή επιχορηγήσεων σε συναιτεριστικές επιχειρήσεις ενήργησε ζημιογόνα γιατί αλλοίωσε τον ανταγωνισμό και ανάγκασε ιδιωτικές επιχειρήσεις να συμβιβασουν την ποιότητά τους. Η ανάπτυξη της βιομηχανίας αλλαντικών μέχρι σήμερα στηρίχθηκε στην ιδιωτική πρωτοβουλία.

- 2. Με ποιο τρόπο «ένιωσε» ο κλάδος την περίοδο σύνδεσης με την ΕΟΚ και κατόπιν την περίοδο ένταξης; (πώς κρίνονται συνολικά οι επιπτώσεις σε μία αναδρομική θεώρηση;)**

Απάντηση: Η σύνδεση και η ένταξη με την τότε ΕΟΚ κρίνουμε πως ήταν γενικά θετική, χωρίς ιδιαίτερους προβληματισμούς για την ενοποίηση της εσωτερικής αγοράς. Μέσω τις ένταξης άνοιξαν δρόμοι σε νέες αγορές και αυξήθηκε ο ανταγωνισμός πράγμα που ήταν πρόκληση για την ΝΙΚΑΣ.

- 3. Πώς αξιολογείτε την ανταγωνιστικότητα του κλάδου και τι προβλήματα δημιουργεί ο Κώδικας τροφίμων και ποτών και η σχετική νομοθεσία για τα τρόφιμα;**

Απάντηση: Οι πιο σύγχρονες και οργανωμένες μονάδες, όπως αυτές της ΝΙΚΑΣ, έχουν αρκετά υψηλό βαθμό ανταγωνιστικότητας. Η σχετική ελληνική νομοθεσία παλαιότερα παρουσίαζε ορισμένα προβλήματα. Όταν όμως ενσωματώθηκαν οι ευρωπαϊκές εντολές στην ελληνική νομοθεσία, η κατάσταση εξομαλύνθηκε.

- 4. Η εξάλειψη των διαφόρων (διοικητικών και άλλων) εμποδίων που επιδιώχθηκαν με την ενιαία αγορά, τι συνέπειες είχαν για τον κλάδο; [ήταν καλύτερα ή χειρότερα για τις επιχειρήσεις του κλάδου με την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς; Και που συγκεκριμένα; (κόστος παραγωγής, κόστος χρήματος, άνοιγμα αγοράς, συνεργασίες, ανάπτυξη, οργάνωση, marketing, πωλήσεις, εκτόπιση από αγορά, εξαγορές κ.λ.π.)]**

Απάντηση: Η εξάλειψη των διαφόρων εμποδίων που επιδιώχθηκε με την ενιαία αγορά είχε θετική επίδραση στη βιομηχανία αλλαντικών. Μείωσε το κόστος των δανείων, άνοιξε το δρόμο για εισαγωγή των προϊόντων ΝΙΚΑΣ στις ευρωπαϊκές αγορές, μείωσε τους γραφειοκρατικούς χρόνους κ.α.

- 5. Τι αλλαγές έγιναν σε στρατηγικό επίπεδο στην επιχείρησή σας ώστε να αντιμετωπίσετε με επιτυχία την πρόκληση της ενιαίας αγοράς; (επενδύσεις, συνεργασία με ευρωπαϊκούς οίκους, επέκταση, εξειδίκευση, πολιτική marketing κλπ)**

Απάντηση: Κάναμε επενδύσεις εκσυγχρονισμού, σωστές, καλά σχεδιασμένες και προγραμματισμένες, έτσι ώστε να εκσυγχρονίσουμε τα προϊόντα και τους τρόπους προώθησής τους στην Ελλάδα αλλά και στην Ευρώπη. Αυτό που μας διαφοροποιεί είναι ότι τα προϊόντα που προωθούμε στα ευρωπαϊκά κανάλια διανομής, προωθούν τον τοπικό ελληνικό τους χαρακτήρα, χρησιμοποιώντας τον σαν συγκριτικό πλεονέκτημα.

- 6. Πόσο σημαντική πιστεύετε ότι είναι η διατήρηση της μοναδικότητας και των τοπικών χαρακτηριστικών των ελληνικών προϊόντων που εντάσσονται στην ευρωπαϊκή ενιαία αγορά;**

Απάντηση: Για τη ΝΙΚΑΣ είναι πολύ σημαντική, όπως είπαμε και παραπάνω, γιατί μας δίνει το συγκριτικό πλεονέκτημα του αγνού ελληνικού προϊόντος. Είναι πολύ σημαντικό ο Ευρωπαίος καταναλωτής να έχει τη δυνατότητα να διαλέξει ανάμεσα σε προϊόντα όλων των χωρών μελών και, αν διαλέγει τα δικά μας, τότε είμαστε ανταγωνιστικοί και επιτυχημένοι.

- 7. Πόσο εξαρτημένοι είστε από το κύκλωμα διανομής των προϊόντων σας και ιδιαίτερα από μεγάλους λιανοπωλητές (super markets); Τι διαφορές βλέπετε μεταξύ των εγχώριων και των ευρωπαϊκών δικτύων διανομής;**

Απάντηση: Όπως και ολόκληρος ο κλάδος τροφίμων έτσι και η ΝΙΚΑΣ είναι αρκετά εξαρτημένη από τα super markets, αφού σε αυτά γίνεται άνω του 60% των προϊόντων της ΝΙΚΑΣ. Βέβαια, στα ελληνικά super markets εισάγουμε πολύ πιο εύκολα τα προϊόντα μας, απ' ότι στα ευρωπαϊκά όπου δεν είμαστε ευρέως γνωστοί.

- 8. Σε ποιες χώρες της ΕΕ πουλάτε τα προϊόντα σας;**

Απάντηση: Κυρίως στις χώρες της Μεσογείου, λόγω παρόμοιων διατροφικών συνηθειών, αλλά και σε κάποιες χώρες της Κεντρικής Ευρώπης.

- 9. Τι ποσοστό κατέχετε στην αγορά του βασικού σας προϊόντος;**

Απάντηση: Από άποψη κερδοφορίας, η ΝΙΚΑΣ είναι στην πρώτη θέση μεταξύ άλλων ομοειδών βιομηχανιών αλλαντικών.

10. Πόσα δευτερεύοντα προϊόντα παράγετε και πόσο επιτυχημένα είναι σε σχέση με το βασικό;

Απάντηση: Τα αλλαντικά (σαλάμι, λουκάνικα, πάριζα) είναι τα βασικά μας προϊόντα, ενώ στην «οικογένεια» προϊόντων ΝΙΚΑΣ περιλαμβάνονται αλλαντικά με βιολογικό κρέας, φρέσκο μοσχαρίσιο και χοιρινό κρέας και μοσχαρίσιος κιμάς, πίτσες και τυροκομικά προϊόντα (τυρί κρέμα και εισαγόμενα κίτρινα τυριά).

13.2 ΜΕΛΕΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ : ΜΕΛΙΣΣΑ – ΚΙΚΙΖΑΣ ΑΒΕΕ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η ιστορία των Ελληνικών Ζυμαρικών ξεκινά από το πρώτο μισό του 19ου αιώνα στο Ναύπλιο, την πρώτη πρωτεύουσα του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Εκεί λειτούργησε το 1824 η πρώτη «Φάμπρικα Μακαρονιών» όπως χαρακτηριστικά την αποκαλούσαν οι Ναυπλιώτες. Μέχρι τότε τα μόνα ζυμαρικά που γνώριζαν οι Έλληνες ήταν αυτά που έφτιαχναν στα σπίτια τους δηλ. οι παραδοσιακές χυλοπίτες και ο τραχανάς. Σύντομα δημιουργήθηκαν και άλλες μικρές βιομηχανίες ζυμαρικών κυρίως από ιδιοκτήτες αλευρόμυλων.

Η οικογένεια Κίκιζα, ξεκίνησε την εμπορική της ιστορία από το Ελαιοχώριο Αρκαδίας, όπου ο Αλέξανδρος Κίκιζας, ένα από τα 12 παιδιά του Γιώργου και της Κανέλλας γεννιέται το 1913. Το 1920 οι δύο μεγαλύτεροι αδελφοί του ανοίγουν ένα κατάστημα με «εδώδιμα - αποικιακά» δίπλα στον σιδηροδρομικό σταθμό του χωριού τους. Το κατάστημα πηγαίνει πολύ καλά και σύντομα αποφασίζουν να επεκτείνουν την δουλειά τους .

Το 1925 ο μεγαλύτερος από τα αδέρφια Αθανάσιος φεύγει για την Αθήνα και ανοίγει κατάστημα τροφίμων στην οδό Λένορμαν και Παλαμηδίου στο Μεταξουργείο. Ένα-ένα αρχίζουν να έρχονται στην Αθήνα τα αδέρφια. Το 1931 ανεβαίνει και ο Αλέξανδρος. Εγκαθίστανται στην οδό Παλαμηδίου σ' ένα νεοκλασικό σπίτι της περιοχής και σύντομα όλη η οικογένεια μετακομίζει στην Αθήνα. Το κατάστημα πολύ γρήγορα μεγαλώνει και καθώς όλα τα αδέρφια αγόρια και κορίτσια ασχολούνται με αυτό, προοδεύει εντυπωσιακά. Απασχολεί πάνω από 35 υπαλλήλους έχει 2 ταμεία (με τις πρώτες ταμειακές μηχανές της εποχής). Οι Αθηναίοι ξέρουν ότι «στου Κίκιζα» μπορείς να βρεις ό,τι επιθυμήσεις. Η φήμη του είναι τόσο μεγάλη που δίνει το όνομά του στη

γειτονιά. «Η γειτονιά του Κίκιζα» έγινε στη δεκαετία του '60 και τραγουδι από τον Γιώργο Ζαμπέτα. Η επιχείρηση προχωράει επιτυχώς και η οικογένεια Κίκιζα είναι γνωστή στην Αθήνα για το επιχειρηματικό της δαιμόνιο, αλλά και για την εργατικότητα και τιμιότητα με την οποία συναλλάσσεται. Μεταξύ άλλων δημιουργούν ποτοποιία και κυλινδρόμυλο.

Τότε ξεκίνησε και η πρώτη τους σχέση με την μακαρονοποιία. Αναθέτουν στο μακαρονοποιείο «Δήμητρα» να φτιάξει ζυμαρικά με την φίρμα τους. Το 1938 συνεταιρίζονται με τη «Δήμητρα» και ο νεαρός Αλέξανδρος αναλαμβάνει την διεύθυνση του μακαρονοποιείου. Στη διάρκεια της Κατοχής το κατάστημα υπολειπουργεί. Μετά τον πόλεμο τα αδέρφια αποφασίζουν να χωρίσουν τις δραστηριότητές τους. Ο Αθανάσιος ανέλαβε τον Κυλινδρόμυλο και το χονδρεμπόριο τροφίμων, ο Δημήτριος το κατάστημα και το ποτοποιείο.

Το 1947 ο Αλέξανδρος με τον αδελφό του Γρηγόρη ιδρύουν μια μονάδα παραγωγής μακαρονιών στην Λεωφ. Κηφισού στην Αθήνα με την επωνυμία «BEZAK» (Βιομηχανία Εκλεκτών Ζυμαρικών Αδελφών Κίκιζα). Τότε λειτουργούσαν στην Ελλάδα 120 εργοστάσια Ζυμαρικών τοπικής εμβέλειας. Από αυτά το 1/3 περίπου βρισκόταν στην Αττική. Η ετήσια παραγωγή ολοκλήρου του κλάδου των ζυμαρικών κυμαίνεται γύρω στους 35.000 τόνους. Το 1954 ο Γρηγόρης Κίκιζας αποχωρεί και η εταιρεία περνάει ολοκληρωτικά στα χέρια του Αλέξανδρου, που της δίνει την επωνυμία «ΜΕΛΙΣΣΑ», το σύμβολο της εργατικότητας. Το 1956 αρχίζει ο εκσυγχρονισμός της εταιρείας αγοράζεται η πρώτη αυτόματη πρέσα και το 1959 η νέα υπερσύγχρονη αυτόματη γραμμή παραγωγής και ξήρανσης ζυμαρικών. Εργοστάσια Ζυμαρικών έχουν μείνει πλέον τριάντα. Η ανοδική πορεία της εταιρείας ενθαρρύνει τον Αλέξανδρο Κίκιζα να εγκαταστήσει και νέες γραμμές παραγωγής. Ήδη η ετήσια παραγωγή έχει φθάσει στους 6.000 τόνους και η ΜΕΛΙΣΣΑ κατατάσσεται ανάμεσα στις πρώτες φίρμες ζυμαρικών. Το 1965 ο Αλέξανδρος Κίκιζας πεθαίνει και τη Γενική Διεύθυνση αναλαμβάνει η σύζυγός του Κωνσταντίνα. Η Μέλισσα συνεχίζει να επενδύει σε καινούργια μηχανήματα παραγωγής και συσκευασίας αλλά και σε κτιριακές εγκαταστάσεις. Το 1972 εξάγει τους πρώτους 32 τόνους στην Αμερική. Το 1973 ιδρύεται νέος κυλινδρόμυλος στην Λάρισα άλεσης σκληρού σίτου που παράγει σιμιγδάλι ειδικά για το εργοστάσιο ζυμαρικών. Το 1975 αναλαμβάνει την επιχείρηση ο Γεώργιος Κίκιζας, γιός του Αλεξάνδρου και της Κωνσταντίνας. Η εταιρεία έχει σταθεροποιηθεί στις πρώτες θέσεις του κλάδου, ο οποίος αριθμεί τώρα πλέον 12 εταιρίες. Το 1977 η Μέλισσα εξαγοράζει την Θεσσαλική μακαρονοποιία Ντεβέτα και η ετήσια παραγωγή της ξεπερνά τους 8.000 τόνους, ενώ οργανώνεται ένα πανελλαδικό δίκτυο πωλήσεων.

Το 1980 δημιουργείται ένα νέο καθετοποιημένο συγκρότημα παραγωγής στην Λάρισα, δυναμικότητας 20.000 τόνων ετησίως. Τώρα η εταιρία διαθέτει τις πιο σύγχρονες εγκαταστάσεις στον κλάδο και οι πωλήσεις της στο εσωτερικό και εξωτερικό ανεβαίνουν κατακόρυφα. Την δεκαετία του '80 και για 10 χρόνια αναλαμβάνει την αντιπροσώπευση των ζυμαρικών Barilla στην Ελλάδα ενώ παράλληλα συνεταιρίζεται με την μεγάλη ιταλική

εταιρία τροφίμων STAR Prodotti Alimentari και μαζί της εξαγοράζει το εργοστάσιο τοματικών προϊόντων ΠΕΛΑΡΓΟΣ στην Ηλεία. Έτσι δημιουργείται η μεγάλη επιτυχία των τοματικών προϊόντων Pummato που κατακτούν την πρώτη θέση στην αγορά.

Η δεκαετία του '90 ήταν μία δεκαετία μεγάλης ανάπτυξης. Η ΜΕΛΙΣΣΑ-ΚΙΚΙΖΑΣ επεκτείνεται στο εξωτερικό αυξάνοντας τις εξαγωγές της σε πολλές χώρες. Στην Πολωνία ιδρύει την επιτυχημένη θυγατρική ATLANTA. Στην Ελλάδα είναι η πρώτη πλέον σε παραγωγή Βιομηχανία Ζυμαρικών φθάνοντας τους 40.000 τόνους ετησίως.

Το 1999 μετά από πρόταση της UNILEVER, το σήμα PUMMARO πωλείται σε αυτήν και η εταιρία λανσάρει νέα τοματικά προϊόντα με την φίρμα PRIMO GUSTO. Παράλληλα προωθεί νέα σειρά ζυμαρικών με την φίρμα «PRIMO GUSTO - MELISSA» που περιλαμβάνουν Τορτελίνοι, Ταλιατέλες, Κανελλόνια, Τρικολόρε, Έτοιμα Γεύματα και Σάλτσες.

Την δεκαετία του 2000 η αναπτυξιακή πορεία της ΜΕΛΙΣΣΑ – ΚΙΚΙΖΑΣ συνεχίζεται με τις εξαγορές των εταιριών «Ζυμαρικά ΣΤΕΛΛΑ Α.Ε.», «Παραδοσιακά Ζυμαρικά ΒΛΑΧΑ Α.Ε.» και «Γλυκά ΚΑΖΙΝΟ Α.Ε.» ενώ παράλληλα διακινεί μέσω του Δικτύου της και τις γνωστές κομπόστες και φρούτων "DEL MONTE".

Σήμερα η ΜΕΛΙΣΣΑ – ΚΙΚΙΖΑΣ ΑΒΕΕ ΤΡΟΦΙΜΩΝ με τζίρο 34 εκατ. ευρώ και προσωπικό 240 ατόμων, συγκαταλέγεται ανάμεσα στις μεγαλύτερες εταιρίες τροφίμων στην Ελλάδα με μετοχική σύνθεση αμιγώς ελληνική και η τρίτη γενιά των μετόχων ο Αλέξανδρος και η Κωνσταντίνα, εγγονοί του ιδρυτού, ετοιμάζονται να αναλάβουν την περαιτέρω ανάπτυξή της και την συνέχιση της 60 άχρονης ιστορίας της.

ΠΡΟΦΙΛ

Η εταιρία ΜΕΛΙΣΣΑ- ΚΙΚΙΖΑΣ ιδρύθηκε το 1947 από τον Αλέξανδρο Κίκιζα. Η ΜΕΛΙΣΣΑ- ΚΙΚΙΖΑΣ είναι η πρώτη εταιρία παραγωγής ζυμαρικών στην Ελλάδα και μία από τις σημαντικότερες εταιρίες τροφίμων της χώρας. Από την εποχή της ίδρυσής της, στις αρχές της δεκαετίας του '50 έως σήμερα, σημειώνει συνεχή ανάπτυξη και επέκταση σε διάφορους τομείς. Με διεθνείς συνεργασίες από τη δεκαετία του 1980, η ΜΕΛΙΣΣΑ-ΚΙΚΙΖΑΣ δραστηριοποιήθηκε με επιτυχία και σε άλλους τομείς τροφίμων και κυρίως στον τομέα των τοματικών προϊόντων, όπου δημιούργησε το επιτυχημένο προϊόν PUMMARO-MELISSA.

Βασικό κορμό της δραστηριότητος της εταιρίας αποτελεί η παραγωγή σιμιγδαλιού και ζυμαρικών. Η επιχείρηση διαθέτει ένα από τα μεγαλύτερα καθετοποιημένα συγκροτήματα παραγωγής ζυμαρικών που είναι εγκατεστημένο στη σιτοπαραγωγό περιοχή της Λάρισας, αλέθοντας ετησίως άνω των 60.000 τόνων σκληρού σίτου και παράγοντας περισσότερους από 40.000 τόνους ζυμαρικών, ελέγχοντας περίπου το 40% της Ελληνικής αγοράς

ζυμαρικών.

Σήμερα η εταιρία διαθέτει ένα από τα πληρέστερα δίκτυα πωλήσεων τροφίμων στην Ελλάδα, μέσω του οποίου διακινεί τα προϊόντα της. Οι βασικές μάρκες με τις οποίες είναι γνωστά τα ζυμαρικά της ΜΕΛΙΣΣΑ- ΚΙΚΙΖΑΣ στην ελληνική αγορά είναι: οι παραδοσιακές σειρές της ΜΕΛΙΣΣΑ και της ΣΤΕΛΛΑ, η νέα σειρά PRIMO GUSTO που εμπλουτίζεται με πολλά ειδικά ζυμαρικά (τορτελίνοι, ταλιατέλλες, κανελόνια, ημι-έτοιμα γεύματα ζυμαρικών), η σειρά ΒΛΑΧΑ (τραχανάδες, χυλοπίτες), η παλαιά θεσσαλική μάρκα DEVETA, καθώς και η νεοαποκτηθείσα από τον Ιούνιο του 2007 Βορειοελλαδίτικη ΑΒΕΖ. Γνωστό επίσης προϊόν της εταιρίας είναι το ΣΙΜΙΓΔΑΛΙ ΜΕΛΙΣΣΑ για οικιακή παραγωγή γλυκών. Από τις καινούργιες δραστηριότητες της εταιρίας είναι τα γλυκά ΚΑΖΙΝΟ (γλυκά κουταλιού, βανίλιες, παστέλια, λουκούμια, πάστα φλώρα κά). Ακόμα η εταιρία αντιπροσωπεύει και διανέμει αποκλειστικά τους γνωστούς ανανάδες, ροδάκινα και φρουτοσαλάτες της DEL MONTE καθώς και τους γερμανικούς καφέδες φίλτρου ΤCHIBO και DAVIDOFF. Πρόσφατα η εταιρία επανήλθε, μετά από πενταετή απουσία, στην αγορά των τοματικών προϊόντων, λανσάροντας πέντε νέα προϊόντα με την μάρκα ΤΟΜΑΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ PRIMO GUSTO.

Σημαντική είναι και η εξαγωγική δραστηριότητα της εταιρίας αφού εξάγεται το 20% της συνολικής παραγωγής της. Στην εταιρία απασχολούνται περί τα 230 άτομα. Ιδιαίτερα οργανωμένο είναι και το τμήμα πωλήσεων Food Service της επιχείρησης το οποίο καλύπτει την τροφοδοσία ξενοδοχείων, εστιατορίων και άλλων μονάδων.

ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Οι βιομηχανικές εγκαταστάσεις της ΜΕΛΙΣΣΑ-ΚΙΚΙΖΑΣ βρίσκονται έξω από τη Λάρισα και εκτείνονται σε οικοπεδική έκταση 60 στρεμμάτων. Πρόκειται για το μεγαλύτερο καθετοποιημένο συγκρότημα Μύλου-Μακαρονοποιείου της χώρας και ένα από τα σημαντικότερα της Ευρώπης. Από την επεξεργασία και την άλεση του σκληρού σίτου και την παραγωγή σιμιγδαλιού, έως την παραγωγή, ξήρανση και συσκευασία των ζυμαρικών, υπάρχει πλήρης αυτοματοποίηση.

Ο μύλος και το Εργοστάσιο Ζυμαρικών της ΜΕΛΙΣΣΑ-ΚΙΚΙΖΑΣ έχουν πιστοποιηθεί με το σύστημα διασφάλισης ποιότητας ISO 9000 από το 1993. Το 2006, η Μέλισσα-Κίκιζας πιστοποιήθηκε από τον ΕΛΟΤ σύμφωνα με το νέο Διεθνές Πρότυπο για την Ασφάλεια των Τροφίμων ΕΛΟΤ EN ISO 22000:2005.

Ο ΜΥΛΟΣ

Ο σιμιγδαλόμυλος της ΜΕΛΙΣΣΑ-ΚΙΚΙΖΑΣ ιδρύθηκε το 1974 και είναι ο μεγαλύτερος σε παραγωγή στην Ελλάδα. Η Μέλισσα είναι σήμερα ο μεγαλύτερος αγοραστής σκληρού σίτου στην Θεσσαλία, αφού απορροφά 60.000 τόνους σκληρού σίτου, (το 1/5 δηλαδή της συνολικής παραγωγής του Θεσσαλικού κάμπου). Η εταιρία, σε συνεργασία με το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών έχει πραγματοποιήσει πολλές πειραματικές καλλιέργειες σίτου και έχει εξελίξει νέες ποικιλίες.

ΤΟ ΜΑΚΑΡΟΝΟΠΟΙΕΙΟ

Το νέο μακαρονοποιείο της ΚΙΚΙΖΑΣ λειτούργησε το 1980, στη μετεγκαταστάθηκε από την Αθήνα. το μεγαλύτερο εργοστάσιο παραγωγής στην Ελλάδα με ετήσια πραγματική 40.000 τόνων ζυμαρικών (έτος 2006).

ΜΕΛΙΣΣΑ-Λάρισα, όταν Σήμερα είναι ζυμαρικών παραγωγή

ΤΑ ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ

Η έδρα και τα κεντρικά γραφεία της βρίσκονται επί της οδού Κηφισού στην ιδιόκτητα κτίρια εκτάσεως 4000 τ.μ.

εταιρίας Αθήνα σε

ΠΟΙΟΤΗΤΑ

Στην Εταιρεία Μέλισσα-παραγωγή τροφίμων υψηλής αποτελεί την κύρια μέριμνά μας. σκοπό εργάζεται καθημερινά μια αποτελούμενη από άριστα επιστήμονες (Χημικούς , Ειδικούς της Επιστήμης των Τροφίμων).

Κίκιζας η ποιότητας, Γι' αυτόν τον ομάδα καταρτισμένους Γεωπόνους ,

Η αυστηρή επιλογή των καλύτερων πρώτων υλών , αλλά και οι συνεχείς έλεγχοι των προϊόντων σε όλα τα στάδια παραγωγής τους, μας εξασφαλίζουν την άριστη ποιότητα που χρόνια τώρα εμπιστεύονται οι καταναλωτές μας. Οι αναλύσεις πραγματοποιούνται σε ειδικά εργαστήρια των εγκαταστάσεών μας με την χρήση σύγχρονου εργαστηριακού εξοπλισμού.

Στόχος μας είναι η διαρκής βελτίωση και γι αυτό έχουμε εγκαταστήσει από το 1994 πιστοποιημένο σύστημα διαχείρισης της ποιότητας και της ασφάλειας και υγιεινής των τροφίμων. Παρακολουθώντας διαρκώς τις Διεθνείς εξελίξεις, έχουμε αναβαθμίσει το σύστημά μας ώστε να καλύπτει τις απαιτήσεις των πιο επίκαιρων Διεθνών προτύπων ΕΛΟΤ EN ISO 9001:2000 και ΕΛΟΤ EN ISO 22000:2005. Παράλληλα οργανώνουμε ερευνητικά προγράμματα σε συνεργασία με Επιστημονικά ιδρύματα στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, για την ανάπτυξη νέων μεθόδων ελέγχου και την βελτιστοποίηση των παραγωγικών μας διαδικασιών.

ΔΙΚΤΥΟ ΔΙΑΝΟΜΗΣ

Το δίκτυο πωλήσεων της εταιρίας απαρτίζεται από τέσσερα κέντρα πωλήσεων και 33 αντιπροσώπους σε όλη την Ελλάδα.

- Κέντρο πωλήσεων Αθηνών, Νοτίου Ελλάδος και Νήσων
- Κέντρο πωλήσεων Βορείου Ελλάδος
- Κέντρο πωλήσεων Κεντρικής Ελλάδος
- Υποκατάστημα Δυτικής Ελλάδος

ΕΞΑΓΩΓΕΣ

Η ΜΕΛΙΣΣΑ-ΚΙΚΙΖΑΣ είναι πρωτοπόρος εταιρία και στον τομέα εξαγωγής ζυμαρικών, αφού εξάγει ετησίως περί τους 10.000 τόνους ζυμαρικά. Οι χώρες που εξάγει τα προϊόντα της είναι (έτος 2006): Πολωνία, Βουλγαρία, Αλβανία, Κύπρος, ΗΠΑ, Εσθονία, Αραβικά Εμιράτα, Νότιο Αφρική, Γαλλία, Γερμανία, Καναδά, Βέλγιο, Βρετανία, Αιθιοπία, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Ισραήλ, Ολλανδία, Σουηδία, Ελβετία, Ζιμπάμπουε, Ισπανία, Σλοβακία, Σκόπια,

Αυστραλία, Αρμενία, Τσεχία και Αυστρία. Ο μεγαλύτερος όγκος των εξαγωγών πραγματοποιείται στην Ανατολική Ευρώπη, σε πολλά κράτη της οποίας είναι έντονη η παρουσία των ζυμαρικών PRIMO GUSTO.

FOOD SERVICE

Η αγορά του Food Service αποτελεί σημαντικό κομμάτι της εταιρίας. Η Melissa- Kikizas, προμηθεύει με προϊόντα της περίπου το 90% των ξενοδοχειακών μονάδων της Ελλάδας, καθώς επίσης και άλλους χώρους μαζικής εστίασης: εστιατόρια, νυχτερινά κέντρα, ακτοπλοϊκές εταιρίες, εταιρίες catering και δεξιώσεων, delivery, τροφοδοσίες μονάδων του ελληνικού στρατού, νοσοκομειακές μονάδες, ιδρύματα, αεροπορικό catering, βιομηχανικό catering, κá. Ο ετήσιος όγκος του Food Service ανέρχεται σε 10.000 τόνους.

Η ποιότητα των προϊόντων Food Service της Melissa- Kikizas, είναι η πρώτη προτεραιότητα και σε συνδυασμό με τις ανταγωνιστικές τιμές και άλλου είδους παροχές, τα προϊόντα της αποτελούν πρώτη επιλογή για πολλούς πελάτες.

Στόχος μας είναι, η ΜΕΛΙΣΣΑ ΚΙΚΙΖΑΣ να διανέμει στους πελάτες της στο χώρο του FOOD SERVICE, με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη γκάμα ποιοτικών προϊόντων, δημιουργώντας σχέσεις εμπιστοσύνης.

Η εταιρία διαθέτει προϊόντα κάτω από δυο μάρκες: Food Service MELISSA και Food Service PRIMO GUSTO, οι οποίες διαθέτουν μια πλήρη γκάμα μακριών ζυμαρικών (1Kg) και παστών (3Kg). Εκτός των ζυμαρικών διαθέτει και γκάμα κονσερβοποιημένων προϊόντων, όπως τόνο, ντολμαδάκια γιαλαντζί, μανιτάρια, παντζάρια και ψητές πιπεριές Φλωρίνης.

Επίσης, διανέμει σε όλη την Ελλάδα τα ποιοτικά προϊόντα κομπόστας Del Monte. Στον τομέα του Food Service, η εταιρία Μέλισσα Κίκιζας, σας παρέχει κονσερβοποιημένα προϊόντα φρούτων όπως φέτες ανανά, ροδάκινο σε κομμάτια, ροδάκινο σε φέτες και κοκτέιλ φρούτων.

Από τον Απρίλιο του 2004 άρχισε και η επάνοδος της εταιρίας μετά από πενταετή απουσία στον τομέα των ΤΟΜΑΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ με το λανσάρισμα τεσσάρων νέων κωδικών (Τοματοπελτές, Αποφλοιωμένες Τομάτες, Ψιλοκομμένες Τομάτες, Περαστές Τομάτες στον Τρίφτη και Σάλτσα Πίτσας) με την μάρκα PRIMO GUSTO TOMATINI.

Τέλος, διανέμει και τον γερμανικό καφέ φίλτρου Tchibo (Καφέ Classic, Καφέ Gourmet, Καφέ Special) Καφέ Espresso, και Σοκολάτα Ρόφημα.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

- 1. Ποιοι παράγοντες θεωρείτε ότι συνέβαλαν (με θετικό ή αρνητικό τρόπο) στην εξέλιξη του κλάδου τα χρόνια πριν την ένταξη στην Ε.Ε.; (κρατική παρέμβαση και πρωτοβουλία, πολιτική κινήτρων, επιδοτήσεις, φορολογικών απαλλαγών, τιμών, ιδιωτική πρωτοβουλία, προστατευτισμός)**

Απάντηση: Στη βιομηχανία τροφίμων, καθώς επίσης και στη βιομηχανία ζυμαρικών, πάντα έπαιξε μεγάλο ρόλο η ιδιωτική πρωτοβουλία. Η κρατική παρέμβαση πριν την ένταξη ήταν σαφώς αισθητή και χρειάζονταν σωστές και προσεκτικές κινήσεις για να επιβιώσει και να επιτύχει κανείς.

- 2. Με ποιο τρόπο «ένιωσε» ο κλάδος την περίοδο σύνδεσης με την ΕΟΚ και κατόπιν την περίοδο ένταξης; (πώς κρίνονται συνολικά οι επιπτώσεις σε μία αναδρομική θεώρηση;)**

Απάντηση: Ήμαστε προετοιμασμένοι. Περιμέναμε την αύξηση των εισαγωγών σαν ευκαιρία διαμόρφωσης υγιούς ανταγωνισμού. Με τη σειρά μας, εισαγάγαμε νέες τεχνολογίες και μάθαμε από τους Ευρωπαίους, πως να γίνουμε καλύτεροι.

- 3. Πώς αξιολογείτε την ανταγωνιστικότητα του κλάδου και τι προβλήματα δημιουργεί ο Κώδικας τροφίμων και ποτών και η σχετική νομοθεσία για τα τρόφιμα;**

Απάντηση: Ο κλάδος ήταν ήδη πολύ ανταγωνιστικός εντός συνόρων. Λαμβάνοντας υπόψη τους γείτονες Ιταλούς και την παράδοσή τους στα ζυμαρικά, αυτό ίσως να μάς έφερνε σε δύσκολη θέση. Όμως, τα ελληνικά ζυμαρικά, και πιο συγκεκριμένα τα προϊόντα ΜΕΛΙΣΣΑ, δεν έχουν τίποτα να ζηλέψουν από τα ιταλικά και, τηρώντας των Κώδικα Τροφίμων αισθανόμαστε σωστοί απέναντι στους καταναλωτές.

- 4. Η εξάλειψη των διαφόρων (διοικητικών και άλλων) εμποδίων που επιδιώχθηκαν με την ενιαία αγορά, τι συνέπειες είχαν για τον κλάδο; [ήταν καλύτερα ή χειρότερα για τις επιχειρήσεις του κλάδου με την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς; Και που συγκεκριμένα; (κόστος παραγωγής, κόστος χρήματος, άνοιγμα αγοράς, συνεργασίες, ανάπτυξη, οργάνωση, marketing, πωλήσεις, εκτόπιση από αγορά, εξαγορές κ.λ.π.)]**

Απάντηση: Στα πλαίσια της ενοποίησης της ευρωπαϊκής αγοράς δημιουργήθηκε ένα πιο έντονο ανταγωνιστικό περιβάλλον μέσα στο οποίο μπόρεσαν να αντεπεξέλθουν οι βιομηχανίες που προετοιμάστηκαν κατάλληλα, ενσωματώνοντας κάθε νέα τεχνολογία

που απαιτείται και χρησιμοποιώντας το marketing με σύνεση σαν πολύτιμο εργαλείο.

- 5. Τι αλλαγές έγιναν σε στρατηγικό επίπεδο στην επιχείρησή σας ώστε να αντιμετωπίσετε με επιτυχία την πρόκληση της ενιαίας αγοράς; (επενδύσεις, συνεργασία με ευρωπαϊκούς οίκους, επέκταση, εξειδίκευση, πολιτική marketing κλπ)**

Απάντηση: Η ΜΕΛΙΣΣΑ επένδυσε σε στρατηγικές συνεργασίες, αλλά και σε νέες τεχνολογίες και ανθρώπινο δυναμικό.

- 6. Πόσο σημαντική πιστεύετε ότι είναι η διατήρηση της μοναδικότητας και των τοπικών χαρακτηριστικών των ελληνικών προϊόντων που εντάσσονται στην ευρωπαϊκή ενιαία αγορά;**

Απάντηση: Μπορεί τα ζυμαρικά να μην έχουν δια γυμνού οφθαλμού κάποιο χαρακτηριστικό γνώρισμα που θα μπορούσε να θεωρηθεί παραδοσιακό ή τοπικό, εμείς όμως χρησιμοποιούμε το όνομα ΜΕΛΙΣΣΑ που είναι καθαρά ελληνικό για να προωθήσουμε τα προϊόντα μας στην Ευρώπη ως ελληνικά.

- 7. Πόσο εξαρτημένοι είστε από το κύκλωμα διανομής των προϊόντων σας και ιδιαίτερα από μεγάλους λιανοπωλητές (super markets); Τι διαφορές βλέπετε μεταξύ των εγχώριων και των ευρωπαϊκών δικτύων διανομής;**

Απάντηση: Ολόκληρος ο κλάδος εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα super markets. Με σωστές συνεργασίες και στο εσωτερικό, αλλά και στο εξωτερικό καταφέρνουμε να έχουμε αισθητή παρουσία στα ράφια.

- 8. Σε ποιες χώρες της ΕΕ πουλάτε τα προϊόντα σας;**

Απάντηση: Σε Πολωνία, Γαλλία, Γερμανία, Βέλγιο, Ολλανδία, Σουηδία, Ισπανία, Αυστρία, αλλά και στα Βαλκάνια, τις ΗΠΑ, την Αυστραλία, τα Αραβικά Εμιράτα κ.α.

- 9. Τι ποσοστό κατέχετε στην αγορά του βασικού σας προϊόντος;**

Απάντηση: Από άποψη κερδών, είμαστε στη δεύτερη θέση, αλλά κάθε χρόνο ανεβοκατεβαίνουμε μεταξύ πρώτης και δεύτερης θέσης.

- 10. Πόσα δευτερεύοντα προϊόντα παράγετε και πόσο επιτυχημένα είναι σε σχέση με το βασικό;**

Απάντηση: Παράγουμε διάφορα είδη ζυμαρικών, όπως τორτελίνια και ταλιατέλες, καθώς επίσης και συμπληρωματικά προϊόντα σάλτσας και τομάτας. Επίσης, στην οικογένεια του ομίλου ανήκουν το Σιμιγδάλι Μέλισσα και τα γλυκά κουταλιού Καζινό.

13.3 ΜΕΛΕΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ : ΦΑΓΕ Α.Ε.

ΙΣΤΟΡΙΑ

Βήμα 1ο. 1926. Ο παππούς Φιλίππου ανοίγει ένα μικρό γαλακτοπωλείο στην Πατησίων και το γιαούρτι του γίνεται ξακουστό για τη γεύση του. Αυτή ήταν η αρχή. Το θεμέλιο πάνω στο οποίο χτίστηκε η μεγαλύτερη ελληνική γαλακτοβιομηχανία.

Βήμα 2ο. Το 1954 ξεκινάει το πρώτο δίκτυο χονδρικής πώλησης γιαουρτιού στην Αττική. Το γιαούρτι τους έγινε πασίγνωστο.

Βήμα 3ο. Το 1964 ανοίγουν στο Γαλάτσι το πρώτο εργοστάσιο παραγωγής γιαουρτιού. Ένα μεγάλο βήμα με τεράστια επιτυχία.

Και μετά ήρθε η ΦΑΓΕ. Το 1974 κατασκευάστηκε το σημερινό εργοστάσιο της ΦΑΓΕ. Μέσα σε αυτό επιτεύχθηκε το 1975 η μεγαλύτερη πρωτοπορία της ΦΑΓΕ: η τυποποίηση του γιαουρτιού, που άλλαξε ριζικά την αγορά στην Ελλάδα. Το γιαούρτι αποκτά σταθερή γεύση και μεγαλύτερη διάρκεια ζωής. Παρουσιάζονται νέοι τύποι και πρωτότυπες γεύσεις. Η ΦΑΓΕ μετατρέπει το γιαούρτι σε εύγευστη, μοντέρνα και βασική τροφή, κομμάτι της καθημερινής διατροφής.

Το 1981 αρχίζουν οι εξαγωγές στην Ευρωπαϊκή αγορά και τα προϊόντα της ΦΑΓΕ κερδίζουν ακόμη και τους απαιτητικούς καταναλωτές του εξωτερικού. Το TOTAL, το πρώτο στραγγιστό γιαούρτι γίνεται τεράστια επιτυχία και δημιουργεί την καινούρια κατηγορία "Greek Yoghurt".

Το 1991 η ΦΑΓΕ στρέφει την προσοχή της και στα τυριά. Μπαίνει δυναμικά στην αγορά των τυροκομικών, δείχνοντας ιδιαίτερη ευαισθησία προς τα γνήσια ελληνικά τυριά. Παράγει, συσκευάζει και προσφέρει στους καταναλωτές στην Ελλάδα και στο εξωτερικό τα ωραιότερα παραδοσιακά

τυριά της χώρας. Σήμερα η ΦΑΓΕ έχει να παρουσιάσει μια μεγάλη γκάμα τυριών υψηλής ποιότητας.

Η ΦΑΓΕ δεν σταματά εδώ. Το 1993 κάνει ακόμη ένα μεγάλο βήμα, μπαίνοντας και στην αγορά του φρέσκου γάλακτος. Αυτό το βήμα συνεπάγεται για τη ΦΑΓΕ νέες εγκαταστάσεις αποκλειστικά για το φρέσκο παστεριωμένο γάλα, νέα γραμμή παστερίωσης και ομογενοποίησης, νέες μηχανές συσκευασίας, μοναδικές στην Ελλάδα, ώστε να μπορεί να προσφέρει καθημερινά στους καταναλωτές το Φρέσκο Γάλα ΦΑΓΕ. Ένα γάλα με πλούσια γεύση, υψηλή ποιότητα και πρωτοποριακή συσκευασία, που έκανε τους Έλληνες καταναλωτές να αγαπήσουν ξανά το φρέσκο γάλα.

Επιπλέον μετά από μια σημαντική επένδυση σε έρευνα και μηχανολογικό εξοπλισμό, η ΦΑΓΕ παρουσίασε στην ελληνική αγορά ένα νέο πρωτοποριακό προϊόν. Το Γάλα Υψηλής Παστερίωσης, που δημιούργησε μια νέα κατηγορία.

Η ΦΑΓΕ είναι μια εταιρία που έχει επιτύχει να δημιουργήσει γεύσεις, που την έχουν φέρει πρώτη στην προτίμηση τόσο των Ελλήνων όσο και των ξένων καταναλωτών. Η επιτυχία της αυτή οφείλεται στα πρωτοποριακά προϊόντα υψηλής ποιότητας, στο κύρος του ονόματος ΦΑΓΕ, στις σύγχρονες τεχνικές marketing και στο μεγαλύτερο και πιο άρτια οργανωμένο δίκτυο διανομής στη χώρα.

Στο κατώφλι του νέου αιώνα η ΦΑΓΕ συνεχίζει να πρωτοπορεί σε κάθε τομέα, δημιουργώντας και εξελίσσοντας νέες ιδέες που θα γίνουν τα αυριανά πρότυπα ποιότητας.

Στη χιλιετηρίδα του 2000 η ΦΑΓΕ δίνει ακόμη μια υπόσχεση: να συνεχίσει τη ραγδαία εξέλιξή της, προσπαθώντας συνέχεια για το καλύτερο και ξεπερνώντας καθημερινά τον ίδιο της τον εαυτό. Να συνεχίσει, δηλαδή, τη δημιουργία προϊόντων απόλυτης ποιότητας και γευστικής υπεροχής, φροντίζοντας έτσι απόλυτα τις ανάγκες και τις απαιτήσεις του σύγχρονου καταναλωτή.

ΥΠΟΔΟΜΗ

Στην εθνική οδό Αθηνών-Λαμίας, δεσπόζει ένα εντυπωσιακό σε σύλληψη και κατασκευή, κτιριακό συγκρότημα 50.000 τ.μ. Πρόκειται για μια από τις πλέον σύγχρονες σε παγκόσμια κλίμακα, μονάδες παραγωγής και διανομής γάλακτος σε όλη την Ευρώπη.

Κάθε μέρα έρχεται να αποθηκευτεί εδώ μια ποσότητα 400.000 λίτρων φρέσκου γάλακτος που στη συνέχεια μέσα από μια υγιεινή, σύγχρονη διαδικασία μετατρέπεται στη γνωστή ποικιλία προϊόντων ΦΑΓΕ.

Επιπλέον χάρη στις πιο εξελιγμένες μορφές αυτοματισμού, γίνεται δυνατή η επεξεργασία 50.000 λίτρων γάλακτος την ώρα, εξασφαλίζοντας έτσι για τις ανάγκες της ευρωπαϊκής αγοράς, μια ετήσια δυναμικότητα παραγωγής που φτάνει τον εκπληκτικό αριθμό των 500.000.000 κυπέλλων γιαουρτιού. Οι εγκαταστάσεις αυτές έχουν πιστοποιητικό ποιότητας ISO 9002.

Όμως με νέες επενδύσεις έχει δημιουργήσει νέες εγκαταστάσεις παστερίωσης και ομογενοποίησης στο Αμύνταιο, στη Φλώρινα, προσφέροντας έτσι ακόμη πιο φρέσκα προϊόντα στη Βόρεια Ελλάδα και ταυτόχρονα μειώνοντας το κόστος μεταφοράς.

Επιπλέον η ΦΑΓΕ έχει επενδύσει σημαντικά ποσά για την εξαγορά τυροκομείων σε διάφορα μέρη της Ελλάδας, τα οποία έχει εκσυγχρονίσει. Εκεί με έναν άριστο συνδυασμό της τεχνογνωσίας της ΦΑΓΕ με την πείρα των παραδοσιακών τυροκόμων, παράγονται τα υψηλής ποιότητας παραδοσιακά τυριά της. Με σχολαστικό έλεγχο των εγκαταστάσεων και του γάλακτος, η ΦΑΓΕ βάζει πάντα και στα τυροκομικά της, τη σφραγίδα του γνήσιου ελεγχόμενου και εγκεκριμένου προϊόντος, με εγγύηση σταθερής ποιότητας και γεύσης.

ΠΡΩΤΕΣ ΥΛΕΣ

Για τη συλλογή, την επεξεργασία και τη διασφάλιση της ποιότητας της πρώτης ύλης, η ΦΑΓΕ έχει αναπτύξει σε όλη την Ελλάδα ένα δίκτυο 11 σταθμών συγκέντρωσης γάλακτος, οι οποίοι βρίσκονται στις εξής περιοχές:

Λάρισα	Καρδίτσα	Αλιβέρι
Ηράκλειο	Ξάνθη	Ανδραβίδα
Ιωάννινα	Αμύνταιο	Λαμία
Αγρίνιο	Λαγκαδάς	

Οι σταθμοί διαθέτουν τον πλέον σύγχρονο μηχανολογικό και εργαστηριακό εξοπλισμό, όπως επίσης και ένα άριστα εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό.

1.100 παραγωγοί αγελαδινού γάλακτος και 2000 παραγωγοί αιγοπρόβειου γάλακτος από τη Μακεδονία, τη Θράκη, την Ήπειρο, τη Θεσσαλία, τη Στερεά Ελλάδα, την Πελοπόννησο και την Κρήτη, σε

συνεργασία με το επιστημονικό προσωπικό της Εταιρίας, σε θέματα όπως η επιλογή του γενετικού υλικού, η διατροφή των ζώων, η υγιεινή παραγωγή του γάλακτος, φροντίζουν να παράγουν ένα προϊόν υψηλών προδιαγραφών, σύμφωνα πάντα με τις απαιτήσεις και τις ανάγκες των καταναλωτών.

Το φρέσκο γάλα που συλλέγεται καθημερινά αμέσως μετά το άρμεγμα με ένα στόλο 40 ειδικά εξοπλισμένων βυτίων, μεταφέρεται στους κατά τόπους σταθμούς συγκέντρωσης γάλακτος και στη συνέχεια στα εργοστάσια της Εταιρίας για το τελικό στάδιο της επεξεργασίας και μετατροπής του στα υψηλής ποιότητας προϊόντα ΦΑΓΕ.

Σήμερα η ΦΑΓΕ συλλέγει το 17% της συνολικής παραγωγής γάλακτος στην Ελλάδα και έχει αναπτύξει έναν «ποιοτικό χάρτη» με αυστηρές προδιαγραφές πολλαπλών σημείων ελέγχου, από την παραγωγή της πρώτης ύλης μέχρι και το τελικό προϊόν στο ράφι, που τηρείται ευλαβικά και εξασφαλίζει την επιθυμητή απαράμιλλη ποιότητα όλων των προϊόντων της.

ΠΟΙΟΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

Στρατηγική επιλογή της ΦΑΓΕ είναι η παραγωγή προϊόντων κορυφαίας ποιότητας. Για την επίτευξη αυτού του στόχου εφαρμόζει:

- Αυστηρή επιλογή και απόλυτο έλεγχο των πρώτων υλών που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή των προϊόντων. Ιδιαίτερα για το γάλα, που είναι η κύρια πρώτη ύλη, η ΦΑΓΕ παρακολουθεί και ελέγχει την ποιότητα στις φάρμες κατά την παραγωγή του.
- Χρησιμοποίηση της πλέον σύγχρονης τεχνολογίας στις εγκαταστάσεις παραγωγής.
- Εφαρμογή, με βάση σύγχρονες αντιλήψεις και τα υψηλά πρότυπα για την ασφάλεια των προϊόντων, συστημάτων ελέγχου και διασφάλισης από την παραγωγή των πρώτων υλών έως και τη διάθεση του ετοιμού προϊόντος για κατανάλωση.

Η ΦΑΓΕ έχει αναπτύξει συστήματα HACCP (ανάλυση επικινδυνότητας στα κρίσιμα σημεία ελέγχου) για κάθε γραμμή παραγωγής ώστε να διασφαλίζεται πλήρως η ασφάλεια των προϊόντων.

Η ΦΑΓΕ έχει πιστοποιημένο σύστημα διασφάλισης ποιότητας σύμφωνα με τα πρότυπα ISO 9001:2000 για την παραγωγή γαλακτοκομικών προϊόντων . Επίσης διαθέτει ανεγνωρισμένα εργαστήρια αυτοελέγχου σύμφωνα με την οδηγία 89/662 ΕΕ με άρτιο εξοπλισμό και εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό για την διεξαγωγή των ελέγχων.

ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η ανάπτυξη των νέων προϊόντων γίνεται στο εργαστήριο πιλοτικών δοκιμών που διαθέτει σε μικρή κλίμακα ολοκληρωμένες γραμμές παραγωγής διαφόρων προϊόντων. Εκεί δοκιμάζεται κάθε τεχνολογική εξέλιξη και καινοτομία πριν αποφασιστεί η εφαρμογή της σε πραγματικές συνθήκες παραγωγής. Η σχεδίαση των νέων προϊόντων απαιτεί τη σύνθετη γνώση από ομάδες επιστημόνων για την επιλογή των συστατικών, την τεχνολογία παραγωγής, την συσκευασία και τη διατηρησιμότητα τους. Έτσι τα παραγόμενα προϊόντα είναι εύγευστα, υψηλής ποιότητας και διατροφικής αξίας σύμφωνα με τις επιθυμίες και τις απαιτήσεις των καταναλωτών.

ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ

Η ΦΑΓΕ επιδιώκει να έχει απόλυτα έμπειρο και ικανό ανθρώπινο δυναμικό. Έτσι, τα εκπαιδευτικά της προγράμματα έχουν σκοπό να αυξήσουν την παραγωγικότητα και να επιτρέψουν στους εργαζόμενους της να ενημερωθούν για τις εξελίξεις ώστε να επιτύχουν με μεγαλύτερη ευκολία τους επαγγελματικούς τους στόχους.

Το δυναμικό της εταιρίας, 1200 ειδικευμένοι εργαζόμενοι, βάζει την προσωπική του σφραγίδα σε κάθε στάδιο της παραγωγής, δουλεύοντας με ένα και μοναδικό στόχο: να κάνει το καλό, ακόμη καλύτερο. Αυτή η κοινή προσπάθεια, με τα εντυπωσιακά αποτελέσματα, αποδεικνύει ότι η πιο πολύτιμη επένδυση της ΦΑΓΕ είναι οι ίδιοι οι άνθρωποί της.

ΔΙΚΤΥΟ ΔΙΑΝΟΜΗΣ

Η ΦΑΓΕ έχει το μεγαλύτερο και καλύτερα οργανωμένο δίκτυο διανομής με στόλο 400 αυτοκινήτων-ψυγείων που εφοδιάζουν 25.000 σημεία πώλησης σε όλη την Ελλάδα, σε καθημερινή βάση. Τα προϊόντα της τοποθετούνται σε

supermarkets, φούρνους , περίπτερα και μικρά μαγαζιά σε κάθε σημείο της χώρας.

Στην Αττική τα προϊόντα της ΦΑΓΕ μεταφέρονται καθημερινά από ένα στόλο 200 φορτηγών-ψυγείων που χωρίζονται σε τρία δίκτυα ανάλογα με το χρόνο ζωής στο ράφι:

- Γιαούρτια
- Φρέσκο Γάλα και χυμοί
- Τυριά και προϊόντα UHT (μακράς διάρκειας)

Στην υπόλοιπη Ελλάδα, η ΦΑΓΕ διανέμει τα προϊόντα της μέσω 70 αποκλειστικών αντιπροσώπων με περισσότερα από 200 φορτηγά ψυγεία. Επιπλέον αυτή τη στιγμή η ΦΑΓΕ έχει ήδη 20.000 σημεία πώλησης στο εξωτερικό.

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η ΦΑΓΕ αναπτύσσει τη δραστηριότητά της σε αρμονία με το περιβάλλον της περιοχής αλλά και φροντίζοντας να δημιουργεί τις λιγότερες δυνατές επιπτώσεις στο περιβάλλον γενικότερα. Παρακάτω αναφέρονται τομείς ιδιαίτερης σημασίας για την άσκηση της περιβαντολογικής πολιτικής.

- Χρήση ενέργειας

Σε όλες τις χρήσεις ενέργειας καταβάλλεται προσπάθεια να χρησιμοποιούνται μορφές ενέργειας που μολύνουν όσο το δυνατόν λιγότερο το περιβάλλον. Προωθείται η χρήση του υγραερίου και του φυσικού αερίου τα οποία δημιουργούν λιγότερους ρύπους από το πετρέλαιο.

- Αέρια Απόβλητα

Ιδιαίτερη σημασία δίδεται στην εκπομπή αποβλήτων ώστε τα αέρια απόβλητα να βρίσκονται κάτω από το 50% των επιτρεπόμενων ορίων της περιοχής.

- Υγρά Απόβλητα

Η Εταιρία έχει ως στόχο τα υγρά απόβλητα ως προς τα χαρακτηριστικά BOD, COD να βρίσκονται κάτω από το 50% των

ορίων της περιοχής, γι' αυτό διαθέτει τις απαραίτητες επενδύσεις για να επιτευχθεί ο στόχος αυτός.

- **Στερεά Απόβλητα**

Η ΦΑΓΕ ενθαρρύνει κάθε προσπάθεια για να επιλυθεί το παγκόσμιο πρόβλημα των στερεών αποβλήτων. Πιστεύουν ότι η ανακύκλωση είναι μια από τις λύσεις που πρέπει να επιτευχθούν γι' αυτό συμμετέχει στην ΕΕΑΑ που έχει ως στόχο την ανάπτυξη λύσεων για την ανακύκλωση στερεών αποβλήτων, σύμφωνα με τις αντίστοιχες κοινοτικές οδηγίες. Εκτός από αυτό συλλέγουμε για ανακύκλωση τις δευτερεύουσες χάρτινες συσκευασίες και τις ξύλινες παλέτες που χρησιμοποιούνται στην βιομηχανία.

- **Εξοικονόμηση νερού**

Το νερό είναι ένας φυσικός πόρος που πρέπει να χρησιμοποιείται με σύνεση. Για το λόγο αυτό λαμβάνεται υπόψη σε όλους τους σχεδιασμούς η κατεύθυνση της εξοικονόμησης νερού (CIP, καθαριότητες χώρων, κ.λ.π.).

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ

Με μια πορεία συνεχούς προσφοράς ελληνικών πρωτοποριακών προϊόντων άριστης ποιότητας, η ΦΑΓΕ θεωρεί ότι η στήριξη έργων κοινωνικής προσφοράς αποτελεί έναν ακόμη απαραίτητο συνδετικό κρίκο στη σχέση που έχει οικοδομήσει με την ελληνική κοινωνία.

Είναι μια εταιρία που πάνω απ' όλα επενδύει στον άνθρωπο και δεν θα μπορούσε παρά να είναι ευαισθητοποιημένη σε ζητήματα που απασχολούν τη σύγχρονη ελληνική κοινωνία: υγεία, παιδική διατροφή, σύγχρονες διατροφικές συνήθειες, υγιεινός τρόπος ζωής αλλά και ενδιαφέρον για την τέχνη. Μακρόπνοα χορηγικά προγράμματα ευρύτερου ενδιαφέροντος υλοποιούνται με συνέπεια, εκεί όπου συναντώνται η απόλυτη ποιότητα με την κοινωνική ευθύνη, το μεράκι με τις σύγχρονες κοινωνικές ανάγκες, τα οράματα με την πολιτιστική ανάπτυξη. Εκεί βρίσκεται η ΦΑΓΕ, πιστεύοντας ότι μια υγιής επιχείρηση λειτουργεί αποτελεσματικά και επιτυχημένα μόνο όταν συμβάλλει στη δημιουργία μιας υγιούς και ευήμερης κοινωνίας και αποδεικνύοντας ότι μια εταιρία εκτός από το να κερδίζει μπορεί καθημερινά και να προσφέρει.

Η ΦΑΓΕ εδώ και πολλά χρόνια έχει αναπτύξει ένα κοινωνικό πρόγραμμα μέσω του οποίου ξεχωρίζει για την προσφορά της στην ελληνική κοινωνία γενικά και στους νέους ειδικότερα.

Το έργο αυτό περιλαμβάνει φιλανθρωπικές ενέργειες, με αξιόλογες προσφορές σε φιλανθρωπικά ιδρύματα και μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς για την προστασία των παιδιών αλλά και κοινωνικές ενέργειες με άξονα δράσης τους νέους και τα παιδιά.

Αυτό το ιδιαίτερο ενδιαφέρον της ΦΑΓΕ για τα παιδιά αλλά και το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, ήταν που ώθησε στην υλοποίηση με συνέπεια και αίσθημα κοινωνικής ευθύνης των παρακάτω προγραμμάτων:

- Ασφαλιστικό πρόγραμμα ΦΑΓΕ – Interamerican

Περιλάμβανε την ανάπτυξη, εκτέλεση και χρηματοδότηση του μεγαλύτερου ασφαλιστικού προγράμματος στην Ελλάδα, με την δωρεάν ασφαλιστική κάλυψη 700.000 μαθητών δημοσίων σχολείων.

- Πρόγραμμα για την εκπαίδευση των παιδιών στη σωστή διατροφή

Δημιουργία και υλοποίηση μακρόπνοου εκπαιδευτικού προγράμματος για την ενημέρωση παιδιών, από ειδικευμένους εκπαιδευτικούς μέσα από τη διαδικασία της βιωματικής εκπαίδευσης, για τη σωστή διατροφή και τον υγιεινό τρόπο ζωής. Το πρόγραμμα αυτό έχουν ήδη παρακολουθήσει 55.000 παιδιά σε όλη την Ελλάδα και συνεχίζεται με μεγάλη επιτυχία.

Στο πλαίσιο της εκπαίδευσης των νέων στη σωστή διατροφή έχουν εκδοθεί με χορηγία της ΦΑΓΕ, και διανέμονται δωρεάν, τα βιβλία 'ΧΤΙΖΩ ΣΩΣΤΑ ΕΜΕΝΑ' για παιδιά και 'ΕΦΗΒΟΣ ΜΕ ΣΩΣΤΗ ΔΙΑΤΡΟΦΗ' για εφήβους, με συμβουλές σωστής διατροφής.

- Υιοθεσία του ακριτικού χωριού ΔΡΟΣΑΤΟ του Νομού Κιλκίς

Πρόγραμμα που ξεκίνησε το 1992 και περιλάμβανε ενέργειες υποστήριξης του ακριτικού χωριού, υλική, ηθική και οικονομική στήριξη (ενίσχυση της σχολικής βιβλιοθήκης, οργάνωση συναυλιών και μεταφορά των κατοίκων, διοργάνωση εκπαιδευτικών εκδρομών για τα παιδιά του Δημοτικού Σχολείου για ενημέρωσή τους σε θέματα που αφορούν πολιτιστική και εθνική μας κληρονομιά- π.χ. Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης, Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα-, οργάνωση γιορταστικών εκδηλώσεων στο σχολείο, ενίσχυση και ανανέωση του τεχνολογικού εξοπλισμού του Δημοτικού Σχολείου με προσφορά Η/Υ, συμμετοχή και ενίσχυση για τα εγκαίνια Νηπιαγωγείου, συμμετοχή στην αγορά σχολικού λεωφορείου, κ.α.)

- Ξεναγήσεις μαθητών στις εγκαταστάσεις της βιομηχανίας ΦΑΓΕ

Επιπλέον, η ΦΑΓΕ φιλοξενεί καθημερινά έναν μεγάλο αριθμό σχολείων και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στις εγκαταστάσεις της, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα σε πάνω από 12.000 μαθητές κάθε χρόνο να έρθουν σε επαφή και να γνωρίσουν από κοντά τη σύγχρονη ελληνική βιομηχανία.

Ταυτόχρονα, με ιδιαίτερη ευαισθησία σε ομάδες παιδιών με ειδικές ανάγκες, πραγματοποιούνται συχνά στις εγκαταστάσεις ξεναγήσεις αντίστοιχων συλλόγων (Χαμόγελο του Παιδιού, Σύλλογος ΕΡΜΗΣ, Ίδρυμα Θεοτόκος κ.α.)

- Εθελοντική Αιμοδοσία Εργαζομένων ΦΑΓΕ – Δημιουργία Τράπεζας Αίματος

Από το 1995, η ΦΑΓΕ υλοποιεί πρόγραμμα αιμοδοσίας στις εγκαταστάσεις της. Σκοπός του προγράμματος αυτού είναι η ευαισθητοποίηση των εργαζομένων στο πολύ σημαντικό κοινωνικό θέμα της αιμοδοσίας καθώς και η ενίσχυση της εθελοντικής προσφοράς, όπως επίσης και η ενίσχυση της Τράπεζας Αίματος του Νοσοκομείου Παίδων 'ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ'.

- Χορηγία της κινητής μονάδας ενημέρωσης του Ινστιτούτου Καταναλωτών και διανομή βιβλίου υγιεινής διατροφής στα πλαίσια της εκστρατείας ενημέρωσης για την Ασφάλεια των Τροφίμων

Συμμετοχή της ΦΑΓΕ στο πανελλήνιο πρόγραμμα ενημέρωσης καταναλωτών για την ασφάλεια των τροφίμων με πληροφοριακό υλικό και ειδικό παιδικό βιβλίο για τη σωστή διατροφή, συμμετοχή στις ενημερωτικές εκθέσεις του ΙΝΚΑ για το ευρύ κοινό (μαθητές, καταναλωτές, φοιτητές κλπ.) και υποστήριξη της κινητής μονάδας (mini van) του ΙΝΚΑ στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού προγράμματος Ασφάλειας Τροφίμων.

ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΧΟΡΗΓΙΕΣ

Η συμμετοχή της ΦΑΓΕ στην προσπάθεια της Ελλάδας να οργανώσει τους καλύτερους Ολυμπιακούς αγώνες ξεκίνησε με την χορηγία της διεκδίκησης της Ολυμπιάδας του 2004 και συνεχίζεται με τη χορηγία των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 αφού η ΦΑΓΕ είναι ΜΕΓΑΣ ΧΟΡΗΓΟΣ ΑΘΗΝΑ 2004. Η υποστήριξη του αθλητισμού αποτελεί μέρος της δέσμευσής μας για τη συμβολή στην ανάπτυξη δραστήριου και υγιεινού τρόπου ζωής στην κοινωνία. Η ελάχιστη συνδρομή μας στο σκοπό αυτό είναι η υποστήριξη αθλητικών ενεργειών, διοργανώσεων και προσπαθειών σε όλη την Ελλάδα.

Ενδεικτικές, σημαντικές χορηγικές ενέργειες που έχουν πραγματοποιηθεί στο παρελθόν και χαρακτηρίζουν τη συμβολή της ΦΑΓΕ στην προαγωγή του αθλητισμού και του αθλητικού πνεύματος είναι οι παρακάτω:

- ΦΑΓΕ ΜΕΓΑΣ ΧΟΡΗΓΟΣ ΑΘΗΝΑ 2004

Η ΦΑΓΕ από τον Μάρτιο του 2001 ανήκει στην κατηγορία των Μεγάλων Χορηγών του 2004, στο γιαούρτι, στα τυριά και στα κρεμοειδή προϊόντα. Μας δίνεται έτσι η δυνατότητα να συμβάλλουμε στην πραγματοποίηση του εθνικού οράματος, για την άρτια διοργάνωση στην Αθήνα της Ολυμπιάδας του 2004 και επιπλέον να επικοινωνήσουμε προς όλους τους Έλληνες, αλλά και προς τους επισκέπτες της χώρας μας τα

Ολυμπιακά ιδεώδη, και το προφίλ της εταιρίας μας, μας εταιρίας με υγιεινά προϊόντα υψηλής διατροφής αξίας που ενδιαφέρεται για το κοινωνία μέσα στην οποία δραστηριοποιείται.

- Χρυσή Χορηγία της διεκδίκησης της ανάληψης της Ολυμπιάδας του 2004

Η ΦΑΓΕ ήταν Χρυσός Χορηγός στη διεκδίκηση της ανάληψης των Ολυμπιακών Αγώνων πιστεύοντας ήδη από το 1997 στο εθνικό όραμα για την πραγματοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων στη γενέτειρά τους.

- Συνεργασία με τον Οργανισμό Νεολαίας και Άθλησης του Δήμου Αθηναίων

Ποδηλατικός Γύρος Αθήνας, Γιορτή Γυμναστικής, εκδηλώσεις για παιδιά κ.α.

- Συνεργασία με το Δήμο Θεσσαλονίκης για διοργάνωση αθλητικών εκδηλώσεων

Ετήσια χορηγία για τη διοργάνωση του Αλεξάνδρειου Δρόμου στον οποίο συμμετέχουν χιλιάδες Θεσσαλονικείς, διοργάνωση «Τουρνουά Ποδοσφαίρου 4x4» στην παραλία της Θεσσαλονίκης, οργάνωση χορηγικών ενεργειών με το μήνυμα «ΝΑΙ στον Αθλητισμό, ΟΧΙ στα ναρκωτικά», κ.α.

Η ΦΑΓΕ, εξάλλου, από τη δημιουργία της έως σήμερα, με στόχο τη διάδοση του ελληνικού πνεύματος, επιδιώκει την ενεργό συμμετοχή της σε πολιτιστικά και καλλιτεχνικά γεγονότα.

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ

Το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών (Ε.Β.Ε.Α.), εξάλλου, αναγνωρίζοντας την κοινωνική προσφορά της εταιρίας απένειμε στη ΦΑΓΕ το 1997 το Βραβείο Κοινωνικής Προσφοράς 1996.

Επίσης η ΦΑΓΕ το Νοέμβριο του 2001 τιμήθηκε με δύο Αριστεία από το Σύνδεσμο Διαφημιζομένων Ελλάδος, που ήταν τα εξής:

- Αριστείο Κοινωνικής Προσφοράς στην ενότητα «'Ανθρωπος» για τα κοινωνικά της εκπαιδευτικά προγράμματα με θέμα «Παιδί και Διατροφή» και
- Αριστείο Δημιουργικότητας για τη δημιουργικότητα και τα πρωτότυπα υλικά των προγραμμάτων αυτών.

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΑΓΟΡΕΣ

Η ΦΑΓΕ παράγει και διανέμει περισσότερα από 100 επώνυμα προϊόντα. Η εταιρεία διαθέτει μια μεγάλη ποικιλία από γιαούρτια, επιδόρπια γάλακτος, γάλα, κρέμες γάλακτος, τυριά και τζατζίκι.

Τα προϊόντα της ΦΑΓΕ προωθούνται στην αγορά με το σήμα ΦΑΓΕ και με εμπορικές ονομασίες όπως TOTAL, FETA FAGE, TZATZIKI FAGE, κτλ.

Ένα από τα πλέον σημαντικά επιτεύγματα της ΦΑΓΕ είναι η διάθεση του ελληνικού γιαουρτιού στην Ευρωπαϊκή αγορά. Το TOTAL της ΦΑΓΕ ήταν το πρώτο στραγγισμένο γιαούρτι το οποίο πουλήθηκε με επιτυχία στην Ευρώπη. Η επιτυχία αυτή επαληθεύθηκε από τις προσπάθειες γνωστών Ευρωπαϊκών πολυεθνικών να μιμηθούν το γιαούρτι TOTAL δημιουργώντας μια κατηγορία την οποία ονόμασαν «Γιαούρτι Ελληνικού τύπου».

Σήμερα, τα επιλεγμένα γιαούρτια και τυριά ΦΑΓΕ απολαμβάνουν καταναλωτές σε 27 χώρες του κόσμου και τα βρίσκει κανείς σε 20,000 καταστήματα λιανικής σε όλο τον κόσμο.

Η ΦΑΓΕ ηγείται της αγοράς στραγγισμένου γιαουρτιού στην Αγγλία και κατέχει ένα σημαντικό μερίδιο της αγοράς σε πολλές άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Η επιτυχία αυτή είναι ανεπανάληπτη αν σκεφτεί κανείς το μέγεθος και το ανταγωνιστικό περιβάλλον των αγορών αυτών.

Το πάντρεμα παραδοσιακών Ελληνικών συνταγών με την προηγμένη τεχνολογία εξασφαλίζει προϊόντα αυθεντικής γεύσης και ασυναγώνιστης ποιότητας.

Στο ξεκίνημα του νέου αιώνα, η ΦΑΓΕ συνεχίζει να επεκτείνεται παγκοσμίως, διατηρώντας την πρωτοποριακή της θέση στην Ελληνική αγορά.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

- 1. Ποιοι παράγοντες θεωρείτε ότι συνέβαλαν (με θετικό ή αρνητικό τρόπο) στην εξέλιξη του κλάδου τα χρόνια πριν την ένταξη στην Ε.Ε.; (κρατική παρέμβαση και πρωτοβουλία, πολιτική κινήτρων, επιδοτήσεις, φορολογικών απαλλαγών, τιμών, ιδιωτική πρωτοβουλία, προστατευτισμός)**

Απάντηση: Η κρατική παρέμβαση έπαιξε σημαντικό θετικό ρόλο μεταξύ 1950-1970 για την ανάπτυξη της βιομηχανίας γάλακτος. Αργότερα, ήταν θετική η ύπαρξη κινήτρων από το κράτος για την προώθηση των επενδύσεων. Ο προστατευτισμός αναπτύχθηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό, έγινε υπερπροστατευτισμός και επηρέασε αρνητικά. Έφθασε στο σημείο η τιμή του γάλακτος, τα περιθώρια του κέρδους, οι τιμές πώλησης κ.λ.π. να ορίζονται από το κράτος.

- 2. Με ποιο τρόπο «ένιωσε» ο κλάδος την περίοδο σύνδεσης με την ΕΟΚ και κατόπιν την περίοδο ένταξης; (πώς κρίνονται συνολικά οι επιπτώσεις σε μία αναδρομική θεώρηση;)**

Απάντηση: Μειώθηκαν σταδιακά οι προστατευτισμοί και αμέσως μετά την ένταξη άρχισε να εντείνεται ο ανταγωνισμός. Η είσοδος ξένων εταιρειών ήρθε σχετικά νωρίς (με την ALGIDA). Μαζί με τον ανταγωνισμό, όμως, ήρθαν και νέες αγορές και πρόσβαση σε νέες τεχνολογίες.

- 3. Πώς αξιολογείτε την ανταγωνιστικότητα του κλάδου και τι προβλήματα δημιουργεί ο Κώδικας τροφίμων και ποτών και η σχετική νομοθεσία για τα τρόφιμα;**

Απάντηση: Ολόκληρος ο κλάδος, αλλά και η εταιρεία μας, έγινε πιο ανταγωνιστικός απέναντι στις ξένες ομοειδείς βιομηχανίες. Οι εγκαταστάσεις έγιναν υπερσύγχρονες. Ο Κώδικας Τροφίμων επέβαλε αυστηρούς ποιοτικούς ελέγχους πράγμα που βοήθησε στην παραγωγή ολοένα και πιο ποιοτικών προϊόντων.

- 4. Η εξάλειψη των διαφόρων (διοικητικών και άλλων) εμποδίων που επιδιώχθηκαν με την ενιαία αγορά, τι συνέπειες είχαν για τον κλάδο; [ήταν καλύτερα ή χειρότερα για τις επιχειρήσεις του κλάδου με την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς; Και που συγκεκριμένα; (κόστος παραγωγής, κόστος χρήματος, άνοιγμα αγοράς, συνεργασίες, ανάπτυξη, οργάνωση, marketing, πωλήσεις, εκτόπιση από αγορά, εξαγορές κ.λ.π.)]**

Απάντηση: Η εξάλειψη των εμποδίων έπαιξε σημαντικό ρόλο για τις μεγαλύτερες και καλύτερα οργανωμένες βιομηχανίες, όπως είναι η ΦΑΓΕ.

- 5. Τι αλλαγές έγιναν σε στρατηγικό επίπεδο στην επιχείρησή σας ώστε να αντιμετωπίσετε με επιτυχία την πρόκληση της ενιαίας αγοράς; (επενδύσεις, συνεργασία με ευρωπαϊκούς οίκους, επέκταση, εξειδίκευση, πολιτική marketing κλπ)**

Απάντηση: Έγιναν επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες και στις αυτοματοποιήσεις, για να μειωθούν διάφορα κόστη, αλλά και για να ελαχιστοποιηθεί η παρέμβαση «ανθρώπινου χεριού» σε ένα τόσο ευαίσθητο προϊόν, όπως είναι το γάλα. Επίσης, έγινε μεσο- και μακροπρόθεσμος προγραμματισμός σε όλους τους τομείς της επιχείρησης για να ανταποκριθούμε στα νέα δεδομένα.

- 6. Πόσο σημαντική πιστεύετε ότι είναι η διατήρηση της μοναδικότητας και των τοπικών χαρακτηριστικών των ελληνικών προϊόντων που εντάσσονται στην ευρωπαϊκή ενιαία αγορά;**

Απάντηση: Είναι πάρα πολύ σημαντική η διατήρηση της μοναδικότητας των ελληνικών προϊόντων κατά την είσοδό τους στην ευρωπαϊκή αγορά. Μόνο έτσι μπορούν να γίνουν ανταγωνιστικά.

- 7. Πόσο εξαρτημένοι είστε από το κύκλωμα διανομής των προϊόντων σας και ιδιαίτερα από μεγάλους λιανοπωλητές (super markets); Τι διαφορές βλέπετε μεταξύ των εγχώριων και των ευρωπαϊκών δικτύων διανομής;**

Απάντηση: Υπάρχει σημαντική εξάρτηση από τα super markets. Απαιτείται η πληρωμή προμήθειας για την καλή τοποθέτηση των προϊόντων στα ράφια τους. Παλαιότερα ήταν μεγαλύτερη αυτή η εξάρτηση, όμως μειώθηκε σιγά σιγά με μεγάλη αυτόνομη διαφήμιση των προϊόντων της γαλακτοβιομηχανίας. Επίσης, οι καταναλωτές μπορούν να βρουν πλέον γάλα παντού, όπως σε μίνι μάρκετ και περίπτερα.

- 8. Σε ποιες χώρες της ΕΕ πουλάτε τα προϊόντα σας;**

Απάντηση: Η ΦΑΓΕ εξάγει τα προϊόντα της σε 27 χώρες σε όλο τον κόσμο, με κυρίαρχη παρουσία στην ευρωπαϊκή αγορά. Τα προϊόντα ΦΑΓΕ βρίσκονται σε 20.000 καταστήματα πώλησης ανά τον κόσμο.

- 9. Τι ποσοστό κατέχετε στην αγορά του βασικού σας προϊόντος;**

Απάντηση: Ως προς τα κέρδη κατέχουμε την τρίτη θέση στον κλάδο, αλλά την πρώτη ως αμιγώς ελληνική εταιρεία παραγωγής γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων.

10. Πόσα δευτερεύοντα προϊόντα παράγετε και πόσο επιτυχημένα είναι σε σχέση με το βασικό;

Απάντηση: Πέρα από το γάλα, παράγουμε μία μεγάλη γκάμα γιαουρτιών (που έχουν βραβευτεί σε παγκόσμιο επίπεδο), τυριά και χυμούς.

13.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στην ανωτέρω έρευνα, ο στόχος ήταν η μελέτη των αλλαγών που προέκυψαν στη Βιομηχανία Τροφίμων, λόγω της ένταξης της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Έγινε αναφορά στο πώς ήταν η κατάσταση στη βιομηχανία και στην αγορά στα χρόνια πριν την ένταξη. Επίσης, μελετήθηκε η κατάσταση των κλάδου κατά την περίοδο της ένταξης της χώρας στην Ε.Ε., και στην συνέχεια μελετήθηκαν τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τη δημιουργία της Ενιαίας Αγοράς.

Πιο συγκεκριμένα, η πρώτη ερώτηση αναφέρεται στους παράγοντες που επηρέαζαν θετικά ή αρνητικά την εξέλιξη του κλάδου πριν την ένταξη στην Ε.Ε., η απάντηση ήταν κοινή και στις τρεις βιομηχανίες : ο κρατικός παρεμβατισμός ήταν εκείνος που επηρέαζε την εξέλιξη ή μη του κλάδου και η ιδιωτική πρωτοβουλία ήταν σχεδόν η μόνη λύση ανάπτυξης.

Στην ερώτηση περί του τρόπου που «ένιωσε» ο κλάδος την περίοδο της ένταξης με την Ε.Ο.Κ. και κατόπιν την περίοδο ένταξης, η απάντηση ήταν πως και οι τρεις βιομηχανίες – ίσως λόγω μεγέθους – ήταν προετοιμασμένες. Οι βιομηχανίες ΜΕΛΙΣΣΑ και ΝΙΚΑΣ είδαν την ένταξη στην Ε.Ο.Κ. και κατ' επέκταση στην ενιαία αγορά σαν ευκαιρία επέκτασης και σαν πρόκληση, ενώ η ΦΑΓΕ ένιωσε αμέσως την έλευση των νέων ανταγωνιστών με την είσοδο της ALGIDA στην ελληνική αγορά.

Η επόμενη ερώτηση αφορούσε την ανταγωνιστικότητα του κλάδου, αλλά και τα τυχόν προβλήματα που δημιούργησε ο Κώδικας τροφίμων και ποτών και η σχετική νομοθεσία για τα τρόφιμα. Οι συγκεκριμένες βιομηχανίες κατάφεραν να βρουν τους τρόπους να παραμείνουν ανταγωνιστικές εντός συνόρων. Περί της επιβολής του Κώδικα τροφίμων, στη ΜΕΛΙΣΣΑ απάντησαν πως τηρώντας τον, νιώθουν πιο σωστοί και σίγουροι απέναντι στους καταναλωτές, στη ΝΙΚΑΣ ότι η σχετική ελληνική νομοθεσία παρουσίαζε προβλήματα και ο Κώδικας εξομάλυνε την κατάσταση, ενώ στη ΦΑΓΕ βοηθήθηκαν από τους πιο αυστηρούς ποιοτικούς ελέγχους για να παράγουν ποιοτικότερα προϊόντα.

Κατόπιν, οι τρεις βιομηχανίες ερωτήθηκαν για τις συνέπειες που είχε η εξάλειψη των διαφόρων εμποδίων που επιδιώχθηκε με την ενιαία αγορά. Στη ΜΕΛΙΣΣΑ απάντησαν ότι μέσω της εξάλειψης των εμποδίων ανοίχθηκε πρόσβαση σε νέες αγορές, αλλά και τεχνολογίες, ενώ μπόρεσαν να χρησιμοποιήσουν εργαλεία marketing που πριν δε μπορούσαν. Στη ΝΙΚΑΣ

απάντησαν ότι μειώθηκαν οι γραφειοκρατικοί χρόνοι και το κόστος των δανείων και ανοίχθηκαν δρόμοι σε νέες αγορές, πράγμα που εκμεταλλεύτηκε και η ΦΑΓΕ.

Σχετικά με τις στρατηγικές αλλαγές που έκαναν οι τρεις βιομηχανίες ώστε να αντιμετωπίσουν επιτυχώς την πρόκληση της ενιαίας αγοράς, η ΜΕΛΙΣΣΑ επένδυσε σε στρατηγικές συνεργασίες, σε νέες τεχνολογίες και σε ανθρώπινο δυναμικό. Στη ΝΙΚΑΣ εκσυγχρόνισαν τα προϊόντα και τους τρόπους προώθησής τους, χρησιμοποιώντας τον τοπικό ελληνικό χαρακτήρα των προϊόντων της σαν συγκριτικό πλεονέκτημα απέναντι στα ομοειδή ευρωπαϊκά προϊόντα. Στη ΦΑΓΕ επένδυσαν στον αυτοματισμό της παραγωγικής διαδικασίας και έκαναν μέσο - και μακροπρόθεσμο προγραμματισμό.

Σχετικά με το πόσο σημαντική είναι η διατήρηση της μοναδικότητας των ελληνικών προϊόντων, και οι τρεις βιομηχανίες τη θεωρούν πολύ σημαντική και μάλιστα τη χρησιμοποιούν και την προβάλλουν στις ευρωπαϊκές αγορές ως συγκριτικό πλεονέκτημα.

Οι τρεις βιομηχανίες ρωτήθηκαν επίσης για την εξάρτησή τους από το κύκλωμα διανομής, όπου και οι τρεις απάντησαν ότι είναι πολύ εξαρτημένες από τα super markets, μόνο που η ΦΑΓΕ εξαρτάται από αυτά λίγο λιγότερο, χρησιμοποιώντας επίσης τα mini markets και τα περίπτερα για τη διανομή των γαλακτοκομικών προϊόντων.

Επίσης, κάναμε ερωτήσεις που αφορούσαν τις χώρες στις οποίες εξάγουν τα προϊόντα τους οι τρεις βιομηχανίες, το ποσοστό της αγοράς που κατέχει η κάθε μία, καθώς και πόσα δευτερεύοντα προϊόντα παράγουν. Και οι τρεις εξάγουν σε πολλές χώρες, όχι μόνο στην Ευρώπη, αλλά και σε όλο τον κόσμο. Από άποψη κερδών, η βιομηχανία ΜΕΛΙΣΣΑ είναι στη δεύτερη θέση, η ΝΙΚΑΣ στην πρώτη, ενώ η ΦΑΓΕ στην τρίτη θέση, στους αντίστοιχους υποκλάδους. Σχετικά με τα δευτερεύοντα προϊόντα, η βιομηχανία ζυμαρικών ΜΕΛΙΣΣΑ παράγει διάφορα είδη ζυμαρικών, καθώς επίσης και προϊόντα σάλτσας και τομάτας. Επίσης, στην οικογένεια του ομίλου έχουν ενταχθεί το σιμιγδάλι και τα γλυκά κουταλιού. Η βιομηχανία αλλαντικών ΝΙΚΑΣ εκτός από σαλάμι, λουκάνικα και πάριζα, παράγει επίσης βιολογικό χοιρινό και μοσχαρίσιο κρέας και κιμά, αλλά και τυροκομικά προϊόντα και προϊόντα ζύμης (πίτσες, πεινιρλί). Τέλος, η βιομηχανία γάλακτος ΦΑΓΕ παράγει μία μεγάλη γκάμα γιαουρτιών, καθώς και τυριά και χυμούς.

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι μελετήσαμε τρεις μεγάλες ελληνικές βιομηχανίες τροφίμων, οι οποίες δραστηριοποιούνταν στο χώρο και πριν την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, μάθαμε τους τρόπους που αντιμετώπισαν τις αλλαγές που προέκυψαν από αυτήν, και είδαμε πως ξεπέρασαν τους κινδύνους και εκμεταλλεύτηκαν τις ευκαιρίες που τους δόθηκαν, έχοντας μπροστά τους μία μεγάλη νέα αγορά, όχι μόνο από καταναλωτές, αλλά και από προμηθευτές. Τέλος, από τη μικρή αυτή μελέτη φάνηκε πως οι μεγάλες βιομηχανίες που είχαν στόχους και διορατικότητα μπόρεσαν να επιζήσουν στις μεγάλες αλλαγές που έφερε η Ένωση, να εδραιωθούν και να γίνουν επιτυχημένες.

14. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στην εργασία μας αυτή, προσπαθήσαμε να συνδέσουμε την Βιομηχανία Τροφίμων με την Ευρωπαϊκή Ένωση έτσι ώστε να αντλήσουμε χρήσιμα συμπεράσματα όσον αφορά την εξέλιξη του κλάδου τόσο σε ευρωπαϊκό όσο σε εγχώριο επίπεδο.

Ξεκινώντας την ανάλυση με την ιστορική πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και με τη βασική της δομή, προχωρήσαμε σε πιο συγκεκριμένους τομείς της όπως είναι η Ο.Ν.Ε., η κοινή αγορά, οι κανόνες που διέπουν τον ανταγωνισμό και τη φορολογία, το τελωνειακό καθεστώς καθώς και το κοινό καθεστώς που εφαρμόζεται στις εισαγωγές και στις εξαγωγές. Επιπροσθέτως, μελετήσαμε και τις πολιτικές εμπορίου που τηρούνται εντός των ορίων της Ε.Ε.

Αναλύοντας όλους αυτούς τους τομείς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι ύστερα από μακροχρόνιες προσπάθειες για τη δημιουργία και την εδραίωση ενός ενιαίου συμπλέγματος στρατηγικών, η Ευρωπαϊκή Ένωση κατόρθωσε να καθιερώσει ένα ενιαίο καθεστώς το οποίο επηρέασε θετικά όλα τα κράτη μέλη της. Η ανάπτυξη των κοινών πολιτικών δημιουργεί όλο και πιο ισχυρούς οικονομικούς και πολιτικούς δεσμούς μεταξύ των λαών της Ευρώπης.

Από τις πληροφορίες που αντλήσαμε, καταλήξαμε επίσης στο πόρισμα ότι η Ευρώπη γίνεται ολοένα και πιο ισχυρή στο παγκόσμιο στερέωμα εξαιτίας της καλής συνεργασίας και αλληλοβοήθειας που επικρατεί μεταξύ των κρατών μελών. Το κάθε κράτος μέλος δεν έχει σαν αυτοσκοπό την υπερίσχυση της θέσης του αλλά δέχεται φιλόξενα κάθε νέο κράτος μέλος χτίζοντας ένα υγιές πολιτικοοικονομικό κλίμα μεταξύ τους.

Εν συνεχεία, γίναμε πιο συγκεκριμένοι εξετάζοντας τις κοινές πολιτικές που ορίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση για την Βιομηχανία Τροφίμων. Έτσι, είδαμε ότι η Ευρώπη έχει δώσει σαφείς και αυστηρές οδηγίες όσον αφορά την κάθε λεπτομέρεια για την ασφάλεια των τροφίμων αλλά κυρίως του Ευρωπαίου πολίτη. Επίσης έχει θεσπίσει κανόνες που αφορούν τα προϊόντα τροφίμων από το πρωτογενή τομέα μέχρι το στάδιο που τα προϊόντα φτάνουν στον τελικό καταναλωτή.

Για να εντρυφήσουμε στην Ελληνική Βιομηχανία Τροφίμων μελετήσαμε την πορεία της στο χρόνο χωρίζοντας την στην Προπολεμική και Μεταπολεμική Περίοδο. Αναλύοντας την εξέλιξη της καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η Ελληνική Βιομηχανία δεν είχε καταφέρει να εξελιχθεί όσο θα έπρεπε σε σχέση με το πανευρωπαϊκό επίπεδο. Το γεγονός αυτό δυσκόλεψε το εξωτερικό εμπόριο του κλάδου το οποίο είχε ως αποτέλεσμα την μη άνθηση των Ελληνικών Βιομηχανιών.

Η έρευνά μας προχώρησε πιο βαθιά μελετώντας τους υποκλάδους της Βιομηχανίας Τροφίμων οι οποίοι είναι εκείνος του κρέατος, της επεξεργασίας και συντήρησης φρούτων και λαχανικών, της παραγωγής φυτικών και ζωικών ελαίων και λιπών, των γαλακτοκομικών, της παραγωγής προϊόντων

αλευρόμυλου καθώς επίσης και ο υποκλάδος των λοιπών βιομηχανιών. Ως συμπέρασμα αυτής έρευνας βλέπουμε ότι οι μεγάλες βιομηχανίες κάθε υποκλάδου ήταν εκείνες που μπόρεσαν να επιζήσουν και να επιτύχουν η κάθε μια στον τομέα της άσχετα από τις πολιτικοοικονομικές αλλαγές. Οι έξυπνες διοικήσεις ήταν εκείνες που μπόρεσαν να εκμεταλλευτούν τις ευκαιρίες και να αντιμετωπίσουν τους κινδύνους που προήλθαν από την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση.

Τέλος, έγινε η δειγματοληπτική ανάλυση σε τρεις μεγάλες Βιομηχανίες Τροφίμων από διαφορετικό υποκλάδο η κάθε μια η οποία μας έδειξε τον τρόπο που αντιμετώπισαν την διαδικασία της ένταξης της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, τις αλλαγές που επήλθαν μετά την σύνδεση και τον τρόπο με τον οποίο εκμεταλλεύτηκαν την τελευταία ούτως ώστε να μπορέσουν όχι μόνο να αντέξουν στο χρόνο αλλά και να εισχωρήσουν σε νέες ανεκμετάλλευτες αγορές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αλεξάκης, Παναγιώτης, *Η πορεία προς την ευρωπαϊκή νομισματική ενοποίηση και το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα, Ένωση Ελληνικών Τραπεζών*, Αθήνα, 1989.
- Αλεξάκης, Παναγιώτης. *Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση : Θεωρία και πολιτική*, επιμέλεια Ναπολέων Μαραβέγιας και Μιχάλης Ι. Τσινισιζέλης, Θεμέλιο, Αθήνα, 1991.
- Αργεΐτης, Γιώργος. *Παγκοσμιοποίηση, ΟΝΕ και οικονομική προσαρμογή : Η περίπτωση της Ελλάδας*, Τυπωθήτω, Αθήνα, 2002.
- Γεωργακόπουλος, Θεόδωρος. *Οικονομικές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Σταμούλη Α.Ε., Αθήνα, 1996.
- Γιαννίσης, Τάσος. *Η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και επιπτώσεις στη βιομηχανία και στο εξωτερικό εμπόριο*, Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών, Αθήνα, 1988.
- Δελής Κωνσταντίνος, *Το εμπόριο στην ενιαία εσωτερική αγορά*, Ινστιτούτο Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, Αθήνα, 1990.
- Κωνσταντίνος Ι. Φωτάκης, *Τα οικονομικά της κοινής αγοράς*, 4^η έκδοση, Το οικονομικό, Αθήνα, 1992
- Μαρούλης, Δημήτριος Κ. *Προβλήματα και προοπτικές των ελληνικών εξαγωγών : Προϋποθέσεις ανάπτυξης τους στην ενοποιημένη ευρωπαϊκή αγορά*, ΚΕΠΕ, Αθήνα, 1992.
- Μητσός, Αχιλλέας. *Η ελληνική βιομηχανία στην διεθνή αγορά : Κρατική προστασία και ανταγωνιστική θέση της εγχώριας παραγωγής πριν και μετά την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα*, Θεμέλιο, Αθήνα, 1989.
- Μουαμελετζή, Ευτυχία Κ. *Τεχνικά εμπόδια στο ενδοκοινοτικό εμπόριο : Η περίπτωση των ειδών διατροφής*, Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, Αθήνα, 1990.
- Μούσης Νίκος, *Ευρωπαϊκή Ένωση – Δίκαιο – οικονομία – Πολιτική*, Παπαζήση, Αθήνα, 2005.
- Μπατζέλη, Κατερίνα. *ΟΝΕ και εμπόριο*, ΙΣΤΑΜΕ, Αθήνα, 2000.
- Μυρογιάννης Γεώργιος, *Οι Ευρωπαϊκές πολιτικές για μία ανταγωνιστική εξαγωγική βιομηχανία*, Αντ. Ν. Σακκουλα, Αθήνα, 1997.
- Παπαληγούρας, Αναστάσης Π. *Η πρόκληση του 1992 : Η Ελλάς στην ενιαία ευρωπαϊκή αγορά*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα, 1989.
- Περράκης Στέλιος Ε., *Η Ελλάδα στις διαδικασίες της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης (1981-1994)*, Σάκκουλας, Αθήνα, 1994.
- Πολίτης, Τάκης. *Η ελληνική βιομηχανία : Εκτιμήσεις, προσδοκίες και στρατηγική των επιχειρήσεων για την ενιαία ευρωπαϊκή αγορά*, Ινστιτούτο Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, Αθήνα, 1992.
- Τραγάκης, Γεώργιος Εμμ. *Οι κανόνες του ανταγωνισμού στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 1993
- Χασσιδ, Ιωσήφ. *Ευρωπαϊκή ενοποίηση και ελληνική βιομηχανία : Διάρθρωση - Επιδόσεις – Προοπτικές*, Ινστιτούτο Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, Αθήνα, 1992.

- Χεκίμογλου Ευάγγελος, *Η ιστορία της βιομηχανίας τροφίμων – Σύγχρονη Ιστορία Ελληνικών οικονομικών κλάδων*, Κέρκυρα, Αθήνα, 2006.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Agapitos Georgios, *The harmonization within EEC : Single market and its impacts on Greece's private consumption and vat revenue*, Centre of planning and economic research, Athens, 1992.
- Bomberg Elizabeth, *The European Union, how does it work?* Oxford University Press, Oxford, 2003
- Cameron Stefan, *The future of Europe : intergration and enlargement*, Routledge, London, 2004.
- Lenaerts Koen, *The structure of the Union according to the Constitution for Europe : the emperor is getting dressed*, European Law Review, Brussels, 2004.
- Margarita Dritsas, Terry Gourvish, *European enterprise : Strategies of adaptation and renewal in the twentieth century*, Τροχαλία Πρόχορος Α.Ε., Αθήνα, 1997.

ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

- www.efet.gr
- www.efsa.com
- www.europa.eu
- www.fage.gr
- www.iobe.gr
- www.melissa.gr
- www.naftemporiki.gr
- www.nikas.gr
- www.sebt.gr